නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

සංයුත්තනිකායො

මහාවග්ගො

1. මග්ගසංයුත්තං

1. අවිජ්ජාවග්ගො

1. අවිජ්ජාසුත්තං

1. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘අවිජ්ජා, භික්ඛවෙ, පුබ්බඞ්ගමා අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, අන්වදෙව [අනුදෙව (සී. පී. ක.)] අහිරිකං අනොත්තප්පං . අවිජ්ජාගතස්ස, භික්ඛවෙ, අවිද්දසුනො මිච්ඡාදිට්ඨි පහොති; මිච්ඡාදිට්ඨිස්ස මිච්ඡාසඞ්කප්පො පහොති; මිච්ඡාසඞ්කප්පස්ස මිච්ඡාවාචා පහොති; මිච්ඡාවාචස්ස මිච්ඡාකම්මන්තො පහොති; මිච්ඡාකම්මන්තස්ස මිච්ඡාආජීවො පහොති; මිච්ඡාආජීවස්ස මිච්ඡාවායාමො පහොති; මිච්ඡාවායාමස්ස මිච්ඡාසති පහොති; මිච්ඡාසතිස්ස මිච්ඡාසමාධි පහොති.

‘‘විජ්ජා ච ඛො, භික්ඛවෙ, පුබ්බඞ්ගමා කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, අන්වදෙව හිරොත්තප්පං. විජ්ජාගතස්ස, භික්ඛවෙ , විද්දසුනො සම්මාදිට්ඨි පහොති; සම්මාදිට්ඨිස්ස සම්මාසඞ්කප්පො පහොති; සම්මාසඞ්කප්පස්ස සම්මාවාචා පහොති; සම්මාවාචස්ස සම්මාකම්මන්තො පහොති; සම්මාකම්මන්තස්ස සම්මාආජීවො පහොති; සම්මාආජීවස්ස සම්මාවායාමො පහොති; සම්මාවායාමස්ස සම්මාසති පහොති; සම්මාසතිස්ස සම්මාසමාධි පහොතී’’ති. පඨමං.

2. උපඩ්ඪසුත්තං

2. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්‍යෙසු විහරති නගරකං නාම [නාගරකං නාම (සී.), සක්කරං නාම (ස්‍යා. ක.)] සක්‍යානං නිගමො. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘උපඩ්ඪමිදං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා’’ති.

‘‘මා හෙවං, ආනන්ද, මා හෙවං, ආනන්ද! සකලමෙවිදං, ආනන්ද, බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, ආනන්ද, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං කල්‍යාණසහායස්ස කල්‍යාණසම්පවඞ්කස්ස – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති.

‘‘කථඤ්චානන්ද, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධානන්ද, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං; සම්මාසඞ්කප්පං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං …පෙ…. සම්මාවාචං භාවෙති …පෙ…. සම්මාකම්මන්තං භාවෙති…පෙ…. සම්මාආජීවං භාවෙති…පෙ…. සම්මාවායාමං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසතිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති.

‘‘තදමිනාපෙතං , ආනන්ද, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා සකලමෙවිදං බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. මමඤ්හි, ආනන්ද, කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ජාතිධම්මා සත්තා ජාතියා පරිමුච්චන්ති; ජරාධම්මා සත්තා ජරාය පරිමුච්චන්ති; මරණධම්මා සත්තා මරණෙන පරිමුච්චන්ති; සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා සත්තා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසෙහි පරිමුච්චන්ති. ඉමිනා ඛො එතං, ආනන්ද, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා සකලමෙවිදං බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා’’ති. දුතියං.

3. සාරිපුත්තසුත්තං

3. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සකලමිදං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා’’ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! සකලමිදං, සාරිපුත්ත, බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, සාරිපුත්ත, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං කල්‍යාණසහායස්ස කල්‍යාණසම්පවඞ්කස්ස – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, සාරිපුත්ත, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති?

‘‘ඉධ, සාරිපුත්ත, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, සාරිපුත්ත, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති.

‘‘තදමිනාපෙතං, සාරිපුත්ත, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා සකලමිදං බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. මමඤ්හි, සාරිපුත්ත, කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ජාතිධම්මා සත්තා ජාතියා පරිමුච්චන්ති; ජරාධම්මා සත්තා ජරාය පරිමුච්චන්ති; මරණධම්මා සත්තා මරණෙන පරිමුච්චන්ති; සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා සත්තා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසෙහි පරිමුච්චන්ති. ඉමිනා ඛො එතං, සාරිපුත්ත, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා සකලමිදං බ්‍රහ්මචරියං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා’’ති. තතියං.

4. ජාණුස්සොණිබ්‍රාහ්මණසුත්තං

4. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි. අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො ජාණුස්සොණිං බ්‍රාහ්මණං සබ්බසෙතෙන වළවාභිරථෙන [වළභීරථෙන (සී.)] සාවත්ථියා නිය්‍යායන්තං. සෙතා සුදං අස්සා යුත්තා හොන්ති සෙතාලඞ්කාරා, සෙතො රථො, සෙතපරිවාරො, සෙතා රස්මියො, සෙතා පතොදලට්ඨී, සෙතං ඡත්තං, සෙතං උණ්හීසං , සෙතානි වත්ථානි, සෙතා උපාහනා, සෙතාය සුදං වාලබීජනියා බීජීයති. තමෙනං ජනො දිස්වා එවමාහ – ‘‘බ්‍රහ්මං වත, භො, යානං! බ්‍රහ්මයානරූපං වත, භො’’ති!!

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසිං. අද්දසං ඛ්වාහං, භන්තෙ, ජාණුස්සොණිං බ්‍රාහ්මණං සබ්බසෙතෙන වළවාභිරථෙන සාවත්ථියා නිය්‍යායන්තං. සෙතා සුදං අස්සා යුත්තා හොන්ති සෙතාලඞ්කාරා, සෙතො රථො, සෙතපරිවාරො, සෙතා රස්මියො, සෙතා පතොදලට්ඨී, සෙතං ඡත්තං, සෙතං උණ්හීසං, සෙතානි වත්ථානි, සෙතා උපාහනා, සෙතාය සුදං වාලබීජනියා බීජීයති. තමෙනං ජනො දිස්වා එවමාහ – ‘බ්‍රහ්මං වත, භො, යානං! බ්‍රහ්මයානරූපං වත, භො’ති!! සක්කා නු ඛො, භන්තෙ, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ බ්‍රහ්මයානං පඤ්ඤාපෙතු’’න්ති?

‘‘සක්කා , ආනන්දා’’ති භගවා අවොච – ‘‘ඉමස්සෙව ඛො එතං, ආනන්ද, අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස අධිවචනං – ‘බ්‍රහ්මයානං’ ඉතිපි, ‘ධම්මයානං’ ඉතිපි, ‘අනුත්තරො සඞ්ගාමවිජයො’ ඉතිපී’’ති.

‘‘සම්මාදිට්ඨි, ආනන්ද, භාවිතා බහුලීකතා රාගවිනයපරියොසානා හොති, දොසවිනයපරියොසානා හොති, මොහවිනයපරියොසානා හොති. සම්මාසඞ්කප්පො, ආනන්ද, භාවිතො බහුලීකතො රාගවිනයපරියොසානො හොති, දොසවිනයපරියොසානො හොති, මොහවිනයපරියොසානො හොති. සම්මාවාචා, ආනන්ද, භාවිතා බහුලීකතා රාගවිනයපරියොසානා හොති, දොස…පෙ…. මොහවිනයපරියොසානා හොති. සම්මාකම්මන්තො, ආනන්ද, භාවිතො බහුලීකතො රාගවිනයපරියොසානො හොති, දොස… මොහවිනයපරියොසානො හොති. සම්මාආජීවො, ආනන්ද, භාවිතො බහුලීකතො රාගවිනයපරියොසානො හොති, දොස… මොහවිනයපරියොසානො හොති . සම්මාවායාමො, ආනන්ද, භාවිතො බහුලීකතො රාගවිනයපරියොසානො හොති, දොස… මොහවිනයපරියොසානො හොති. සම්මාසති, ආනන්ද, භාවිතා බහුලීකතා රාගවිනයපරියොසානා හොති, දොස… මොහවිනයපරියොසානා හොති. සම්මාසමාධි, ආනන්ද, භාවිතො බහුලීකතො රාගවිනයපරියොසානො හොති, දොස… මොහවිනයපරියොසානො හොති.

‘‘ඉමිනා ඛො එතං, ආනන්ද, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා ඉමස්සෙවෙතං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස අධිවචනං – ‘බ්‍රහ්මයානං’ ඉතිපි, ‘ධම්මයානං’ ඉතිපි, ‘අනුත්තරො සඞ්ගාමවිජයො’ ඉතිපී’’ති. ඉදමවොච භගවා. ඉදං

වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

“යස්ස සද්ධා ච පඤ්ඤා ච, ධම්මා යුත්තා සදා ධුරං;
හිරී ඊසා මනො යොත්තං, සති ආරක්ඛසාරථී.

“රථො සීලපරික්ඛාරො, ඣානක්ඛො චක්කවීරියො;
උපෙක්ඛා ධුරසමාධි, අනිච්ඡා පරිවාරණං.

“අබ්‍යාපාදො අවිහිංසා, විවෙකො යස්ස ආවුධං;
තිතික්ඛා චම්මසන්නාහො [වම්මසන්නාහො (සී.)], යොගක්ඛෙමාය වත්තති.

“එතදත්තනි සම්භූතං, බ්‍රහ්මයානං අනුත්තරං;
නිය්‍යන්ති ධීරා ලොකම්හා, අඤ්ඤදත්థු ජයං ජය”න්ති. චතුත්ථං;

5. කිමත්ථියසුත්තං

5. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු…පෙ…. එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං –

“ඉධ නො, භන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා අම්හෙ එවං පුච්ඡන්ති – ‘කිමත්ථියං, ආවුසො, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති? එවං පුට්ඨා මයං, භන්තෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරොම – ‘දුක්ඛස්ස ඛො, ආවුසො, පරිඤ්ඤත්ථං භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති. කච්චි මයං, භන්තෙ, එවං පුට්ඨා එවං බ්‍යාකරමානා වුත්තවාදිනො චෙව භගවතො හොම, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛාම, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරොම, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡතී”ති?

“තග්ඝ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං පුට්ඨා එවං බ්‍යාකරමානා වුත්තවාදිනො චෙව මෙ හොථ, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛථ, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරොථ, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡති. දුක්ඛස්ස හි පරිඤ්ඤත්ථං මයි බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති. සචෙ වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘අත්ථි පනාවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා එතස්ස දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤායා’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා එතස්ස දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤායා’”ති.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, මග්ගො, කතමා පටිපදා එතස්ස දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤායාති? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො, අයං පටිපදා එතස්ස දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤායාති. එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථා”ති. පඤ්චමං.

6. පඨමඅඤ්ඤතරභික්ඛුසුත්තං

6. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – “‘බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචරිය’න්ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමං නු ඛො, භන්තෙ, බ්‍රහ්මචරියං, කතමං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන”න්ති?

“අයමෙව ඛො, භික්ඛු, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො බ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි . යො ඛො, භික්ඛු, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – ඉදං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන”න්ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියඅඤ්ඤතරභික්ඛුසුත්තං

7. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච –

“‘රාගවිනයො දොසවිනයො මොහවිනයො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිස්ස නු ඛො එතං, භන්තෙ, අධිවචනං – ‘රාගවිනයො දොසවිනයො මොහවිනයො’”ති? “නිබ්බානධාතුයා ඛො එතං, භික්ඛු, අධිවචනං – ‘රාගවිනයො දොසවිනයො මොහවිනයො’ති. ආසවානං ඛයො තෙන වුච්චතී”ති.

එවං වුත්තෙ සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – “‘අමතං, අමත’න්ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමං නු ඛො, භන්තෙ, අමතං, කතමො අමතගාමිමග්ගො”ති? “යො ඛො, භික්ඛු, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – ඉදං වුච්චති

අමතං. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො අමතගාමිමග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධී’’ති. සත්තමං.

8. විභඞ්ගසුත්තං

8. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අරියං වො, භික්ඛවෙ, අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං දෙසෙස්සාමි විභජිස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාදිට්ඨි? යං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං , දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාදිට්ඨි.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසඞ්කප්පො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො , අබ්‍යාපාදසඞ්කප්පො, අවිහිංසාසඞ්කප්පො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාසඞ්කප්පො.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාවාචා? යා ඛො, භික්ඛවෙ, මුසාවාදා වෙරමණී, පිසුණාය වාචාය වෙරමණී, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාවාචා.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාකම්මන්තො? යා ඛො, භික්ඛවෙ, පාණාතිපාතා වෙරමණී, අදින්නාදානා වෙරමණී, අබ්‍රහ්මචරියා වෙරමණී – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාකම්මන්තො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාආජීවො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො මිච්ඡාආජීවං පහාය සම්මාආජීවෙන ජීවිතං කප්පෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාආජීවො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාවායාමො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති…පෙ…. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාවායාමො.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාසති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසමාධි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාසමාධී’’ති. අට්ඨමං.

9. සූකසුත්තං

9. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සාලිසූකං වා යවසූකං වා මිච්ඡාපණිහිතං හත්ථෙන වා පාදෙන වා අක්කන්තං හත්ථං වා පාදං වා භින්දිස්සති [ඡෙච්ඡති (ක.)], ලොහිතං වා උප්පාදෙස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? මිච්ඡාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ, සූකස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සො වත භික්ඛු මිච්ඡාපණිහිතාය දිට්ඨියා මිච්ඡාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දිස්සති, විජ්ජං උප්පාදෙස්සති, නිබ්බානං සච්ඡිකරිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? මිච්ඡාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සාලිසූකං වා යවසූකං වා සම්මාපණිහිතං හත්ථෙන වා පාදෙන වා අක්කන්තං හත්ථං වා පාදං වා භින්දිස්සති, ලොහිතං වා උප්පාදෙස්සතීති – ඨානමෙතං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? සම්මාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ , සූකස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සො වත භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය

අවිජ්ජං භින්දිස්සති, විජ්ජං උප්පාදෙස්සති, නිබ්බානං සච්ඡිකරිස්සතීති – ඨානමෙතං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? සම්මාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දති, විජ්ජං උප්පාදෙති, නිබ්බානං සච්ඡිකරොතීති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දති, විජ්ජං උප්පාදෙති, නිබ්බානං සච්ඡිකරොතී’’ති. නවමං.

10. නන්දියසුත්තං

10. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො නන්දියො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො නන්දියො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කති නු ඛො, භො ගොතම, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා නිබ්බානඞ්ගමා හොන්ති නිබ්බානපරායනා නිබ්බානපරියොසානා’’ති?

‘‘අට්ඨිමෙ ඛො, නන්දිය, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා නිබ්බානඞ්ගමා හොන්ති නිබ්බානපරායනා නිබ්බානපරියොසානා. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙ ඛො, නන්දිය, අට්ඨ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා නිබ්බානඞ්ගමා හොන්ති නිබ්බානපරායනා නිබ්බානපරියොසානා’’ති. එවං වුත්තෙ නන්දියො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං , භො ගොතම, අභික්කන්තං, භො ගොතම …පෙ…. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. දසමං.

අවිජ්ජාවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

අවිජ්ජඤ්ච උපඩ්ඪඤ්ච, සාරිපුත්තො ච බ්‍රාහ්මණො;
කිමත්ථියො ච ද්වෙ භික්ඛූ, විභඞ්ගො සූකනන්දියාති.

2. විහාරවග්ගො

1. පඨමවිහාරසුත්තං

11. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලියිතුං. නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා නාස්සුධ කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන.

අථ ඛො භගවා තස්ස අඩ්ඪමාසස්ස අච්චයෙන පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘යෙන ස්වාහං, භික්ඛවෙ, විහාරෙන පඨමාභිසම්බුද්ධො විහරාමි, තස්ස පදෙසෙන විහාසිං. සො එවං පජානාමි – ‘මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදයිතං; සම්මාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදයිතං…පෙ…. මිච්ඡාසමාධිපච්චයාපි වෙදයිතං; සම්මාසමාධිපච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දපච්චයාපි වෙදයිතං; විතක්කපච්චයාපි වෙදයිතං; සඤ්ඤාපච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දො ච අවූපසන්තො හොති, විතක්කො ච අවූපසන්තො හොති, සඤ්ඤා ච අවූපසන්තා හොති, තප්පච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දො ච වූපසන්තො හොති, විතක්කො ච වූපසන්තො හොති, සඤ්ඤා ච වූපසන්තා හොති, තප්පච්චයාපි වෙදයිතං; අප්පත්තස්ස පත්තියා අත්ථි ආයාමං [වායාමං (සී. ස්‍යා.)], තස්මිම්පි ඨානෙ අනුප්පත්තෙ තප්පච්චයාපි වෙදයිත’’’න්ති. පඨමං.

2. දුතියවිහාරසුත්තං

12. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, තෙමාසං පටිසල්ලියිතුං. නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’’ති . ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා නාස්සුධ කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන.

අථ ඛො භගවා තස්ස තෙමාසස්ස අච්චයෙන පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘යෙන ස්වාහං, භික්ඛවෙ, විහාරෙන පඨමාභිසම්බුද්ධො විහරාමි, තස්ස පදෙසෙන විහාසිං. සො එවං පජානාමි – ‘මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදයිතං; මිච්ඡාදිට්ඨිවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං; සම්මාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදයිතං; සම්මාදිට්ඨිවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං…පෙ…. මිච්ඡාසමාධිපච්චයාපි වෙදයිතං; මිච්ඡාසමාධිවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං, සම්මාසමාධිපච්චයාපි වෙදයිතං; සම්මාසමාධිවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දපච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං; විතක්කපච්චයාපි වෙදයිතං; විතක්කවූපසමපච්චයාපි වෙදයිතං; සඤ්ඤාපච්චයාපි වෙදයිතං; සඤ්ඤාවූපසමපච්චයාපි

වෙදයිතං; ඡන්දො ච අවූපසන්තො හොති, විතක්කො ච අවූපසන්තො හොති, සඤ්ඤා ච අවූපසන්තා හොති, තප්පච්චයාපි වෙදයිතං; ඡන්දො ච වූපසන්තො හොති , විතක්කො ච වූපසන්තො හොති, සඤ්ඤා ච වූපසන්තා හොති, තප්පච්චයාපි වෙදයිතං; අප්පත්තස්ස පත්තියා අත්ථි ආයාමං [වායාමං (සී.ස්‍යා.)], තස්මිම්පි ඨානෙ අනුප්පත්තෙ තප්පච්චයාපි වෙදයිත'''න්ති. දුතියං.

3. සෙක්ඛසුත්තං

13. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – '''සෙක්ඛො, සෙක්ඛො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, සෙක්ඛො හොතී''ති?

''ඉධ, භික්ඛු, සෙක්ඛාය සම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො හොති…පෙ…. සෙක්ඛෙන සම්මාසමාධිනා සමන්නාගතො හොති. එත්තාවතා ඛො, භික්ඛු, සෙක්ඛො හොතී''ති. තතියං.

4. පඨමඋප්පාදසුත්තං

14. සාවත්ථිනිදානං. ''අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා''ති. චතුත්ථං.

5. දුතියඋප්පාදසුත්තං

15. සාවත්ථිනිදානං . ''අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි . ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා''ති. පඤ්චමං.

6. පඨමපරිසුද්ධසුත්තං

16. සාවත්ථිනිදානං. ''අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා පරිසුද්ධා පරියොදාතා අනඞ්ගණා විගතූපක්කිලෙසා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨ ධම්මා පරිසුද්ධා පරියොදාතා අනඞ්ගණා විගතූපක්කිලෙසා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා''ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියපරිසුද්ධසුත්තං

17. සාවත්ථිනිදානං. ''අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා පරිසුද්ධා පරියොදාතා අනඞ්ගණා විගතූපක්කිලෙසා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨ ධම්මා පරිසුද්ධා පරියොදාතා අනඞ්ගණා විගතූපක්කිලෙසා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා''ති. සත්තමං.

8. පඨමකුක්කුටාරාමසුත්තං

18. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා ච ආනන්දො ආයස්මා ච භද්දො පාටලිපුත්තෙ විහරන්ති කුක්කුටාරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා භද්දො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා භද්දො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච –

'''අබ්‍රහ්මචරියං, අබ්‍රහ්මචරිය'න්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො, අබ්‍රහ්මචරිය''න්ති? ''සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො, භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – 'අබ්‍රහ්මචරියං, අබ්‍රහ්මචරියන්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො, අබ්‍රහ්මචරිය'''න්ති? ''එවමාවුසො''ති. ''අයමෙව ඛො , ආවුසො, අට්ඨඞ්ගිකො මිච්ඡාමග්ගො අබ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථිදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ…. මිච්ඡාසමාධී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියකුක්කුටාරාමසුත්තං

19. පාටලිපුත්තනිදානං. "'බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචරිය'න්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො, බ්‍රහ්මචරියං, කතමං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන''න්ති? "සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො, භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – 'බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචරියන්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො , බ්‍රහ්මචරියං, කතමං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන'''න්ති? ''එවමාවුසො''ති. "අයමෙව ඛො, ආවුසො, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො බ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි. යො ඛො, ආවුසො, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – ඉදං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන''න්ති. නවමං.

10. තතියකුක්කුටාරාමසුත්තං

20. පාටලිපුත්තනිදානං. "'බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචරිය'න්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො, බ්‍රහ්මචරියං, කතමො බ්‍රහ්මචාරී, කතමං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන''න්ති? "සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො, භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – 'බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචරියන්ති, ආවුසො ආනන්ද, වුච්චති. කතමං නු ඛො, ආවුසො, බ්‍රහ්මචරියං, කතමො බ්‍රහ්මචාරී, කතමං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන'''න්ති? ''එවමාවුසො''ති. "අයමෙව ඛො, ආවුසො, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො බ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි. යො ඛො, ආවුසො, ඉමිනා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො – අයං වුච්චති බ්‍රහ්මචාරී. යො ඛො, ආවුසො, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – ඉදං බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන''න්ති. දසමං.

තීණි සුත්තන්තානි එකනිදානානි.විහාරවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ විහාරා ච සෙක්ඛො ච, උප්පාදා අපරෙ දුවෙ;
පරිසුද්ධෙන ද්වෙ වුත්තා, කුක්කුටාරාමෙන තයොති.

3. මිච්ඡත්තවග්ගො

1. මිච්ඡත්තසුත්තං

21. සාවත්ථිනිදානං . "මිච්ඡත්තඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සම්මත්තඤ්ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, මිච්ඡත්තං? සෙය්‍යථීදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ.… මිච්ඡාසමාධි . ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මිච්ඡත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සම්මත්තං? සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මත්ත''න්ති. පඨමං.

2. අකුසලධම්මසුත්තං

22. සාවත්ථිනිදානං. "අකුසලෙ ච ඛො, භික්ඛවෙ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, කුසලෙ ච ධම්මෙ. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, අකුසලා ධම්මා? සෙය්‍යථීදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ.… මිච්ඡාසමාධි. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, අකුසලා ධම්මා. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, කුසලා ධම්මා ? සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, කුසලා ධම්මා''ති. දුතියං.

3. පඨමපටිපදාසුත්තං

23. සාවත්ථිනිදානං. "මිච්ඡාපටිපදඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සම්මාපටිපදඤ්ච. තං සුණාථ. කතමා ච, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා? සෙය්‍යථීදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ.… මිච්ඡාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා. කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා? සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා''ති. තතියං.

4. දුතියපටිපදාසුත්තං

24. සාවත්ථිනිදානං. "ගිහිනො වාහං, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතස්ස වා මිච්ඡාපටිපදං න වණ්ණෙමි. ගිහි වා, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතො වා මිච්ඡාපටිපන්නො මිච්ඡාපටිපත්තාධිකරණහෙතු නාරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසලං''.

"කතමා ච, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා? සෙය්‍යථීදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ.… මිච්ඡාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා. ගිහිනො වාහං, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතස්ස වා මිච්ඡාපටිපදං න වණ්ණෙමි. ගිහි වා, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතො වා මිච්ඡාපටිපන්නො මිච්ඡාපටිපත්තාධිකරණහෙතු නාරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසලං.

‘‘ගිහිනො වාහං, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතස්ස වා සම්මාපටිපදං වණ්ණෙමි. ගිහි වා, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතො වා සම්මාපටිපන්නො සම්මාපටිපත්තාධිකරණහෙතු ආරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසලං. කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා. ගිහිනො වාහං, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතස්ස වා සම්මාපටිපදං වණ්ණෙමි. ගිහි වා, භික්ඛවෙ , පබ්බජිතො වා සම්මාපටිපන්නො සම්මාපටිපත්තාධිකරණහෙතු ආරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසල’’න්ති. චතුත්ථං.

5. පඨමඅසප්පුරිසසුත්තං

25. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘අසප්පුරිසඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සප්පුරිසඤ්ච . තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, මිච්ඡාසඞ්කප්පො, මිච්ඡාවාචො, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො, මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසො’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො සම්මාදිට්ඨිකො හොති, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචො, සම්මාකම්මන්තො , සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියඅසප්පුරිසසුත්තං

26. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අසප්පුරිසඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, අසප්පුරිසෙන අසප්පුරිසතරඤ්ච. සප්පුරිසඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි සප්පුරිසෙන සප්පුරිසතරඤ්ච. තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. මිච්ඡාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසො’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසෙන අසප්පුරිසතරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. මිච්ඡාසමාධි, මිච්ඡාඤාණී, මිච්ඡාවිමුත්ති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අසප්පුරිසෙන අසප්පුරිසතරො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො සම්මාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. සම්මාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසෙන සප්පුරිසතරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො සම්මාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. සම්මාසමාධි, සම්මාඤාණී, සම්මාවිමුත්ති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සප්පුරිසෙන සප්පුරිසතරො’’ති. ඡට්ඨං.

7. කුම්භසුත්තං

27. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කුම්භො අනාධාරො සුප්පවත්තියො හොති, සාධාරො දුප්පවත්තියො හොති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, චිත්තං අනාධාරං සුප්පවත්තියං හොති, සාධාරං දුප්පවත්තියං හොති. කො ච, භික්ඛවෙ, චිත්තස්ස ආධාරො? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං චිත්තස්ස ආධාරො. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කුම්භො අනාධාරො සුප්පවත්තියො හොති, සාධාරො දුප්පවත්තියො හොති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, චිත්තං අනාධාරං සුප්පවත්තියං හොති, සාධාරං දුප්පවත්තියං හොතී’’ති. සත්තමං.

8. සමාධිසුත්තං

28. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අරියං වො, භික්ඛවෙ, සම්මාසමාධිං දෙසෙස්සාමි සඋපනිසං සපරික්ඛාරං. තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, අරියො සම්මාසමාධි සඋපනිසො සපරික්ඛාරො? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසති [සම්මාසමාධි (සී. ස්‍යා. කං. ක.)]. යා ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි සත්තහඞ්ගෙහි චිත්තස්ස එකග්ගතා සපරික්ඛාරතා [සපරික්ඛතා (සී. පී.)] – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියො සම්මාසමාධි සඋපනිසො ඉතිපි සපරික්ඛාරො ඉතිපී’’ති. අට්ඨමං.

9. වෙදනාසුත්තං

29. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, වෙදනා. කතමා තිස්සො? සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො වෙදනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං වෙදනානං පරිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි . ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං වෙදනානං පරිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. නවමං.

10. උත්තියසුත්තං

30. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා උත්තියො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා උත්තියො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉධ මය්හං, භන්තෙ, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘පඤ්ච කාමගුණා වුත්තා භගවතා. කතමෙ නු ඛො පඤ්ච කාමගුණා වුත්තා භගවතා’’’ති? ‘‘සාධු සාධු, උත්තිය! පඤ්චිමෙ ඛො, උත්තිය, කාමගුණා වුත්තා මයා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා – ඉමෙ ඛො, උත්තිය, පඤ්ච කාමගුණා වුත්තා මයා. ඉමෙසං ඛො, උත්තිය, පඤ්චන්නං කාමගුණානං පහානාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙසං ඛො, උත්තිය, පඤ්චන්නං කාමගුණානං පහානාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. දසමං.

මිච්ඡත්තවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

මිච්ඡත්තං අකුසලං ධම්මං, දුවෙ පටිපදාපි ච;
අසප්පුරිසෙන ද්වෙ කුම්භො, සමාධි වෙදනුත්තියෙනාති.

4. පටිපත්තිවග්ගො

1. පඨමපටිපත්තිසුත්තං

31. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘මිච්ඡාපටිපත්තිඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සම්මාපටිපත්තිඤ්ච . තං සුණාථ. කතමා ච, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපත්ති? සෙය්‍යථිදං – මිච්ඡාදිට්ඨි…පෙ…. මිච්ඡාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපත්ති. කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපත්ති? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපත්ති’’ති. පඨමං.

2. දුතියපටිපත්තිසුත්තං

32. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘මිච්ඡාපටිපන්නඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සම්මාපටිපන්නඤ්ච. තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපන්නො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. මිච්ඡාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ , මිච්ඡාපටිපන්නො. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපන්නො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො සම්මාදිට්ඨිකො හොති…පෙ…. සම්මාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපන්නො’’ති. දුතියං.

3. විරද්ධසුත්තං

33. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො විරද්ධො, විරද්ධො තෙසං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ආරද්ධො, ආරද්ධො තෙසං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. කතමො ච, භික්ඛවෙ, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො විරද්ධො, විරද්ධො තෙසං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ආරද්ධො, ආරද්ධො තෙසං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී’’ති. තතියං.

4. පාරඞ්ගමසුත්තං

34. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්ති. කතමෙ අට්ඨ? සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්තී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘අප්පකා තෙ මනුස්සෙසු, යෙ ජනා පාරගාමිනො;
අථායං ඉතරා පජා, තීරමෙවානුධාවති.

‘‘යෙ ච ඛො සම්මදක්ඛාතෙ, ධම්මෙ ධම්මානුවත්තිනො;
තෙ ජනා පාරමෙස්සන්ති, මච්චුධෙය්‍යං සුදුත්තරං.

‘‘කණ්හං ධම්මං විප්පහාය, සුක්කං භාවෙථ පණ්ඩිතො;
ඔකා අනොකමාගම්ම, විවෙකෙ යත්ථ දූරමං.

‘‘තත්‍රාභිරතිමිච්ඡෙය්‍ය, හිත්වා කාමෙ අකිඤ්චනො;
පරියොදපෙය්‍ය අත්තානං, චිත්තක්ලෙසෙහි පණ්ඩිතො.

‘‘යෙසං සම්බොධියඞ්ගෙසු, සම්මා චිත්තං සුභාවිතං;
ආදානපටිනිස්සග්ගෙ, අනුපාදාය යෙ රතා;
ඛීණාසවා ජුතිමන්තො, තෙ ලොකෙ පරිනිබ්බුතා’’ති. චතුත්ථං;

5. පඨමසාමඤ්ඤසුත්තං

35. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සාමඤ්ඤඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සාමඤ්ඤඵලානි ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං. කතමානි ච, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤඵලානි? සොතාපත්තිඵලං, සකදාගාමිඵලං, අනාගාමිඵලං, අරහත්තඵලං – ඉමානි වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤඵලානී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියසාමඤ්ඤසුත්තං

36. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සාමඤ්ඤඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤත්ථො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤත්ථො’’ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමබ්‍රහ්මඤ්ඤසුත්තං

37. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, බ්‍රහ්මඤ්ඤඵලානි ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤං. කතමානි ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤඵලානි ? සොතාපත්තිඵලං , සකදාගාමිඵලං, අනාගාමිඵලං, අරහත්තඵලං – ඉමානි වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤඵලානී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියබ්‍රහ්මඤ්ඤසුත්තං

38. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤං. කතමො ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථො’’ති. අට්ඨමං.

9. පඨමබ්‍රහ්මචරියසුත්තං

39. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘බ්‍රහ්මචරියඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, බ්‍රහ්මචරියඵලානි ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං. කතමානි ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියඵලානි? සොතාපත්තිඵලං, සකදාගාමිඵලං, අනාගාමිඵලං, අරහත්තඵලං – ඉමානි වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියඵලානී’’ති. නවමං.

10. දුතියබ්‍රහ්මචරියසුත්තං

40. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘බ්‍රහ්මචරියඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි, බ්‍රහ්මචරියත්ථඤ්ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං. කතමො ච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියත්ථො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියත්ථො’’ති. දසමං.

පටිපත්තිවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

පටිපත්ති පටිපන්නො ච, විරද්ධඤ්ච පාරංගමා;
සාමඤ්ඤෙන ච ද්වෙ වුත්තා, බ්‍රහ්මඤ්ඤා අපරෙ දුවෙ;
බ්‍රහ්මචරියෙන ද්වෙ වුත්තා, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

5. අඤ්ඤතිත්ථියපෙය්‍යාලවග්ගො

1. රාගවිරාගසුත්තං

41. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සචෙ වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කිමත්ථියං, ආවුසො, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘රාගවිරාගත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති. සචෙ පන වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘අත්ථි පනාවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා රාගවිරාගායා’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා රාගවිරාගායා’ති. කතමො ච, භික්ඛවෙ, මග්ගො, කතමා ච පටිපදා රාගවිරාගාය ? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො, අයං පටිපදා රාගවිරාගායාති. එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථා’’ති. පඨමං.

2-7. සංයොජනප්පහානාදිසුත්තඡක්කං

42-47. ‘‘සචෙ වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කිමත්ථියං, ආවුසො, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘සංයොජනප්පහානත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ…. ‘අනුසයසමුග්ඝාතනත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ…. ‘අද්ධානපරිඤ්ඤත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ…. ‘ආසවානං ඛයත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ…. ‘විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ…. ‘ඤාණදස්සනත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති…පෙ….. සත්තමං.

8. අනුපාදාපරිනිබ්බානසුත්තං

48. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සචෙ වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කිමත්ථියං, ආවුසො, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථං ඛො, ආවුසො, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’ති. සචෙ පන වො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘අත්ථි පනාවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා අනුපාදාපරිනිබ්බානායා’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, මග්ගො, අත්ථි පටිපදා අනුපාදාපරිනිබ්බානායා’ති . කතමො ච, භික්ඛවෙ, මග්ගො, කතමා ච පටිපදා අනුපාදාපරිනිබ්බානාය? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො, අයං පටිපදා අනුපාදාපරිනිබ්බානායාති. එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථා’’ති. අට්ඨමං.

අඤ්ඤතිත්ථියපෙය්‍යාලවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

විරාගසංයොජනං අනුසයං, අද්ධානං ආසවා ඛයා;
විජ්ජාවිමුත්තිඤාණඤ්ච, අනුපාදාය අට්ඨමී.

6. සූරියපෙය්‍යාලවග්ගො

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

49. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සූරියස්ස, භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ , භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං

නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

50-54. ''සූරියස්ස, භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – සීලසම්පදා. සීලසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං... යදිදං – ඡන්දසම්පදා... යදිදං – අත්තසම්පදා... යදිදං – දිට්ඨිසම්පදා... යදිදං – අප්පමාදසම්පදා.... ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

55. ''සූරියස්ස , භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිම්මිත්තං, යදිදං – යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. සත්තමං.

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

56. ''සූරියස්ස , භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං , යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

57-61. ''සූරියස්ස , භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – සීලසම්පදා...පෙ.... යදිදං – ඡන්දසම්පදා...පෙ.... යදිදං – අත්තසම්පදා...පෙ.... යදිදං – දිට්ඨිසම්පදා...පෙ.... යදිදං – අප්පමාදසම්පදා...පෙ..... ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

62. ''යදිදං – යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. සත්තමං.

සූරියපෙය්‍යාලවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

කල්‍යාණමිත්තං සීලඤ්ච, ඡන්දො ච අත්තසම්පදා;
දිට්ඨී ච අප්පමාදො ච, යොනිසො භවති සත්තමං.

7. එකධම්මපෙය්‍යාලවග්ගො

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

63. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, බහූපකාරො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය. කතමො එකධම්මො? යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං , භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

64-68. ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, බහූපකාරො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය. කතමො එකධම්මො? යදිදං – සීලසම්පදා…පෙ…. යදිදං – ඡන්දසම්පදා…පෙ…. යදිදං – අත්තසම්පදා…පෙ…. යදිදං – දිට්ඨිසම්පදා…පෙ. … යදිදං – අප්පමාදසම්පදා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

69. ‘‘යදිදං – යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ. … සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. සත්තමං.

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

70. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, බහූපකාරො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය. කතමො එකධම්මො? යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං , භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

71-75. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, බහූපකාරො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය. කතමො එකධම්මො? යදිදං – සීලසම්පදා…පෙ…. යදිදං – ඡන්දසම්පදා…පෙ…. යදිදං – අත්තසම්පදා…පෙ…. යදිදං – දිට්ඨිසම්පදා…පෙ…. යදිදං – අප්පමාදසම්පදා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

76. ‘‘යදිදං – යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. සත්තමං.

එකධම්මපෙය්‍යාලවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

කල්‍යාණමිත්තං සීලඤ්ච, ඡන්දො ච අත්තසම්පදා;
දිට්ඨී ච අප්පමාදො ච, යොනිසො භවති සත්තමං.

8. දුතියඑකධම්මපෙය්‍යාලවග්ගො

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

77. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යෙන අනුප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති, යථයිදං, භික්ඛවෙ, කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

78-82. ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යෙන අනුප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති, යථයිදං , භික්ඛවෙ, සීලසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, ඡන්දසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, අත්තසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, දිට්ඨිසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, අප්පමාදසම්පදා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

83. ‘‘යථයිදං , භික්ඛවෙ, යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. සත්තමං.

1. කල්‍යාණමිත්තසුත්තං

84. ‘‘නාහං , භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යෙන අනුප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති, යථයිදං, භික්ඛවෙ, කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2-6. සීලසම්පදාදිසුත්තපඤ්චකං

85-89. ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යෙන අනුප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො වා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති, යථයිදං, භික්ඛවෙ, සීලසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, ඡන්දසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, අත්තසම්පදා…පෙ…. යථයිදං , භික්ඛවෙ, දිට්ඨිසම්පදා…පෙ…. යථයිදං, භික්ඛවෙ, අප්පමාදසම්පදා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාසුත්තං

90. ‘‘යථයිදං, භික්ඛවෙ, යොනිසොමනසිකාරසම්පදා. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං

මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො , භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. සත්තමං.

දුතියඑකධම්මපෙය්‍යාලවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

කල්‍යාණමිත්තං සීලඤ්ච, ඡන්දො ච අත්තසම්පදා;
දිට්ඨී ච අප්පමාදො ච, යොනිසො භවති සත්තමං.

1. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1. පඨමපාචීනනින්නසුත්තං

91. සාවත්ථිනිදානං . ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ , භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. පඨමං.

2-5. දුතියාදිපාචීනනින්නසුත්තචතුක්කං

92-95. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යමුනා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, මහී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ….. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨපාචීනනින්නසුත්තං

96. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. ඡට්ඨං.

1. පඨමසමුද්දනින්නසුත්තං

97. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිසමුද්දනින්නසුත්තපඤ්චකං

98-102. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යමුනා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව

බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, සරභූ නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ඡට්ඨං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
එතෙ ද්වෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති;
ගඞ්ගාපෙය්‍යාලී පාචීනනින්නවාචනමග්ගී, විවෙකනිස්සිතං ද්වාදසකී පඨමකී.

2. දුතියගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1. පඨමපාචීනනින්නසුත්තං

103. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිපාචීනනින්නසුත්තපඤ්චකං

104. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යමුනා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. දුතියං.

105. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. තතියං.

106. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. චතුත්ථං.

107. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. පඤ්චමං.

108. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. ඡට්ඨං.

1. පඨමසමුද්දනින්නසුත්තං

109. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ….

සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිසමුද්දනින්නසුත්තපඤ්චකං

110. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යමුනා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. දුතියං.

111. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. තතියං.

112. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, සරභූ නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. චතුත්ථං.

113. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. පඤ්චමං.

114. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. ඡට්ඨං.

(රාගවිනයද්වාදසකී දුතියකී සමුද්දනින්නන්ති).

1. පඨමපාචීනනින්නසුත්තං

115. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිපාචීනනින්නසුත්තපඤ්චකං

116. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යමුනා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. දුතියං.

117. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. තතියං.

118. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. චතුත්ථං.

119. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. පඤ්චමං.

120. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. ඡට්ඨං.

1. පඨමසමුද්දනින්නසුත්තං

121. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිසමුද්දනින්නසුත්තපඤ්චකං

122-126. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යමුනා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා , යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ඡට්ඨං.

(අමතොගධද්වාදසකී තතියකී).

1. පඨමපාචීනනින්නසුත්තං

127. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිපාචීනනින්නසුත්තපඤ්චකං

128-132. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යමුනා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ…. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, සබ්බා තා පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ඡට්ඨං.

1. පඨමසමුද්දනින්නසුත්තං

133. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති

නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. පඨමං.

2-6. දුතියාදිසමුද්දනින්නසුත්තපඤ්චකං

134-138. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යමුනා නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ.... සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අචිරවතී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ.... සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරභූ නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ.... සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහී නදී සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු…පෙ.... සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචිමා මහානදියො, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී සරභූ, මහී, සබ්බා තා සමුද්දනින්නා සමුද්දපොණා සමුද්දපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. ඡට්ඨං.

(ගඞ්ගාපෙය්‍යාලී).

දුතියගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
එතෙ ද්වෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති;
නිබ්බානනින්නො ද්වාදසකී, චතුත්ථකී ඡට්ඨා නවකී.

5. අප්පමාදපෙය්‍යාලවග්ගො

1. තථාගතසුත්තං

139. සාවත්ථිනිදානං . ''යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා [දිපදා (සී.)] වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා [බහුපදා (?)] වා රූපිනො වා අරූපිනො වා සඤ්ඤිනො වා අසඤ්ඤිනො වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤිනො වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති.

''යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වා රූපිනො වා අරූපිනො වා සඤ්ඤිනො වා අසඤ්ඤිනො වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤිනො වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති.

‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වා රූපිනො වා අරූපිනො වා සඤ්ඤිනො වා අසඤ්ඤිනො වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤිනො වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති.

‘‘යාවතා , භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වා රූපිනො වා අරූපිනො වා සඤ්ඤිනො වා අසඤ්ඤිනො වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤිනො වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2. පදසුත්තං

140. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යානි කානිචි ජඞ්ගලානං පාණානං පදජාතානි, සබ්බානි තානි හත්ථිපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති; හත්ථිපදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – මහන්තත්තෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී’’ති. දුතියං.

3-7. කූටාදිසුත්තපඤ්චකං

141. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, කූටාගාරස්ස යා කාචි ගොපානසියො සබ්බා තා කූටඞ්ගමා කූටනින්නා කූටසමොසරණා; කූටං තාසං අග්ගමක්ඛායති ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. තතියං.

142. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි මූලගන්ධා, කාළානුසාරියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. චතුත්ථං.

143. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සාරගන්ධා, ලොහිතචන්දනං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. පඤ්චමං.

144. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි පුප්ඵගන්ධා, වස්සිකං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. ඡට්ඨං.

145. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුට්ටරාජානො, සබ්බෙ තෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අනුයන්තා භවන්ති, රාජා තෙසං චක්කවත්ති අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. සත්තමං.

8-10. චන්දිමාදිසුත්තතතියකං

146. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යා කාචි තාරකරූපානං පභා, සබ්බා තා චන්දිමප්පභාය [චන්දිමාපභාය (ස්‍යා. ක.)] කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං, චන්දප්පභා තාසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. අට්ඨමං.

147. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරදසමයෙ විද්ධෙ විගතවලාහකෙ දෙවෙ ආදිච්චො නභං අබ්භුස්සක්කමානො සබ්බං ආකාසගතං තමගතං අභිවිහච්ච භාසතෙ ච තපතෙ ච විරොචති ච; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. නවමං.

148. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යානි කානිචි තන්තාවුතානං වත්ථානං, කාසිකවත්ථං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ , භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. දසමං.

(යදපි තථාගතං, තදපි විත්ථාරෙතබ්බං).

අප්පමාදපෙය්‍යාලවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරො ච වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා ච, වත්ථෙන දසමං පදං.

6. බලකරණීයවග්ගො

1. බලසුත්තං

149. සාවත්ථිනිදානං . ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති.

(පරගඞ්ගාපෙය්‍යාලිවණ්ණියතො පරිපුණ්ණසුත්තන්ති විත්ථාරමග්ගී).

''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති. කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති.

''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති.

''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. පඨමං.

2. බීජසුත්තං

150. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචිමෙ බීජගාමභූතගාමා වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බීජගාමභූතගාමා වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති ධම්මෙසු. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති ධම්මෙසු? ඉධ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති ධම්මෙසූ’’ති. දුතියං.

3. නාගසුත්තං

151. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, හිමවන්තං පබ්බතරාජං නිස්සාය නාගා කායං වඩ්ඪෙන්ති, බලං ගාහෙන්ති; තෙ තත්ථ කායං වඩ්ඪෙත්වා බලං ගාහෙත්වා කුසොබ්භෙ ඔතරන්ති, කුසොබ්භෙ [කුස්සුබ්භෙ (සී. ස්‍යා.), කුසුබ්භෙ (පී. ක.)] ඔතරිත්වා මහාසොබ්භෙ ඔතරන්ති, මහාසොබ්භෙ ඔතරිත්වා කුන්නදියො ඔතරන්ති, කුන්නදියො ඔතරිත්වා මහානදියො ඔතරන්ති, මහානදියො ඔතරිත්වා මහාසමුද්දං [මහාසමුද්දසාගරං (සබ්බත්ථ) සං. නි. 2.23] ඔතරන්ති, තෙ තත්ථ මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං ආපජ්ජන්ති කායෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසු. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසු? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසූ’’ති. තතියං.

4. රුක්ඛසුත්තං

152. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, රුක්ඛො පාචීනනින්නො පාචීනපොණො පාචීනපබ්භාරො. සො මූලච්ඡින්නො [මූලච්ඡින්දෙ කතෙ (ස්‍යා.)] කතමෙන පපතෙය්‍යා’’ති? ‘‘යෙන , භන්තෙ, නින්නො යෙන පොණො යෙන පබ්භාරො’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. චතුත්ථං.

5. කුම්භසුත්තං

153. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, කුම්භො නික්කුජ්ජො වමතෙව උදකං, නො පච්චාවමති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වමතෙව පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ, නො පච්චාවමති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වමතෙව පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ, නො පච්චාවමති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො වමතෙව පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ, නො පච්චාවමතී’’ති. පඤ්චමං.

6. සූකසුත්තං

154. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සාලිසූකං වා යවසූකං වා සම්මාපණිහිතං හත්ථෙන වා පාදෙන වා අක්කන්තං හත්ථං වා පාදං වා භින්දිස්සති ලොහිතං වා උප්පාදෙස්සතීති – ඨානමෙතං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? සම්මාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ, සූකස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දිස්සති, විජ්ජං උප්පාදෙස්සති, නිබ්බානං සච්ඡිකරිස්සතීති – ඨානමෙතං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? සම්මාපණිහිතත්තා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දති, විජ්ජං උප්පාදෙති, නිබ්බානං සච්ඡිකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං

වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාපණිහිතාය දිට්ඨියා සම්මාපණිහිතාය මග්ගභාවනාය අවිජ්ජං භින්දති, විජ්ජං උප්පාදෙති, නිබ්බානං සච්ඡිකරොතී''ති. ඡට්ඨං.

7. ආකාසසුත්තං

155. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ආකාසෙ විවිධා වාතා වායන්ති – පුරත්ථිමාපි වාතා වායන්ති, පච්ඡිමාපි වාතා වායන්ති, උත්තරාපි වාතා වායන්ති, දක්ඛිණාපි වාතා වායන්ති, සරජාපි වාතා වායන්ති, අරජාපි වාතා වායන්ති, සීතාපි වාතා වායන්ති, උණ්හාපි වාතා වායන්ති, පරිත්තාපි වාතා වායන්ති, අධිමත්තාපි වාතා වායන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො චත්තාරොපි සතිපට්ඨානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි සම්මප්පධානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි ඉන්ද්‍රියානි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි බලානි භාවනාපරිපූරිං ගච්ඡන්ති, සත්තපි බොජ්ඣඞ්ගා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො චත්තාරොපි සතිපට්ඨානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි සම්මප්පධානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි ඉන්ද්‍රියානි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි බලානි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, සත්තපි බොජ්ඣඞ්ගා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො චත්තාරොපි සතිපට්ඨානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි සම්මප්පධානා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, චත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි ඉන්ද්‍රියානි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි බලානි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, සත්තපි බොජ්ඣඞ්ගා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්තී''ති. සත්තමං.

8. පඨමමෙඝසුත්තං

156. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ඌහතං රජොජල්ලං, තමෙනං මහාඅකාලමෙඝො ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙතී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියමෙඝසුත්තං

157. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, උප්පන්නං මහාමෙඝං, තමෙනං මහාවාතො අන්තරායෙව අන්තරධාපෙති වූපසමෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙති වූපසමෙති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙති වූපසමෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙති වූපසමෙතී''ති. නවමං.

10. නාවාසුත්තං

158. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සාමුද්දිකාය නාවාය වෙත්තබන්ධනබන්ධාය ඡ මාසානි උදකෙ පරියාදාය [පරියාතාය (ක.), පරියාහතාය (?)] හෙමන්තිකෙන ථලං උක්ඛිත්තාය වාතාතපපරෙතානි බන්ධනානි තානි පාවුස්සකෙන මෙඝෙන අභිප්පවුට්ඨානි අප්පකසිරෙනෙව පටිප්පස්සම්භන්ති, පූතිකානි භවන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො අප්පකසිරෙනෙව සංයොජනානි පටිප්පස්සම්භන්ති, පූතිකානි භවන්ති . කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො අප්පකසිරෙනෙව සංයොජනානි පටිප්පස්සම්භන්ති, පූතිකානි භවන්ති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවයතො

අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතො අප්පකසිරෙනෙව සංයොජනානි පටිප්පස්සම්භන්ති, පූතිකානි භවන්තී''ති. දසමං.

11. ආගන්තුකසුත්තං

159. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ආගන්තුකාගාරං. තත්ථ පුරත්ථිමායපි දිසාය ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, පච්ඡිමායපි දිසාය ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, උත්තරායපි දිසාය ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, දක්ඛිණායපි දිසාය ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, ඛත්තියාපි ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, බ්‍රාහ්මණාපි ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, වෙස්සාපි ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති, සුද්දාපි ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පරිජානාති , යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පජහති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරොති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා භාවෙති.

''කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යා? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාතිස්ස වචනීයං. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථීදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යා. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා? අවිජ්ජා ච භවතණ්හා ච – ඉමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා? විජ්ජා ච විමුත්ති ච – ඉමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා? සමථො ච විපස්සනා ච – ඉමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යා තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පරිජානාති…පෙ…. යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා භාවෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පරිජානාති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පජහති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරොති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා, තෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා භාවෙතී''ති. එකාදසමං.

12. නදීසුත්තං

160. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා. අථ මහාජනකායො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාල-පිටකං ආදාය – 'මයං ඉමං ගඞ්ගං නදිං පච්ඡානින්නං කරිස්සාම පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාර'න්ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු සො මහාජනකායො ගඞ්ගං නදිං පච්ඡානින්නං කරෙය්‍ය පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාර''න්ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''තං කිස්ස හෙතු''? ''ගඞ්ගා, භන්තෙ, නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා. සා න සුකරා පච්ඡානින්නං කාතුං පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාරං. යාවදෙව පන සො මහාජනකායො කිලමථස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා''ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුං අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තං අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තං රාජානො වා රාජමහාමත්තා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා ඤාතිසාලොහිතා වා භොගෙහි අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යුං – 'එහම්භො පුරිස, කිං තෙ ඉමෙ කාසාවා අනුදහන්ති, කිං මුණ්ඩො කපාලමනුසංචරසි! එහි, හීනායාවත්තිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජස්සු, පුඤ්ඤානි ච කරොහී'ති. සො වත, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙන්තො අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොන්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? යඤ්හි තං, භික්ඛවෙ, චිත්තං දීඝරත්තං විවෙකනින්නං විවෙකපොණං විවෙකපබ්භාරං තං වත හීනායාවත්තිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොතී''ති. (යදපි බලකරණීයං, තදපි විත්ථාරෙතබ්බං.) ද්වාදසමං.

බලකරණීයවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

7. එසනාවග්ගො

1. එසනාසුත්තං

161. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති.

‘‘තිස්සො ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති.

‘‘තිස්සො ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො , භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති.

‘‘තිස්සො ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති.

‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං පරිඤ්ඤාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. (යදපි අභිඤ්ඤා, තදපි පරිඤ්ඤාය විත්ථාරෙතබ්බං.)

‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං පරික්ඛයාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. (යදපි අභිඤ්ඤා, තදපි පරික්ඛයාය විත්ථාරෙතබ්බං.)

‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං පහානාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං පහානාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. (යදපි අභිඤ්ඤා, තදපි පහානාය විත්ථාරෙතබ්බං.) පඨමං.

2. විධාසුත්තං

162. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, විධා. කතමා තිස්සො? ‘සෙය්‍යොහමස්මී’ති විධා, ‘සදිසොහමස්මී’ති විධා, ‘හීනොහමස්මී’ති විධා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො විධා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං විධානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති…පෙ…. සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ තිස්සන්නං විධානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. (යථා එසනා, එවං විත්ථාරෙතබ්බං). දුතියං.

3. ආසවසුත්තං

163. ‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, ආසවා. කතමෙ තයො? කාමාසවො, භවාසවො, අවිජ්ජාසවො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො ආසවා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං ආසවානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. තතියං.

4. භවසුත්තං

164. ‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, භවා. කතමෙ තයො? කාමභවො , රූපභවො, අරූපභවො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො භවා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං භවානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. චතුත්ථං.

5. දුක්ඛතාසුත්තං

165. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, දුක්ඛතා. කතමා තිස්සො? දුක්ඛදුක්ඛතා, සඞ්ඛාරදුක්ඛතා, විපරිණාමදුක්ඛතා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො දුක්ඛතා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං දුක්ඛතානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. පඤ්චමං.

6. ඛිලසුත්තං

166. ‘‘තයොමෙ , භික්ඛවෙ, ඛිලා. කතමෙ තයො? රාගො ඛිලො, දොසො ඛිලො, මොහො ඛිලො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො ඛිලා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං ඛිලානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. ඡට්ඨං.

7. මලසුත්තං

167. ‘‘තීණිමානි, භික්ඛවෙ, මලානි. කතමානි තීණි? රාගො මලං, දොසො මලං, මොහො මලං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, තීණි මලානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං මලානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. සත්තමං.

8. නීඝසුත්තං

168. ‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, නීඝා. කතමෙ තයො? රාගො නීඝො, දොසො නීඝො, මොහො නීඝො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො නීඝා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං නීඝානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. අට්ඨමං.

9. වෙදනාසුත්තං

169. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, වෙදනා. කතමා තිස්සො? සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො වෙදනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං වෙදනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. නවමං.

10. තණ්හාසුත්තං

170. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, තණ්හා. කතමා තිස්සො? කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො තණ්හා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං තණ්හානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං තණ්හානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. දසමං.

11. තසිනාසුත්තං

171. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, තසිනා. කතමා තිස්සො? කාමතසිනා, භවතසිනා, විභවතසිනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං තසිනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං...පෙ.... අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං...පෙ.... නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං තසිනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො’’ති. එකාදසමං.

එසනාවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා ඛිලා;
මලං නීඝො ච වෙදනා, ද්වෙ තණ්හා තසිනාය චාති.

8. ඔඝවග්ගො

1. ඔඝසුත්තං

172. සාවත්ථිනිදානං . ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඔඝා. කතමෙ චත්තාරො? කාමොඝො, භවොඝො, දිට්ඨොඝො, අවිජ්ජොඝො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඔඝා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඔඝානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. (යථා එසනා, එවං සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං.) පඨමං.

2. යොගසුත්තං

173. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, යොගා. කතමෙ චත්තාරො? කාමයොගො, භවයොගො, දිට්ඨියොගො අවිජ්ජායොගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො යොගා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං යොගානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. දුතියං.

3. උපාදානසුත්තං

174. ''චත්තාරිමානි , භික්ඛවෙ, උපාදානානි. කතමානි චත්තාරි? කාමුපාදානං, දිට්ඨුපාදානං, සීලබ්බතුපාදානං, අත්තවාදුපාදානං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි උපාදානානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං උපාදානානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. තතියං.

4. ගන්ථසුත්තං

175. ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ගන්ථා. කතමෙ චත්තාරො? අභිජ්ඣා කායගන්ථො, බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ගන්ථා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ගන්ථානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. චතුත්ථං.

5. අනුසයසුත්තං

176. ''සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, අනුසයා. කතමෙ සත්ත? කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, දිට්ඨානුසයො , විචිකිච්ඡානුසයො, මානානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තානුසයා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තන්නං අනුසයානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. පඤ්චමං.

6. කාමගුණසුත්තං

177. ''පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා…පෙ…. ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා…පෙ…. කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච කාමගුණා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං කාමගුණානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. ඡට්ඨං.

7. නීවරණසුත්තං

178. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, නීවරණානි. කතමානි පඤ්ච? කාමච්ඡන්දනීවරණං, බ්‍යාපාදනීවරණං, ථිනමිද්ධනීවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං, විචිකිච්ඡානීවරණං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං නීවරණානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය…පෙ…. අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. සත්තමං.

8. උපාදානක්ඛන්ධසුත්තං

179. ''පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො , වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො , සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. අට්ඨමං.

9. ඕරම්භාගියසුත්තං

180. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඕරම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො, කාමච්ඡන්දො, බ්‍යාපාදො – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඕරම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය...පෙ.... අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. නවමං.

10. උද්ධම්භාගියසුත්තං

181. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං... පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති.

''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො. කතමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං... අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං... නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවෙතබ්බො''ති. දසමං.

ඕඝවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථං අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණං, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

වග්ගුද්දානං –

අවිජ්ජාවග්ගො පඨමො, දුතියං විහාරං වුච්චති;
මිච්ඡත්තං තතියො වග්ගො, චතුත්ථං පටිපන්නෙනෙව.

තිත්ථියං පඤ්චමො වග්ගො, ඡට්ඨො සූරියෙන ච;
බහුකතෙ සත්තමො වග්ගො, උප්පාදො අට්ඨමෙන ච.

දිවසවග්ගො නවමො, දසමො අප්පමාදෙන ච;
එකාදසබලවග්ගො, ද්වාදස එසනා පාළියං;
ඔඝවග්ගො භවති තෙරසාති.

මග්ගසංයුත්තං පඨමං.

2. බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තං

1. පබ්බතවග්ගො

1. හිමවන්තසුත්තං

182. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, හිමවන්තං පබ්බතරාජානං නිස්සාය නාගා කායං වඩ්ඪෙන්ති, බලං ගාහෙන්ති; තෙ තත්ථ කායං වඩ්ඪෙත්වා බලං ගාහෙත්වා කුසොබ්භෙ ඔතරන්ති, කුසොබ්භෙ ඔතරිත්වා මහාසොබ්භෙ ඔතරන්ති, මහාසොබ්භෙ ඔතරිත්වා කුන්නදියො ඔතරන්ති, කුන්නදියො ඔතරිත්වා මහානදියො ඔතරන්ති, මහානදියො ඔතරිත්වා මහාසමුද්දසාගරං ඔතරන්ති; තෙ තත්ථ මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං ආපජ්ජන්ති කායෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසු. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසූති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං; ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං පාපුණාති ධම්මෙසූ’’ති. පඨමං.

2. කායසුත්තං

183. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති, අනාහාරො නො තිට්ඨති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණා ආහාරට්ඨිතිකා, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨන්ති, අනාහාරා නො තිට්ඨන්ති.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සුභනිමිත්තං. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, පටිඝනිමිත්තං. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි , භික්ඛවෙ, අරති තන්දි විජම්භිතා භත්තසම්මදො චෙතසො ච ලීනත්තං. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, චෙතසො අවූපසමො. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, විචිකිච්ඡාට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති, අනාහාරො නො තිට්ඨති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්ච නීවරණා ආහාරට්ඨිතිකා, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨන්ති, අනාහාරා නො තිට්ඨන්ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති, අනාහාරො නො තිට්ඨති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ආහාරට්ඨිතිකා, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨන්ති, අනාහාරා නො තිට්ඨන්ති.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ

යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා ධම්මා, සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා, හීනපණීතා ධම්මා, කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආරම්භධාතු [ආරබ්භධාතු (සයා. ක.)] නික්කමධාතු පරක්කමධාතු. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ , කායපස්සද්ධි, චිත්තපස්සද්ධි. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සමථනිමිත්තං [සමාධිනිමිත්තං (සයා.)] අබ්‍යග්ගනිමිත්තං. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති, අනාහාරො නො තිට්ඨති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ආහාරට්ඨිතිකා, ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨන්ති, අනාහාරා නො තිට්ඨන්ති’’ති. දුතියං.

3. සීලසුත්තං

184. ‘‘යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා ඤාණසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා, දස්සනම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං [බහූපකාරං (සයා.)] වදාමි; සවනම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි; උපසඞ්කමනම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි; පයිරුපාසනම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි; අනුස්සතිම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි; අනුපබ්බජ්ජම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි. තං කිස්ස හෙතු? තථාරූපානං, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං ධම්මං සුත්වා ද්වයෙන වූපකාසෙන වූපකට්ඨො [ද්වයෙන වූපකට්ඨො (සී. සයා.)] විහරති – කායවූපකාසෙන ච චිත්තවූපකාසෙන ච. සො තථා වූපකට්ඨො විහරන්තො තං ධම්මං අනුස්සරති අනුවිතක්කෙති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථා වූපකට්ඨො විහරන්තො තං ධම්මං අනුස්සරති අනුවිතක්කෙති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො

භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. තස්ස තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති, චිත්තම්පි පස්සම්භති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති චිත්තම්පි පස්සම්භති, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති ; සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. සො තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති; උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති; උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තසු සම්බොජ්ඣඞ්ගෙසු එවං බහුලීකතෙසු සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා. කතමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා? දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති , නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, නො චෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී. එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු එවං බහුලීකතෙසු ඉමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති. තතියං.

4. වත්ථසුත්තං

185. එකං සමයං ආයස්මා සාරිපුත්තො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආවුසො, භික්ඛවො’’ති! ‘‘ආවුසො’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච –

‘‘සත්තිමෙ, ආවුසො, බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, ආවුසො, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. ඉමෙසං ඛ්වාහං, ආවුසො, සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි පුබ්බණ්හසමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන

පුබ්බණ්හසමයං විහරාමි; යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි මජ්ඣන්හිකං සමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන මජ්ඣන්හිකං සමයං විහරාමි; යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි සායන්හසමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන සායන්හසමයං විහරාමි. සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඉති චෙ මෙ, ආවුසො, හොති, 'අප්පමාණො'ති මෙ හොති, 'සුසමාරද්ධො'ති මෙ හොති, තිට්ඨන්තඤ්ච නං 'තිට්ඨතී'ති පජානාමි. සචෙපි මෙ චවති, 'ඉදප්පච්චයා මෙ චවතී'ති පජානාමි…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඉති චෙ මෙ, ආවුසො, හොති, 'අප්පමාණො'ති මෙ හොති, 'සුසමාරද්ධො'ති මෙ හොති, තිට්ඨන්තඤ්ච නං 'තිට්ඨතී'ති පජානාමි. සචෙපි මෙ චවති, 'ඉදප්පච්චයා මෙ චවතී'ති පජානාමි.

''සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, රඤ්ඤො වා රාජමහාමත්තස්ස වා නානාරත්තානං දුස්සානං දුස්සකරණ්ඩකො පූරො අස්ස. සො යඤ්ඤදෙව දුස්සයුගං ආකඞ්ඛෙය්‍ය පුබ්බණ්හසමයං පාරුපිතුං, තං තදෙව දුස්සයුගං පුබ්බණ්හසමයං පාරුපෙය්‍ය; යඤ්ඤදෙව දුස්සයුගං ආකඞ්ඛෙය්‍ය මජ්ඣන්හිකං සමයං පාරුපිතුං, තං තදෙව දුස්සයුගං මජ්ඣන්හිකං සමයං පාරුපෙය්‍ය; යඤ්ඤදෙව දුස්සයුගං ආකඞ්ඛෙය්‍ය සායන්හසමයං පාරුපිතුං, තං තදෙව දුස්සයුගං සායන්හසමයං පාරුපෙය්‍ය. එවමෙව ඛ්වාහං, ආවුසො, ඉමෙසං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි පුබ්බණ්හසමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන පුබ්බණ්හසමයං විහරාමි; යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි මජ්ඣන්හිකං සමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන මජ්ඣන්හිකං සමයං විහරාමි; යෙන යෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන ආකඞ්ඛාමි සායන්හසමයං විහරිතුං, තෙන තෙන බොජ්ඣඞ්ගෙන සායන්හසමයං විහරාමි. සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඉති චෙ මෙ, ආවුසො, හොති, 'අප්පමාණො'ති මෙ හොති, 'සුසමාරද්ධො'ති මෙ හොති, තිට්ඨන්තඤ්ච නං 'තිට්ඨතී'ති පජානාමි. සචෙපි මෙ චවති, 'ඉදප්පච්චයා මෙ චවතී'ති පජානාමි…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඉති චෙ මෙ, ආවුසො, හොති, 'අප්පමාණො'ති මෙ හොති, 'සුසමාරද්ධො'ති මෙ හොති, තිට්ඨන්තඤ්ච නං 'තිට්ඨතී'ති පජානාමි. සචෙපි මෙ චවති, 'ඉදප්පච්චයා මෙ චවතී'ති පජානාමී''ති. චතුත්ථං.

5. භික්ඛුසුත්තං

186. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – '''බොජ්ඣඞ්ගා, බොජ්ඣඞ්ගා'ති, භන්තෙ, වුච්චන්ති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, 'බොජ්ඣඞ්ගා'ති වුච්චන්තී''ති? ''බොධාය සංවත්තන්තීති ඛො, භික්ඛු, තස්මා 'බොජ්ඣඞ්ගා'ති වුච්චන්ති. ඉධ, භික්ඛු, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. තස්සිමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවයතො කාමාසවාපි චිත්තං විමුච්චති , භවාසවාපි චිත්තං විමුච්චති, අවිජ්ජාසවාපි චිත්තං විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාති. බොධාය සංවත්තන්තීති, භික්ඛු, තස්මා 'බොජ්ඣඞ්ගා'ති වුච්චන්තී''ති. පඤ්චමං.

6. කුණ්ඩලියසුත්තං

187. එකං සමයං භගවා සාකෙතෙ විහරති අඤ්ජනවනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො කුණ්ඩලියො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො කුණ්ඩලියො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''අහමස්මි, භො ගොතම, ආරාමනිස්සයී [ආරාමනිසාදී (සී.), ආරාමනියාදී (ස්‍යා.)] පරිසාවචරො. තස්ස මය්හං, භො ගොතම, පච්ඡාභත්තං භුත්තපාතරාසස්ස අයමාචාරො [අයමාහාරො (ස්‍යා. ක.)] හොති – ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං අනුචඞ්කමාමි අනුවිචරාමි. සො තත්ථ පස්සාමි එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසඤ්චෙව කථං කථෙන්තෙ උපාරම්භානිසංසඤ්ච – 'භවං පන ගොතමො කිමානිසංසො විහරතී'''ති? ''විජ්ජාවිමුත්තිඵලානිසංසො ඛො, කුණ්ඩලිය, තථාගතො විහරතී''ති.

''කතමෙ පන, භො ගොතම, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති? ''සත්ත ඛො, කුණ්ඩලිය, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති. ''කතමෙ පන, භො ගොතම, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්තී''ති? ''චත්තාරො ඛො, කුණ්ඩලිය, සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්තී''ති . ''කතමෙ පන, භො ගොතම, ධම්මා භාවිතා, බහුලීකතා චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙන්තී''ති? ''තීණි ඛො, කුණ්ඩලිය, සුචරිතානි භාවිතානි බහුලීකතානි චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙන්තී''ති. ''කතමෙ පන, භො ගොතම, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙන්තී''ති? ''ඉන්ද්‍රියසංවරො ඛො, කුණ්ඩලිය, භාවිතො බහුලීකතො තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙතී''ති.

''කථං භාවිතො ච, කුණ්ඩලිය, ඉන්ද්‍රියසංවරො කථං බහුලීකතො තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙතීති? ඉධ, කුණ්ඩලිය, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපං නාභිජ්ඣති නාභිහංසති, න රාගං ජනෙති. තස්ස ඨිතො ච කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. චක්ඛුනා ඛො පනෙව රූපං දිස්වා අමනාපං න මඞ්කු හොති අප්පතිට්ඨිතචිත්තො අදීනමානසො අබ්‍යාපන්නචෙතසො. තස්ස ඨිතො ච කායො හොති ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං.

‘‘පුන චපරං, කුණ්ඩලිය, භික්ඛු සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා…පෙ…. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපං නාභිජ්ඣති නාභිහංසති, න රාගං ජනෙති. තස්ස ඨිතො ච කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. මනසා ඛො පනෙව ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න මඞ්කු හොති අප්පතිට්ඨිතචිත්තො අදීනමානසො අබ්‍යාපන්නචෙතසො. තස්ස ඨිතො ච කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං.

‘‘යතො ඛො, කුණ්ඩලිය, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු ඨිතො ච කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා…පෙ…. ජිව්හාය රසං සායිත්වා…පෙ…. කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා…පෙ…. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙසු ධම්මෙසු ඨිතො ච කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං . එවං භාවිතො ඛො, කුණ්ඩලිය, ඉන්ද්‍රියසංවරො එවං බහුලීකතො තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙති.

‘‘කථං භාවිතානි ච, කුණ්ඩලිය, තීණි සුචරිතානි කථං බහුලීකතානි චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙන්ති? ඉධ, කුණ්ඩලිය, භික්ඛු කායදුච්චරිතං පහාය කායසුචරිතං භාවෙති, වචීදුච්චරිතං පහාය වචීසුචරිතං භාවෙති, මනොදුච්චරිතං පහාය මනොසුචරිතං භාවෙති. එවං භාවිතානි ඛො, කුණ්ඩලිය, තීණි සුචරිතානි එවං බහුලීකතානි චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙන්ති.

‘‘කථං භාවිතා ච, කුණ්ඩලිය, චත්තාරො සතිපට්ඨානා කථං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති? ඉධ, කුණ්ඩලිය, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං භාවිතා ඛො, කුණ්ඩලිය, චත්තාරො සතිපට්ඨානා එවං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති.

‘‘කථං භාවිතා ච, කුණ්ඩලිය, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති? ඉධ, කුණ්ඩලිය, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, කුණ්ඩලිය, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති’’ති.

එවං වුත්තෙ කුණ්ඩලියො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භො ගොතම, අභික්කන්තං, භො ගොතම! සෙය්‍යථාපි, භො ගොතම, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තීති; එවමෙව භොතා ගොතමෙන අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. ඡට්ඨං.

7. කූටාගාරසුත්තං

188. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, කූටාගාරස්ස යා කාචි ගොපානසියො, සබ්බා තා කූටනින්නා කූටපොණා කූටපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො ? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. සත්තමං.

8. උපවානසුත්තං

189. එකං සමයං ආයස්මා ච උපවානො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො කොසම්බියං විහරන්ති ඝොසිතාරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා උපවානො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා උපවානෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං උපවානං එතදවොච –

‘‘ජානෙය්‍ය නු ඛො, ආවුසො උපවාන, භික්ඛු ‘පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා එවං සුසමාරද්ධා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ඵාසුවිහාරාය සංවත්තන්තී’’’ති? ‘‘ජානෙය්‍ය ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත , භික්ඛු ‘පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා එවං සුසමාරද්ධා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ඵාසුවිහාරාය සංවත්තන්තී’’’ති.

‘‘සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු ආරබ්භමානො පජානාති ‘චිත්තඤ්ච මෙ සුවිමුත්තං, ථිනමිද්ධඤ්ච මෙ සුසමූහතං, උද්ධච්චකුක්කුච්චඤ්ච මෙ සුප්පටිවිනීතං, ආරද්ධඤ්ච මෙ වීරියං, අට්ඨිංකත්වා මනසි කරොමි, නො ච ලීන’න්ති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං ආවුසො, භික්ඛු ආරබ්භමානො පජානාති ‘චිත්තඤ්ච මෙ සුවිමුත්තං, ථිනමිද්ධඤ්ච මෙ සුසමූහතං, උද්ධච්චකුක්කුච්චඤ්ච මෙ සුප්පටිවිනීතං, ආරද්ධඤ්ච මෙ වීරියං, අට්ඨිංකත්වා මනසි කරොමි, නො ච ලීන’න්ති. එවං ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛු ජානෙය්‍ය ‘පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා එවං සුසමාරද්ධා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ඵාසුවිහාරාය සංවත්තන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. පඨමඋප්පන්නසුත්තං

190. ‘‘සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා’’ති. නවමං.

10. දුතියඋප්පන්නසුත්තං

191. ‘‘සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා’’ති. දසමං.

පබ්බතවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

හිමවන්තං කායං සීලං, වත්ථං භික්ඛු ච කුණ්ඩලි;
කූටඤ්ච උපවානඤ්ච, උප්පන්නා අපරෙ දුවෙති.

2. ගිලානවග්ගො

1. පාණසුත්තං

192. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි පාණා චත්තාරො ඉරියාපථෙ කප්පෙන්ති – කාලෙන ගමනං, කාලෙන ඨානං, කාලෙන නිසජ්ජං, කාලෙන සෙය්‍යං, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ චත්තාරො ඉරියාපථෙ කප්පෙන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2. පඨමසූරියූපමසුත්තං

193. ‘‘සූරියස්ස, භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. දුතියං.

3. දුතියසූරියූපමසුත්තං

194. ‘‘සූරියස්ස , භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – යොනිසොමනසිකාරො. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. තතියං.

4. පඨමගිලානසුත්තං

195. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො පිප්පලිගුහායං [විප්ඵලිගුහායං (සී.)] විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච –

‘‘කච්චි තෙ, කස්සප, ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං, න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති.

‘‘සත්තිමෙ, කස්සප, බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, කස්සප, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, කස්සප, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, කස්සප, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී’’ති. ‘‘තග්ඝ, භගවා, බොජ්ඣඞ්ගා; තග්ඝ, සුගත, බොජ්ඣඞ්ගා’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා මහාකස්සපො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි. වුට්ඨහි චායස්මා මහාකස්සපො තම්හා ආබාධා. තථාපහීනො චායස්මතො මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසීති. චතුත්ථං.

5. දුතියගිලානසුත්තං

196. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච –

‘‘කච්චි තෙ, මොග්ගල්ලාන, ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං, න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති.

‘‘සත්තිමෙ, මොග්ගල්ලාන, බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, මොග්ගල්ලාන, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, මොග්ගල්ලාන, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, මොග්ගල්ලාන, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී’’ති. ‘‘තග්ඝ , භගවා, බොජ්ඣඞ්ගා; තග්ඝ, සුගත, බොජ්ඣඞ්ගා’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි. වුට්ඨහි චායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තම්හා ආබාධා. තථාපහීනො චායස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස සො ආබාධො අහොසීති. පඤ්චමං.

6. තතියගිලානසුත්තං

197. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො ආයස්මා මහාචුන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං මහාචුන්දං භගවා එතදවොච – ''පටිභන්තු තං, චුන්ද, බොජ්ඣඞ්ගා''ති.

''සත්තිමෙ, භන්තෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භගවතා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, භන්තෙ, භගවතා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, භන්තෙ, භගවතා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, භන්තෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භගවතා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී''ති. ''තග්ඝ , චුන්ද, බොජ්ඣඞ්ගා; තග්ඝ, චුන්ද, බොජ්ඣඞ්ගා''ති.

ඉදමවොචායස්මා චුන්දො. සමනුඤ්ඤො සත්ථා අහොසි. වුට්ඨහි ච භගවා තම්හා ආබාධා. තථාපහීනො ච භගවතො සො ආබාධො අහොසීති. ඡට්ඨං.

7. පාරඞ්ගමසුත්තං

198. ''සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්තී''ති.

''අප්පකා තෙ මනුස්සෙසු, යෙ ජනා පාරගාමිනො;
අථායං ඉතරා පජා, තීරමෙවානුධාවති.

''යෙ ච ඛො සම්මදක්ඛාතෙ, ධම්මෙ ධම්මානුවත්තිනො;
තෙ ජනා පාරමෙස්සන්ති, මච්චුධෙය්‍යං සුදුත්තරං.

''කණ්හං ධම්මං විප්පහාය, සුක්කං භාවෙථ පණ්ඩිතො;
ඔකා අනොකමාගම්ම, විවෙකෙ යත්ථ දූරමං.

''තත්‍රාභිරතිමිච්ඡෙය්‍ය , හිත්වා කාමෙ අකිඤ්චනො;
පරියොදපෙය්‍ය අත්තානං, චිත්තක්ලෙසෙහි පණ්ඩිතො.

''යෙසං සම්බොධියඞ්ගෙසු, සම්මා චිත්තං සුභාවිතං;
ආදානප්පටිනිස්සග්ගෙ, අනුපාදාය යෙ රතා;
ඛීණාසවා ජුතිමන්තො, තෙ ලොකෙ පරිනිබ්බුතා''ති. සත්තමං;

8. විරද්ධසුත්තං

199. ''යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී''ති. අට්ඨමං.

9. අරියසුත්තං

200. ''සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නීයන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නීයන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා''ති. නවමං.

10. නිබ්බිදාසුත්තං

201. ''සත්තිමෙ , භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ….

උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී''ති. දසමං.

ගිලානවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

පාණා සූරියූපමා ද්වෙ, ගිලානා අපරෙ තයො;
පාරඞ්ගාමී විරද්ධො ච, අරියො නිබ්බිදාය චාති.

3. උදායිවග්ගො

1. බොධායසුත්තං

202. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච –

'''බොජ්ඣඞ්ගා, බොජ්ඣඞ්ගා'ති, භන්තෙ, වුච්චන්ති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, 'බොජ්ඣඞ්ගා'ති වුච්චන්තී''ති? '''බොධාය සංවත්තන්තී'ති ඛො, භික්ඛු, තස්මා බොජ්ඣඞ්ගාති වුච්චන්ති. ඉධ, භික්ඛු, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. 'බොධාය සංවත්තන්තී'ති ඛො, භික්ඛු, තස්මා 'බොජ්ඣඞ්ගා'ති වුච්චන්තී''ති. පඨමං.

2. බොජ්ඣඞ්ගදෙසනාසුත්තං

203. ''සත්ත වො, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගෙ දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා''ති. දුතියං.

3. ඨානියසුත්තං

204. ''කාමරාගට්ඨානියානං , [කාමරාගට්ඨානීයානං (සී.)] භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නො චෙව කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච කාමච්ඡන්දො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති. බ්‍යාපාදට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නො චෙව බ්‍යාපාදො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච බ්‍යාපාදො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති. ථිනමිද්ධට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නඤ්චෙව ථිනමිද්ධං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච ථිනමිද්ධං භියොභාවාය වෙපුල්ලායං සංවත්තති. උද්ධච්චකුක්කුච්චට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නඤ්චෙව උද්ධච්චකුක්කුච්චං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති. විචිකිච්ඡාට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නා චෙව විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, උප්පන්නා ච විචිකිච්ඡා භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති.

''සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නො චෙව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං මනසිකාරබහුලීකාරා අනුප්පන්නො චෙව උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡතී''ති. තතියං.

4. අයොනිසොමනසිකාරසුත්තං

205. ''අයොනිසො, භික්ඛවෙ, මනසිකරොතො අනුප්පන්නො චෙව කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච කාමච්ඡන්දො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නො චෙව බ්‍යාපාදො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච බ්‍යාපාදො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නඤ්චෙව ථිනමිද්ධං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච ථිනමිද්ධං භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නඤ්චෙව උද්ධච්චකුක්කුච්චං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නා චෙව විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, උප්පන්නා ච විචිකිච්ඡා භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නො චෙව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො නුප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො නිරුජ්ඣති…පෙ…. අනුප්පන්නො චෙව උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො නුප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො නිරුජ්ඣති.

යොනිසො ච ඛො, භික්ඛවෙ, මනසිකරොතො අනුප්පන්නො චෙව කාමච්ඡන්දො නුප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච කාමච්ඡන්දො පහීයති; අනුප්පන්නො චෙව බ්‍යාපාදො නුප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච බ්‍යාපාදො පහීයති; අනුප්පන්නඤ්චෙව ථිනමිද්ධං නුප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච ථිනමිද්ධං පහීයති; අනුප්පන්නඤ්චෙව උද්ධච්චකුක්කුච්චං නුප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීයති; අනුප්පන්නා චෙව විචිකිච්ඡා නුප්පජ්ජති, උප්පන්නා ච විචිකිච්ඡා පහීයති.

‘‘අනුප්පන්නො චෙව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති…පෙ…. අනුප්පන්නො චෙව උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡතී’’ති. චතුත්ථං.

5. අපරිහානියසුත්තං

206. ‘‘සත්ත වො, භික්ඛවෙ, අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියා ධම්මා? යදිදං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියා ධම්මා’’ති. පඤ්චමං.

6. තණ්හක්ඛයසුත්තං

207. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, මග්ගො යා පටිපදා තණ්හක්ඛයාය සංවත්තති, තං මග්ගං තං පටිපදං භාවෙථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, මග්ගො කතමා ච පටිපදා තණ්හක්ඛයාය සංවත්තති? යදිදං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො’’ති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා උදායී භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං භාවිතා නු ඛො, භන්තෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, කථං බහුලීකතා තණ්හක්ඛයාය සංවත්තන්තී’’ති?

‘‘ඉධ , උදායි, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං [අබ්‍යාපජ්ඣං (සී. ස්‍යා. පී.)]. තස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවයතො විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං තණ්හා පහීයති. තණ්හාය පහානා කම්මං පහීයති. කම්මස්ස පහානා දුක්ඛං පහීයති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං. තස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවයතො විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං තණ්හා පහීයති තණ්හාය පහානා කම්මං පහීයති . කම්මස්ස පහානා දුක්ඛං පහීයති. ඉති ඛො, උදායි, තණ්හක්ඛයා කම්මක්ඛයො, කම්මක්ඛයා දුක්ඛක්ඛයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. තණ්හානිරොධසුත්තං

208. ‘‘යො , භික්ඛවෙ, මග්ගො යා පටිපදා තණ්හානිරොධාය සංවත්තති, තං මග්ගං තං පටිපදං භාවෙථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, මග්ගො කතමා ච පටිපදා තණ්හානිරොධාය සංවත්තති? යදිදං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. කථං භාවිතා, ච භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා තණ්හානිරොධාය සංවත්තන්ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා තණ්හානිරොධාය සංවත්තන්තී’’ති. සත්තමං.

8. නිබ්බෙධභාගියසුත්තං

209. ‘‘නිබ්බෙධභාගියං වො, භික්ඛවෙ, මග්ගං දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, නිබ්බෙධභාගියො මග්ගො? යදිදං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො’’ති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා උදායී භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං භාවිතා නු ඛො, භන්තෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා නිබ්බෙධාය සංවත්තන්තී’’ති?

‘‘ඉධ, උදායි, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං. සො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවිතෙන චිත්තෙන අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං ලොභක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති ; අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං දොසක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති; අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං මොහක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති…පෙ. … උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං විපුලං

මහග්ගතං අප්පමාණං අබ්‍යාපජ්ජං. සො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවිතෙන චිත්තෙන අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං ලොභක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති; අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං දොසක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති; අනිබ්බිද්ධපුබ්බං අප්පදාලිතපුබ්බං මොහක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදාලෙති. එවං භාවිතා ඛො, උදායි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා නිබ්බෙධාය සංවත්තන්තී''ති. අට්ඨමං.

9. එකධම්මසුත්තං

210. ''නාහං , භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යො එවං භාවිතො බහුලීකතො සංයොජනීයානං ධම්මානං පහානාය සංවත්තති, යථයිදං, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො...පෙ. ... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා සංයොජනීයානං ධම්මානං පහානාය සංවත්තන්ති?

''ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා සංයොජනීයානං ධම්මානං පහානාය සංවත්තන්ති.

''කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සංයොජනීයා ධම්මා? චක්ඛු, භික්ඛවෙ, සංයොජනීයො ධම්මො. එත්ථෙතෙ උප්පජ්ජන්ති සංයොජනවිනිබන්ධා අජ්ඣොසානා...පෙ.... ජිව්හා සංයොජනීයා ධම්මා. එත්ථෙතෙ උප්පජ්ජන්ති සංයොජනවිනිබන්ධා අජ්ඣොසානා...පෙ.... මනො සංයොජනීයො ධම්මො. එත්ථෙතෙ උප්පජ්ජන්ති සංයොජනවිනිබන්ධා අජ්ඣොසානා. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සංයොජනීයා ධම්මා''ති. නවමං.

10. උදායිසුත්තං

211. එකං සමයං භගවා සුම්භෙසු විහරති සෙතකං නාම සුම්භානං නිගමො. අථ ඛො ආයස්මා උදායී යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි...පෙ.... එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා උදායී භගවන්තං එතදවොච –

''අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ! යාව බහුකතඤ්ච මෙ, භන්තෙ, භගවති පෙමඤ්ච ගාරවො ච හිරී ච ඔත්තප්පඤ්ච. අහඤ්හි, භන්තෙ, පුබ්බෙ අගාරිකභූතො සමානො අබහුකතො අහොසිං ධම්මෙන [ධම්මෙ (?)] අබහුකතො සඞ්ඝෙන. සො ඛ්වාහං භගවති පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච හිරිඤ්ච ඔත්තප්පඤ්ච සම්පස්සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො. තස්ස මෙ භගවා ධම්මං දෙසෙසි – 'ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා...පෙ.... ඉති සඤ්ඤා... ඉති සඞ්ඛාරා... ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො'ති.

''සො ඛ්වාහං, භන්තෙ, සුඤ්ඤාගාරගතො ඉමෙසං පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධානං උක්කුජ්ජාවකුජ්ජං සම්පරිවත්තෙන්තො 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, 'අයං දුක්ඛනිරොධො'ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං. ධම්මො ච මෙ, භන්තෙ, අභිසමිතො, මග්ගො ච මෙ පටිලද්ධො; යො මෙ භාවිතො බහුලීකතො තථා තථා විහරන්තං තථත්තාය උපනෙස්සති යථාහං – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානිස්සාමි.

''සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මෙ, භන්තෙ, පටිලද්ධො, යො මෙ භාවිතො බහුලීකතො තථා තථා විහරන්තං තථත්තාය උපනෙස්සති යථාහං – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානිස්සාමි...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො මෙ, භන්තෙ, පටිලද්ධො, යො මෙ භාවිතො බහුලීකතො තථා තථා විහරන්තං තථත්තාය උපනෙස්සති යථාහං – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානිස්සාමි. අයං ඛො මෙ, භන්තෙ, මග්ගො පටිලද්ධො, යො මෙ භාවිතො බහුලීකතො තථා තථා විහරන්තං තථත්තාය උපනෙස්සති යථාහං – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානිස්සාමී''ති.

''සාධු සාධු, උදායි! එසො හි තෙ, උදායි, මග්ගො පටිලද්ධො, යො තෙ භාවිතො බහුලීකතො තථා තථා විහරන්තං තථත්තාය උපනෙස්සති යථා ත්වං – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානිස්සසී''ති. දසමං.

උදායිවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

බොධාය දෙසනා ඨානා, අයොනිසො චාපරිහානී;
ඛයො නිරොධො නිබ්බෙධො, එකධම්මො උදායිනාති.

4. නීවරණවග්ගො

1. පඨමකුසලසුත්තං

212. ‘‘යෙ කෙචි, භික්ඛවෙ, ධම්මා කුසලා කුසලභාගියා කුසලපක්ඛිකා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා; අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. අප්පමත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති ? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අප්පමත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. පඨමං.

2. දුතියකුසලසුත්තං

213. ‘‘යෙ කෙචි, භික්ඛවෙ, ධම්මා කුසලා කුසලභාගියා කුසලපක්ඛිකා, සබ්බෙ තෙ යොනිසොමනසිකාරමූලකා යොනිසොමනසිකාරසමොසරණා; යොනිසොමනසිකාරො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ , භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. දුතියං.

3. උපක්කිලෙසසුත්තං

214. ‘‘පඤ්චිමෙ , භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසා, යෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨං ජාතරූපං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා උපෙති කම්මාය. කතමෙ පඤ්ච? අයො, භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසො, යෙන උපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨං ජාතරූපං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා උපෙති කම්මාය. ලොහං, භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසො, යෙන උපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨං ජාතරූපං…පෙ…. තිපු, භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසො…පෙ…. සීසං, භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසො…පෙ…. සජ්ඣු, භික්ඛවෙ, ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසො, යෙන උපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨං ජාතරූපං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා උපෙති කම්මාය. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච ජාතරූපස්ස උපක්කිලෙසා, යෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨං ජාතරූපං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා උපෙති කම්මාය.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චිමෙ චිත්තස්ස උපක්කිලෙසා, යෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨං චිත්තං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයාය. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දො, භික්ඛවෙ, චිත්තස්ස උපක්කිලෙසො, යෙන උපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨං චිත්තං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයාය…පෙ…. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච චිත්තස්ස උපෙක්කිලෙසා, යෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨං චිත්තං න චෙව මුදු හොති න ච කම්මනියං, න ච පභස්සරං පභඞ්ගු ච, න ච සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයායා’’ති. තතියං.

4. අනුපක්කිලෙසසුත්තං

215. ‘‘සත්තිමෙ , භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති . කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්තී’’ති. චතුත්ථං.

5. අයොනිසොමනසිකාරසුත්තං

216. ‘‘අයොනිසො, භික්ඛවෙ, මනසිකරොතො අනුප්පන්නො චෙව කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච කාමච්ඡන්දො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නො චෙව බ්‍යාපාදො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච බ්‍යාපාදො භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නඤ්චෙව ථිනමිද්ධං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච ථිනමිද්ධං භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නඤ්චෙව උද්ධච්චකුක්කුච්චං උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති; අනුප්පන්නා චෙව විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, උප්පන්නා ච විචිකිච්ඡා භියොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තතී’’ති. පඤ්චමං.

6. යොනිසොමනසිකාරසුත්තං

217. ‘‘යොනිසො ච ඛො, භික්ඛවෙ, මනසිකරොතො අනුප්පන්නො චෙව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති…පෙ…. අනුප්පන්නො චෙව උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. බුද්ධිසුත්තං

218. ‘‘සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා බුද්ධියා අපරිහානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා බුද්ධියා අපරිහානාය සංවත්තන්තී’’ති. සත්තමං.

8. ආවරණානීවරණසුත්තං

219. ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, ආවරණා නීවරණා චෙතසො උපක්කිලෙසා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දො, භික්ඛවෙ, ආවරණො නීවරණො චෙතසො උපක්කිලෙසො පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණො. බ්‍යාපාදො, භික්ඛවෙ, ආවරණො නීවරණො චෙතසො උපක්කිලෙසො පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණො. ථිනමිද්ධං, භික්ඛවෙ, ආවරණං නීවරණං චෙතසො උපක්කිලෙසං පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණං. උද්ධච්චකුක්කුච්චං , භික්ඛවෙ, ආවරණං නීවරණං චෙතසො උපක්කිලෙසං පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණං. විචිකිච්ඡා, භික්ඛවෙ, ආවරණා නීවරණා චෙතසො උපක්කිලෙසා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච ආවරණා නීවරණා චෙතසො උපක්කිලෙසා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා.

‘‘සත්තිමෙ , භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්තීති.

‘‘යස්මිං, භික්ඛවෙ, සමයෙ අරියසාවකො අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, ඉමස්ස පඤ්ච නීවරණා තස්මිං සමයෙ න හොන්ති. සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති.

‘‘කතමෙ පඤ්ච නීවරණා තස්මිං සමයෙ න හොන්ති? කාමච්ඡන්දනීවරණං තස්මිං සමයෙ න හොති, බ්‍යාපාදනීවරණං තස්මිං සමයෙ න හොති, ථිනමිද්ධනීවරණං තස්මිං සමයෙ න හොති, උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං තස්මිං සමයෙ න හොති, විචිකිච්ඡානීවරණං තස්මිං සමයෙ න හොති. ඉමස්ස පඤ්ච නීවරණා තස්මිං සමයෙ න හොන්ති.

‘‘කතමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති ? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. යස්මිං , භික්ඛවෙ, සමයෙ අරියසාවකො අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, ඉමස්ස පඤ්ච නීවරණා තස්මිං සමයෙ න හොන්ති. ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. රුක්ඛසුත්තං

220. ‘‘සන්ති, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛා අණුබීජා මහාකායා රුක්ඛානං අජ්ඣාරුහා, යෙහි රුක්ඛා අජ්ඣාරුළ්හා ඔභග්ගවිභග්ගා විපතිතා සෙන්ති. කතමෙ ච තෙ, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛා අණුබීජා මහාකායා රුක්ඛානං අජ්ඣාරුහා, යෙහි රුක්ඛා අජ්ඣාරුළ්හා ඔභග්ගවිභග්ගා විපතිතා සෙන්ති [සෙන්ති. සෙය්‍යථීදං (කත්ථචි)]? අස්සත්ථො, නිග්‍රොධො,

පිලක්ඛො, උදුම්බරො, කච්ඡකො, කපිත්ථනො – ඉමෙ ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛා අණුබීජා මහාකායා රුක්ඛානං අජ්ඣාරුහා, යෙහි රුක්ඛා අජ්ඣාරූළ්හා ඔභග්ගවිභග්ගා විපතිතා සෙන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො කුලපුත්තො යාදිසකෙ කාමෙ ඔහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො හොති, සො තාදිසකෙහි කාමෙහි තතො වා පාපිට්ඨතරෙහි ඔභග්ගවිභග්ගො විපතිතො සෙති.

‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, ආවරණා නීවරණා චෙතසො අජ්ඣාරුහා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දො, භික්ඛවෙ, ආවරණො නීවරණො චෙතසො අජ්ඣාරුහො පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණො. බ්‍යාපාදො, භික්ඛවෙ, ආවරණො නීවරණො චෙතසො අජ්ඣාරුහො පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණො. ථිනමිද්ධං, භික්ඛවෙ, ආවරණං නීවරණං චෙතසො අජ්ඣාරුහං පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණං. උද්ධච්චකුක්කුච්චං, භික්ඛවෙ, ආවරණං නීවරණං චෙතසො අජ්ඣාරුහං පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණං. විචිකිච්ඡා, භික්ඛවෙ, ආවරණා නීවරණා චෙතසො අජ්ඣාරුහා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ , පඤ්ච ආවරණා නීවරණා චෙතසො අජ්ඣාරුහා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණා.

‘‘සත්තිමෙ , භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනජ්ඣාරුහා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනජ්ඣාරුහො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනජ්ඣාරුහො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනජ්ඣාරුහා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්තී’’ති. නවමං.

10. නීවරණසුත්තං

221. ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, නීවරණා අන්ධකරණා අචක්ඛුකරණා අඤ්ඤාණකරණා පඤ්ඤානිරොධිකා විඝාතපක්ඛියා අනිබ්බානසංවත්තනිකා. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දනීවරණං, භික්ඛවෙ, අන්ධකරණං අචක්ඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විඝාතපක්ඛියං අනිබ්බානසංවත්තනිකං . බ්‍යාපාදනීවරණං, භික්ඛවෙ…පෙ…. ථිනමිද්ධනීවරණං, භික්ඛවෙ… උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං, භික්ඛවෙ… විචිකිච්ඡානීවරණං, භික්ඛවෙ, අන්ධකරණං අචක්ඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විඝාතපක්ඛියං අනිබ්බානසංවත්තනිකං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණා අන්ධකරණා අචක්ඛුකරණා අඤ්ඤාණකරණා පඤ්ඤානිරොධිකා විඝාතපක්ඛියා අනිබ්බානසංවත්තනිකා.

‘‘සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, බොජ්ඣඞ්ගා චක්ඛුකරණා ඤාණකරණා පඤ්ඤාවුද්ධියා අවිඝාතපක්ඛියා නිබ්බානසංවත්තනිකා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුකරණො ඤාණකරණො පඤ්ඤාවුද්ධියො අවිඝාතපක්ඛියො නිබ්බානසංවත්තනිකො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුකරණො ඤාණකරණො පඤ්ඤාවුද්ධියො අවිඝාතපක්ඛියො නිබ්බානසංවත්තනිකො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ , සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා චක්ඛුකරණා ඤාණකරණා පඤ්ඤාවුද්ධියා අවිඝාතපක්ඛියා නිබ්බානසංවත්තනිකා’’ති. දසමං.

නීවරණවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ කුසලා කිලෙසා ච, ද්වෙ යොනිසො ච බුද්ධි ච;
ආවරණා නීවරණා රුක්ඛං, නීවරණඤ්ච තෙ දසාති.

5. චක්කවත්තිවග්ගො

1. විධාසුත්තං

222. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා තිස්සො විධා පජහිංසු, සබ්බෙ තෙ සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා තිස්සො විධා පජහිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා තිස්සො විධා පජහන්ති, සබ්බෙ තෙ සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. කතමෙසං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා තිස්සො විධා පජහිංසු…පෙ…. පජහිස්සන්ති…පෙ…. පජහන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා’’ති. පඨමං.

2. චක්කවත්තිසුත්තං

223. ‘‘රඤ්ඤො , භික්ඛවෙ, චක්කවත්තිස්ස පාතුභාවා සත්තන්නං රතනානං පාතුභාවො හොති. කතමෙසං සත්තන්නං? චක්කරතනස්ස පාතුභාවො හොති, හත්ථිරතනස්ස පාතුභාවො හොති, අස්සරතනස්ස පාතුභාවො හොති, මණිරතනස්ස පාතුභාවො හොති, ඉත්ථිරතනස්ස පාතුභාවො හොති, ගහපතිරතනස්ස පාතුභාවො හොති, පරිණායකරතනස්ස පාතුභාවො හොති . රඤ්ඤො, භික්ඛවෙ, චක්කවත්තිස්ස පාතුභාවා ඉමෙසං සත්තන්නං රතනානං පාතුභාවො හොති.

‘‘තථාගතස්ස, භික්ඛවෙ, පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගරතනානං පාතුභාවො හොති. කතමෙසං සත්තන්නං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස රතනස්ස පාතුභාවො හොති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස රතනස්ස පාතුභාවො හොති. තථාගතස්ස, භික්ඛවෙ, පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙසං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගරතනානං පාතුභාවො හොතී’’ති. දුතියං.

3. මාරසුත්තං

224. ‘‘මාරසෙනප්පමද්දනං වො, භික්ඛවෙ, මග්ගං දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, මාරසෙනප්පමද්දනො මග්ගො? යදිදං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො – අයං ඛො, භික්ඛවෙ, මාරසෙනප්පමද්දනො මග්ගො’’ති. තතියං.

4. දුප්පඤ්ඤසුත්තං

225. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘දුප්පඤ්ඤො එළමූගො, දුප්පඤ්ඤො එළමූගො’ති , භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ‘දුප්පඤ්ඤො එළමූගො’ති වුච්චතී’’ති? ‘‘සත්තන්නං ඛො, භික්ඛු, බොජ්ඣඞ්ගානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා ‘දුප්පඤ්ඤො එළමූගො’ති වුච්චති. කතමෙසං සත්තන්නං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛු , සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා ‘දුප්පඤ්ඤො එළමූගො’ති වුච්චතී’’ති. චතුත්ථං.

5. පඤ්ඤවන්තසුත්තං

226. ‘‘‘පඤ්ඤවා අනෙළමූගො, පඤ්ඤවා අනෙළමූගො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ‘පඤ්ඤවා අනෙළමූගො’ති වුච්චතී’’ති? ‘‘සත්තන්නං ඛො, භික්ඛු, බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ‘පඤ්ඤවා අනෙළමූගො’ති වුච්චති. කතමෙසං සත්තන්නං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛු, සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ‘පඤ්ඤවා අනෙළමූගො’ති වුච්චතී’’ති. පඤ්චමං.

6. දලිද්දසුත්තං

227. ‘‘‘දලිද්දො, දලිද්දො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ‘දලිද්දො’ති වුච්චතී’’ති? ‘‘සත්තන්නං ඛො, භික්ඛු, බොජ්ඣඞ්ගානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා ‘දලිද්දො’ති වුච්චති. කතමෙසං සත්තන්නං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛු, සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා ‘දලිද්දො’ති වුච්චතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. අදලිද්දසුත්තං

228. ‘‘‘අදලිද්දො , අදලිද්දො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ‘අදලිද්දො’ති වුච්චතී’’ති? ‘‘සත්තන්නං ඛො, භික්ඛු, බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ‘අදලිද්දො’ති වුච්චති. කතමෙසං සත්තන්නං? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස …පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛු, සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ‘අදලිද්දො’ති වුච්චතී’’ති. සත්තමං.

8. ආදිච්චසුත්තං

229. ‘‘ආදිච්චස්ස , භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. අට්ඨමං.

9. අජ්ඣත්තිකඞ්ගසුත්තං

230. ‘‘අජ්ඣත්තිකං, භික්ඛවෙ, අඞ්ගන්ති කරිත්වා නාඤ්ඤං එකඞ්ගම්පි සමනුපස්සාමි සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං උප්පාදාය, යථයිදං – භික්ඛවෙ, යොනිසොමනසිකාරො. යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසොමනසිකාරසම්පන්නො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. නවමං.

10. බාහිරඞ්ගසුත්තං

231. ‘‘බාහිරං , භික්ඛවෙ, අඞ්ගන්ති කරිත්වා නාඤ්ඤං එකඞ්ගම්පි සමනුපස්සාමි සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං උප්පාදාය, යථයිදං – භික්ඛවෙ, කල්‍යාණමිත්තතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙස්සති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරිස්සති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොතී’’ති. දසමං.

චක්කවත්තිවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

විධා චක්කවත්ති මාරො, දුප්පඤ්ඤො පඤ්ඤවෙන ච;
දලිද්දො අදලිද්දො ච, ආදිච්චඞ්ගෙන තෙ දසාති.

6. සාකච්ඡවග්ගො

1. ආහාරසුත්තං

232. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චන්නඤ්ච, භික්ඛවෙ, නීවරණානං සත්තන්නඤ්ච බොජ්ඣඞ්ගානං ආහාරඤ්ච අනාහාරඤ්ච දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ. කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ , සුභනිමිත්තං. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, පටිඝනිමිත්තං . තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, අරති තන්දි විජම්භිතා භත්තසම්මදො චෙතසො ච ලීනත්තං. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථිනමිද්ධස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, චෙතසො අවූපසමො. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, විචිකිච්ඡාට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ

යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා හීනපණීතා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතු. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කායපස්සද්ධි චිත්තපස්සද්ධි . තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සමථනිමිත්තං අබ්‍යග්ගනිමිත්තං. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, ආහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, අසුභනිමිත්තං . තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතු. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස උප්පාදාය , උප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, චෙතසො වූපසමො. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භියොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා හීනපණීතා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා. තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා හීනපණීතා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතු. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, කායප්පස්සද්ධි චිත්තප්පස්සද්ධි. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, සමථනිමිත්තං අබ්‍යග්ගනිමිත්තං. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, අනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා? අත්ථි, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා ධම්මා. තත්ථ අමනසිකාරබහුලීකාරො – අයමනාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය , උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරියා’’ති. පඨමං.

2. පරියායසුත්තං

233. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. අථ ඛො තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි – ‘‘අතිප්පගො ඛො තාව සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූන මයං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාමා’’ති.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

‘‘සමණො, ආවුසො, ගොතමො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙති – ‘එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙථා’ති. මයම්පි ඛො, ආවුසො, සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙම – ‘එථ තුම්හෙ, ආවුසො, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙථා’ති. ඉධ නො, ආවුසො, කො විසෙසො, කො අධිප්පයාසො, කිං නානාකරණං සමණස්ස වා ගොතමස්ස අම්හාකං වා, යදිදං – ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනං, අනුසාසනියා වා අනුසාසනි’’න්ති?

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං භාසිතං නෙව අභිනන්දිංසු නප්පටික්කොසිංසු; අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු – ‘‘භගවතො සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථං ආජානිස්සාමා’’ති. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ සාවත්ථිං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං –

‘‘ඉධ මයං, භන්තෙ, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිම්හ. තෙසං නො, භන්තෙ, අම්හාකං එතදහොසි – ‘අතිප්පගො ඛො තාව සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිතුං, යංනූන මයං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාමා’ති. අථ ඛො මයං, භන්තෙ, යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිම්හ; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදිම්හ. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිම්හ. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො අම්හෙ, භන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

‘‘සමණො, ආවුසො, ගොතමො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙති ‘එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙථා’ති. මයම්පි ඛො, ආවුසො, සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙම – ‘එථ තුම්හෙ, ආවුසො, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙථා’ති. ඉධ නො, ආවුසො, කො විසෙසො, කො අධිප්පයාසො, කිං නානාකරණං සමණස්ස වා ගොතමස්ස අම්හාකං වා, යදිදං – ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනං, අනුසාසනියා වා අනුසාසනි’’න්ති?

‘‘අථ ඛො මයං, භන්තෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං භාසිතං නෙව අභිනන්දිම්හ නප්පටික්කොසිම්හ, අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිම්හ – ‘භගවතො සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථං ආජානිස්සාමා’’’ති.

‘‘එවංවාදිනො , භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘අත්ථි පනාවුසො, පරියායො, යං පරියායං ආගම්ම පඤ්ච නීවරණා දස හොන්ති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා චතුද්දසා’ති. එවං පුට්ඨා, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා න චෙව සම්පායිස්සන්ති, උත්තරිඤ්ච විඝාතං ආපජ්ජිස්සන්ති. තං කිස්ස හෙතු? යථා තං, භික්ඛවෙ, අවිසයස්මිං. ‘‘නාහං තං, භික්ඛවෙ, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය, යො ඉමෙසං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණෙන චිත්තං ආරාධෙය්‍ය, අඤ්ඤත්‍ර තථාගතෙන වා තථාගතසාවකෙන වා ඉතො වා පන සුත්වා’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො, යං පරියායං ආගම්ම පඤ්ච නීවරණා දස හොන්ති? යදපි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දො තදපි නීවරණං, යදපි බහිද්ධා කාමච්ඡන්දො තදපි නීවරණං. ‘කාමච්ඡන්දනීවරණ’න්ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. යදපි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදො තදපි නීවරණං, යදපි බහිද්ධා බ්‍යාපාදො තදපි නීවරණං. ‘බ්‍යාපාදනීවරණ’න්ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. යදපි, භික්ඛවෙ, ථිනං තදපි නීවරණං, යදපි මිද්ධං තදපි නීවරණං. ‘ථිනමිද්ධනීවරණ’න්ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. යදපි, භික්ඛවෙ, උද්ධච්චං තදපි නීවරණං, යදපි කුක්කුච්චං තදපි නීවරණං. ‘උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණ’න්ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. යදපි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු විචිකිච්ඡා තදපි නීවරණං, යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු විචිකිච්ඡා තදපි නීවරණං. ‘විචිකිච්ඡානීවරණ’න්ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො, යං පරියායං ආගම්ම පඤ්ච නීවරණා දස හොන්ති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො, යං පරියායං ආගම්ම සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා චතුද්දස හොන්ති? යදපි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු සති තදපි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු සති තදපි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි , භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු පඤ්ඤාය පවිචිනති [පවිචිනාති (ක.)] පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති තදපි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති තදපි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි, භික්ඛවෙ, කායිකං වීරියං තදපි වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි චෙතසිකං වීරියං තදපි වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි , භික්ඛවෙ, සවිතක්කසවිචාරා පීති තදපි පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි අවිතක්කඅවිචාරා පීති තදපි පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි, භික්ඛවෙ, කායප්පස්සද්ධි තදපි පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි චිත්තප්පස්සද්ධි තදපි පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි, භික්ඛවෙ, සවිතක්කො සවිචාරො සමාධි තදපි සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි අවිතක්කඅවිචාරො සමාධි තදපි සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති.

‘‘යදපි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තදපි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තදපි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ‘උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති ඉති හිදං උද්දෙසං ගච්ඡති. තදමිනාපෙතං පරියායෙන ද්වයං හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො, යං පරියායං ආගම්ම සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා චතුද්දසා’’ති. දුතියං.

3. අග්ගිසුත්තං

234. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිංසු . (පරියායසුත්තසදිසං).

‘‘එවංවාදිනො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘යස්මිං, ආවුසො, සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, කතමෙසං තස්මිං සමයෙ බොජ්ඣඞ්ගානං අකාලො භාවනාය, කතමෙසං තස්මිං සමයෙ බොජ්ඣඞ්ගානං කාලො භාවනාය? යස්මිං පනාවුසො, සමයෙ උද්ධතං චිත්තං හොති, කතමෙසං තස්මිං සමයෙ බොජ්ඣඞ්ගානං අකාලො භාවනාය, කතමෙසං තස්මිං සමයෙ බොජ්ඣඞ්ගානං කාලො භාවනායා’ති? එවං පුට්ඨා , භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා න චෙව සම්පායිස්සන්ති, උත්තරිඤ්ච විඝාතං ආපජ්ජිස්සන්ති. තං කිස්ස හෙතු? යථා තං, භික්ඛවෙ, අවිසයස්මිං.

‘‘නාහං තං, භික්ඛවෙ, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය යො ඉමෙසං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණෙන චිත්තං ආරාධෙය්‍ය, අඤ්ඤත්‍ර තථාගතෙන වා තථාගතසාවකෙන වා ඉතො වා පන සුත්වා.

‘‘යස්මිං, භික්ඛවෙ, සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, අකාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? ලීනං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි දුස්සමුට්ඨාපයං හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුකාමො අස්ස. සො තත්ථ අල්ලානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, අල්ලානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, අල්ලානි ච කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය , උදකවාතඤ්ච දදෙය්‍ය, පංසුකෙන ච ඔකිරෙය්‍ය; භබ්බො නු ඛො සො පුරිසො පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලිතු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්මිං සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, අකාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? ලීනං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි දුස්සමුට්ඨාපයං හොති.

‘‘යස්මිඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, කාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? ලීනං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි සුසමුට්ඨාපයං හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුකාමො අස්ස. සො තත්ථ සුක්ඛානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය, මුඛවාතඤ්ච දදෙය්‍ය, න ච පංසුකෙන ඔකිරෙය්‍ය; භබ්බො නු ඛො සො පුරිසො පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලිතු’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්මිං සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, කාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? ලීනං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි සුසමුට්ඨාපයං හොති.

‘‘යස්මිං , භික්ඛවෙ, සමයෙ උද්ධත්තං චිත්තං හොති, අකාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? උද්ධතං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි දුවූපසමයං හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතුකාමො අස්ස. සො තත්ථ සුක්ඛානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි ච කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය, මුඛවාතඤ්ච දදෙය්‍ය, න

ච පංසුකෙන ඔකිරෙය්‍ය; භබ්බො නු ඛො සො පුරිසො මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතු''න්ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''.

''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්මිං සමයෙ උද්ධතං චිත්තං හොති, අකාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? උද්ධතං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි දුවූපසමයං හොති.

''යස්මිඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, සමයෙ උද්ධතං චිත්තං හොති, කාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? උද්ධතං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි සුවූපසමයං හොති.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතුකාමො අස්ස. සො තත්ථ අල්ලානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, අල්ලානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, අල්ලානි ච කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය, උදකවාතඤ්ච දදෙය්‍ය, පංසුකෙන ච ඔකිරෙය්‍ය; භබ්බො නු ඛො සො පුරිසො මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතු''න්ති? ''එවං, භන්තෙ''.

''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්මිං සමයෙ උද්ධතං චිත්තං හොති, කාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු? උද්ධතං, භික්ඛවෙ, චිත්තං තං එතෙහි ධම්මෙහි සුවූපසමයං හොති. සතිඤ්ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, සබ්බත්ථිකං වදාමී''ති. තතියං.

4. මෙත්තාසහගතසුත්තං

235. එකං සමයං භගවා කොලියෙසු විහරති හලිද්දවසනං නාම කොලියානං නිගමො. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය හලිද්දවසනං පිණ්ඩාය පවිසිංසු . අථ ඛො තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි – ''අතිප්පගො ඛො තාව හලිද්දවසනෙ පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූන මයං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාමා''ති.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

''සමණො, ආවුසො, ගොතමො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙති – 'එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථ. කරුණාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථ. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මුදිතාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථ. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථා'''ති.

''මයම්පි ඛො, ආවුසො, සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙම – 'එථ තුම්හෙ, ආවුසො, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ…පෙ…. කරුණාසහගතෙන චෙතසා… මුදිතාසහගතෙන චෙතසා… උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථා'ති. ඉධ නො, ආවුසො, කො විසෙසො, කො අධිප්පයාසො, කිං නානාකරණං සමණස්ස වා ගොතමස්ස අම්හාකං වා, යදිදං – ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනං, අනුසාසනියා වා අනුසාසනි''න්ති?

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං භාසිතං නෙව අභිනන්දිංසු නප්පටික්කොසිංසු. අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු – ''භගවතො සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථං ආජානිස්සාමා''ති. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ හලිද්දවසනෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං –

‘‘ඉධ මයං, භන්තෙ, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය හලිද්දවසනෙ පිණ්ඩාය පවිසිම්හ. තෙසං නො, භන්තෙ, අම්හාකං එතදහොසි – ‘අතිප්පගො ඛො තාව හලිද්දවසනෙ පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූන මයං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාමා’’’ති.

‘‘අථ ඛො මයං, භන්තෙ, යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිම්හ, උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදිම්හ. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිම්හ. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො අම්හෙ, භන්තෙ, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

‘‘සමණො, ආවුසො, ගොතමො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙති – ‘එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ…පෙ…. කරුණාසහගතෙන චෙතසා … මුදිතාසහගතෙන චෙතසා… උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථා’’’ති.

‘‘මයම්පි ඛො, ආවුසො, සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙම – ‘එථ තුම්හෙ, ආවුසො, පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ…පෙ…. කරුණාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරථ, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං; ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරථා’ති. ඉධ නො, ආවුසො, කො විසෙසො, කො අධිප්පයාසො, කිං නානාකරණං සමණස්ස වා ගොතමස්ස අම්හාකං වා, යදිදං, ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනං, අනුසාසනියා වා අනුසාසනි’’න්ති?

අථ ඛො මයං, භන්තෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං භාසිතං නෙව අභිනන්දිම්හ නප්පටික්කොසිම්හ, අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිම්හ – ‘භගවතො සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථං ආජානිස්සාමා’ති.

‘‘එවංවාදිනො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘කථං භාවිතා පනාවුසො, මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? කථං භාවිතා පනාවුසො, කරුණාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? කථං භාවිතා පනාවුසො, මුදිතාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? කථං භාවිතා පනාවුසො, උපෙක්ඛාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා’’’ති? එවං පුට්ඨා, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා න චෙව සම්පායිස්සන්ති, උත්තරිඤ්ච විඝාතං ආපජ්ජිස්සන්ති. තං කිස්ස හෙතු? යථා තං, භික්ඛවෙ, අවිසයස්මිං. ‘‘නාහං තං, භික්ඛවෙ, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය, යො ඉමෙසං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණෙන චිත්තං ආරාධෙය්‍ය, අඤ්ඤත්‍ර තථාගතෙන වා තථාගතසාවකෙන වා ඉතො වා පන සුත්වා’’.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මෙත්තාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. මෙත්තාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. සො සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො ච තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො, සුභං වා ඛො පන විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුභපරමාහං, භික්ඛවෙ, මෙත්තාචෙතොවිමුත්තිං වදාමි, ඉධපඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො උත්තරිවිමුත්තිං අප්පටිවිජ්ඣතො.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, කරුණාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කරුණාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. කරුණාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං . සො සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති…පෙ…. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො. සබ්බසො වා පන රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. ආකාසානඤ්චායතනපරමාහං , භික්ඛවෙ, කරුණාචෙතොවිමුත්තිං වදාමි, ඉධපඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො උත්තරිවිමුත්තිං අප්පටිවිජ්ඣතො.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, මුදිතාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මුදිතාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. මුදිතාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. සො සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති …පෙ…. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො. සබ්බසො වා පන ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනපරමාහං, භික්ඛවෙ, මුදිතාචෙතොවිමුත්තිං වදාමි, ඉධපඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො උත්තරිවිමුත්තිං අප්පටිවිජ්ඣතො.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛාචෙතොවිමුත්ති, කිංගතිකා හොති, කිංපරමා, කිංඵලා, කිංපරියොසානා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු උපෙක්ඛාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. සො සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො. සබ්බසො වා පන විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාහං, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛාචෙතොවිමුත්තිං වදාමි, ඉධපඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො උත්තරිවිමුත්තිං අප්පටිවිජ්ඣතො’’ති. චතුත්ථං.

5. සඞ්ගාරවසුත්තං

236. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො සඞ්ගාරවො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සඞ්ගාරවො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො යෙනෙකදා දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා? කො පන, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො යෙනෙකදා දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා’’ති?

‘‘යස්මිං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සමයෙ කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති කාමරාගපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච කාමරාගස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො සංසට්ඨො ලාඛාය වා හලිද්දියා වා නීලියා වා මඤ්ජිට්ඨාය වා. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති කාමරාගපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච කාමරාගස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි…පෙ…. උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ බ්‍යාපාදපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති බ්‍යාපාදපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි…පෙ…. උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො අග්ගිනා සන්තත්තො පක්කුථිතො [පක්කුධිතො (ක.), උක්කට්ඨිතො (සී.), උක්කුට්ඨිතො (ස්‍යා.)] උස්මුදකජාතො [උස්සදකජාතො (සී.), උස්මාදකජාතො (ස්‍යා.)]. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ බ්‍යාපාදපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති බ්‍යාපාදපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ…පෙ…. උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ ථිනමිද්ධපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති ථිනමිද්ධපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච ථිනමිද්ධස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති,

පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො සෙවාලපණකපරියොනද්ධො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ ථිනමිද්ධපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති ථිනමිද්ධපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච ථිනමිද්ධස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ උද්ධච්චකුක්කුච්චපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති උද්ධච්චකුක්කුච්චපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො වාතෙරිතො චලිතො භන්තො ඌමිජාතො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ උද්ධච්චකුක්කුච්චපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති උද්ධච්චකුක්කුච්චපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ විචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති විචිකිච්ඡාපරෙතෙන, උප්පන්නාය ච විචිකිච්ඡාය නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි... දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො ආවිලො ලුළිතො කලලීභූතො අන්ධකාරෙ නික්ඛිත්තො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ විචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති විචිකිච්ඡාපරෙතෙන, උප්පන්නාය ච විචිකිච්ඡාය නිස්සරණං යථාභූතං නප්පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති, උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං න ජානාති න පස්සති; දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා. අයං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, හෙතු අයං පච්චයො යෙනෙකදා දීඝරත්තං සජ්ඣායකතාපි මන්තා නප්පටිභන්ති, පගෙව අසජ්ඣායකතා.

‘‘යස්මිඤ්ච ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සමයෙ න කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න කාමරාගපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච කාමරාගස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති; දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි , බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො අසංසට්ඨො ලාඛාය වා හලිද්දියා වා නීලියා වා මඤ්ජිට්ඨාය වා. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න කාමරාගපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච කාමරාගස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති...පෙ.....

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න බ්‍යාපාදපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න බ්‍යාපාදපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි... දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො න අග්ගිනා සන්තත්තො න පක්කුථිතො න උස්මුදකජාතො, තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය . එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න බ්‍යාපාදපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න බ්‍යාපාදපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි... දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න ථිනමිද්ධපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න ථිනමිද්ධපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච ථිනමිද්ධස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි...පෙ.... උභයත්ථම්පි ... දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො න සෙවාලපණකපරියොනද්ධො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න ථිනමිද්ධපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න ථිනමිද්ධපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච ථිනමිද්ධස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි…පෙ…. උභයත්ථම්පි… දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න උද්ධච්චකුක්කුච්චපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න උද්ධච්චකුක්කුච්චපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි…පෙ…. උභයත්ථම්පි… දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො න වාතෙරිතො න චලිතො න භන්තො න ඌමිජාතො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න උද්ධච්චකුක්කුච්චපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න උද්ධච්චකුක්කුච්චපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි…පෙ…. උභයත්ථම්පි… දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘පුන චපරං, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න විචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න විචිකිච්ඡාපරෙතෙන, උප්පන්නාය ච විචිකිච්ඡාය නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති [පජානාති පස්සති (ස්‍යා.)], අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති; උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති; දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සෙය්‍යථාපි , බ්‍රාහ්මණ, උදපත්තො අච්ඡො විප්පසන්නො අනාවිලො ආලොකෙ නික්ඛිත්තො. තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යස්මිං සමයෙ න විචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න විචිකිච්ඡාපරෙතෙන, උප්පන්නාය ච විචිකිච්ඡාය නිස්සරණං යථාභූතං පජානාති, අත්තත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, පරත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, උභයත්ථම්පි තස්මිං සමයෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති; දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා. අයං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, හෙතු අයං පච්චයො යෙනෙකදා දීඝරත්තං අසජ්ඣායකතාපි මන්තා පටිභන්ති, පගෙව සජ්ඣායකතා.

‘‘සත්තිමෙ , බ්‍රාහ්මණ, බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අනාවරණො අනීවරණො චෙතසො අනුපක්කිලෙසො භාවිතො බහුලීකතො විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අනාවරණා අනීවරණා චෙතසො අනුපක්කිලෙසා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්තී’’ති. එවං වුත්තෙ සඞ්ගාරවො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භො ගොතම…පෙ…. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. පඤ්චමං.

6. අභයසුත්තං

237. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො අභයො රාජකුමාරො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො අභයො රාජකුමාරො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘පූරණො, භන්තෙ, කස්සපො එවමාහ – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො අඤ්ඤාණාය අදස්සනාය. අහෙතු, අප්පච්චයො [අප්පච්චයා (සී.), අප්පච්චයං (?)] අඤ්ඤාණං අදස්සනං හොති. නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො ඤාණාය දස්සනාය. අහෙතු, අප්පච්චයො ඤාණං දස්සනං හොතී’ති. ඉධ භගවා කිමාහා’’ති? ‘‘අත්ථි, රාජකුමාර, හෙතු, අත්ථි පච්චයො අඤ්ඤාණාය අදස්සනාය. සහෙතු, සප්පච්චයො [සප්පච්චයා (සී.), සප්පච්චයං (?)] අඤ්ඤාණං අදස්සනං හොති. අත්ථි , රාජකුමාර, හෙතු, අත්ථි පච්චයො ඤාණාය දස්සනාය. සහෙතු, සප්පච්චයො ඤාණං දස්සනං හොතී’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, හෙතු, කතමො පච්චයො අඤ්ඤාණාය අදස්සනාය? කථං සහෙතු, සප්පච්චයො අඤ්ඤාණං අදස්සනං හොතී’’ති? ‘‘යස්මිං ඛො, රාජකුමාර, සමයෙ කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති කාමරාගපරෙතෙන, උප්පන්නස්ස ච කාමරාගස්ස නිස්සරණං යථාභූතං න ජානාති න පස්සති – අයම්පි ඛො, රාජකුමාර, හෙතු, අයං පච්චයො අඤ්ඤාණාය අදස්සනාය. එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයො අඤ්ඤාණං අදස්සනං හොති.

‘‘පුන චපරං, රාජකුමාර, යස්මිං සමයෙ බ්‍යාපාදපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති බ්‍යාපාදපරෙතෙන…පෙ…. ථිනමිද්ධපරියුට්ඨිතෙන… උද්ධච්චකුක්කුච්චපරියුට්ඨිතෙන… විචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති

විචිකිච්ඡාපරෙතෙන, උප්පන්නාය ච විචිකිච්ඡාය නිස්සරණං යථාභූතං න ජානාති න පස්සති – අයම්පි ඛො, රාජකුමාර, හෙතු, අයං පච්චයො අඤ්ඤාණාය අදස්සනාය. එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයො අඤ්ඤාණං අදස්සනං හොතී''ති.

''කො නාමායං, භන්තෙ, ධම්මපරියායො''ති? ''නීවරණා නාමෙතෙ, රාජකුමාරා''ති. ''තග්ඝ, භගවා, නීවරණා; තග්ඝ, සුගත, නීවරණා! එකමෙකෙනපි ඛො, භන්තෙ, නීවරණෙන අභිභූතො යථාභූතං න ජානෙය්‍ය න පස්සෙය්‍ය, කො පන වාදො පඤ්චහි නීවරණෙහි?

''කතමො පන, භන්තෙ, හෙතු, කතමො පච්චයො ඤාණාය දස්සනාය? කථං සහෙතු, සප්පච්චයො ඤාණං දස්සනං හොතී''ති? ''ඉධ , රාජකුමාර, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. සො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවිතෙන චිත්තෙන යථාභූතං ජානාති පස්සති – අයම්පි ඛො, රාජකුමාර, හෙතු, අයං පච්චයො ඤාණාය දස්සනාය. එවම්පි සහෙතු, සප්පච්චයො ඤාණං දස්සනං හොති.

''පුන චපරං, රාජකුමාර, භික්ඛු…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. සො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවිතෙන චිත්තෙන යථාභූතං ජානාති පස්සති – අයම්පි ඛො, රාජකුමාර, හෙතු, අයං පච්චයො ඤාණාය දස්සනාය. එවං සහෙතු, සප්පච්චයො ඤාණං දස්සනං හොතී''ති.

''කො නාමායං, භන්තෙ, ධම්මපරියායො''ති? ''බොජ්ඣඞ්ගා නාමෙතෙ, රාජකුමාරා''ති. ''තග්ඝ, භගවා, බොජ්ඣඞ්ගා; තග්ඝ, සුගත, බොජ්ඣඞ්ගා! එකමෙකෙනපි ඛො, භන්තෙ, බොජ්ඣඞ්ගෙන සමන්නාගතො යථාභූතං ජානෙය්‍ය පස්සෙය්‍ය, කො පන වාදො සත්තහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි? යොපි මෙ, භන්තෙ, ගිජ්ඣකූටං පබ්බතං ආරොහන්තස්ස කායකිලමථො චිත්තකිලමථො, සොපි මෙ පටිප්පස්සද්ධො, ධම්මො ච මෙ අභිසමිතො''ති. ඡට්ඨං.

සාකච්ඡවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

ආහාරා පරියායමග්ගි, මෙත්තං සඞ්ගාරවෙන ච;
අභයො පුච්ඡිතො පඤ්හං, ගිජ්ඣකූටම්හි පබ්බතෙති.

7. ආනාපානවග්ගො

1. අට්ඨිකමහප්ඵලසුත්තං

238. සාවත්ථිනිදානං . ''අට්ඨිකසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා''ති.

අඤ්ඤතරඵලසුත්තං

''අට්ඨිකසඤ්ඤාය, භික්ඛවෙ, භාවිතාය බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා. කථං භාවිතාය ච ඛො , භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤාය කථං බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතාය ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤාය එවං බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා''ති.

මහත්ථසුත්තං

''අට්ඨිකසඤ්ඤා , භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තති. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තතී''ති.

යොගක්ඛෙමසුත්තං

‘‘අට්ඨිකසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තතී’’ති.

සංවෙගසුත්තං

‘‘අට්ඨිකසඤ්ඤා , භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො සංවෙගාය සංවත්තති. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො සංවෙගාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහතො සංවෙගාය සංවත්තතී’’ති.

ඵාසුවිහාරසුත්තං

‘‘අට්ඨිකසඤ්ඤා , භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. අට්ඨිකසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අට්ඨිකසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තතී’’ති. පඨමං.

2. පුළවකසුත්තං

239. ‘‘පුළවකසඤ්ඤා [පුළුවකසඤ්ඤා (ක.)], භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. දුතියං.

3. විනීලකසුත්තං

240. ‘‘විනීලකසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. තතියං.

4. විච්ඡිද්දකසුත්තං

241. ‘‘විච්ඡිද්දකසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. චතුත්ථං.

5. උද්ධුමාතකසුත්තං

242. ‘‘උද්ධුමාතකසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. පඤ්චමං.

6. මෙත්තාසුත්තං

243. ‘‘මෙත්තා, භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. ඡට්ඨං.

7. කරුණාසුත්තං

244. ‘‘කරුණා, භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. සත්තමං.

8. මුදිතාසුත්තං

245. ‘‘මුදිතා, භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. අට්ඨමං.

9. උපෙක්ඛාසුත්තං

246. ‘‘උපෙක්ඛා , භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. නවමං.

10. ආනාපානසුත්තං

247. ‘‘ආනාපානස්සති , භික්ඛවෙ, භාවිතා…පෙ…. දසමං.

ආනාපානවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

අට්ඨිකපුළවකං විනීලකං, විච්ඡිද්දකං උද්ධුමාතෙන පඤ්චමං;
මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා, ආනාපානෙන තෙ දසාති.

8. නිරොධවග්ගො

1. අසුභසුත්තං

248. ‘‘අසුභසඤ්ඤා , භික්ඛවෙ…පෙ…. පඨමං.

2. මරණසුත්තං

249. ‘‘මරණසඤ්ඤා , භික්ඛවෙ…පෙ…. දුතියං.

3. ආහාරෙපටිකූලසුත්තං

250. ‘‘ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. තතියං.

4. අනභිරතිසුත්තං

251. ‘‘සබ්බලොකෙ අනභිරතිසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. චතුත්ථං.

5. අනිච්චසුත්තං

252. ‘‘අනිච්චසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. පඤ්චමං.

6. දුක්ඛසුත්තං

253. ‘‘අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. ඡට්ඨං.

7. අනත්තසුත්තං

254. ‘‘දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. සත්තමං.

8. පහානසුත්තං

255. ‘‘පහානසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. අට්ඨමං.

9. විරාගසුත්තං

256. ‘‘විරාගසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ…පෙ…. නවමං.

10. නිරොධසුත්තං

257. ‘‘නිරොධසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිරොධසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. නිරොධසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසාති.

‘‘නිරොධසඤ්ඤාය, භික්ඛවෙ, භාවිතාය බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා. කථං භාවිතාය, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤාය කථං බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිරොධසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. නිරොධසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතාය ඛො, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤාය එවං බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා’’ති.

‘‘නිරොධසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තති, මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති, මහතො සංවෙගාය සංවත්තති, මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තති, මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති, මහතො සංවෙගාය සංවත්තති, මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු නිරොධසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. නිරොධසඤ්ඤාසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, නිරොධසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා මහතො අත්ථාය සංවත්තති, මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති, මහතො සංවෙගාය සංවත්තති, මහතො ඵාසුවිහාරාය සංවත්තතී’’ති. දසමං.

නිරොධවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

අසුභමරණආහාරෙ, පටිකූලඅනභිරතෙන [පටිකූලෙන ච සබ්බලොකෙ (සයා.)];
අනිච්චදුක්ඛඅනත්තපහානං, විරාගනිරොධෙන තෙ දසාති.

9. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. ගඞ්ගානදීආදිසුත්තං

258-269. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙන්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. (යාව එසනා පාළි විත්ථාරෙතබ්බා).

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

10. අප්පමාදවග්ගො

1-10. තථාගතාදිසුත්තං

270. ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වාති විත්ථාරෙතබ්බං .

අප්පමාදවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරෙන වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා ච, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

(අප්පමාදවග්ගො බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස බොජ්ඣඞ්ගවසෙන විත්ථාරෙතබ්බා).

11. බලකරණීයවග්ගො

1-12. බලාදිසුත්තං

280. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්ති…පෙ.… .

බලකරණීයවග්ගො එකාදසමො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

(බලකරණීයවග්ගො බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස බොජ්ඣඞ්ගවසෙන විත්ථාරෙතබ්බා).

12. එසනාවග්ගො

1-10. එසනාදිසුත්තං

292. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනාති විත්ථාරෙතබ්බං.

එසනාවග්ගො ද්වාදසමො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනාය චාති.

(බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස එසනාපෙය්‍යාලං විවෙකනිස්සිතතො විත්ථාරෙතබ්බං).

13. ඔඝවග්ගො

1-8. ඔඝාදිසුත්තං

302. ‘‘චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ , ඔඝා. කතමෙ චත්තාරො? කාමොඝො, භවොඝො, දිට්ඨොඝො, අවිජ්ජොඝොති විත්ථාරෙතබ්බං.

10. උද්ධම්භාගියසුත්තං

311. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ , පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවෙතබ්බා. කතමෙ සත්ත? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ.… උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං… අමතොගධං අමතපරායනං අමතපරියොසානං… නිබ්බානනින්නං නිබ්බානපොණං නිබ්බානපබ්භාරං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවෙතබ්බා’’ති. දසමං.

ඔඝවග්ගො තෙරසමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියානීති.

14. පුනගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

312-323 **පුනගඞ්ගානදීආදිසුත්තං**

වග්ගො චුද්දසමො.

උද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

(බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස ගඞ්ගාපෙය්‍යාලං රාගවසෙන විත්ථාරෙතබ්බං).

15. පුනඅප්පමාදවග්ගො

324-333 **තථාගතාදිසුත්තං**

පන්නරසමො.

උද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරෙන වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා ච, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

(අප්පමාදවග්ගො රාගවසෙන විත්ථාරෙතබ්බො).

16. පුනබලකරණීයවග්ගො

334-345 **පුනබලාදිසුත්තං**

සොළසමො.

උද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

(බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස බලකරණීයවග්ගො රාගවසෙන විත්ථාරෙතබ්බො).

17. පුනඑසනාවග්ගො

346-356 **පුනඑසනාදිසුත්තං**

පුනඑසනාවග්ගො සත්තරසමො.

උද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනාතණ්හා තසිනාය චාති.

18. පුනඔඝවග්ගො

357-366 **පුනඔඝාදිසුත්තං**

බොජ්ඣඞ්ගසංයුතස්ස පුනඔඝවග්ගො අට්ඨාරසමො.

උද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;

කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියානීති.

(රාගවිනයපරියොසාන-දොසවිනයපරියොසාන-මොහවිනයපරියොසානවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො). (යදපි මග්ගසංයුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං, තදපි බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං).

බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තං දුතියං.

3. සතිපට්ඨානසංයුත්තං

1. අම්බපාලිවග්ගො

1. අම්බපාලිසුත්තං

367. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති අම්බපාලිවනෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති. පඨමං.

2. සතිසුත්තං

368. එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති අම්බපාලිවනෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පීතෙ ඛායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී හොති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානකාරී හොති. සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී’’ති. දුතියං.

3. භික්ඛුසුත්තං

369. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘එවමෙව පනිධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා මඤ්චෙව [මමෙව (සී.)] අජ්ඣෙසන්ති, ධම්මෙ ච භාසිතෙ මමෙව අනුබන්ධිතබ්බං මඤ්ඤන්තී’’ති. ‘‘දෙසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො සංඛිත්තෙන ධම්මං. අප්පෙව නාමාහං භගවතො භාසිතස්ස අත්ථං ජානෙය්‍යං, අප්පෙව නාමාහං භගවතො භාසිතස්ස දායාදො අස්ස’’න්ති. ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, භික්ඛු, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං, දිට්ඨි ච උජුකා. යතො ඛො තෙ, භික්ඛු, සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං භවිස්සති දිට්ඨි ච උජුකා, තතො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ තිවිධෙන භාවෙය්‍යාසි.

කතමෙ චත්තාරො? ඉධ ත්වං, භික්ඛු, අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං වා වෙදනාසු…පෙ…. බහිද්ධා වා වෙදනාසු…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං වා චිත්තෙ…පෙ…. බහිද්ධා වා චිත්තෙ…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා චිත්තෙ

චිත්තානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු… පෙ…. බහිද්ධා වා ධම්මෙසු…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යතො ඛො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං තිවිධෙන භාවෙස්සසි, තතො තුය්හං, භික්ඛු, යා රත්ති වා දිවසො වා ආගමිස්සති වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානී''ති.

අථ ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො සො භික්ඛු එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති . ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා''ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. තතියං.

4. සාලසුත්තං

370. එකං සමයං භගවා කොසලෙසු විහරති සාලාය බ්‍රාහ්මණගාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි…පෙ…. එතදවොච –

''යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං, තෙ වො, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා. කතමෙසං චතුන්නං? එථ තුම්හෙ, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සිනො විහරථ ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, කායස්ස යථාභූතං ඤාණාය; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සිනො විහරථ ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, වෙදනානං යථාභූතං ඤාණාය; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සිනො විහරථ ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, චිත්තස්ස යථාභූතං ඤාණාය; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරථ ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, ධම්මානං යථාභූතං ඤාණාය. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සෙඛා අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානා විහරන්ති, තෙපි කායෙ කායානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා , කායස්ස පරිඤ්ඤාය; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, වෙදනානං පරිඤ්ඤාය; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, චිත්තස්ස පරිඤ්ඤාය; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, ධම්මානං පරිඤ්ඤාය.

''යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අරහන්තො ඛීණාසවා වුසිතවන්තො කතකරණීයා ඔහිතභාරා අනුප්පත්තසදත්ථා පරික්ඛීණභවසංයොජනා සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා, තෙපි කායෙ කායානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, කායෙන විසංයුත්තා; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, වෙදනාහි විසංයුත්තා; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, චිත්තෙන විසංයුත්තා; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරන්ති ආතාපිනො සම්පජානා එකොදිභූතා විප්පසන්නචිත්තා සමාහිතා එකග්ගචිත්තා, ධම්මෙහි විසංයුත්තා.

''යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං, තෙ වො, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ඉමෙසං චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා''ති. චතුත්ථං.

5. අකුසලරාසිසුත්තං

371. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො භගවා එතදවොච – '''අකුසලරාසී'ති, භික්ඛවෙ, වදමානො පඤ්ච නීවරණෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, අකුසලරාසි, යදිදං – පඤ්ච නීවරණා. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දනීවරණං , බ්‍යාපාදනීවරණං, ථිනමිද්ධනීවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං, විචිකිච්ඡානීවරණං. 'අකුසලරාසී'ති, භික්ඛවෙ, වදමානො ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, අකුසලරාසි, යදිදං – පඤ්ච නීවරණා.

'''කුසලරාසී'ති, භික්ඛවෙ, වදමානො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, කුසලරාසි, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං . 'කුසලරාසී'ති, භික්ඛවෙ, වදමානො ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, කුසලරාසි, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා''ති. පඤ්චමං.

6. සකුණග්ඝිසුත්තං

372. ‘‘භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, සකුණග්ඝි ලාපං සකුණං සහසා අජ්ඣප්පත්තා අග්ගහෙසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, ලාපො සකුණො සකුණග්ඝියා හරියමානො එවං පරිදෙවසි – ‘මයමෙවම්හ [මයමෙවාම්හ (ක.)] අලක්ඛිකා, මයං අප්පපුඤ්ඤා, යෙ මයං අගොචරෙ චරිම්හ පරවිසයෙ. සචෙජ්ජ මයං ගොචරෙ චරෙය්‍යාම සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ, න ම්‍යායං [න ච්‍යායං (සී.)], සකුණග්ඝි, අලං අභවිස්ස, යදිදං – යුද්ධායා’ති. ‘කො පන තෙ, ලාප, ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො’ති? ‘යදිදං – නඞ්ගලකට්ඨකරණං ලෙඩ්ඩුට්ඨාන’’’න්ති. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සකුණග්ඝි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා සකෙ බලෙ අසංවදමානා [අවචමානා (සී.)] ලාපං සකුණං පමුඤ්චි – ‘ගච්ඡ ඛො ත්වං, ලාප, තත්‍රපි මෙ ගන්ත්වා න මොක්ඛසී’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, ලාපො සකුණො නඞ්ගලකට්ඨකරණං ලෙඩ්ඩුට්ඨානං ගන්ත්වා මහන්තං ලෙඩ්ඩුං අභිරුහිත්වා සකුණග්ඝිං වදමානො අට්ඨාසි – ‘එහි ඛො දානි මෙ, සකුණග්ඝි, එහි ඛො දානි මෙ, සකුණග්ඝී’ති. අථ ඛො සා, භික්ඛවෙ, සකුණග්ඝි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා සකෙ බලෙ අසංවදමානා උභො පක්ඛෙ සන්නය්හ [සන්ධාය (සී. ස්‍යා.)] ලාපං සකුණං සහසා අජ්ඣප්පත්තා. යදා ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාසි ලාපො සකුණො ‘බහුආගතො ඛො ම්‍යායං සකුණග්ඝී’ති, අථ තස්සෙව ලෙඩ්ඩුස්ස අන්තරං පච්චුපාදි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සකුණග්ඝි තත්ථෙව උරං පච්චතාළෙසි. එවඤ්හි තං [එවං හෙතං (සී.)], භික්ඛවෙ, හොති යො අගොචරෙ චරති පරවිසයෙ.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, මා අගොචරෙ චරිත්ථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං – පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා – අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො.

‘‘ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො? යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. මක්කටසුත්තං

373. ‘‘අත්ථි, භික්ඛවෙ, හිමවතො පබ්බතරාජස්ස දුග්ගා විසමා දෙසා, යත්ථ නෙව මක්කටානං චාරී න මනුස්සානං. අත්ථි, භික්ඛවෙ, හිමවතො පබ්බතරාජස්ස දුග්ගා විසමා දෙසා, යත්ථ මක්කටානඤ්හි ඛො චාරී, න මනුස්සානං. අත්ථි, භික්ඛවෙ, හිමවතො පබ්බතරාජස්ස සමා භූමිභාගා රමණීයා, යත්ථ මක්කටානඤ්චෙව චාරී මනුස්සානඤ්ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ලුද්දා මක්කටවීථීසු ලෙපං ඔඩ්ඩෙන්ති මක්කටානං බාධනාය.

‘‘තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යෙ තෙ මක්කටා අබාලජාතිකා අලොලජාතිකා, තෙ තං ලෙපං දිස්වා ආරකා පරිවජ්ජන්ති. යො පන සො හොති මක්කටො බාලජාතිකො ලොලජාතිකො, සො තං ලෙපං උපසඞ්කමිත්වා හත්ථෙන ගණ්හාති. සො තත්ථ බජ්ඣති. ‘හත්ථං මොචෙස්සාමී’ති දුතියෙන හත්ථෙන ගණ්හාති. සො තත්ථ බජ්ඣති. ‘උභො හත්ථෙ මොචෙස්සාමී’ති පාදෙන ගණ්හාති. සො තත්ථ බජ්ඣති. ‘උභො හත්ථෙ මොචෙස්සාමි පාදඤ්චා’ති දුතියෙන පාදෙන ගණ්හාති. සො තත්ථ බජ්ඣති. ‘උභො හත්ථෙ මොචෙස්සාමි පාදෙ චා’ති තුණ්ඩෙන ගණ්හාති. සො තත්ථ බජ්ඣති. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මක්කටො පඤ්චොඩ්ඩිතො ථුනං සෙති අනයං ආපන්නො බ්‍යසනං ආපන්නො යථාකාමකරණීයො ලුද්දස්ස. තමෙනං, භික්ඛවෙ, ලුද්දො විජ්ඣිත්වා තස්මිංයෙව කට්ඨකතඞ්ගාරෙ [තස්මිංයෙව මක්කටං උද්ධරිත්වා (සී. ස්‍යා.)] අවස්සජ්ජෙත්වා යෙන කාමං පක්කමති. එවං සො තං, භික්ඛවෙ, හොති යො අගොචරෙ චරති පරවිසයෙ.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, මා අගොචරෙ චරිත්ථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං – පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා. අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො.

‘‘ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ, භික්ඛවෙ , චරතං සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො? යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො ? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු

ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො''ති. සත්තමං.

8. සූදසුත්තං

374. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො සූදො රාජානං වා රාජමහාමත්තං වා [රාජමහාමත්තානං වා (සී.)] නානච්චයෙහි සූපෙහි පච්චුපට්ඨිතො අස්ස – අම්බිලග්ගෙහිපි, තිත්තකග්ගෙහිපි, කටුකග්ගෙහිපි, මධුරග්ගෙහිපි, ඛාරිකෙහිපි, අඛාරිකෙහිපි, ලොණිකෙහිපි, අලොණිකෙහිපි.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො සූදො සකස්ස භත්තු නිමිත්තං න උග්ගණ්හාති – 'ඉදං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, ඉමස්ස වා අභිහරති, ඉමස්ස වා බහුං ගණ්හාති, ඉමස්ස වා වණ්ණං භාසති. අම්බිලග්ගං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති , අම්බිලග්ගස්ස වා අභිහරති, අම්බිලග්ගස්ස වා බහුං ගණ්හාති, අම්බිලග්ගස්ස වා වණ්ණං භාසති. තිත්තකග්ගං වා මෙ අජ්ජ... කටුකග්ගං වා මෙ අජ්ජ... මධුරග්ගං වා මෙ අජ්ජ... ඛාරිකං වා මෙ අජ්ජ... අඛාරිකං වා මෙ අජ්ජ... ලොණිකං වා මෙ අජ්ජ... අලොණිකං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, අලොණිකස්ස වා අභිහරති, අලොණිකස්ස වා බහුං ගණ්හාති, අලොණිකස්ස වා වණ්ණං භාසතී'''ති.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො සූදො න චෙව ලාභී හොති අච්ඡාදනස්ස, න ලාභී වෙතනස්ස, න ලාභී අභිහාරානං. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො සූදො සකස්ස භත්තු නිමිත්තං න උග්ගණ්හාති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං න සමාධියති, උපක්කිලෙසා න පහීයන්ති. සො තං නිමිත්තං න උග්ගණ්හාති. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති...පෙ.... චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං න සමාධියති, උපක්කිලෙසා න පහීයන්ති. සො තං නිමිත්තං න උග්ගණ්හාති.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො භික්ඛු න චෙව ලාභී හොති දිට්ඨෙව ධම්මෙ සුඛවිහාරානං, න ලාභී සතිසම්පජඤ්ඤස්ස . තං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො, භික්ඛවෙ, බාලො අබ්‍යත්තො අකුසලො භික්ඛු සකස්ස චිත්තස්ස නිමිත්තං න උග්ගණ්හාති.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො රාජානං වා රාජමහාමත්තං වා නානච්චයෙහි සූපෙහි පච්චුපට්ඨිතො අස්ස – අම්බිලග්ගෙහිපි, තිත්තකග්ගෙහිපි, කටුකග්ගෙහිපි, මධුරග්ගෙහිපි, ඛාරිකෙහිපි, අඛාරිකෙහිපි, ලොණිකෙහිපි, අලොණිකෙහිපි.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො සකස්ස භත්තු නිමිත්තං උග්ගණ්හාති – 'ඉදං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, ඉමස්ස වා අභිහරති, ඉමස්ස වා බහුං ගණ්හාති, ඉමස්ස වා වණ්ණං භාසති. අම්බිලග්ගං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති , අම්බිලග්ගස්ස වා අභිහරති, අම්බිලග්ගස්ස වා බහුං ගණ්හාති, අම්බිලග්ගස්ස වා වණ්ණං භාසති. තිත්තකග්ගං වා මෙ අජ්ජ... කටුකග්ගං වා මෙ අජ්ජ... මධුරග්ගං වා මෙ අජ්ජ... ඛාරිකං වා මෙ අජ්ජ... අඛාරිකං වා මෙ අජ්ජ... ලොණිකං වා මෙ අජ්ජ... අලොණිකං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, අලොණිකස්ස වා අභිහරති, අලොණිකස්ස වා බහුං ගණ්හාති, අලොණිකස්ස වා වණ්ණං භාසතී'''ති.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො ලාභී චෙව හොති අච්ඡාදනස්ස, ලාභී වෙතනස්ස, ලාභී අභිහාරානං. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො සකස්ස භත්තු නිමිත්තං උග්ගණ්හාති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං සමාධියති, උපක්කිලෙසා පහීයන්ති . සො තං නිමිත්තං උග්ගණ්හාති. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති...පෙ.... චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං සමාධියති, උපක්කිලෙසා පහීයන්ති. සො තං නිමිත්තං උග්ගණ්හාති.

''ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො භික්ඛු ලාභී චෙව හොති දිට්ඨෙව ධම්මෙ සුඛවිහාරානං, ලාභී හොති සතිසම්පජඤ්ඤස්ස. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො භික්ඛු සකස්ස චිත්තස්ස නිමිත්තං උග්ගණ්හාතී''ති. අට්ඨමං.

9. ගිලානසුත්තං

375. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති වෙළුවගාමකෙ [බෙලුවගාමකෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, සමන්තා වෙසාලියා යථාමිත්තං යථාසන්දිට්ඨං

යථාසම්භත්තං වස්සං උපෙථ. ඉධෙවාහං වෙළුවගාමකෙ වස්සං උපගච්ඡාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා සමන්තා වෙසාලියා යථාමිත්තං යථාසන්දිට්ඨං යථාසම්භත්තං වස්සං උපගච්ඡුං. භගවා පන තත්ථෙව වෙළුවගාමකෙ වස්සං උපගච්ඡි [උපගඤ්ඡි (සී. පී.)].

අථ ඛො භගවතො වස්සූපගතස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති මාරණන්තිකා. තත්‍ර සුදං භගවා සතො සම්පජානො අධිවාසෙසි අවිහඤ්ඤමානො. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ‘‘න ඛො මෙ තං පතිරූපං, යොහං අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං පරිනිබ්බායෙය්‍යං. යංනූනාහං ඉමං ආබාධං වීරියෙන පටිපණාමෙත්වා ජීවිතසඞ්ඛාරං අධිට්ඨාය විහරෙය්‍ය’’න්ති. අථ ඛො භගවා තං ආබාධං වීරියෙන පටිපණාමෙත්වා ජීවිතසඞ්ඛාරං අධිට්ඨාය විහාසි. (අථ ඛො භගවතො සො ආබාධො පටිප්පස්සම්භි) [( ) දී. නි. 2.164 දිස්සති].

අථ ඛො භගවා ගිලානා වුට්ඨිතො [ගිලානවුට්ඨිතො (සද්දනීති)] අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා විහාරා නික්ඛමිත්වා විහාරපච්ඡායායං [විහාරපච්ඡාඡායායං (බහූසු)] පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘දිට්ඨො මෙ, භන්තෙ, භගවතො ඵාසු; දිට්ඨං, භන්තෙ, භගවතො ඛමනීයං; දිට්ඨං, භන්තෙ, භගවතො යාපනීයං. අපි ච මෙ, භන්තෙ, මධුරකජාතො විය කායො, දිසාපි මෙ න පක්ඛායන්ති, ධම්මාපි මං නප්පටිභන්ති භගවතො ගෙලඤ්ඤෙන. අපි ච මෙ, භන්තෙ, අහොසි කාචිදෙව අස්සාසමත්තා – ‘න තාව භගවා පරිනිබ්බායිස්සති, න යාව භගවා භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරතී’’’ති.

‘‘කිං පන දානි, ආනන්ද, භික්ඛුසඞ්ඝො මයි පච්චාසීසති [පච්චාසිංසති (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]? දෙසිතො, ආනන්ද, මයා ධම්මො අනන්තරං අබාහිරං කරිත්වා. නත්ථානන්ද, තථාගතස්ස ධම්මෙසු ආචරියමුට්ඨි. යස්ස නූන, ආනන්ද, එවමස්ස – ‘අහං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිහරිස්සාමී’ති වා, ‘මමුද්දෙසිකො භික්ඛුසඞ්ඝො’ති වා, සො නූන, ආනන්ද, භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරෙය්‍ය. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, න එවං හොති – ‘අහං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිහරිස්සාමී’ති වා , ‘මමුද්දෙසිකො භික්ඛුසඞ්ඝො’ති වා. ස කිං [සො නූන (සී. පී.)], ආනන්ද, තථාගතො භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරිස්සති! එතරහි ඛො පනාහං, ආනන්ද, ජිණ්ණො වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො. ආසීතිකො මෙ වයො වත්තති. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, ජජ්ජරසකටං [ජරසකටං (සබ්බත්ථ)] වෙළමිස්සකෙන [වෙගමිස්සකෙන (සී.), වෙළුමිස්සකෙන (ස්‍යා. කං.), වෙධමිස්සකෙන (පී. ක.), වෙඛමිස්සකෙන (ක.)] යාපෙති; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, වෙධමිස්සකෙන මඤ්ඤෙ තථාගතස්ස කායො යාපෙති.

‘‘යස්මිං , ආනන්ද, සමයෙ තථාගතො සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා එකච්චානං වෙදනානං නිරොධා අනිමිත්තං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරති, ඵාසුතරො [ඵාසුතරං (සබ්බත්ථ)], ආනන්ද, තස්මිං සමයෙ තථාගතස්ස කායො හොති [තථාගතස්ස හොති (බහූසු)]. තස්මාතිහානන්ද, අත්තදීපා විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා.

‘‘කථඤ්චානන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධානන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො. යෙ හි කෙචි, ආනන්ද, එතරහි වා මමච්චයෙ වා අත්තදීපා විහරිස්සන්ති අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා ; තමතග්ගෙ මෙතෙ, ආනන්ද, භික්ඛූ භවිස්සන්ති යෙ කෙචි සික්ඛාකාමා’’ති. නවමං.

10. භික්ඛුනුපස්සයසුත්තං

376. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛුනියො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තා භික්ඛුනියො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොචුං –

‘‘ඉධ, භන්තෙ ආනන්ද, සම්බහුලා භික්ඛුනියො චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා [සුපට්ඨිතචිත්තා (සී. පී. ක.)] විහරන්තියො උළාරං පුබ්බෙනාපරං විසෙසං සඤ්ජානන්තී’’ති [සම්පජානන්තීති (ක.)]. ‘‘එවමෙතං , භගිනියො, එවමෙතං, භගිනියො! යො හි කොචි, භගිනියො, භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො විහරති, තස්සෙතං පාටිකඞ්ඛං – ‘උළාරං පුබ්බෙනාපරං විසෙසං සඤ්ජානිස්සතී’’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො තා භික්ඛුනියො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං

පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදිං. අථ ඛො, භන්තෙ, සම්බහුලා භික්ඛුනියො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො, භන්තෙ, තා භික්ඛුනියො මං එතදවොචුං – ‘ඉධ, භන්තෙ ආනන්ද, සම්බහුලා භික්ඛුනියො චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා විහරන්තියො උළාරං පුබ්බෙනාපරං විසෙසං සඤ්ජානන්තී’ති. එවං වුත්තාහං, භන්තෙ, තා භික්ඛුනියො එතදවොචං – ‘එවමෙතං, භගිනියො, එවමෙතං, භගිනියො! යො හි කොචි, භගිනියො, භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො විහරති, තස්සෙතං පාටිකඞ්ඛං – උළාරං පුබ්බෙනාපරං විසෙසං සඤ්ජානිස්සතී’’’ති.

‘‘එවමෙතං, ආනන්ද, එවමෙතං, ආනන්ද! යො හි කොචි, ආනන්ද, භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො විහරති, තස්සෙතං පාටිකඞ්ඛං – ‘උළාරං පුබ්බෙනාපරං විසෙසං සඤ්ජානිස්සති’’’ [සඤ්ජානිස්සතීති (බහූසු)].

‘‘කතමෙසු චතූසු? ඉධානන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො කායාරම්මණො වා උප්පජ්ජති කායස්මිං පරිළාහො, චෙතසො වා ලීනත්තං, බහිද්ධා වා චිත්තං වික්ඛිපති. තෙනානන්ද [තෙනහානන්ද (සී.)], භික්ඛුනා කිස්මිඤ්චිදෙව පසාදනීයෙ නිමිත්තෙ චිත්තං පණිදහිතබ්බං. තස්ස කිස්මිඤ්චිදෙව පසාදනීයෙ නිමිත්තෙ චිත්තං පණිදහතො පාමොජ්ජං ජායති. පමුදිතස්ස පීති ජායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති. පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදයති [වෙදියති (සී.)]. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යස්ස ඛ්වාහං අත්ථාය චිත්තං පණිදහිං, සො මෙ අත්ථො අභිනිප්ඵන්නො. හන්ද, දානි පටිසංහරාමී’ති. සො පටිසංහරති චෙව න ච විතක්කෙති න ච විචාරෙති. ‘අවිතක්කොම්හි අවිචාරො, අජ්ඣත්තං සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති’’.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, භික්ඛු වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො ධම්මාරම්මණො වා උප්පජ්ජති කායස්මිං පරිළාහො, චෙතසො වා ලීනත්තං, බහිද්ධා වා චිත්තං වික්ඛිපති. තෙනානන්ද, භික්ඛුනා කිස්මිඤ්චිදෙව පසාදනීයෙ නිමිත්තෙ චිත්තං පණිදහිතබ්බං. තස්ස කිස්මිඤ්චිදෙව පසාදනීයෙ නිමිත්තෙ චිත්තං පණිදහතො පාමොජ්ජං ජායති . පමුදිතස්ස පීති ජායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති. පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදයති. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යස්ස ඛ්වාහං අත්ථාය චිත්තං පණිදහිං, සො මෙ අත්ථො අභිනිප්ඵන්නො. හන්ද, දානි පටිසංහරාමී’ති. සො පටිසංහරති චෙව න ච විතක්කෙති න ච විචාරෙති. ‘අවිතක්කොම්හි අවිචාරො, අජ්ඣත්තං සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති. එවං ඛො, ආනන්ද, පණිධාය භාවනා හොති.

‘‘කථඤ්චානන්ද , අප්පණිධාය භාවනා හොති? බහිද්ධා , ආනන්ද, භික්ඛු චිත්තං අප්පණිධාය ‘අප්පණිහිතං මෙ බහිද්ධා චිත්ත’න්ති පජානාති. අථ පච්ඡාපුරෙ ‘අසංඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිත’න්ති පජානාති. අථ ච පන ‘කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති. බහිද්ධා, ආනන්ද, භික්ඛු චිත්තං අප්පණිධාය ‘අප්පණිහිතං මෙ බහිද්ධා චිත්ත’න්ති පජානාති. අථ පච්ඡාපුරෙ ‘අසංඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිත’න්ති පජානාති. අථ ච පන ‘වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති. බහිද්ධා, ආනන්ද, භික්ඛු චිත්තං අප්පණිධාය ‘අප්පණිහිතං මෙ බහිද්ධා චිත්ත’න්ති පජානාති. අථ පච්ඡාපුරෙ ‘අසංඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිත’න්ති පජානාති. අථ ච පන ‘චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති. බහිද්ධා, ආනන්ද, භික්ඛු චිත්තං අප්පණිධාය ‘අප්පණිහිතං මෙ බහිද්ධා චිත්ත’න්ති පජානාති. අථ පච්ඡාපුරෙ ‘අසංඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිත’න්ති පජානාති. අථ ච පන ‘ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා සුඛමස්මී’ති පජානාති. එවං ඛො, ආනන්ද, අප්පණිධාය භාවනා හොති.

‘‘ඉති ඛො, ආනන්ද, දෙසිතා මයා පණිධාය භාවනා, දෙසිතා අප්පණිධාය භාවනා. යං, ආනන්ද, සත්ථාරා කරණීයං සාවකානං හිතෙසිනා අනුකම්පකෙන අනුකම්පං උපාදාය, කතං වො තං මයා. එතානි, ආනන්ද, රුක්ඛමූලානි, එතානි සුඤ්ඤාගාරානි! ඣායථානන්ද, මා පමාදත්ථ; මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ! අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දීති. දසමං.

අම්බපාලිවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

අම්බපාලි සතො භික්ඛු, සාලා කුසලරාසි ච;
සකුණග්ඝි මක්කටො සූදො, ගිලානො භික්ඛුනුපස්සයොති.

2. නාලන්දවග්ගො

1. මහාපුරිසසුත්තං

377. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘මහාපුරිසො, මහාපුරිසො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, මහාපුරිසො හොතී’’ති? ‘‘විමුත්තචිත්තත්තා ඛ්වාහං, සාරිපුත්ත, ‘මහාපුරිසො’ති වදාමි. අවිමුත්තචිත්තත්තා ‘නො මහාපුරිසො’ති වදාමි’’.

‘‘කථඤ්ච, සාරිපුත්ත, විමුත්තචිත්තො හොති? ඉධ, සාරිපුත්ත, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං විරජ්ජති, විමුච්චති අනුපාදාය ආසවෙහි. වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං විරජ්ජති, විමුච්චති අනුපාදාය ආසවෙහි. එවං ඛො, සාරිපුත්ත, විමුත්තචිත්තො හොති. විමුත්තචිත්තත්තා ඛ්වාහං, සාරිපුත්ත, ‘මහාපුරිසො’ති වදාමි. අවිමුත්තචිත්තත්තා ‘නො මහාපුරිසො’ති වදාමී’’ති. පඨමං.

2. නාලන්දසුත්තං

378. එකං සමයං භගවා නාලන්දායං විහරති පාවාරිකම්බවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති! න චාහු, න ච භවිස්සති, න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො, යදිදං – සම්බොධිය’’න්ති. ‘‘උළාරා ඛො ත්‍යායං, සාරිපුත්ත, ආසභී වාචා භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති! න චාහු, න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො, යදිදං – සම්බොධිය’’’න්ති.

‘‘කිං නු තෙ, සාරිපුත්ත, යෙ තෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා – ‘එවංසීලා තෙ භගවන්තො අහෙසුං’ ඉති වා, ‘එවංධම්මා තෙ භගවන්තො අහෙසුං’ ඉති වා, ‘එවංපඤ්ඤා තෙ භගවන්තො අහෙසුං’ ඉති වා, ‘එවංවිහාරිනො තෙ භගවන්තො අහෙසුං’ ඉති වා, ‘එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං’ ඉති වා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’!

‘‘කිං පන තෙ, සාරිපුත්ත, යෙ තෙ භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා – ‘එවංසීලා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති’ ඉති වා, ‘එවංධම්මා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති’ ඉති වා, ‘එවංපඤ්ඤා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති’ ඉති වා, ‘එවංවිහාරිනො තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති’ ඉති වා, ‘එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති’ ඉති වා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘කිං පන ත්‍යාහං [කිං පන තෙ (සී.)], සාරිපුත්ත, එතරහි, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො – ‘එවංසීලො භගවා’ ඉති වා, ‘එවංධම්මො භගවා’ ඉති වා, ‘එවංපඤ්ඤො භගවා’ ඉති වා, ‘එවංවිහාරී භගවා’ ඉති වා, ‘එවංවිමුත්තො භගවා’ ඉති වා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එත්ථ ච තෙ, සාරිපුත්ත, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං [චෙතොපරියායඤාණං (බහූසු)] නත්ථි. අථ කිඤ්චරහි ත්‍යායං, සාරිපුත්ත, උළාරා ආසභී වාචා භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති! න චාහු, න ච භවිස්සති, න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා’ භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො, යදිදං – සම්බොධිය’’න්ති?

‘‘න ඛො මෙ [න ඛො මෙ තං (ස්‍යා. කං. ක.)], භන්තෙ, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං අත්ථි, අපි ච මෙ ධම්මන්වයො විදිතො. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, රඤ්ඤො පච්චන්තිමං නගරං දළ්හුද්ධාපං [දළ්හුද්දාපං (සී. පී. ක.), දළ්හද්ධාපං (ස්‍යා. කං.)] දළ්හපාකාරතොරණං එකද්වාරං. තත්‍රස්ස දොවාරිකො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො මෙධාවී අඤ්ඤාතානං නිවාරෙතා ඤාතානං පවෙසෙතා. සො තස්ස නගරස්ස සමන්තා අනුපරියායපථං අනුක්කමමානො න පස්සෙය්‍ය පාකාරසන්ධිං වා පාකාරවිවරං වා, අන්තමසො බිළාරනික්ඛමනමත්තම්පි. තස්ස එවමස්ස – ‘යෙ ඛො කෙචි ඔළාරිකා පාණා ඉමං නගරං පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා, සබ්බෙ තෙ ඉමිනාව ද්වාරෙන පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා’ති. එවමෙව ඛො මෙ, භන්තෙ, ධම්මන්වයො විදිතො – ‘යෙපි තෙ, භන්තෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය, චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා, අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිංසු. යෙපි තෙ, භන්තෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය, චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං

භාවෙත්වා, අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති. භගවාපි, භන්තෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය, චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා, අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො'''ති.

''සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! තස්මාතිහ ත්වං, සාරිපුත්ත, ඉමං ධම්මපරියායං අභික්ඛණං භාසෙය්‍යාසි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. යෙසම්පි හි, සාරිපුත්ත, මොඝපුරිසානං භවිස්සති තථාගතෙ කඞ්ඛා වා විමති වා, තෙසම්පිමං ධම්මපරියායං සුත්වා යා තථාගතෙ කඞ්ඛා වා විමති වා සා පහීයිස්සතී''ති. දුතියං.

3. චුන්දසුත්තං

379. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො මගධෙසු විහරති නාලකගාමකෙ ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. චුන්දො ච සමණුද්දෙසො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස උපට්ඨාකො හොති.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තෙනෙව ආබාධෙන පරිනිබ්බායි. අථ ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පත්තචීවරමාදාය යෙන සාවත්ථි ජෙතවනං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ''ආයස්මා, භන්තෙ, සාරිපුත්තො පරිනිබ්බුතො. ඉදමස්ස පත්තචීවර''න්ති.

''අත්ථි ඛො ඉදං, ආවුසො චුන්ද, කථාපාභතං භගවන්තං දස්සනාය. ආයාමාවුසො චුන්ද, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිස්සාම; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙස්සාමා''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චස්සොසි.

අථ ඛො ආයස්මා ච ආනන්දො චුන්දො ච සමණුද්දෙසො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අයං, භන්තෙ, චුන්දො සමණුද්දෙසො එවමාහ – 'ආයස්මා, භන්තෙ, සාරිපුත්තො පරිනිබ්බුතො; ඉදමස්ස පත්තචීවර'න්ති. අපි ච මෙ, භන්තෙ, මධුරකජාතො විය කායො, දිසාපි මෙ න පක්ඛායන්ති, ධම්මාපි මං නප්පටිභන්ති 'ආයස්මා සාරිපුත්තො පරිනිබ්බුතො'ති සුත්වා''.

''කිං නු ඛො තෙ, ආනන්ද, සාරිපුත්තො සීලක්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො, සමාධික්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො, පඤ්ඤාක්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො, විමුත්තික්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො, විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො''ති? ''න ච ඛො මෙ, භන්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො සීලක්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො, සමාධික්ඛන්ධං වා...පෙ.... පඤ්ඤාක්ඛන්ධං වා... විමුත්තික්ඛන්ධං වා... විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං වා ආදාය පරිනිබ්බුතො. අපි ච මෙ, භන්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො ඔවාදකො අහොසි ඔතිණ්ණො විඤ්ඤාපකො සන්දස්සකො සමාදපකො සමුත්තෙජකො සම්පහංසකො, අකිලාසු ධම්මදෙසනාය, අනුග්ගාහකො සබ්‍රහ්මචාරීනං. තං මයං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ධම්මොජං ධම්මභොගං ධම්මානුග්ගහං අනුස්සරාමා''ති.

''නනු තං, ආනන්ද, මයා පටිකච්චෙව [පටිගච්චෙව (සී. පී.)] අක්ඛාතං – 'සබ්බෙහි පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො . තං කුතෙත්ථ, ආනන්ද, ලබ්භා! යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, මහතො රුක්ඛස්ස තිට්ඨතො සාරවතො යො මහන්තතරො ඛන්ධො සො පලුජ්ජෙය්‍ය; එවමෙව ඛො ආනන්ද, මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස තිට්ඨතො සාරවතො සාරිපුත්තො පරිනිබ්බුතො. තං කුතෙත්ථ, ආනන්ද, ලබ්භා! යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජී'ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තස්මාතිහානන්ද, අත්තදීපා විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා.

''කථඤ්චානන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධානන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො. යෙ හි කෙචි, ආනන්ද, එතරහි වා මමච්චයෙ වා අත්තදීපා විහරිස්සන්ති අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා; තමතග්ගෙ මෙතෙ, ආනන්ද, භික්ඛූ භවිස්සන්ති යෙ කෙචි සික්ඛාකාමා''ති. තතියං.

4. උක්කචෙලසුත්තං

380. එකං සමයං භගවා වජ්ජීසු විහරති උක්කවෙලායං ගඞ්ගාය නදියා තීරෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං අචිරපරිනිබ්බුතෙසු සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අජ්ඣොකාසෙ නිසින්නො හොති.

අථ ඛො භගවා තුණ්හීභූතං භික්ඛුසඞ්ඝං අනුවිලොකෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අපි මායං, භික්ඛවෙ, පරිසා සුඤ්ඤා විය ඛායති පරිනිබ්බුතෙසු සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු. අසුඤ්ඤා මෙ, භික්ඛවෙ, පරිසා හොති , අනපෙක්ඛා තස්සං දිසායං හොති, යස්සං දිසායං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා විහරන්ති. යෙ හි තෙ, භික්ඛවෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතප්පරමංයෙව සාවකයුගං [එතපරමංයෙව (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] අහොසි – සෙය්‍යථාපි මය්හං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතප්පරමංයෙව සාවකයුගං භවිස්සති – සෙය්‍යථාපි මය්හං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා. අච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, සාවකානං! අබ්භුතං, භික්ඛවෙ, සාවකානං! සත්ථු ච නාම සාසනකරා භවිස්සන්ති ඔවාදප්පටිකරා, චතුන්නඤ්ච පරිසානං පියා භවිස්සන්ති මනාපා ගරුභාවනීයා ච! අච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස, අබ්භුතං, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස! එවරූපෙපි නාම සාවකයුගෙ පරිනිබ්බුතෙ නත්ථි තථාගතස්ස සොකො වා පරිදෙවො වා! තං කුතෙත්ථ, භික්ඛවෙ, ලබ්භා! යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහතො රුක්ඛස්ස තිට්ඨතො සාරවතො යෙ මහන්තතරා ඛන්ධා තෙ පලුජ්ජෙය්‍යුං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස තිට්ඨතො සාරවතො සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා පරිනිබ්බුතා. තං කුතෙත්ථ, භික්ඛවෙ, ලබ්භා! යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, අත්තදීපා විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි වා මමච්චයෙ වා අත්තදීපා විහරිස්සන්ති අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා; තමතග්ගෙ මෙතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ භවිස්සන්ති යෙ කෙචි සික්ඛාකාමා’’ති. චතුත්ථං.

5. බාහියසුත්තං

381. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා බාහියො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා බාහියො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, බාහිය, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං, දිට්ඨි ච උජුකා. යතො ච ඛො තෙ, බාහිය, සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං භවිස්සති, දිට්ඨි ච උජුකා, තතො ත්වං, බාහිය, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙය්‍යාසි’’.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, ත්වං, බාහිය, කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යතො ඛො ත්වං, බාහිය, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙස්සසි, තතො තුය්හං, බාහිය, යා රත්ති වා දිවසො වා ආගමිස්සති, වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා බාහියො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො ආයස්මා බාහියො එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි . ‘‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’’ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පනායස්මා බාහියො අරහතං අහොසීති. පඤ්චමං.

6. උත්තියසුත්තං

382. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා උත්තියො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා උත්තියො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, උත්තිය, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං, දිට්ඨි ච උජුකා.

යතො ච ඛො තෙ, උත්තිය, සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං භවිස්සති, දිට්ඨි ච උජුකා, තතො ත්වං, උත්තිය, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙය්‍යාසි''.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ ත්වං, උත්තිය, කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යතො ඛො ත්වං, උත්තිය, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙස්සසි, තතො ත්වං, උත්තිය, ගමිස්සසි මච්චුධෙය්‍යස්ස පාර''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා උත්තියො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො ආයස්මා උත්තියො එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා''ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පනායස්මා උත්තියො අරහතං අහොසීති. ඡට්ඨං.

7. අරියසුත්තං

383. ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා''ති. සත්තමං.

8. බ්‍රහ්මසුත්තං

384. එකං සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ අජපාලනිග්‍රොධෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො. අථ ඛො භගවතො රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ''එකායනො අයං මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා''.

''කතමෙ චත්තාරො? කායෙ වා භික්ඛු කායානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වා භික්ඛු...පෙ.... චිත්තෙ වා භික්ඛු...පෙ.... ධම්මෙසු වා භික්ඛු ධම්මානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එකායනො අයං මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා''ති.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො භගවතො පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත! එකායනො අයං, භන්තෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා'' .

''කතමෙ චත්තාරො? කායෙ වා, භන්තෙ, භික්ඛු කායානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා , විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වා, භන්තෙ, භික්ඛු...පෙ.... චිත්තෙ වා, භන්තෙ, භික්ඛු...පෙ.... ධම්මෙසු වා, භන්තෙ, භික්ඛු ධම්මානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එකායනො අයං, භන්තෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා''ති.

ඉදමවොච බ්‍රහ්මා සහම්පති. ඉදං වත්වා අථාපරං එතදවොච –

''එකායනං ජාතිඛයන්තදස්සී, මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පී;
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු පුබ්බෙ, තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඔඝ''න්ති. අට්ඨමං;

9. සෙදකසුත්තං

385. එකං සමයං භගවා සුම්භෙසු විහරති සෙදකං නාම සුම්භානං නිගමො. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, චණ්ඩාලවංසිකො චණ්ඩාලවංසං උස්සාපෙත්වා මෙදකථාලිකං අන්තෙවාසිං ආමන්තෙසි – ‘එහි ත්වං, සම්ම මෙදකථාලිකෙ, චණ්ඩාලවංසං අභිරුහිත්වා මම උපරිඛන්ධෙ තිට්ඨාහී’ති. ‘එවං, ආචරියා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, මෙදකථාලිකා අන්තෙවාසී චණ්ඩාලවංසිකස්ස පටිස්සුත්වා චණ්ඩාලවංසං අභිරුහිත්වා ආචරියස්ස උපරිඛන්ධෙ අට්ඨාසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, චණ්ඩාලවංසිකො මෙදකථාලිකං අන්තෙවාසිං එතදවොච – ‘ත්වං, සම්ම මෙදකථාලිකෙ, මමං රක්ඛ, අහං තං රක්ඛිස්සාමි. එවං මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං ගුත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛිතා සිප්පානි චෙව දස්සෙස්සාම, ලාභඤ්ච [ලාභෙ ච (සී.)] ලච්ඡාම, සොත්ථිනා ච චණ්ඩාලවංසා ඔරොහිස්සාමා’ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, මෙදකථාලිකා අන්තෙවාසී චණ්ඩාලවංසිකං එතදවොච – ‘න ඛො පනෙතං, ආචරිය, එවං භවිස්සති. ත්වං, ආචරිය, අත්තානං රක්ඛ, අහං අත්තානං රක්ඛිස්සාමි. එවං මයං අත්තගුත්තා අත්තරක්ඛිතා සිප්පානි චෙව දස්සෙස්සාම, ලාභඤ්ච ලච්ඡාම, සොත්ථිනා ච චණ්ඩාලවංසා ඔරොහිස්සාමා’’’ති. ‘‘සො තත්ථ ඤායො’’ති භගවා එතදවොච, ‘‘යථා මෙදකථාලිකා අන්තෙවාසී ආචරියං අවොච. අත්තානං, භික්ඛවෙ, රක්ඛිස්සාමීති සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බං; පරං රක්ඛිස්සාමීති සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බං. අත්තානං, භික්ඛවෙ, රක්ඛන්තො පරං රක්ඛති, පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති’’.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, අත්තානං රක්ඛන්තො පරං රක්ඛති? ආසෙවනාය, භාවනාය, බහුලීකම්මෙන – එවං ඛො, භික්ඛවෙ, අත්තානං රක්ඛන්තො පරං රක්ඛති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති? ඛන්තියා, අවිහිංසාය, මෙත්තචිත්තතාය, අනුදයතාය – එවං ඛො, භික්ඛවෙ, පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති. අත්තානං, භික්ඛවෙ, රක්ඛිස්සාමීති සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බං; පරං රක්ඛිස්සාමීති සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බං. අත්තානං, භික්ඛවෙ, රක්ඛන්තො පරං රක්ඛති, පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛතී’’ති. නවමං.

10. ජනපදකල්‍යාණීසුත්තං

386. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සුම්භෙසු විහරති සෙදකං නාම සුම්භානං නිගමො. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ‘ජනපදකල්‍යාණී, ජනපදකල්‍යාණී’ති ඛො, භික්ඛවෙ, මහාජනකායො සන්නිපතෙය්‍ය. ‘සා ඛො පනස්ස ජනපදකල්‍යාණී පරමපාසාවිනී නච්චෙ, පරමපාසාවිනී ගීතෙ. ජනපදකල්‍යාණී නච්චති ගායතී’ති ඛො, භික්ඛවෙ, භිය්‍යොසොමත්තාය මහාජනකායො සන්නිපතෙය්‍ය. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛප්පටිකූලො. තමෙනං එවං වදෙය්‍ය – ‘අයං තෙ, අම්භො පුරිස, සමතිත්තිකො තෙලපත්තො අන්තරෙන ච මහාසමජ්ජං අන්තරෙන ච ජනපදකල්‍යාණියා පරිහරිතබ්බො. පුරිසො ච තෙ උක්ඛිත්තාසිකො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධිස්සති. යත්ථෙව නං ථොකම්පි ඡඩ්ඩෙස්සති තත්ථෙව තෙ සිරො පාතෙස්සතී’ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු සො පුරිසො අමුං තෙලපත්තං අමනසිකරිත්වා බහිද්ධා පමාදං ආහරෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘උපමා ඛො မ්‍යායං, භික්ඛවෙ, කතා අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනාය. අයං චෙවෙත්ථ අත්ථො – සමතිත්තිකො තෙලපත්තොති ඛො, භික්ඛවෙ, කායගතාය එතං සතියා අධිවචනං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘කායගතා සති නො භාවිතා භවිස්සති බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා’ති. එවඤ්හි ඛො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දසමං.

නාලන්දවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

මහාපුරිසො නාලන්දං, චුන්දො චෙලඤ්ච බාහියො;
උත්තියො අරියො බ්‍රහ්මා, සෙදකං ජනපදෙන චාති.

3. සීලට්ඨිතිවග්ගො

1. සීලසුත්තං

387. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා ච ආනන්දො ආයස්මා ච භද්දො පාටලිපුත්තෙ විහරන්ති කුක්කුටාරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා භද්දො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා භද්දො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘යානිමානි, ආවුසො ආනන්ද, කුසලානි සීලානි වුත්තානි භගවතා, ඉමානි කුසලානි සීලානි කිමත්ථියානි වුත්තානි භගවතා’’ති?

‘‘සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො [උම්මග්ගො (සී. ස්‍යා. කං.)], භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – ‘යානිමානි ආවුසො ආනන්ද, කුසලානි සීලානි වුත්තානි භගවතා, ඉමානි කුසලානි සීලානි කිමත්ථියානි වුත්තානි භගවතා’’’ති? ‘‘එවමාවුසො’’ති. ‘‘යානිමානි, ආවුසො භද්ද, කුසලානි සීලානි වුත්තානි භගවතා, ඉමානි කුසලානි සීලානි යාවදෙව චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය වුත්තානි භගවතා’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං ; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යානිමානි , ආවුසො භද්ද, කුසලානි සීලානි වුත්තානි භගවතා, ඉමානි කුසලානි සීලානි යාවදෙව ඉමෙසං චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය වුත්තානි භගවතා’’ති. පඨමං.

2. චිරට්ඨිතිසුත්තං

388. තංයෙව නිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා භද්දො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති? කො පනාවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොතී’’ති?

‘‘සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො, භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – ‘කො නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති? කො පනාවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොතී’’’ති? ‘‘එවමාවුසො’’ති. ‘‘චතුන්නං ඛො, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති. චතුන්නඤ්ච ඛො, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොති’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො , භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති. ඉමෙසඤ්ච ඛො, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොතී’’ති. දුතියං.

3. පරිහානසුත්තං

389. එකං සමයං ආයස්මා ච ආනන්දො ආයස්මා ච භද්දො පාටලිපුත්තෙ විහරන්ති කුක්කුටාරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා භද්දො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා භද්දො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන සද්ධම්මපරිහානං හොති? කො නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන සද්ධම්මඅපරිහානං හොතී’’ති?

‘‘සාධු සාධු, ආවුසො භද්ද! භද්දකො ඛො තෙ, ආවුසො භද්ද, උම්මඞ්ගො, භද්දකං පටිභානං, කල්‍යාණී පරිපුච්ඡා. එවඤ්හි ත්වං, ආවුසො භද්ද, පුච්ඡසි – ‘කො නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන සද්ධම්මපරිහානං හොති? කො පනාවුසො ආනන්ද, හෙතු, කො පච්චයො යෙන සද්ධම්මඅපරිහානං හොතී’’’ති? ‘‘එවමාවුසො’’ති. ‘‘චතුන්නං ඛො, ආවුසො , සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා සද්ධම්මපරිහානං හොති. චතුන්නඤ්ච ඛො, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සද්ධම්මඅපරිහානං හොති’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා සද්ධම්මපරිහානං හොති. ඉමෙසඤ්ච ඛො, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සද්ධම්මඅපරිහානං හොතී’’ති. තතියං.

4. සුද්ධසුත්තං

390. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු …පෙ…. චිත්තෙ

…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති. චතුත්ථං.

5. අඤ්ඤතරබ්‍රාහ්මණසුත්තං

391. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති? කො පන, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො යෙන තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොතී’’ති?

‘‘චතුන්නං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති. චතුන්නඤ්ච ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොති.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, බ්‍රාහ්මණ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං අභාවිතත්තා අබහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො න චිරට්ඨිතිකො හොති. ඉමෙසඤ්ච ඛො, බ්‍රාහ්මණ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතෙ පරිනිබ්බුතෙ සද්ධම්මො චිරට්ඨිතිකො හොතී’’ති.

එවං වුත්තෙ සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං , භො ගොතම…පෙ…. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. පඤ්චමං.

6. පදෙසසුත්තං

392. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො සාකෙතෙ විහරන්ති කණ්ඩකීවනෙ [කණ්ටකීවනෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]. අථ ඛො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතා යෙනායස්මා අනිරුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා අනුරුද්ධෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘‘සෙඛො, සෙඛො’ති [සෙක්ඛො සෙක්ඛොති (ස්‍යා. කං.)], ආවුසො අනුරුද්ධ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, ආවුසො, සෙඛො හොතී’’ති? ‘‘චතුන්නං ඛො, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං පදෙසං භාවිතත්තා සෙඛො හොති’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං පදෙසං භාවිතත්තා සෙඛො හොතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සමත්තසුත්තං

393. තංයෙව නිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘‘අසෙඛො , අසෙඛො’ති, ආවුසො අනුරුද්ධ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, ආවුසො, අසෙඛො හොතී’’ති? ‘‘චතුන්නං ඛො, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං සමත්තං භාවිතත්තා අසෙඛො හොති’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො , ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං සමත්තං භාවිතත්තා අසෙඛො හොතී’’ති. සත්තමං.

8. ලොකසුත්තං

394. තංයෙව නිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘කතමෙසං, ආවුසො අනුරුද්ධ, ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං [මහාභිඤ්ඤාතං (පී.)] පත්තො’’ති? ‘‘චතුන්නං , ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛ්වාහං, ආවුසො , චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සහස්සං ලොකං අභිජානාමී’’ති. අට්ඨමං.

9. සිරිවඩ්ඪසුත්තං

395. එකං සමයං ආයස්මා ආනන්දො රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සිරිවඩ්ඪො [සිරීවඩ්ඪො (ක.)] ගහපති ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො සිරිවඩ්ඪො ගහපති අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්ද – ‘සිරිවඩ්ඪො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. එවඤ්ච වදෙහි – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො යෙන සිරිවඩ්ඪස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සො පුරිසො සිරිවඩ්ඪස්ස ගහපතිස්ස පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො පුරිසො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘සිරිවඩ්ඪො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො, සො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්දති. එවඤ්ච වදෙති – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො යෙන සිරිවඩ්ඪස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. අධිවාසෙසි ඛො ආයස්මා ආනන්දො තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන සිරිවඩ්ඪස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සිරිවඩ්ඪං ගහපතිං එතදවොච – ‘‘කච්චි තෙ, ගහපති, ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං, කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති.

‘‘තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘කායෙ කායානුපස්සී විහරිස්සාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරිස්සාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස’න්ති. එවඤ්හි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති.

‘‘යෙමෙ, භන්තෙ, භගවතා චත්තාරො සතිපට්ඨානා දෙසිතා සංවිජ්ජන්ති, තෙ ධම්මා [සංවිජ්ජන්තෙ රතනධම්මා (සී.)] මයි, අහඤ්ච තෙසු ධම්මෙසු සන්දිස්සාමි. අහඤ්හි, භන්තෙ, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යානි චිමානි, භන්තෙ, භගවතා පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි දෙසිතානි, නාහං, භන්තෙ, තෙසං කිඤ්චි අත්තනි අප්පහීනං සමනුපස්සාමී’’ති. ‘‘ලාභා තෙ, ගහපති, සුලද්ධං තෙ, ගහපති! අනාගාමිඵලං තයා, ගහපති, බ්‍යාකත’’න්ති. නවමං.

10. මානදින්නසුත්තං

396. තංයෙව නිදානං. තෙන ඛො පන සමයෙන මානදින්නො ගහපති ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො මානදින්නො ගහපති අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස…පෙ…. න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමොති. එවරූපාය චාහං, භන්තෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය ඵුට්ඨො සමානො කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යානි චිමානි, භන්තෙ, භගවතා පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි දෙසිතානි, නාහං, භන්තෙ, තෙසං කිඤ්චි අත්තනි අප්පහීනං සමනුපස්සාමී’’ති. ‘‘ලාභා තෙ, ගහපති, සුලද්ධං තෙ, ගහපති! අනාගාමිඵලං තයා, ගහපති, බ්‍යාකත’’න්ති. දසමං.

සීලට්ඨිතිවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

සීලං ඨිති පරිහානං, සුද්ධං බ්‍රාහ්මණපදෙසං;
සමත්තං ලොකො සිරිවඩ්ඪො, මානදින්නෙන තෙ දසාති.

4. අනනුස්සුතවග්ගො

1. අනනුස්සුතසුත්තං

397. සාවත්ථිනිදානං . '''අයං කායෙ කායානුපස්සනා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'සා ඛො පනායං කායෙ කායානුපස්සනා භාවෙතබ්බා'ති මෙ, භික්ඛවෙ...පෙ.... භාවිතා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි''.

'''අයං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'සා ඛො පනායං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනා භාවෙතබ්බා'ති මෙ, භික්ඛවෙ...පෙ.... භාවිතා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

'''අයං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සනා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'සා ඛො පනායං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සනා භාවෙතබ්බා'ති මෙ, භික්ඛවෙ...පෙ.... භාවිතා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

'''අයං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'සා ඛො පනායං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනා භාවෙතබ්බා'ති මෙ, භික්ඛවෙ...පෙ.... භාවිතා'ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදී''ති. පඨමං.

2. විරාගසුත්තං

398. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී''ති. දුතියං.

3. විරද්ධසුත්තං

399. ''යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො [අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො (ක.) ඉමස්මිං යෙව සුත්තෙ දිස්සති අට්ඨඞ්ගිකොතිපදං, න පනාඤ්ඤත්ථ ඉද්ධිපාද අනුරුද්ධාදීසු] සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යෙසං කෙසඤ්චි , භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී''ති. තතියං.

4. භාවිතසුත්තං

400. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්ති.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්තී''ති. චතුත්ථං.

5. සතිසුත්තං

401. සාවත්ථිනිදානං. ''සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී''.

''කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං ; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති.

''කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො විදිතා වෙදනා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති , විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. විදිතා විතක්කා උප්පජ්ජන්ති , විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. විදිතා සඤ්ඤා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානො හොති. සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී''ති. පඤ්චමං.

6. අඤ්ඤාසුත්තං

402. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා''ති. ඡට්ඨං.

7. ඡන්දසුත්තං

403. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො යො කායස්මිං ඡන්දො සො පහීයති. ඡන්දස්ස පහානා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස වෙදනාසු වෙදනානුපස්සිනො විහරතො යො වෙදනාසු ඡන්දො සො පහීයති. ඡන්දස්ස පහානා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස චිත්තෙ චිත්තානුපස්සිනො විහරතො යො චිත්තම්හි ඡන්දො සො පහීයති. ඡන්දස්ස පහානා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො යො ධම්මෙසු ඡන්දො සො පහීයති. ඡන්දස්ස පහානා අමතං සච්ඡිකතං හොතී''ති. සත්තමං.

8. පරිඤ්ඤාතසුත්තං

404. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස කායෙ කායානුපස්සිනො විහරතො කායො පරිඤ්ඤාතො හොති. කායස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස වෙදනාසු වෙදනානුපස්සිනො විහරතො වෙදනා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති. වෙදනානං පරිඤ්ඤාතත්තා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස චිත්තෙ චිත්තානුපස්සිනො විහරතො චිත්තං පරිඤ්ඤාතං හොති. චිත්තස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා අමතං සච්ඡිකතං හොති.

''ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො ධම්මා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති. ධම්මානං පරිඤ්ඤාතත්තා අමතං සච්ඡිකතං හොතී''ති. අට්ඨමං.

9. භාවනාසුත්තං

405. ''චතුන්නං , භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානානං භාවනං දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ''. ''කතමා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී

සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනා''ති. නවමං.

10. විභඞ්ගසුත්තං

406. ''සතිපට්ඨානඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි සතිපට්ඨානභාවනඤ්ච සතිපට්ඨානභාවනාගාමිනිඤ්ච පටිපදං. තං සුණාථ''. ''කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති…පෙ…. චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානං''.

''කතමා ච, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානභාවනා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සමුදයධම්මානුපස්සී කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී කායස්මිං විහරති, ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. සමුදයධම්මානුපස්සී වෙදනාසු විහරති…පෙ…. සමුදයධම්මානුපස්සී චිත්තෙ විහරති… සමුදයධම්මානුපස්සී ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී ධම්මෙසු විහරති, ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානභාවනා.

''කතමා ච, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානභාවනාගාමිනී පටිපදා''ති. දසමං.

අනනුස්සුතවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

> අනනුස්සුතං විරාගො, විරද්ධො භාවනා සති;
> අඤ්ඤා ඡන්දං පරිඤ්ඤාය, භාවනා විභඞ්ගෙන චාති.

5. අමතවග්ගො

1. අමතසුත්තං

407. සාවත්ථිනිදානං . ''චතූසු, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා විහරථ. මා වො අමතං පනස්ස. කතමෙසු චතූසු? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසු, භික්ඛවෙ, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා විහරථ. මා වො අමතං පනස්සා''ති. පඨමං.

2. සමුදයසුත්තං

408. ''චතුන්නං, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ. කො ච, භික්ඛවෙ, කායස්ස සමුදයො? ආහාරසමුදයා කායස්ස සමුදයො; ආහාරනිරොධා කායස්ස අත්ථඞ්ගමො. ඵස්සසමුදයා වෙදනානං සමුදයො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානං අත්ථඞ්ගමො. නාමරූපසමුදයා චිත්තස්ස සමුදයො; නාමරූපනිරොධා චිත්තස්ස අත්ථඞ්ගමො. මනසිකාරසමුදයා ධම්මානං සමුදයො; මනසිකාරනිරොධා ධම්මානං අත්ථඞ්ගමො''ති. දුතියං.

3. මග්ගසුත්තං

409. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''එකමිදාහං, භික්ඛවෙ, සමයං උරුවෙලායං විහරාමි නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ අජපාලනිග්‍රොධෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – 'එකායනො අයං මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා'''.

''කතමෙ චත්තාරො? කායෙ වා භික්ඛු කායානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වා භික්ඛු වෙදනානුපස්සී විහරෙය්‍ය…පෙ…. චිත්තෙ වා භික්ඛු චිත්තානුපස්සී විහරෙය්‍ය…පෙ…. ධම්මෙසු වා භික්ඛු ධම්මානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එකායනො අයං මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා''ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මා සහම්පති මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො මම පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මා සහම්පති එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙනාහං තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා මං එතදවොච – ‘එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත! එකායනො අයං, භන්තෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’’.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? කායෙ වා, භන්තෙ, භික්ඛු කායානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වා…පෙ…. චිත්තෙ වා …පෙ…. ධම්මෙසු වා, භන්තෙ, භික්ඛු ධම්මානුපස්සී විහරෙය්‍ය ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එකායනො අයං, භන්තෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති.

‘‘ඉදමවොච, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මා සහම්පති. ඉදං වත්වා අථාපරං එතදවොච –

‘එකායනං ජාතිඛයන්තදස්සී, මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පී;
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු පුබ්බෙ, තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඕඝ’’’න්ති. තතියං;

4. සතිසුත්තං

410. ‘‘සතො , භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති. සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය. අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී’’ති. චතුත්ථං.

5. කුසලරාසිසුත්තං

411. ‘‘‘කුසලරාසී’ති, භික්ඛවෙ, වදමානො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, කුසලරාසි, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. චිත්තානුපස්සී…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ‘කුසලරාසී’ති, භික්ඛවෙ, වදමානො ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. කෙවලො හායං, භික්ඛවෙ, කුසලරාසි, යදිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති. පඤ්චමං.

6. පාතිමොක්ඛසංවරසුත්තං

412. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච –

‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, භික්ඛු, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? ඉධ ත්වං, භික්ඛු, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරාහි ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛස්සු සික්ඛාපදෙසු. යතො ඛො ත්වං, භික්ඛු, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරිස්සසි ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛිස්සු සික්ඛාපදෙසු; තතො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙය්‍යාසි’’.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ ත්වං, භික්ඛු, කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං . යතො ඛො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙස්සසි, තතො තුය්හං, භික්ඛු, යා රත්ති වා දිවසො වා ආගමිස්සති වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානී’’ති.

අථ ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො සො භික්ඛු එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො

නවිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. ‘‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’’ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. ඡට්ඨං.

7. දුච්චරිතසුත්තං

413. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, භික්ඛු, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? ඉධ ත්වං, භික්ඛු, කායදුච්චරිතං පහාය කායසුචරිතං භාවෙස්සසි. වචීදුච්චරිතං පහාය වචීසුචරිතං භාවෙස්සසි. මනොදුච්චරිතං පහාය මනොසුචරිතං භාවෙස්සසි. යතො ඛො ත්වං, භික්ඛු, කායදුච්චරිතං පහාය කායසුචරිතං භාවෙස්සසි, වචීදුච්චරිතං පහාය වචීසුචරිතං භාවෙස්සසි, මනොදුච්චරිතං පහාය මනොසුචරිතං භාවෙස්සසි, තතො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙය්‍යාසි’’.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ ත්වං, භික්ඛු, කායෙ කායානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාහි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යතො ඛො ත්වං, භික්ඛු, සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙස්සසි, තතො තුය්හං, භික්ඛු, යා රත්ති වා දිවසො වා ආගමිස්සති වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානී’’ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. සත්තමං.

8. මිත්තසුත්තං

414. ‘‘යෙ , භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච ඛො සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා, තෙ වො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා.

‘‘කතමෙසං, චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. යෙ, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා, තෙ වො, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා’’ති. අට්ඨමං.

9. වෙදනාසුත්තං

415. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, වෙදනා. කතමා තිස්සො? සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො වෙදනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං වෙදනානං පරිඤ්ඤාය චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං වෙදනානං පරිඤ්ඤාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා’’ති. නවමං.

10. ආසවසුත්තං

416. ‘‘තයොමෙ , භික්ඛවෙ ආසවා. කතමෙ තයො? කාමාසවො, භවාසවො, අවිජ්ජාසවො – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො ආසවා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං ආසවානං පහානාය චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා.

‘‘කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං ආසවානං පහානාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා’’ති. දසමං.

අමතවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

අමතං සමුදයො මග්ගො, සති කුසලරාසි ච;
පාතිමොක්ඛං දුච්චරිතං, මිත්තවෙදනා ආසවෙන චාති.

6. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. ගඞ්ගානදීආදිසුත්තද්වාදසකං

417-428. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු …පෙ.… චිත්තෙ …පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති විත්ථාරෙතබ්බං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
එතෙ ද්වෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

7. අප්පමාදවග්ගො

1-10. තථාගතාදිසුත්තදසකං

429-438. යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වාති විත්ථාරෙතබ්බං.

අප්පමාදවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරො ච වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

8. බලකරණීයවග්ගො

1-12. බලාදිසුත්තද්වාදසකං

439-450. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කරීයන්තීති විත්ථාරෙතබ්බං.

බලකරණීයවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

9. එසනාවග්ගො

1-10. එසනාදිසුත්තදසකං

451-460. තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනාති විත්ථාරෙතබ්බං.

එසනාවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනාය චාති.

10. ඔඝවග්ගො

1-10. උද්ධම්භාගියාදිසුත්තදසකං

461-470. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවෙතබ්බා''ති.

(යථා මග්ගසංයුත්තං තථා සතිපට්ඨානසංයුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං).

ඔඝවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

සතිපට්ඨානසංයුත්තං තතියං.

4. ඉන්ද්‍රියසංයුත්තං

1. සුද්ධිකවග්ගො

1. සුද්ධිකසුත්තං

471. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. පඨමං.

2. පඨමසොතාපන්නසුත්තං

472. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදඤ්ච [සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච (සහ. කං. පී. ක.) සං. නි. 2.175] ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. දුතියං.

3. දුතියසොතාපන්නසුත්තං

473. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. තතියං.

4. පඨමඅරහන්තසුත්තං

474. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදඤ්ච [සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච (සහ. කං. පී. ක.) සං. නි. 2.175] ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියඅරහන්තසුත්තං

475. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො’’ති. පඤ්චමං.

6. පඨමසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

476. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි [යෙ ච ඛො තෙ (සහ. කං. ක.) සං. නි. 2.174], භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා; තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

477. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සද්ධින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; වීරියින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති…පෙ…. සතින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති …පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සද්ධින්ද්‍රියං පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, සද්ධින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; වීරියින්ද්‍රියං පජානන්ති, වීරියින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, වීරියින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, වීරියින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; සතින්ද්‍රියං පජානන්ති…පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං පජානන්ති…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති , තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’ති. සත්තමං.

8. දට්ඨබ්බසුත්තං

478. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. කත්ථ ච, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු – එත්ථ සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සම්මප්පධානෙසු – එත්ථ වීරියින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච, භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සතිපට්ඨානෙසු – එත්ථ සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු ඣානෙසු – එත්ථ සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු අරියසච්චෙසු – එත්ථ පඤ්ඤින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. අට්ඨමං.

9. පඨමවිභඞ්ගසුත්තං

479. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො වොස්සග්ගාරම්මණං කරිත්වා ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය, සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. නවමං.

10. දුතියවිභඞ්ගසුත්තං

480. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති

චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා [සමාපත්තියා (ස්‍යා. කං. ක.)] අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො, චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. සො කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො වොස්සග්ගාරම්මණං කරිත්වා ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං. සො විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය, සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. සො ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. දසමං.

සුද්ධිකවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

> සුද්ධිකඤ්චෙව ද්වෙ සොතා, අරහන්තා අපරෙ දුවෙ;
> සමණබ්‍රාහ්මණා දට්ඨබ්බං, විභඞ්ගා අපරෙ දුවෙති.

2. මුදුතරවග්ගො

1. පටිලාභසුත්තං

481. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං…පෙ….. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සම්මප්පධානෙ ආරබ්භ වීරියං පටිලභති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වීරියින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ ආරබ්භ සතිං පටිලභති – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සතින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො වොස්සග්ගාරම්මණං කරිත්වා ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. පඨමං.

2. පඨමසංඛිත්තසුත්තං

482. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො

මුදුතරෙහි අනාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොතී''ති. දුතියං.

3. දුතියසංඛිත්තසුත්තං

483. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අනාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොති. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියවෙමත්තතා ඵලවෙමත්තතා හොති, ඵලවෙමත්තතා පුග්ගලවෙමත්තතා''ති. තතියං.

4. තතියසංඛිත්තසුත්තං

484. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අනාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොති. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, පරිපූරං පරිපූරකාරී ආරාධෙති, පදෙසං පදෙසකාරී ආරාධෙති. 'අවඤ්ඣානි ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී'ති වදාමී''ති. චතුත්ථං.

5. පඨමවිත්ථාරසුත්තං

485. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොතී''ති. පඤ්චමං.

6. දුතියවිත්ථාරසුත්තං

486. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති , තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොති. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියවෙමත්තතා ඵලවෙමත්තතා හොති, ඵලවෙමත්තතා පුග්ගලවෙමත්තතා හොතී''ති. ඡට්ඨං.

7. තතියවිත්ථාරසුත්තං

487. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොති. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, පරිපූරං පරිපූරකාරී ආරාධෙති, පදෙසං පදෙසකාරී ආරාධෙති. 'අවඤ්ඣානි ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී'ති වදාමී''ති. සත්තමං.

8. පටිපන්නසුත්තං

488. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි අනාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි අනාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපන්නො හොති, තතො මුදුතරෙහි සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො හොති. යස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං නත්ථි, තමහං 'බාහිරො පුථුජ්ජනපක්ඛෙ ඨිතො'ති වදාමී''ති. අට්ඨමං.

9. සම්පන්නසුත්තං

489. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච –

‘‘‘ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො, ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො හොතී’’ති? ‘‘ඉධ , භික්ඛු, භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං, වීරියින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං, සතින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං , සමාධින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං. එත්තාවතා ඛො, භික්ඛු, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො හොතී’’ති. නවමං.

10. ආසවක්ඛයසුත්තං

490. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. දසමං.

මුදුතරවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

පටිලාභො තයො සංඛිත්තා, විත්ථාරා අපරෙ තයො;
පටිපන්නො ච සම්පන්නො [පටිපන්නො චූපසමො (ස්‍යා. කං. පී. ක.)], දසමං ආසවක්ඛයන්ති.

3. ඡළින්ද්‍රියවග්ගො

1. පුනබ්භවසුත්තං

491. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යාවකීවඤ්චාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය ‘අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’ති පච්චඤ්ඤාසිං [අභිසම්බුද්ධො පච්චඤ්ඤාසිං (සී. ස්‍යා. කං.)]. යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය ‘අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’ති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති [චෙතොවිමුත්ති (සී. පී. ක.)], අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො’’’ති. පඨමං.

2. ජීවිතින්ද්‍රියසුත්තං

492. ‘‘තීණිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි තීණි? ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, තීණි ඉන්ද්‍රියානී’’ති. දුතියං.

3. අඤ්ඤින්ද්‍රියසුත්තං

493. ‘‘තීණිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි තීණි? අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං , අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, තීණි ඉන්ද්‍රියානී’’ති. තතියං.

4. එකබීජීසුත්තං

494. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමත්තා පරිපූරත්තා අරහං හොති, තතො මුදුතරෙහි අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, තතො මුදුතරෙහි උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී, තතො මුදුතරෙහි සකදාගාමී හොති, තතො මුදුතරෙහි එකබීජී [එකබීජි (ක.)] හොති, තතො මුදුතරෙහි

කොලංකොලො හොති, තතො මුදුතරෙහි සත්තක්ඛත්තුපරමො හොති, තතො මුදුතරෙහි ධම්මානුසාරී හොති, තතො මුදුතරෙහි සද්ධානුසාරී හොතී''ති. චතුත්ථං.

5. සුද්ධකසුත්තං

495. ''ඡයිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි ඡ? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං , ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, ඡ ඉන්ද්‍රියානී''ති. පඤ්චමං.

6. සොතාපන්නසුත්තං

496. ''ඡයිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි ඡ? චක්ඛුන්ද්‍රියං…පෙ…. මනින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො''ති. ඡට්ඨං.

7. අරහන්තසුත්තං

497. ''ඡයිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි ඡ? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො'''ති. සත්තමං.

8. සම්බුද්ධසුත්තං

498. ''ඡයිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි ඡ? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං. යාවකීවඤ්චාහං , භික්ඛවෙ, ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්ස මණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය 'අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො'ති පච්චඤ්ඤාසිං. යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය 'අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො'ති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – 'අකුප්පා මෙ විමුත්ති, අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො'''ති. අට්ඨමං.

9. පඨමසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

499. ''ඡයිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි ඡ? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති''. ''යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී''ති. නවමං.

10. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

500. ''යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා චක්ඛුන්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; සොතින්ද්‍රියං…පෙ…. ඝානින්ද්‍රියං…පෙ…. ජිව්හින්ද්‍රියං…පෙ…. කායින්ද්‍රියං…පෙ…. මනින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, මනින්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති , මනින්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, මනින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති. න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ…පෙ…. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

''යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා චක්ඛුන්ද්‍රියං පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, චක්ඛුන්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, සොතින්ද්‍රියං…පෙ…. ඝානින්ද්‍රියං…පෙ…. ජිව්හින්ද්‍රියං…පෙ…. කායින්ද්‍රියං…පෙ…. මනින්ද්‍රියං පජානන්ති, මනින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති,

මනින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, මනින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී''ති. දසමං.

ඡළින්ද්‍රියවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

පුනබ්භවො ජීවිතඤ්ඤාය, එකබීජී ච සුද්ධකං;
සොතො අරහසම්බුද්ධො, ද්වෙ ච සමණබ්‍රාහ්මණාති.

4. සුඛින්ද්‍රියවග්ගො

1. සුද්ධිකසුත්තං

501. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී''ති. පඨමං.

2. සොතාපන්නසුත්තං

502. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො''ති. දුතියං.

3. අරහන්තසුත්තං

503. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො''ති. තතියං.

4. පඨමසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

504. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

''යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ , භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී''ති. චතුත්ථං.

5. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

505. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සුඛින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; දුක්ඛින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති…පෙ…. සොමනස්සින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති…පෙ…. දොමනස්සින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති … පෙ…. උපෙක්ඛින්ද්‍රියං නප්පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියසමුදයං නප්පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියනිරොධං නප්පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සුඛින්ද්‍රියං පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, සුඛින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; දුක්ඛින්ද්‍රියං පජානන්ති…පෙ…. සොමනස්සින්ද්‍රියං පජානන්ති… දොමනස්සින්ද්‍රියං පජානන්ති… උපෙක්ඛින්ද්‍රියං පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියසමුදයං පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියනිරොධං පජානන්ති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, තෙ ච ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. පඨමවිභඞ්ගසුත්තං

506. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං සුඛං , කායිකං සාතං, කායසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං දුක්ඛං, කායිකං අසාතං, කායසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං සුඛං, චෙතසිකං සාතං, මනොසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං දුක්ඛං, චෙතසිකං අසාතං, මනොසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං වා චෙතසිකං වා නෙවසාතං නාසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියවිභඞ්ගසුත්තං

507. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං සුඛං, කායිකං සාතං, කායසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං දුක්ඛං , කායිකං අසාතං, කායසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං සුඛං, චෙතසිකං සාතං, මනොසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං දුක්ඛං, චෙතසිකං අසාතං, මනොසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං වා චෙතසිකං වා නෙවසාතං නාසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යඤ්ච සුඛින්ද්‍රියං යඤ්ච සොමනස්සින්ද්‍රියං, සුඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යඤ්ච දුක්ඛින්ද්‍රියං යඤ්ච දොමනස්සින්ද්‍රියං, දුක්ඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යදිදං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, අදුක්ඛමසුඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති. සත්තමං.

8. තතියවිභඞ්ගසුත්තං

508. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං සුඛං , කායිකං සාතං, කායසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සුඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං දුක්ඛං, කායිකං අසාතං, කායසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං සුඛං, චෙතසිකං සාතං, මනොසම්ඵස්සජං සුඛං සාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං දුක්ඛං, චෙතසිකං අසාතං, මනොසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දොමනස්සින්ද්‍රියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං වා චෙතසිකං වා නෙව සාතං නාසාතං වෙදයිතං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යඤ්ච සුඛින්ද්‍රියං යඤ්ච සොමනස්සින්ද්‍රියං, සුඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යඤ්ච දුක්ඛින්ද්‍රියං යඤ්ච දොමනස්සින්ද්‍රියං, දුක්ඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යදිදං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, අදුක්ඛමසුඛා සා වෙදනා දට්ඨබ්බා . ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච හුත්වා තීණි හොන්ති, තීණි හුත්වා පඤ්ච හොන්ති පරියායෙනා’’ති. අට්ඨමං.

9. කට්ඨොපමසුත්තං

509. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. සුඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛින්ද්‍රියං. සො සුඛිතොව සමානො ‘සුඛිතොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව සුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නං සුඛින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘දුක්ඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති දුක්ඛින්ද්‍රියං. සො දුක්ඛිතොව සමානො ‘දුක්ඛිතොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව දුක්ඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං දුක්ඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘සොමනස්සවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සොමනස්සින්ද්‍රියං. සො සුමනොව සමානො ‘සුමනොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව සොමනස්සවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං සොමනස්සවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නං සොමනස්සින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘දොමනස්සවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති දොමනස්සින්ද්‍රියං. සො දුම්මනොව සමානො ‘දුම්මනොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව දොමනස්සවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං දොමනස්සවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නං දොමනස්සින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘උපෙක්ඛාවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. සො උපෙක්ඛකොව සමානො ‘උපෙක්ඛකොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව උපෙක්ඛාවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං උපෙක්ඛාවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං කට්ඨානං සඞ්ඝට්ටනසමොධානා [සංඝට්ටනාසමොධානා (පී. ක.), සංඝටනසමොධානා (ස්‍යා. කං.)] උස්මා ජායති, තෙජො අභිනිබ්බත්තති; තෙසංයෙව කට්ඨානං නානාභාවාවිනික්ඛෙපා යා [නානාභාවනික්ඛෙපා (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] තජ්ජා උස්මා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛින්ද්‍රියං. සො සුඛිතොව සමානො ‘සුඛිතොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව සුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති , තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’.

‘‘දුක්ඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච…පෙ.… සොමනස්සවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච…පෙ.… දොමනස්සවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච…පෙ.… උපෙක්ඛාවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. සො උපෙක්ඛකොව සමානො ‘උපෙක්ඛකොස්මී’ති පජානාති. තස්සෙව උපෙක්ඛාවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා ‘යං තජ්ජං වෙදයිතං උපෙක්ඛාවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං තං නිරුජ්ඣති, තං වූපසම්මතී’ති පජානාති’’. නවමං.

10. උප්පටිපාටිකසුත්තං

510. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? දුක්ඛින්ද්‍රියං , දොමනස්සින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො උප්පජ්ජති දුක්ඛින්ද්‍රියං. සො එවං පජානාති – 'උප්පන්නං ඛො මෙ ඉදං දුක්ඛින්ද්‍රියං, තඤ්ච ඛො සනිමිත්තං සනිදානං සසඞ්ඛාරං සප්පච්චයං. තඤ්ච අනිමිත්තං අනිදානං අසඞ්ඛාරං අප්පච්චයං දුක්ඛින්ද්‍රියං උප්පජ්ජිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති'. සො දුක්ඛින්ද්‍රියඤ්ච පජානාති, දුක්ඛින්ද්‍රියසමුදයඤ්ච පජානාති, දුක්ඛින්ද්‍රියනිරොධඤ්ච පජානාති, යත්ථ චුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති තඤ්ච පජානාති. කත්ථ චුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථ චුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අඤ්ඤාසි දුක්ඛින්ද්‍රියස්ස නිරොධං, තදත්ථාය චිත්තං උපසංහරති'''.

''ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො උප්පජ්ජති දොමනස්සින්ද්‍රියං. සො එවං පජානාති – 'උප්පන්නං ඛො මෙ ඉදං දොමනස්සින්ද්‍රියං, තඤ්ච ඛො සනිමිත්තං සනිදානං සසඞ්ඛාරං සප්පච්චයං. තඤ්ච අනිමිත්තං අනිදානං අසඞ්ඛාරං අප්පච්චයං දොමනස්සින්ද්‍රියං උප්පජ්ජිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති' . සො දොමනස්සින්ද්‍රියඤ්ච පජානාති, දොමනස්සින්ද්‍රියසමුදයඤ්ච පජානාති, දොමනස්සින්ද්‍රියනිරොධඤ්ච පජානාති, යත්ථ චුප්පන්නං දොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති තඤ්ච පජානාති. කත්ථ චුප්පන්නං දොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථ චුප්පන්නං දොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අඤ්ඤාසි දොමනස්සින්ද්‍රියස්ස නිරොධං, තදත්ථාය චිත්තං උපසංහරති'''.

''ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො උප්පජ්ජති සුඛින්ද්‍රියං. සො එවං පජානාති – 'උප්පන්නං ඛො මෙ ඉදං සුඛින්ද්‍රියං, තඤ්ච ඛො සනිමිත්තං සනිදානං සසඞ්ඛාරං සප්පච්චයං. තඤ්ච අනිමිත්තං අනිදානං අසඞ්ඛාරං අප්පච්චයං සුඛින්ද්‍රියං උප්පජ්ජිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති'. සො සුඛින්ද්‍රියඤ්ච පජානාති, සුඛින්ද්‍රියසමුදයඤ්ච පජානාති, සුඛින්ද්‍රියනිරොධඤ්ච පජානාති, යත්ථ චුප්පන්නං සුඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති තඤ්ච පජානාති. කත්ථ චුප්පන්නං සුඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති 'උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී'ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථ චුප්පන්නං සුඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අඤ්ඤාසි සුඛින්ද්‍රියස්ස නිරොධං, තදත්ථාය චිත්තං උපසංහරති'''.

''ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො උප්පජ්ජති සොමනස්සින්ද්‍රියං. සො එවං පජානාති – 'උප්පන්නං ඛො මෙ ඉදං සොමනස්සින්ද්‍රියං, තඤ්ච ඛො සනිමිත්තං සනිදානං සසඞ්ඛාරං සප්පච්චයං. තඤ්ච අනිමිත්තං අනිදානං අසඞ්ඛාරං අප්පච්චයං සොමනස්සින්ද්‍රියං උප්පජ්ජිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති'. සො සොමනස්සින්ද්‍රියඤ්ච පජානාති, සොමනස්සින්ද්‍රියසමුදයඤ්ච පජානාති, සොමනස්සින්ද්‍රියනිරොධඤ්ච පජානාති, යත්ථ චුප්පන්නං සොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති තඤ්ච පජානාති. කත්ථ චුප්පන්නං සොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථ චුප්පන්නං සොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අඤ්ඤාසි සොමනස්සින්ද්‍රියස්ස නිරොධං, තදත්ථාය චිත්තං උපසංහරති'''.

''ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො උප්පජ්ජති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. සො එවං පජානාති – 'උප්පන්නං ඛො මෙ ඉදං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, තඤ්ච ඛො සනිමිත්තං සනිදානං සසඞ්ඛාරං සප්පච්චයං. තඤ්ච අනිමිත්තං අනිදානං අසඞ්ඛාරං අප්පච්චයං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං උප්පජ්ජිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති'. සො උපෙක්ඛින්ද්‍රියඤ්ච පජානාති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියසමුදයඤ්ච පජානාති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියනිරොධඤ්ච පජානාති, යත්ථ චුප්පන්නං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති තඤ්ච පජානාති. කත්ථ චුප්පන්නං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථ චුප්පන්නං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'භික්ඛු අඤ්ඤාසි උපෙක්ඛින්ද්‍රියස්ස නිරොධං, තදත්ථාය චිත්තං උපසංහරතී'''ති. දසමං.

සුඛින්ද්‍රියවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

සුද්ධිකඤ්ච සොතො අරහා, දුවෙ සමණබ්‍රාහ්මණා;
විභඞ්ගෙන තයො වුත්තා, කට්ඨො උප්පටිපාටිකන්ති.

5. ජරාවග්ගො

1. ජරාධම්මසුත්තං

511. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො පච්ඡාතපෙ නිසින්නො හොති පිට්ඨිං ඔතාපයමානො.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා භගවතො ගත්තානි පාණිනා අනොමජ්ජන්තො භගවන්තං එතදවොච – ''අච්ඡරියං, භන්තෙ , අබ්භුතං, භන්තෙ! න චෙවං දානි, භන්තෙ, භගවතො තාව පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො, සිථිලානි ච ගත්තානි සබ්බානි වලියජාතානි, පුරතො පබ්භාරො ච කායො, දිස්සති ච ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤථත්තං – චක්ඛුන්ද්‍රියස්ස සොතින්ද්‍රියස්ස ඝානින්ද්‍රියස්ස ජිව්හින්ද්‍රියස්ස කායින්ද්‍රියස්සා''ති.

''එවඤ්හෙතං , ආනන්ද, හොති – ජරාධම්මො යොබ්බඤ්ඤෙ, බ්‍යාධිධම්මො ආරොග්‍යෙ, මරණධම්මො ජීවිතෙ. න චෙව තාව පරිසුද්ධො හොති ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො, සිථිලානි ච හොන්ති ගත්තානි සබ්බානි වලියජාතානි, පුරතො පබ්භාරො ච කායො, දිස්සති ච ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤථත්තං – චක්ඛුන්ද්‍රියස්ස සොතින්ද්‍රියස්ස ඝානින්ද්‍රියස්ස ජිව්හින්ද්‍රියස්ස කායින්ද්‍රියස්සා''ති.

''ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වා ච සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''ධී තං ජම්මි ජරෙ අත්ථු, දුබ්බණ්ණකරණී ජරෙ;
තාව මනොරමං බිම්බං, ජරාය අභිමද්දිතං.

''යොපි වස්සසතං ජීවෙ, සොපි මච්චුපරායණො [සබ්බෙ මච්චුපරායනා (ස්‍යා. කං. ක.)];
න කිඤ්චි පරිවජ්ජෙති, සබ්බමෙවාභිමද්දතී''ති. පඨමං;

2. උණ්ණාභබ්‍රාහ්මණසුත්තං

512. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච –

''පඤ්චිමානි, භො ගොතම, ඉන්ද්‍රියානි නානාවිසයානි නානාගොචරානි, න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං පච්චනුභොන්ති. කතමානි පඤ්ච? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං . ඉමෙසං නු ඛො, භො ගොතම, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං නානාවිසයානං නානාගොචරානං න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං පච්චනුභොන්තානං කිං පටිසරණං, කො ච නෙසං ගොචරවිසයං පච්චනුභොතී''ති?

''පඤ්චිමානි, බ්‍රාහ්මණ, ඉන්ද්‍රියානි නානාවිසයානි නානාගොචරානි න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං පච්චනුභොන්ති. කතමානි පඤ්ච? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං , ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං. ඉමෙසං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං නානාවිසයානං නානාගොචරානං න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං පච්චනුභොන්තානං මනො පටිසරණං, මනොව නෙසං ගොචරවිසයං පච්චනුභොතී''ති.

''මනස්ස පන, භො ගොතම, කිං පටිසරණ''න්ති? ''මනස්ස ඛො, බ්‍රාහ්මණ, සති පටිසරණ''න්ති. ''සතියා පන, භො ගොතම, කිං පටිසරණ''න්ති? ''සතියා ඛො, බ්‍රාහ්මණ, විමුත්ති පටිසරණ''න්ති. ''විමුත්තියා පන, භො ගොතම, කිං පටිසරණ''න්ති? ''විමුත්තියා ඛො, බ්‍රාහ්මණ, නිබ්බානං පටිසරණ''න්ති. ''නිබ්බානස්ස පන, භො ගොතම, කිං පටිසරණ''න්ති? ''අච්චයාසි [අච්චසරා (සී. ස්‍යා. කං.), අජ්ඣපරං (පී. ක.)], බ්‍රාහ්මණ, පඤ්හං, නාසක්ඛි පඤ්හස්ස පරියන්තං ගහෙතුං. නිබ්බානොගධඤ්හි, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති නිබ්බානපරායණං නිබ්බානපරියොසාන''න්ති.

අථ ඛො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

අථ ඛො භගවා අචිරපක්කන්තෙ උණ්ණාභෙ බ්‍රාහ්මණෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කූටාගාරෙ වා කූටාගාරසාලායං වා [රස්මියො (ස්‍යා. ක.)] පාචීනවාතපානා සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ වාතපානෙන රස්මි [කූටාගාරං වා කූටාගාරසාලං වා උත්තරාය (ක. සී.)] පවිසිත්වා ක්වාස්ස [කාය (ස්‍යා. ක.)] පතිට්ඨිතා''ති? ''පච්ඡිමායං, භන්තෙ, භිත්තිය''න්ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උණ්ණාභස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස තථාගතෙ සද්ධා නිවිට්ඨා මූලජාතා පතිට්ඨිතා දළ්හා අසංහාරියා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං. ඉමම්හි චෙ, භික්ඛවෙ, සමයෙ උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො කාලඞ්කරෙය්‍ය, නත්ථි සංයොජනං යෙන සංයොජනෙන සංයුත්තො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො පුන ඉමං ලොකං ආගච්ඡෙය්‍යා''ති. දුතියං.

3. සාකෙතසුත්තං

513. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාකෙතෙ විහරති අඤ්ජනවනෙ මිගදායෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අත්ථි නු ඛො, භික්ඛවෙ , පරියායො යං පරියායං ආගම්ම යානි පඤ්චින්ද්‍රියානි තානි පඤ්ච බලානි හොන්ති, යානි පඤ්ච බලානි තානි පඤ්චින්ද්‍රියානි හොන්තී’’ති?

‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘අත්ථි, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම යානි පඤ්චින්ද්‍රියානි තානි පඤ්ච බලානි හොන්ති, යානි පඤ්ච බලානි තානි පඤ්චින්ද්‍රියානි හොන්ති’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම යානි පඤ්චින්ද්‍රියානි තානි පඤ්ච බලානි හොන්ති, යානි පඤ්ච බලානි තානි පඤ්චින්ද්‍රියානි හොන්ති? යං, භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං තං සද්ධාබලං, යං සද්ධාබලං තං සද්ධින්ද්‍රියං; යං වීරියින්ද්‍රියං තං වීරියබලං, යං වීරියබලං තං වීරියින්ද්‍රියං; යං සතින්ද්‍රියං තං සතිබලං, යං සතිබලං තං සතින්ද්‍රියං; යං සමාධින්ද්‍රියං තං සමාධිබලං, යං සමාධිබලං තං සමාධින්ද්‍රියං; යං පඤ්ඤින්ද්‍රියං තං පඤ්ඤාබලං, යං පඤ්ඤාබලං තං පඤ්ඤින්ද්‍රියං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා, තස්ස මජ්ඣෙ දීපො. අත්ථි, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා එකො සොතො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති [සඞ්ඛං (සී. ස්‍යා. කං.)]. අත්ථි පන, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා ද්වෙ සොතානි ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා එකො සොතො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති? යඤ්ච, භික්ඛවෙ, තස්ස දීපස්ස පුරිමන්තෙ [පුරත්ථිමන්තෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] උදකං, යඤ්ච පච්ඡිමන්තෙ උදකං – අයං ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා එකො සොතො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා ද්වෙ සොතානි ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති? යඤ්ච, භික්ඛවෙ, තස්ස දීපස්ස උත්තරන්තෙ උදකං, යඤ්ච දක්ඛිණන්තෙ උදකං – අයං ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම තස්සා නදියා ද්වෙ සොතානි ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යං සද්ධින්ද්‍රියං තං සද්ධාබලං, යං සද්ධාබලං තං සද්ධින්ද්‍රියං; යං වීරියින්ද්‍රියං තං වීරියබලං, යං වීරියබලං තං වීරියින්ද්‍රියං; යං සතින්ද්‍රියං තං සතිබලං , යං සතිබලං තං සතින්ද්‍රියං; යං සමාධින්ද්‍රියං තං සමාධිබලං, යං සමාධිබලං තං සමාධින්ද්‍රියං; යං පඤ්ඤින්ද්‍රියං තං පඤ්ඤාබලං, යං පඤ්ඤාබලං තං පඤ්ඤින්ද්‍රියං. පඤ්චන්නං, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. තතියං.

4. පුබ්බකොට්ඨකසුත්තං

514. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බකොට්ඨකෙ. තත්‍ර ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘සද්දහසි [සද්දහාසි (සී. පී.)] ත්වං, සාරිපුත්ත – සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසාන’’න්ති?

‘‘න ඛ්වාහං එත්ථ, භන්තෙ, භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමි – සද්ධින්ද්‍රියං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. යෙසඤ්හෙතං, භන්තෙ, අඤ්ඤාතං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං [අපස්සිතං (සී. ස්‍යා. කං. ක.), අඵුසිතං (පී.)] පඤ්ඤාය, තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යුං – සද්ධින්ද්‍රියං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. යෙසඤ්ච ඛො එතං, භන්තෙ, ඤාතං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵස්සිතං පඤ්ඤාය, නික්කඞ්ඛා තෙ තත්ථ නිබ්බිචිකිච්ඡා – සද්ධින්ද්‍රියං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. මය්හඤ්ච ඛො එතං, භන්තෙ, ඤාතං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵස්සිතං පඤ්ඤාය. නික්කඞ්ඛවාහං තත්ථ නිබ්බිචිකිච්ඡො සද්ධින්ද්‍රියං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසාන’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! යෙසඤ්හෙතං, සාරිපුත්ත, අඤ්ඤාතං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය, තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යුං – සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. යෙසඤ්ච ඛො එතං, සාරිපුත්ත, ඤාතං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵස්සිතං පඤ්ඤාය, නික්කඞ්ඛා තෙ තත්ථ නිබ්බිචිකිච්ඡා – සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං...පෙ.... පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසාන’’න්ති. චතුත්ථං.

5. පඨමපුබ්බාරාමසුත්තං

515. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''කතිනං නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති?

භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ''එකස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියස්ස භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කතමස්ස එකස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස පඤ්ඤවතො , භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස තදන්වයා සද්ධා සණ්ඨාති, තදන්වයං වීරියං සණ්ඨාති, තදන්වයා සති සණ්ඨාති, තදන්වයො සමාධි සණ්ඨාති. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, එකස්ස ඉන්ද්‍රියස්ස භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති. පඤ්චමං.

6. දුතියපුබ්බාරාමසුත්තං

516. තංයෙව නිදානං. ''කතිනං නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ''ද්වින්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කතමෙසං ද්වින්නං? අරියාය ච පඤ්ඤාය, අරියාය ච විමුත්තියා. යා හිස්ස, භික්ඛවෙ, අරියා පඤ්ඤා තදස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යා හිස්ස, භික්ඛවෙ, අරියා විමුත්ති තදස්ස සමාධින්ද්‍රියං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති. ඡට්ඨං.

7. තතියපුබ්බාරාමසුත්තං

517. තංයෙව නිදානං. ''කතිනං නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ''චතුන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කතමෙසං චතුන්නං? වීරියින්ද්‍රියස්ස, සතින්ද්‍රියස්ස, සමාධින්ද්‍රියස්ස, පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති. සත්තමං.

8. චතුත්ථපුබ්බාරාමසුත්තං

518. තංයෙව නිදානං. ''කතිනං නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ''පඤ්චන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කතමෙසං පඤ්චන්නං? සද්ධින්ද්‍රියස්ස , වීරියින්ද්‍රියස්ස, සතින්ද්‍රියස්ස, සමාධින්ද්‍රියස්ස, පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඛීණාසවො භික්ඛු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති. අට්ඨමං.

9. පිණ්ඩොලභාරද්වාජසුත්තං

519. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කොසම්බියං විහරති ඝොසිතාරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මතා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන අඤ්ඤා බ්‍යාකතා හොති – ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං , නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී''ති. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං –

''ආයස්මතා, භන්තෙ, පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කිං නු ඛො, භන්තෙ, අත්ථවසං සම්පස්සමානෙන ආයස්මතා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමී''ති?

''තිණ්ණන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන භික්ඛුනා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමීති. කතමෙසං තිණ්ණන්නං? සතින්ද්‍රියස්ස, සමාධින්ද්‍රියස්ස, පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස – ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං ඉන්ද්‍රියානං

භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන භික්ඛුනා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාමීති. ඉමානි ච, භික්ඛවෙ, තීණින්ද්‍රියානි කිමන්තානි? ඛයන්තානි. කිස්ස ඛයන්තානි? ජාතිජරාමරණස්ස. ‘ජාතිජරාමරණං ඛය’න්ති ඛො, භික්ඛවෙ, සම්පස්සමානෙන පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන භික්ඛුනා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාමී’’ති. නවමං.

10. ආපණසුත්තං

520. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා අඞ්ගෙසු විහරති ආපණං නාම අඞ්ගානං නිගමො. තත්‍ර ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘යො සො, සාරිපුත්ත, අරියසාවකො තථාගතෙ එකන්තගතො [එකන්තිගතො (සී.)] අභිප්පසන්නො, න සො තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා කඞ්ඛෙය්‍ය වා විචිකිච්ඡෙය්‍ය වා’’ති?

‘‘යො සො, භන්තෙ, අරියසාවකො තථාගතෙ එකන්තගතො අභිප්පසන්නො, න සො තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා කඞ්ඛෙය්‍ය වා විචිකිච්ඡෙය්‍ය වා. සද්ධස්ස හි, භන්තෙ, අරියසාවකස්ස එවං පාටිකඞ්ඛං යං ආරද්ධවීරියො විහරිස්සති – අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. යං හිස්ස, භන්තෙ, වීරියං තදස්ස වීරියින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි , භන්තෙ, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස එතං පාටිකඞ්ඛං යං සතිමා භවිස්සති, පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො, චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. යා හිස්ස, භන්තෙ, සති තදස්ස සතින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි, භන්තෙ, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස උපට්ඨිතස්සතිනො එතං පාටිකඞ්ඛං යං වොස්සග්ගාරම්මණං කරිත්වා ලභිස්සති සමාධිං, ලභිස්සති චිත්තස්ස එකග්ගතං. යො හිස්ස, භන්තෙ, සමාධි තදස්ස සමාධින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි, භන්තෙ, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස උපට්ඨිතස්සතිනො සමාහිතචිත්තස්ස එතං පාටිකඞ්ඛං යං එවං පජානිස්සති – අනමතග්ගො ඛො සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. අවිජ්ජාය ත්වෙව තමොකායස්ස අසෙසවිරාගනිරොධො සන්තමෙතං පදං පණීතමෙතං පදං, යදිදං – සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හාක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං [නිබ්බානන්ති (?)]. යා හිස්ස, භන්තෙ, පඤ්ඤා තදස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධො සො [ස ඛො සො (සී. ස්‍යා. කං.)], භන්තෙ, අරියසාවකො එවං පදහිත්වා පදහිත්වා එවං සරිත්වා සරිත්වා එවං සමාදහිත්වා සමාදහිත්වා එවං පජානිත්වා පජානිත්වා එවං අභිසද්දහති – ‘ඉමෙ ඛො තෙ ධම්මා යෙ මෙ පුබ්බෙ සුතවා අහෙසුං. තෙනාහං එතරහි කායෙන ච ඵුසිත්වා විහරාමි, පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ [පටිවිජ්ඣ (සී. ක.) තදට්ඨකථාසු පන අතිවිජ්ඣිත්වාති වණ්ණිතං] පස්සාමී’ති. යා හිස්ස, භන්තෙ, සද්ධා තදස්ස සද්ධින්ද්‍රිය’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! යො සො, සාරිපුත්ත, අරියසාවකො තථාගතෙ එකන්තගතො අභිප්පසන්නො, න සො තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා කඞ්ඛෙය්‍ය වා විචිකිච්ඡෙය්‍ය වා. සද්ධස්ස හි, සාරිපුත්ත, අරියසාවකස්ස එතං පාටිකඞ්ඛං යං ආරද්ධවීරියො විහරිස්සති – අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. යං හිස්ස, සාරිපුත්ත, වීරියං තදස්ස වීරියින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි, සාරිපුත්ත, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස එතං පාටිකඞ්ඛං යං සතිමා භවිස්සති, පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො, චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. යා හිස්ස, සාරිපුත්ත, සති තදස්ස සතින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි, සාරිපුත්ත, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස උපට්ඨිතස්සතිනො එතං පාටිකඞ්ඛං යං වොස්සග්ගාරම්මණං කරිත්වා ලභිස්සති සමාධිං, ලභිස්සති චිත්තස්ස එකග්ගතං. යො හිස්ස, සාරිපුත්ත, සමාධි තදස්ස සමාධින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධස්ස හි, සාරිපුත්ත, අරියසාවකස්ස ආරද්ධවීරියස්ස උපට්ඨිතස්සතිනො සමාහිතචිත්තස්ස එතං පාටිකඞ්ඛං යං එවං පජානිස්සති – අනමතග්ගො ඛො සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. අවිජ්ජාය ත්වෙව තමොකායස්ස අසෙසවිරාගනිරොධො සන්තමෙතං පදං පණීතමෙතං පදං, යදිදං – සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හාක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. යා හිස්ස, සාරිපුත්ත, පඤ්ඤා තදස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

‘‘සද්ධො සො [ස ඛො සො (සී. ස්‍යා. කං. පී.)], සාරිපුත්ත, අරියසාවකො එවං පදහිත්වා පදහිත්වා එවං සරිත්වා සරිත්වා එවං සමාදහිත්වා සමාදහිත්වා එවං පජානිත්වා පජානිත්වා එවං අභිසද්දහති – ‘ඉමෙ ඛො තෙ ධම්මා යෙ මෙ

පුබ්බෙ සුතවා අහෙසුං. තෙනාහං එතරහි කායෙන ච ඵුසිත්වා විහරාමි, පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ [පටිවිජ්ඣ (ක. සී. ක.)] පස්සාමී'ති. යා හිස්ස, සාරිපුත්ත, සද්ධා තදස්ස සද්ධින්ද්‍රිය''න්ති. දසමං.

ජරාවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ජරා උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො, සාකෙතො පුබ්බකොට්ඨකො;
පුබ්බාරාමෙ ච චත්තාරි, පිණ්ඩොලො ආපණෙන චාති [සද්ධෙන තෙ දසාති (ස්‍යා. කං. ක.)].

6. සූකරඛතවග්ගො

1. සාලසුත්තං

521. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කොසලෙසු විහරති සාලාය බ්‍රාහ්මණගාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි තිරච්ඡානගතා පාණා, සීහො මිගරාජා තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – ථාමෙන ජවෙන සූරෙන [සූරියෙන (සී. ස්‍යා. කං.)]; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය''.

''කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති; වීරියින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති; සතින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති; සමාධින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති; පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි තිරච්ඡානගතා පාණා, සීහො මිගරාජා තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – ථාමෙන ජවෙන සූරෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා''ති. පඨමං.

2. මල්ලිකසුත්තං

522. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා මල්ලෙසු [මල්ලකෙසු (සී. ස්‍යා. කං.), මල්ලිකෙසු (ක.)] විහරති උරුවෙලකප්පං නාම මල්ලානං නිගමො. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස අරියඤාණං න උප්පන්නං හොති නෙව තාව චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං සණ්ඨිති හොති, නෙව තාව චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං අවට්ඨිති හොති. යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස අරියඤාණං උප්පන්නං හොති, අථ චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං සණ්ඨිති හොති, අථ චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං අවට්ඨිති හොති''.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යාවකීවඤ්ච කූටාගාරස්ස කූටං න උස්සිතං හොති, නෙව තාව ගොපානසීනං සණ්ඨිති හොති, නෙව තාව ගොපානසීනං අවට්ඨිති හොති. යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, කූටාගාරස්ස කූටං උස්සිතං හොති, අථ ගොපානසීනං සණ්ඨිති හොති, අථ ගොපානසීනං අවට්ඨිති හොති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යාවකීවඤ්ච අරියසාවකස්ස අරියඤාණං න උප්පන්නං හොති, නෙව තාව චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං සණ්ඨිති හොති, නෙව තාව චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං අවට්ඨිති හොති. යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස අරියඤාණං උප්පන්නං හොති, අථ චතුන්නං ඉන්ද්‍රියානං…පෙ.… අවට්ඨිති හොති.

''කතමෙසං චතුන්නං? සද්ධින්ද්‍රියස්ස , වීරියින්ද්‍රියස්ස, සතින්ද්‍රියස්ස, සමාධින්ද්‍රියස්ස. පඤ්ඤවතො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස තදන්වයා සද්ධා සණ්ඨාති, තදන්වයං වීරියං සණ්ඨාති, තදන්වයා සති සණ්ඨාති, තදන්වයො සමාධි සණ්ඨාතී''ති. දුතියං.

3. සෙඛසුත්තං

523. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කොසම්බියං විහරති ඝොසිතාරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''අත්ථි නු ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො 'සෙඛොස්මී'ති පජානෙය්‍ය, අසෙඛො භික්ඛු අසෙඛභූමියං ඨිතො 'අසෙඛොස්මී'ති පජානෙය්‍යා''ති?

භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.… ''අත්ථි, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො 'සෙඛොස්මී'ති පජානෙය්‍ය, අසෙඛො භික්ඛු අසෙඛභූමියං ඨිතො 'අසෙඛොස්මී'ති පජානෙය්‍ය''.

''කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො 'සෙඛොස්මී'ති පජානාති? ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙඛො භික්ඛු 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං

පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති – අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො ‘සෙඛොස්මී’ති පජානාති’’.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, සෙඛො භික්ඛු ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘අත්ථි නු ඛො ඉතො බහිද්ධා අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යො එවං භූතං තච්ඡං තථං ධම්මං දෙසෙති යථා භගවා’ති? සො එවං පජානාති – ‘නත්ථි ඛො ඉතො බහිද්ධා අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යො එවං භූතං තච්ඡං තථං ධම්මං දෙසෙති යථා භගවා’ති. අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො ‘සෙඛොස්මී’ති පජානාති’’.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, සෙඛො භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි පජානාති – සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – යංගතිකානි යංපරමානි යංඵලානි යංපරියොසානානි. න හෙව ඛො කායෙන ඵුසිත්වා විහරති; පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සති. අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම සෙඛො භික්ඛු සෙඛභූමියං ඨිතො ‘සෙඛොස්මී’ති පජානාති’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම අසෙඛො භික්ඛු අසෙඛභූමියං ඨිතො ‘අසෙඛොස්මී’ති පජානාති? ඉධ, භික්ඛවෙ, අසෙඛො භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි පජානාති – සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – යංගතිකානි යංපරමානි යංඵලානි යංපරියොසානානි. කායෙන ච ඵුසිත්වා විහරති; පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සති. අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම අසෙඛො භික්ඛු අසෙඛභූමියං ඨිතො ‘අසෙඛොස්මී’ති පජානාති’’.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අසෙඛො භික්ඛු ඡ ඉන්ද්‍රියානි පජානාති. ‘චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො ඡ ඉන්ද්‍රියානි සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣිස්සන්ති, අඤ්ඤානි ච ඡ ඉන්ද්‍රියානි න කුහිඤ්චි කිස්මිඤ්චි උප්පජ්ජිස්සන්තී’ති පජානාති. අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, පරියායො යං පරියායං ආගම්ම අසෙඛො භික්ඛු අසෙඛභූමියං ඨිතො ‘අසෙඛොස්මී’ති පජානාතී’’ති. තතියං.

4. පදසුත්තං

524. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යානි කානිචි ජඞ්ගලානං [ජඞ්ගමානං (සී. පී.)] පාණානං පදජාතානි සබ්බානි තානි හත්ථිපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති, හත්ථිපදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – මහන්තත්තෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යානි කානිචි පදානි බොධාය සංවත්තන්ති , පඤ්ඤින්ද්‍රියං පදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමානි ච, භික්ඛවෙ, පදානි බොධාය සංවත්තන්ති? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, පදං, තං බොධාය සංවත්තති; වීරියින්ද්‍රියං පදං, තං බොධාය සංවත්තති; සතින්ද්‍රියං පදං, තං බොධාය සංවත්තති; සමාධින්ද්‍රියං පදං, තං බොධාය සංවත්තති; පඤ්ඤින්ද්‍රියං පදං, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යානි කානිචි ජඞ්ගලානං පාණානං පදජාතානි සබ්බානි තානි හත්ථිපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති, හත්ථිපදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – මහන්තත්තෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යානි කානිචි පදානි බොධාය සංවත්තන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියං පදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. චතුත්ථං.

5. සාරසුත්තං

525. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සාරගන්ධා, ලොහිතචන්දනං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා , පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. වීරියින්ද්‍රියං…පෙ…. සතින්ද්‍රියං …පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සාරගන්ධා, ලොහිතචන්දනං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. පඤ්චමං.

6. පතිට්ඨිතසුත්තං

526. ‘‘එකධම්මෙ පතිට්ඨිතස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි හොන්ති සුභාවිතානි. කතමස්මිං එකධම්මෙ? අප්පමාදෙ. කතමො ච භික්ඛවෙ, අප්පමාදො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චිත්තං රක්ඛති ආසවෙසු ච සාසවෙසු ච ධම්මෙසු. තස්ස චිත්තං රක්ඛතො ආසවෙසු ච සාසවෙසු ච ධම්මෙසු සද්ධින්ද්‍රියම්පි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. වීරියින්ද්‍රියම්පි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. සතින්ද්‍රියම්පි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. සමාධින්ද්‍රියම්පි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. පඤ්ඤින්ද්‍රියම්පි භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, එකධම්මෙ පතිට්ඨිතස්ස භික්ඛුනො පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි හොන්ති සුභාවිතානී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සහම්පතිබ්‍රහ්මසුත්තං

527. එකං සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ අජපාලනිග්‍රොධෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො. අථ ඛො භගවතො රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි

බහුලීකතානි අමතොගධානි හොන්ති අමතපරායණානි අමතපරියොසානානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. වීරියින්ද්‍රියං…පෙ…. සතින්ද්‍රියං…පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අමතොගධානි හොන්ති අමතපරායණානි අමතපරියොසානානී''ති.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො භගවතො පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං සුගත! පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අමතොගධානි හොන්ති අමතපරායණානි අමතපරියොසානානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායණං අමතපරියොසානං. ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අමතොගධානි හොන්ති අමතපරායණානි අමතපරියොසානානි''.

''භූතපුබ්බාහං , භන්තෙ, කස්සපෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ බ්‍රහ්මචරියං අචරිං. තත්‍රපි මං එවං ජානන්ති – 'සහකො භික්ඛු, සහකො භික්ඛූ'ති. සො ඛ්වාහං, භන්තෙ, ඉමෙසංයෙව පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං බ්‍රහ්මලොකං උපපන්නො. තත්‍රපි මං එවං ජානන්ති – 'බ්‍රහ්මා සහම්පති, බ්‍රහ්මා සහම්පතී'''ති. ''එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං සුගත! අහමෙතං ජානාමි, අහමෙතං පස්සාමි යථා ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අමතොගධානි හොන්ති අමතපරායණානි අමතපරියොසානානී''ති. සත්තමං.

8. සූකරඛතසුත්තං

528. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ සූකරඛතායං. තත්‍ර ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ''කිං නු ඛො, සාරිපුත්ත, අත්ථවසං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති [පවත්තෙතීති (සී.)]? ''අනුත්තරඤ්හි , භන්තෙ, යොගක්ඛෙමං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති. ''සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! අනුත්තරඤ්හි, සාරිපුත්ත, යොගක්ඛෙමං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති.

''කතමො ච, සාරිපුත්ත, අනුත්තරො යොගක්ඛෙමො යං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති? ''ඉධ, භන්තෙ, ඛීණාසවො භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං, වීරියින්ද්‍රියං භාවෙති…පෙ…. සතින්ද්‍රියං භාවෙති…පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං භාවෙති…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති උපසමගාමිං සම්බොධගාමිං. අයං ඛො, භන්තෙ, අනුත්තරො යොගක්ඛෙමො යං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති. ''සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! එසො හි, සාරිපුත්ත, අනුත්තරො යොගක්ඛෙමො යං සම්පස්සමානො ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති.

''කතමො ච, සාරිපුත්ත, පරමනිපච්චකාරො යං ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති? ''ඉධ, භන්තෙ, ඛීණාසවො භික්ඛු සත්ථරි සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො [සප්පටිස්සො (ස්‍යා. කං. ක.)], ධම්මෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො, සඞ්ඝෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො, සික්ඛාය සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො, සමාධිස්මිං සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො. අයං ඛො, භන්තෙ, පරමනිපච්චකාරො යං ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති. ''සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! එසො හි , සාරිපුත්ත, පරමනිපච්චකාරො යං ඛීණාසවො භික්ඛු තථාගතෙ වා තථාගතසාසනෙ වා පරමනිපච්චකාරං පවත්තමානො පවත්තතී''ති. අට්ඨමං.

9. පඨමඋප්පාදසුත්තං

529. සාවත්ථිනිදානං. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුප්පන්නානි උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුප්පන්නානි උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා''ති. නවමං.

10. දුතියඋප්පාදසුත්තං

530. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුප්පන්නානි උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො,

භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුප්පන්නානි උප්පජ්ජන්ති, නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයා’’ති. දසමං.

සූකරඛතවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

සාලං මල්ලිකං සෙඛො ච, පදං සාරං පතිට්ඨිතං;
බ්‍රහ්මසූකරඛතායො, උප්පාදා අපරෙ දුවෙති.

7. බොධිපක්ඛියවග්ගො

1. සංයොජනසුත්තං

531. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි සංයොජනප්පහානාය [සංයොජනානං පහානාය (ස්‍යා. ක.)] සංවත්තන්ති. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි සංයොජනප්පහානාය සංවත්තන්තී’’ති. පඨමං.

2. අනුසයසුත්තං

532. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තන්ති. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො , භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තන්තී’’ති. දුතියං.

3. පරිඤ්ඤාසුත්තං

533. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තන්ති. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තන්තී’’ති. තතියං.

4. ආසවක්ඛයසුත්තං

534. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්ති. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්තී’’ති.

‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි සංයොජනප්පහානාය සංවත්තන්ති, අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තන්ති, අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තන්ති, ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්ති. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි බහුලීකතානි සංයොජනප්පහානාය සංවත්තන්ති, අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තන්ති, අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තන්ති, ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්තී’’ති. චතුත්ථං.

5. පඨමඵලසුත්තං

535. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියඵලසුත්තං

536. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා. කතමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා? දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති,

උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඉමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමරුක්ඛසුත්තං

537. ‘‘සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි ජම්බුදීපකා රුක්ඛා, ජම්බු තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. වීරියින්ද්‍රියං…පෙ…. සතින්ද්‍රියං…පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි ජම්බුදීපකා රුක්ඛා, ජම්බු තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. සත්තමං.

8. දුතියරුක්ඛසුත්තං

538. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි දෙවානං තාවතිංසානං රුක්ඛා, පාරිඡත්තකො තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං , භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. වීරියින්ද්‍රියං…පෙ…. සතින්ද්‍රියං…පෙ…. සමාධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ , යෙ කෙචි දෙවානං තාවතිංසානං රුක්ඛා, පාරිඡත්තකො තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. අට්ඨමං.

9. තතියරුක්ඛසුත්තං

539. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි අසුරානං රුක්ඛා, චිත්තපාටලි තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි අසුරානං රුක්ඛා, චිත්තපාටලි තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. නවමං.

10. චතුත්ථරුක්ඛසුත්තං

540. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සුපණ්ණානං රුක්ඛා, කූටසිම්බලී [කොටසිම්බලි (ස්‍යා. කං.)] තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධාය. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියා ධම්මා? සද්ධින්ද්‍රියං, භික්ඛවෙ, බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං බොධිපක්ඛියො ධම්මො, තං බොධාය සංවත්තති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සුපණ්ණානං රුක්ඛා, කූටසිම්බලී තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බොධිපක්ඛියා ධම්මා, පඤ්ඤින්ද්‍රියං තෙසං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං – බොධායා’’ති. දසමං.

බොධිපක්ඛියවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

සංයොජනා අනුසයා, පරිඤ්ඤා ආසවක්ඛයා;
ද්වෙ ඵලා චතුරො රුක්ඛා, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

8. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. පාචීනාදිසුත්තද්වාදසකං

541-552. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, වීරියින්ද්‍රියං…පෙ…. සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො,

භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

අප්පමාදවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරෙන වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

බලකරණීයවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

එසනාවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

12. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තදසකං

587-596. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙතබ්බානි. කතමානි පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙතබ්බානී’’ති. දසමං. (යථා මග්ගසංයුත්තං, තථා විත්ථාරෙතබ්බං.)

ඔඝවග්ගො ද්වාදසමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

13. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. පාචීනාදිසුත්තද්වාදසකං

597-608. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති

නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙන්තො පඤ්චින්ද්‍රියානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො තෙරසමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

අප්පමාදවග්ග-බලකරණීයවග්ග-එසනාවග්ගා විත්ථාරෙතබ්බා.

17. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තදසකං

641-650. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙතබ්බානි. කතමානි පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධින්ද්‍රියං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. වීරියින්ද්‍රියං …පෙ…. සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං … පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවෙතබ්බානී’’ති.

ඔඝවග්ගො සත්තරසමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

ඉන්ද්‍රියසංයුත්තං චතුත්ථං.

5. සම්මප්පධානසංයුත්තං

1. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. පාචීනාදිසුත්තද්වාදසකං

651-662. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො භගවා එතදවොච – ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සම්මප්පධානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සම්මප්පධානාති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං. (සම්මප්පධානසංයුත්තස්ස ගඞ්ගාපෙය්‍යාලී සම්මප්පධානවසෙන විත්ථාරෙතබ්බා).

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

2. අප්පමාදවග්ගො

(අප්පමාදවග්ගො සම්මප්පධානවසෙන විත්ථාරෙතබ්බො).

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරෙන වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

3. බලකරණීයවග්ගො

1-12. බලකරණීයාදිසුත්තද්වාදසකං

673-684. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි බලකරණීයා කම්මන්තා කයිරන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය පථවියං පතිට්ඨාය එවමෙතෙ බලකරණීයා කම්මන්තා කයිරන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙති, චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙති, චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති…පෙ.… උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය චත්තාරො සම්මප්පධානෙ භාවෙති, චත්තාරො සම්මප්පධානෙ බහුලීකරොතී’’ති. (එවං බලකරණීයවග්ගො සම්මප්පධානවසෙන විත්ථාරෙතබ්බො). ද්වාදසමං.

බලකරණීයවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

4. එසනාවග්ගො

1-10. එසනාදිසුත්තදසකං

685-694. ‘‘තිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, එසනා. කතමා තිස්සො? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සො එසනා. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය චත්තාරො සම්මප්පධානා භාවෙතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමාසං ඛො, භික්ඛවෙ, තිස්සන්නං එසනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා භාවෙතබ්බා’’ති. (විත්ථාරෙතබ්බං). දසමං.

එසනාවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

5. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තදසකං

695-704. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය චත්තාරො සම්මප්පධානා භාවෙතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා භාවෙතබ්බා’’ති. (විත්ථාරෙතබ්බා). දසමං.

ඔඝවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

සම්මප්පධානසංයුත්තං පඤ්චමං.

6. බලසංයුත්තං

1. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. බලාදිසුත්තද්වාදසකං

705-716. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, බලානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධාබලං, වීරියබලං, සතිබලං, සමාධිබලං, පඤ්ඤාබලං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච බලානීති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්චබලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්ච බලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධාබලං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, වීරියබලං…පෙ…. සතිබලං… සමාධිබලං… පඤ්ඤාබලං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්ච බලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

2. අප්පමාදවග්ගො

අප්පමාදවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරෙන වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

බලකරණීයවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

එසනාවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

5. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තදසකං

749-758. ‘‘පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය පඤ්ච බලානි භාවෙතබ්බානි. කතමානි පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු, සද්ධාබලං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, වීරියබලං…පෙ…. සතිබලං…පෙ…. සමාධිබලං…පෙ…. පඤ්ඤාබලං

භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමානි පඤ්ච බලානි භාවෙතබ්බානී''ති. (එවං විත්ථාරෙතබ්බා). දසමං.

ඕඝවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ඕඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

6. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. පාචීනාදිසුත්තද්වාදසකං

759-770. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්ච බලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්ච බලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු, සද්ධාබලං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්ච බලානි භාවෙන්තො පඤ්ච බලානි බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. (විත්ථාරෙතබ්බා) ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

අප්පමාද-බලකරණීයවග්ගා විත්ථාරෙතබ්බා.

9. එසනාවග්ගො

1-12. එසනාදිසුත්තද්වාදසකං

792-802. එවං එසනාපාළි විත්ථාරෙතබ්බා – රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං.

එසනාවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

10. ඕඝවග්ගො

1-10. ඕඝාදිසුත්තදසකං

803-812. ''පඤ්චිමානි , භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය පඤ්ච බලානි භාවෙතබ්බානි. කතමානි පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සද්ධාබලං භාවෙති…පෙ…. පඤ්ඤාබලං භාවෙති රාගවිනයපරියොසානං දොසවිනයපරියොසානං මොහවිනයපරියොසානං. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං

උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමානි පඤ්ච බලානි භාවෙතබ්බානී''ති. දසමං.

ඔඝවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

බලසංයුත්තං ඡට්ඨං.

7. ඉද්ධිපාදසංයුත්තං

1. චාපාලවග්ගො

1. අපාරසුත්තං

813. ''චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරං ගමනාය සංවත්තන්තී''ති. පඨමං.

2. විරද්ධසුත්තං

814. ''යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී''ති. දුතියං.

3. අරියසුත්තං

815. ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යන්ති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා''ති. තතියං.

4. නිබ්බිදාසුත්තං

816. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තී''ති. චතුත්ථං.

5. ඉද්ධිපදෙසසුත්තං

817. ''යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙසුං සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි , භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙස්සන්ති සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙන්ති සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

''කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙසුං, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉද්ධිපදෙසං අභිනිප්ඵාදෙන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා''ති. පඤ්චමං.

6. සමත්තසුත්තං

818. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙසුං, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙන්ති , සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙසුං, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමත්තං ඉද්ධිං අභිනිප්ඵාදෙන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා’’ති. ඡට්ඨං.

7. භික්ඛුසුත්තං

819. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිංසු, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිංසු සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි භික්ඛූ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා’’ති. සත්තමං.

8. බුද්ධසුත්තං

820. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි …පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා . ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො ‘අරහං සම්මාසම්බුද්ධො’ති වුච්චතී’’ති. අට්ඨමං.

9. ඤාණසුත්තං

821. ‘‘‘අයං ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො’ති මෙ භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘සො ඛො පනායං ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො භාවෙතබ්බො’ති මෙ, භික්ඛවෙ…පෙ…. ‘භාවිතො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘අයං වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘සො ඛො පනායං වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො භාවෙතබ්බො’ති මෙ, භික්ඛවෙ…පෙ…. ‘භාවිතො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘අයං චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘සො ඛො පනායං චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො භාවෙතබ්බො’ති මෙ, භික්ඛවෙ…පෙ…. ‘භාවිතො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘අයං වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘සො ඛො පනායං වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො භාවෙතබ්බො’ති මෙ, භික්ඛවෙ…පෙ…. ‘භාවිතො’ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදී’’ති. නවමං.

10. චෙතියසුත්තං

822. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසි. වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගණ්හාහි, ආනන්ද, නිසීදනං. යෙන චාපාලං චෙතියං [පාවාලචෙතියං (සฺයා. කං.)] තෙනුපසඞ්කමිස්සාම දිවාවිහාරායා’’ති. ‘‘එවං භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා නිසීදනං ආදාය භගවන්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. අථ ඛො භගවා යෙන චාපාලං චෙතියං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. ආයස්මාපි ඛො ආනන්දො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච –

‘‘රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං, රමණීයං ගොතමකං චෙතියං, රමණීයං සත්තම්බං චෙතියං, රමණීයං බහුපුත්තං චෙතියං [බහුපුත්තකචෙතියං (සฺයා. කං. පී. ක.)], රමණීයං සාරන්දදං චෙතියං [ආනන්දචෙතියං (ක.), සානන්දරං (ක.)], රමණීයං චාපාලං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා’’ති.

එවම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතා ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං; න භගවන්තං යාචි – ‘‘තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං [සුගතො කප්පාවසෙසං (පී. ක.) දී. නි. 2.167] බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’’න්ති යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො.

දුතියම්පි ඛො භගවා…පෙ…. තතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං, රමණීයං ගොතමකං චෙතියං, රමණීයං සත්තම්බං චෙතියං, රමණීයං බහුපුත්තං චෙතියං, රමණීයං සාරන්දදං චෙතියං, රමණීයං චාපාලං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා’’ති.

එවම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතා ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං; න භගවන්තං යාචි – ‘‘තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’’න්ති යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගච්ඡ ඛො ත්වං, ආනන්ද, යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤසී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. අථ ඛො මාරො පාපිමා, අචිරපක්කන්තෙ ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘පරිනිබ්බාතු දානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු දානි සුගතො [පරිනිබ්බාතු සුගතො (සී. සฺයා. කං.) එවමුපරිපි]! පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො. භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම , පරිනිබ්බායිස්සාමි යාව මෙ භික්ඛූ න සාවකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති [උත්තානිං කරිස්සන්ති (ක.), උත්තානිකරිස්සන්ති (පී.)], උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්ති’’’ති.

සන්ති ඛො පන, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛූ භගවතො සාවකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතු දානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු දානි, සුගතො! පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි යාව මෙ භික්ඛුනියො න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’’’ති.

‘‘සන්ති ඛො පන, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛුනියො භගවතො සාවිකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතු දානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු දානි, සුගතො! පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි යාව මෙ උපාසකා...පෙ. ... යාව මෙ උපාසිකා න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’’’ති.

‘‘සන්ති ඛො පන, භන්තෙ, එතරහි උපාසකා...පෙ.... උපාසිකා භගවතො සාවිකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො , සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතු දානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු දානි, සුගතො! පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිතං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත’න්ති. තයිදං, භන්තෙ, භගවතො බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිතං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. පරිනිබ්බාතු දානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු දානි සුගතො. පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො’’ති.

එවං වුත්තෙ භගවා මාරං පාපිමන්තං එතදවොච – ‘‘අප්පොස්සුක්කො ත්වං, පාපිම, හොහි. න චිරං [නචිරස්සෙව (ක.)] තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානං අච්චයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායිස්සතී’’ති. අථ ඛො භගවා චාපාලෙ චෙතියෙ සතො සම්පජානො ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජි. ඔස්සට්ඨෙ ච [ඔසජ්ජෙ පන (ක.)] භගවතා ආයුසඞ්ඛාරෙ මහාභූමිචාලො අහොසි භිංසනකො ලොමහංසො, දෙවදුන්දුභියො [දෙවදුද්‍රභියො (ක.)] ච ඵලිංසු. අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි –

‘‘තුලමතුලඤ්ච සම්භවං, භවසඞ්ඛාරමවස්සජි මුනි;
අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො, අභින්දි කවචමිවත්තසම්භව’’න්ති. දසමං;

චාපාලවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

අපාරාපි විරද්ධො ච, අරියා නිබ්බිදාපි ච;
පදෙසං සමත්තං භික්ඛු, බුද්ධං ඤාණඤ්ච චෙතියන්ති.

2. පාසාදකම්පනවග්ගො

1. පුබ්බසුත්තං

823. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – ‘කො නු ඛො හෙතු, කො පච්චයො ඉද්ධිපාදභාවනායා’ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති’’’.

‘‘වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ වීරියං න ච අතිලීනං භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතං භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තං භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ චිත්තං න ච අතිලීනං භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතං භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තං භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති , න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති; ආවිභාවං, තිරොභාවං; තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ [අභිජ්ජමානො (සී. පී. ක.)] ගච්ඡති, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමති, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසති [පරාමසති (සී. ස්‍යා. කං.)] පරිමජ්ජති; යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණාති – දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච, දූරෙ සන්තිකෙ චාති.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාති. සරාගං වා චිත්තං ‘සරාගං චිත්ත’න්ති පජානාති; වීතරාගං වා චිත්තං ‘වීතරාගං චිත්ත’න්ති පජානාති; සදොසං වා චිත්තං ‘සදොසං චිත්ත’න්ති පජානාති; වීතදොසං වා චිත්තං ‘වීතදොසං චිත්ත’න්ති පජානාති; සමොහං වා චිත්තං ‘සමොහං චිත්ත’න්ති පජානාති; වීතමොහං වා චිත්තං ‘වීතමොහං චිත්ත’න්ති පජානාති; සංඛිත්තං වා චිත්තං ‘සංඛිත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති; වික්ඛිත්තං වා චිත්තං ‘වික්ඛිත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති; මහග්ගතං වා චිත්තං ‘මහග්ගතං චිත්ත’න්ති පජානාති; අමහග්ගතං වා චිත්තං ‘අමහග්ගතං චිත්ත’න්ති පජානාති; සඋත්තරං වා චිත්තං ‘සඋත්තරං චිත්ත’න්ති පජානාති; අනුත්තරං වා චිත්තං ‘අනුත්තරං චිත්ත’න්ති පජානාති; සමාහිතං වා චිත්තං ‘සමාහිතං චිත්ත’න්ති පජානාති; අසමාහිතං වා චිත්තං ‘අසමාහිතං චිත්ත’න්ති පජානාති; විමුත්තං වා චිත්තං ‘විමුත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති; අවිමුත්තං වා චිත්තං ‘අවිමුත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති’’.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථීදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාලීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ – ‘අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං [උප්පාදිං (සී.)]; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො’ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති – ‘ඉමෙ වත, භොන්තො, සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා; තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන,

හොන්තො, සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා; තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා'ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති.

''එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛු, චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. පඨමං.

2. මහප්ඵලසුත්තං

824. ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – 'ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති'. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

''වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – 'ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති'. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා.

''එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති…පෙ…..

''එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. දුතියං.

3. ඡන්දසමාධිසුත්තං

825. ''ඡන්දං චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – අයං වුච්චති ඡන්දසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති 'පධානසඞ්ඛාරා'ති. ඉති අයඤ්ච ඡන්දො, අයඤ්ච ඡන්දසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො'''.

''වීරියං චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – අයං වුච්චති 'වීරියසමාධි'. සො අනුප්පන්නානං…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති 'පධානසඞ්ඛාරා'ති. ඉති ඉදඤ්ච වීරියං, අයඤ්ච වීරියසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො'''.

''චිත්තං චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – අයං වුච්චති 'චිත්තසමාධි'. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති 'පධානසඞ්ඛාරා'ති. ඉති ඉදඤ්ච චිත්තං, අයඤ්ච චිත්තසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, 'චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො'''.

''වීමංසං චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං – අයං වුච්චති 'වීමංසාසමාධි'. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති…පෙ…. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය

භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති ‘පධානසඞ්ඛාරා’ති . ඉති අයඤ්ච වීමංසා, අයඤ්ච වීමංසාසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ‘වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදො’’’ති. තතියං.

4. මොග්ගල්ලානසුත්තං

826. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ හෙට්ඨාමිගාරමාතුපාසාදෙ විහරන්ති උද්ධතා උන්නළා චපලා මුඛරා විකිණ්ණවාචා මුට්ඨස්සතිනො අසම්පජානා අසමාහිතා භන්තචිත්තා [විබ්භන්තචිත්තා (සී. ස්‍යා. කං.)] පාකතින්ද්‍රියා.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං ආමන්තෙසි – ‘‘එතෙ ඛො, මොග්ගල්ලාන, සබ්‍රහ්මචාරිනො හෙට්ඨාමිගාරමාතුපාසාදෙ විහරන්ති උද්ධතා උන්නළා චපලා මුඛරා විකිණ්ණවාචා මුට්ඨස්සතිනො අසම්පජානා අසමාහිතා භන්තචිත්තා පාකතින්ද්‍රියා. ගච්ඡ, මොග්ගල්ලාන, තෙ භික්ඛූ සංවෙජෙහී’’ති.

‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො පටිස්සුත්වා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාරෙසි [අභිසඞ්ඛරෙසි (ස්‍යා. පී. ක.)] යථා පාදඞ්ගුට්ඨකෙන මිගාරමාතුපාසාදං සඞ්කම්පෙසි සම්පකම්පෙසි සම්පචාලෙසි. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ සංවිග්ගා ලොමහට්ඨජාතා එකමන්තං අට්ඨංසු – ‘‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! නිවාතඤ්ච වත අයඤ්ච මිගාරමාතුපාසාදො ගම්භීරනෙමො සුනිඛාතො අචලො අසම්පකම්පී, අථ ච පන සඞ්කම්පිතො සම්පකම්පිතො සම්පචාලිතො’’ති!

අථ ඛො භගවා යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ භික්ඛූ භගවා එතදවොච – ‘‘කිං නු තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, සංවිග්ගා ලොමහට්ඨජාතා එකමන්තං ඨිතා’’ති? ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං භන්තෙ! නිවාතඤ්ච වත අයඤ්ච මිගාරමාතුපාසාදො ගම්භීරනෙමො සුනිඛාතො අචලො අසම්පකම්පී, අථ ච පන සඞ්කම්පිතො සම්පකම්පිතො සම්පචාලිතො’’ති! ‘‘තුම්හෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංවෙජෙතුකාමෙන මොග්ගල්ලානෙන භික්ඛුනා පාදඞ්ගුට්ඨකෙන මිගාරමාතුපාසාදො, සඞ්කම්පිතො සම්පකම්පිතො සම්පචාලිතො. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමෙසං ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’ති ? ‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා, භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති.

‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ. චතුන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො. කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති; න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො. ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති…පෙ…. ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. චතුත්ථං.

5. උණ්ණාභබ්‍රාහ්මණසුත්තං

827. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා ආනන්දො කොසම්බියං විහරති ඝොසිතාරාමෙ. අථ ඛො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො උණ්ණාභො බ්‍රාහ්මණො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘කිමත්ථියං නු ඛො, භො ආනන්ද, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’’ති? ‘‘ඡන්දප්පහානත්ථං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී’’ති.

‘‘අත්ථි පන, භො ආනන්ද, මග්ගො අත්ථි පටිපදා එතස්ස ඡන්දස්ස පහානායා’’ති? ‘‘අත්ථි ඛො, බ්‍රාහ්මණ, මග්ගො අත්ථි පටිපදා එතස්ස ඡන්දස්ස පහානායා’’ති.

‘‘කතමො පන, භො ආනන්ද, මග්ගො කතමා පටිපදා එතස්ස ඡන්දස්ස පහානායා’’ති? ‘‘ඉධ, බ්‍රාහ්මණ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ….

වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, මග්ගො අයං පටිපදා එතස්ස ඡන්දස්ස පහානායා''ති.

''එවං සන්තෙ, භො ආනන්ද, සන්තකං හොති නො අසන්තකං. ඡන්දෙනෙව ඡන්දං පජහිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති''. ''තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡිස්සාමි. යථා තෙ ඛමෙය්‍ය තථා තං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි. තං කිං මඤ්ඤසි, බ්‍රාහ්මණ, අහොසි තෙ පුබ්බෙ ඡන්දො 'ආරාමං ගමිස්සාමී'ති? තස්ස තෙ ආරාමගතස්ස යො තජ්ජො ඡන්දො සො පටිප්පස්සද්ධො''ති? ''එවං , භො''. ''අහොසි තෙ පුබ්බෙ වීරියං 'ආරාමං ගමිස්සාමී'ති? තස්ස තෙ ආරාමගතස්ස යං තජ්ජං වීරියං තං පටිප්පස්සද්ධ''න්ති? ''එවං, භො''. ''අහොසි තෙ පුබ්බෙ චිත්තං 'ආරාමං ගමිස්සාමී'ති? තස්ස තෙ ආරාමගතස්ස යං තජ්ජං චිත්තං තං පටිප්පස්සද්ධ''න්ති? ''එවං, භො''. ''අහොසි තෙ පුබ්බෙ වීමංසා 'ආරාමං ගමිස්සාමී'ති? තස්ස තෙ ආරාමගතස්ස යා තජ්ජා වීමංසා සා පටිප්පස්සද්ධා''ති? ''එවං, භො''.

''එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යො සො භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො, තස්ස යො පුබ්බෙ ඡන්දො අහොසි අරහත්තප්පත්තියා, අරහත්තප්පත්තෙ [අරහත්තෙ පත්තෙ (සී. ස්‍යා. කං.)] යො තජ්ජො ඡන්දො සො පටිප්පස්සද්ධො; යං පුබ්බෙ වීරියං අහොසි අරහත්තප්පත්තියා, අරහත්තප්පත්තෙ යං තජ්ජං වීරියං තං පටිප්පස්සද්ධං; යං පුබ්බෙ චිත්තං අහොසි අරහත්තප්පත්තියා, අරහත්තප්පත්තෙ යං තජ්ජං චිත්තං තං පටිප්පස්සද්ධං; යා පුබ්බෙ වීමංසා අහොසි අරහත්තප්පත්තියා, අරහත්තප්පත්තෙ යා තජ්ජා වීමංසා සා පටිප්පස්සද්ධා. තං කිං මඤ්ඤසි, බ්‍රාහ්මණ, ඉති එවං සන්තෙ, සන්තකං වා හොති නො අසන්තකං වා''ති?

''අද්ධා, භො ආනන්ද, එවං සන්තෙ, සන්තකං හොති නො අසන්තකං. අභික්කන්තං, භො ආනන්ද, අභික්කන්තං, භො ආනන්ද! සෙය්‍යථාපි, භො ආනන්ද, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය – චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තීති; එවමෙවං භොතා ආනන්දෙන අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භො ආනන්ද, තං භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකං මං භවං ආනන්දො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත''න්ති. පඤ්චමං.

6. පඨමසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

828. ''යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා අහෙසුං මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා භවිස්සන්ති මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

''කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා අහෙසුං මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා භවිස්සන්ති මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා මහිද්ධිකා මහානුභාවා, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා''ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

829. ''යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොසුං – එකොපි හුත්වා බහුධා අහෙසුං, බහුධාපි හුත්වා එකො අහෙසුං; ආවිභාවං, තිරොභාවං; තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානා අගමංසු, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං අකංසු, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ [අභිජ්ජමානා (සී. පී. ක.)] අගමංසු, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමිංසු, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසිංසු [පරාමසිංසු (ස්‍යා. කං. ක.)] පරිමජ්ජිංසු; යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙසුං, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

''යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොස්සන්ති – එකොපි හුත්වා බහුධා භවිස්සන්ති, බහුධාපි හුත්වා එකො භවිස්සන්ති; ආවිභාවං, තිරොභාවං; තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානා ගමිස්සන්ති , සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගමිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසිස්සන්ති

පරිමජ්ජිස්සන්ති; යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොන්ති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොන්ති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොන්ති; ආවිභාවං, තිරොභාවං; තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානා ගච්ඡන්ති, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡන්ති, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමන්ති, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසන්ති [පරාමසන්ති (සයා. කං.)] පරිමජ්ජන්ති; යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තාති.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.... චිත්තසමාධි…පෙ.... වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොසුං – එකොපි හුත්වා බහුධා අහෙසුං…පෙ.... යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙසුං, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොස්සන්ති – එකොපි හුත්වා බහුධා භවිස්සන්ති…පෙ.... යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා.

‘‘යෙ හි කෙචි භික්ඛවෙ එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොන්ති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොන්ති…පෙ.... යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා’’ති. සත්තමං.

8. භික්ඛුසුත්තං

830. ‘‘චතුන්නං, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.... චිත්තසමාධි…පෙ.... වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. අට්ඨමං.

9. ඉද්ධාදිදෙසනාසුත්තං

831. ‘‘ඉද්ධිං වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි ඉද්ධිපාදඤ්ච ඉද්ධිපාදභාවනඤ්ච ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනිඤ්ච පටිපදං. තං සුණාථ.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ.... යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො? යො සො, භික්ඛවෙ, මග්ගො යා පටිපදා ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය සංවත්තති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.... චිත්තසමාධි …පෙ.... වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති. නවමං.

10. විභඞ්ගසුත්තං

832. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා’’.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – ‘යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං යථා රත්තිං තථා දිවා’. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – ‘යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා’. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අතිලීනො ඡන්දො? යො, භික්ඛවෙ, ඡන්දො කොසජ්ජසහගතො කොසජ්ජසම්පයුත්තො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිලීනො ඡන්දො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතො ඡන්දො? යො, භික්ඛවෙ, ඡන්දො උද්ධච්චසහගතො උද්ධච්චසම්පයුත්තො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතො ඡන්දො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො ඡන්දො? යො, භික්ඛවෙ, ඡන්දො ථීනමිද්ධසහගතො ථීනමිද්ධසම්පයුත්තො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො ඡන්දො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තො ඡන්දො? යො, භික්ඛවෙ, ඡන්දො බහිද්ධා පඤ්ච කාමගුණෙ ආරබ්භ අනුවික්ඛිත්තො අනුවිසටො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තො ඡන්දො.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤා සුග්ගහිතා හොති සුමනසිකතා සූපධාරිතා සුප්පටිවිද්ධා පඤ්ඤාය. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං න්හාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්ත’න්ති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො විහරති.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යෙහි ආකාරෙහි යෙහි ලිඞ්ගෙහි යෙහි නිමිත්තෙහි දිවා ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, සො තෙහි ආකාරෙහි තෙහි ලිඞ්ගෙහි තෙහි නිමිත්තෙහි රත්තිං ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති; යෙහි වා පන ආකාරෙහි යෙහි ලිඞ්ගෙහි යෙහි නිමිත්තෙහි රත්තිං ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, සො තෙහි ආකාරෙහි තෙහි ලිඞ්ගෙහි තෙහි නිමිත්තෙහි දිවා ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා විහරති.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආලොකසඤ්ඤා සුග්ගහිතා හොති දිවාසඤ්ඤා ස්වාධිට්ඨිතා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, අතිලීනං වීරියං? යං, භික්ඛවෙ, වීරියං කොසජ්ජසහගතං කොසජ්ජසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිලීනං වීරියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතං වීරියං? යං, භික්ඛවෙ, වීරියං උද්ධච්චසහගතං උද්ධච්චසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතං වීරියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං වීරියං? යං, භික්ඛවෙ, වීරියං ථීනමිද්ධසහගතං ථීනමිද්ධසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං වීරියං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තං වීරියං? යං, භික්ඛවෙ, වීරියං බහිද්ධා පඤ්ච කාමගුණෙ ආරබ්භ අනුවික්ඛිත්තං අනුවිසටං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තං වීරියං…පෙ…..

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති ? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආලොකසඤ්ඤා සුග්ගහිතා හොති දිවාසඤ්ඤා ස්වාධිට්ඨිතා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අතිලීනං චිත්තං? යං, භික්ඛවෙ, චිත්තං කොසජ්ජසහගතං කොසජ්ජසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිලීනං චිත්තං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතං චිත්තං? යං, භික්ඛවෙ, චිත්තං උද්ධච්චසහගතං උද්ධච්චසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතං චිත්තං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං චිත්තං? යං, භික්ඛවෙ, චිත්තං ථිනමිද්ධසහගතං ථිනමිද්ධසම්පයුත්තං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තං චිත්තං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තං චිත්තං? යං, භික්ඛවෙ, චිත්තං බහිද්ධා පඤ්ච කාමගුණෙ ආරබ්භ අනුවික්ඛිත්තං අනුවිසටං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තං චිත්තං…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, අතිලීනා වීමංසා? යා, භික්ඛවෙ, වීමංසා කොසජ්ජසහගතා කොසජ්ජසම්පයුත්තා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිලීනා වීමංසා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතා වීමංසා? යා, භික්ඛවෙ, වීමංසා උද්ධච්චසහගතා උද්ධච්චසම්පයුත්තා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අතිප්පග්ගහිතා වීමංසා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා වීමංසා? යා, භික්ඛවෙ, වීමංසා ථිනමිද්ධසහගතා ථිනමිද්ධසම්පයුත්තා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා වීමංසා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තා වීමංසා? යා, භික්ඛවෙ, වීමංසා බහිද්ධා පඤ්ච කාමගුණෙ ආරබ්භ අනුවික්ඛිත්තා අනුවිසටා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, බහිද්ධා වික්ඛිත්තා වීමංසා…පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොන්ති මහානිසංසා.

‘‘එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති. එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. දසමං.

පාසාදකම්පනවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

පුබ්බං මහප්ඵලං ඡන්දං, මොග්ගල්ලානඤ්ච උණ්ණාභං;
ද්වෙ සමණබ්‍රාහ්මණා භික්ඛු, දෙසනා විභඞ්ගෙන චාති.

3. අයොගුළවග්ගො

1. මග්ගසුත්තං

833. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – ‘කො නු ඛො මග්ගො, කා පටිපදා ඉද්ධිපාදභාවනායා’ති ? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති . වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො

තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං යථා රත්තිං තථා දිවා' – ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති.

''එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති. එවං භාවිතෙසු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතූසු ඉද්ධිපාදෙසු එවං බහුලීකතෙසු, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. පඨමං.

(ඡපි අභිඤ්ඤායො විත්ථාරෙතබ්බා).

2. අයොගුළසුත්තං

834. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අභිජානාති නු ඛො, භන්තෙ, භගවා ඉද්ධියා මනොමයෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතා''ති? ''අභිජානාමි ඛ්වාහං, ආනන්ද, ඉද්ධියා මනොමයෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතා''ති. ''අභිජානාති පන, භන්තෙ, භගවා ඉමිනා චාතුමහාභූතිකෙන කායෙන ඉද්ධියා බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතා''ති ? ''අභිජානාමි ඛ්වාහං, ආනන්ද, ඉමිනා චාතුමහාභූතිකෙන [චාතුම්මහාභූතිකෙන (සී.ස්‍යා. කං.)] කායෙන ඉද්ධියා බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතා''ති.

''යඤ්ච ඛො, ඔමාති, භන්තෙ, භගවා ඉද්ධියා මනොමයෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතුං, යඤ්ච ඛො අභිජානාති, භන්තෙ, භගවා ඉමිනා චාතුමහාභූතිකෙන කායෙන ඉද්ධියා බ්‍රහ්මලොකං උපසඞ්කමිතා , තයිදං, භන්තෙ, භගවතො අච්ඡරියඤ්චෙව අබ්භුතඤ්චා''ති. ''අච්ඡරියා චෙව, ආනන්ද, තථාගතා අච්ඡරියධම්මසමන්නාගතා ච, අබ්භුතා චෙව, ආනන්ද, තථාගතා අබ්භුතධම්මසමන්නාගතා ච''.

''යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතො කායම්පි චිත්තෙ සමොදහති [සමාදහති (සී. ස්‍යා. පී.)] චිත්තම්පි කායෙ සමොදහති, සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච කායෙ ඔක්කමිත්වා විහරති; තස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතස්ස කායො ලහුතරො චෙව හොති මුදුතරො ච කම්මනියතරො ච පභස්සරතරො ච.

''සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, අයොගුළො දිවසං සන්තත්තො ලහුතරො චෙව හොති මුදුතරො ච කම්මනියතරො ච පභස්සරතරො ච; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, යස්මිං සමයෙ තථාගතො කායම්පි චිත්තෙ සමොදහති, චිත්තම්පි කායෙ සමොදහති, සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච කායෙ ඔක්කමිත්වා විහරති; තස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතස්ස කායො ලහුතරො චෙව හොති මුදුතරො ච කම්මනියතරො ච පභස්සරතරො ච.

''යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතො කායම්පි චිත්තෙ සමොදහති, චිත්තම්පි කායෙ සමොදහති, සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච කායෙ ඔක්කමිත්වා විහරති; තස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතස්ස කායො අප්පකසිරෙනෙව පථවියා වෙහාසං අබ්භුග්ගච්ඡති, සො අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති.

''සෙය්‍යථාපි , ආනන්ද, තූලපිචු වා කප්පාසපිචු වා ලහුකො වාතූපාදානො අප්පකසිරෙනෙව පථවියා වෙහාසං අබ්භුග්ගච්ඡති; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, යස්මිං සමයෙ තථාගතො කායම්පි චිත්තෙ සමොදහති, චිත්තම්පි කායෙ සමොදහති, සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච කායෙ ඔක්කමිත්වා විහරති; තස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතස්ස කායො අප්පකසිරෙනෙව පථවියා වෙහාසං අබ්භුග්ගච්ඡති, සො අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙතී''ති. දුතියං.

3. භික්ඛුසුත්තං

835. ''චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි …පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. තතියං.

4. සුද්ධිකසුත්තං

836. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ….

වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා’’ති. චතුත්ථං.

5. පඨමඵලසුත්තං

837. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.… චිත්තසමාධි …පෙ.… වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා භික්ඛුනා ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියඵලසුත්තං

838. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.… චිත්තසමාධි …පෙ.… වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා.

‘‘කතමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා? දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච [පටිගච්ච (සී.), පටිහච්ච (පී.)] අඤ්ඤං ආරාධෙති නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති; අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති; අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඉමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමආනන්දසුත්තං

839. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කතමා නු ඛො, භන්තෙ , ඉද්ධි, කතමො ඉද්ධිපාදො, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනා, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති? ‘‘ඉධානන්ද, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ.… යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධි’’.

‘‘කතමො චානන්ද, ඉද්ධිපාදො? යො, ආනන්ද, මග්ගො යා පටිපදා ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය සංවත්තති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදො.

‘‘කතමා චානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනා? ඉධානන්ද, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ.… චිත්තසමාධි…පෙ.… වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනා.

‘‘කතමා චානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති. සත්තමං.

8. දුතියආනන්දසුත්තං

840. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච – ‘‘කතමා නු ඛො, ආනන්ද, ඉද්ධි, කතමො ඉද්ධිපාදො, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනා, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා…පෙ.….

‘‘ඉධානන්ද, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ.… යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධි.

‘‘කතමො චානන්ද, ඉද්ධිපාදො? යො, ආනන්ද, මග්ගො යා පටිපදා ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය සංවත්තති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදො.

‘‘කතමා චානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනා? ඉධානන්ද, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනා.

‘‘කතමා චානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි – අයං වුච්චතානන්ද, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති. අට්ඨමං.

9. පඨමභික්ඛුසුත්තං

841. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘කතමා නු ඛො, භන්තෙ, ඉද්ධි, කතමො ඉද්ධිපාදො, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනා, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො? යො, භික්ඛවෙ, මග්ගො, යා පටිපදා ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය සංවත්තති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති. නවමං.

10. දුතියභික්ඛුසුත්තං

842. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ භගවා එතදවොච – ‘‘කතමා නු ඛො, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි, කතමො ඉද්ධිපාදො, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනා, කතමා ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා…පෙ…..

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධි.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො? යො, භික්ඛවෙ, මග්ගො, යා පටිපදා ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය සංවත්තති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදො.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනා.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදභාවනාගාමිනී පටිපදා’’ති. දසමං.

11. මොග්ගල්ලානසුත්තං

843. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමෙසං ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා…පෙ…. ‘‘චතුන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – ‘යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා’. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ….

වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති’…පෙ…. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො.

‘‘ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගලානො භික්ඛු එවං අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති. ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මොග්ගල්ලානො භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. එකාදසමං.

12. තථාගතසුත්තං

844. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමෙසං ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘චතුන්නං ඛො, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධ, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ ඡන්දො න ච අතිලීනො භවිස්සති, න ච අතිප්පග්ගහිතො භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තො භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තො භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – ‘යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා’. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති – ‘ඉති මෙ වීමංසා න ච අතිලීනා භවිස්සති, න ච අතිපග්ගහිතා භවිස්සති, න ච අජ්ඣත්තං සංඛිත්තා භවිස්සති, න ච බහිද්ධා වික්ඛිත්තා භවිස්සති’. පච්ඡාපුරෙසඤ්ඤී ච විහරති – ‘යථා පුරෙ තථා පච්ඡා, යථා පච්ඡා තථා පුරෙ; යථා අධො තථා උද්ධං, යථා උද්ධං තථා අධො; යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා’. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො.

‘‘ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති. ඉමෙසඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා තථාගතො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. ද්වාදසමං.

(ඡපි අභිඤ්ඤායො විත්ථාරෙතබ්බා).

අයොගුළවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

මග්ගො අයොගුළො භික්ඛු, සුද්ධිකඤ්චාපි ද්වෙ ඵලා;
ද්වෙ චානන්දා දුවෙ භික්ඛූ, මොග්ගල්ලානො තථාගතොති.

4. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. ගඞ්ගානදීආදිසුත්තද්වාදසකං

845-856. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි…පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

‘‘එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

අප්පමාදවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරො ච වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

බලකරණීයවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

එසනාවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

8. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තදසකං

889-898. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච ? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවෙතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධි…පෙ…. චිත්තසමාධි …පෙ…. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවෙතබ්බා’’ති.

(යථා මග්ගසංයුත්තං තථා විත්ථාරෙතබ්බං).

ඔඝවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

ඉද්ධිපාදසංයුත්තං සත්තමං.

8. අනුරුද්ධසංයුත්තං

1. රහොගතවග්ගො

1. පඨමරහොගතසුත්තං

899. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා අනුරුද්ධො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘යෙසං කෙසඤ්චි චත්තාරො සතිපට්ඨානා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී. යෙසං කෙසඤ්චි චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, ආවුසො අනුරුද්ධ, භික්ඛුනො චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා හොන්තී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො, භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තං කායෙ වයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තං කායෙ සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. බහිද්ධා කායෙ සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා කායෙ වයධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා කායෙ සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ වයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘සො සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො.

‘‘අජ්ඣත්තං වෙදනාසු සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තං වෙදනාසු සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං . බහිද්ධා වෙදනාසු සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වෙදනාසු වයධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වෙදනාසු සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු වයධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘සො සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති; සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො.

‘‘අජ්ඣත්තං චිත්තෙ…පෙ…. බහිද්ධා චිත්තෙ…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති… අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ වයධම්මානුපස්සී විහරති… අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී…පෙ…. අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘සො සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති , පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති…පෙ…. උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො.

‘‘අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු…පෙ…. බහිද්ධා ධම්මෙසු…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති… අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු වයධම්මානුපස්සී විහරති… අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු සමුදයවයධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘සො සචෙ ආකඞ්ඛති – ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති…පෙ…. උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො. එත්තාවතා ඛො, ආවුසො, භික්ඛුනො චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා හොන්තී’’ති. පඨමං.

2. දුතියරහොගතසුත්තං

900. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘යෙසං කෙසඤ්චි චත්තාරො සතිපට්ඨානා විරද්ධා, විරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී; යෙසං කෙසඤ්චි චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා, ආරද්ධො තෙසං අරියො මග්ගො සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය , පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි.

අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, ආවුසො අනුරුද්ධ, භික්ඛුනො චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා හොන්තී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො , භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. බහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘අජ්ඣත්තං චිත්තෙ…පෙ…. බහිද්ධා චිත්තෙ…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු…පෙ…. බහිද්ධා ධම්මෙසු…පෙ…. අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එත්තාවතා ඛො, ආවුසො, භික්ඛුනො චත්තාරො සතිපට්ඨානා ආරද්ධා හොන්තී’’ති. දුතියං.

3. සුතනුසුත්තං

901. එකං සමයං ආයස්මා අනුරුද්ධො සාවත්ථියං විහරති සුතනුතීරෙ. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙනායස්මා අනුරුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා අනුරුද්ධෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං – ‘‘කතමෙසං ආයස්මා අනුරුද්ධො ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො’’ති?

‘‘චතුන්නං ඛ්වාහං, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙසං ඛ්වාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා හීනං ධම්මං හීනතො අබ්භඤ්ඤාසිං, මජ්ඣිමං ධම්මං මජ්ඣිමතො අබ්භඤ්ඤාසිං, පණීතං ධම්මං පණීතතො අබ්භඤ්ඤාසි’’න්ති. තතියං.

4. පඨමකණ්ඩකීසුත්තං

902. එකං සමයං ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො සාකෙතෙ විහරන්ති කණ්ඩකීවනෙ . අථ ඛො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතා යෙනායස්මා අනුරුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා අනුරුද්ධෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ‘‘සෙඛෙනාවුසො අනුරුද්ධ, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා’’ති?

“සෙඛෙනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා චත්තාරො සතිපට්ඨානා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු ...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – සෙඛෙනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා”ති. චතුත්ථං.

5. දුතියකණ්ඩකීසුත්තං

903. සාකෙතනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – “අසෙඛෙනාවුසො අනුරුද්ධ, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා”ති? “අසෙඛෙනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා චත්තාරො සතිපට්ඨානා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං ; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – අසෙඛෙනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බා”ති. පඤ්චමං.

6. තතියකණ්ඩකීසුත්තං

904. සාකෙතනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – “කතමෙසං ආයස්මා අනුරුද්ධො ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො”ති? “චතුන්නං ඛ්වාහං, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො . කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙසං ඛ්වාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සහස්සං ලොකං අභිජානාමී”ති. ඡට්ඨං.

7. තණ්හක්ඛයසුත්තං

905. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – “ආවුසො භික්ඛවො”ති. “ආවුසො”ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා අනුරුද්ධො එතදවොච –

“චත්තාරොමෙ , ආවුසො, සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා තණ්හක්ඛයාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති...පෙ.... වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙ ඛො, ආවුසො, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා තණ්හක්ඛයාය සංවත්තන්තී”ති. සත්තමං.

8. සලළාගාරසුත්තං

906. එකං සමයං ආයස්මා අනුරුද්ධො සාවත්ථියං විහරති සලළාගාරෙ. තත්‍ර ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො භික්ඛූ ආමන්තෙසි...පෙ.... එතදවොච – “සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා. අථ මහාජනකායො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං [කුද්දාලපිටකං (බහූසු)] ආදාය – ‘මයං ඉමං ගඞ්ගානදිං පච්ඡානින්නං කරිස්සාම පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාර’න්ති. තං කිං මඤ්ඤථාවුසො, අපි නු සො මහාජනකායො ගඞ්ගානදිං පච්ඡානින්නං කරෙය්‍ය පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාර”න්ති? “නො හෙතං, ආවුසො”. “තං කිස්ස හෙතු”? “ගඞ්ගා, ආවුසො, නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා. සා න සුකරා පච්ඡානින්නං කාතුං පච්ඡාපොණං පච්ඡාපබ්භාරං. යාවදෙව ච පන සො මහාජනකායො කිලමථස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා”ති.

“එවමෙව ඛො, ආවුසො, භික්ඛුං චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තං චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොන්තං රාජානො වා රාජමහාමත්තා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා භොගෙහි අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යුං – ‘එහම්භො පුරිස, කිං තෙ ඉමෙ කාසාවා අනුදහන්ති? කිං මුණ්ඩො කපාලමනුසඤ්චරසි? එහි හීනායාවත්තිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජස්සු පුඤ්ඤානි ච කරොහී’”ති.

“සො වත, ආවුසො, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොන්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? යඤ්හි තං, ආවුසො, චිත්තං දීඝරත්තං විවෙකනින්නං විවෙකපොණං විවෙකපබ්භාරං තං වත හීනායාවත්තිස්සතීති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොතීති? ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති...පෙ.... වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ බහුලීකරොතී”ති. අට්ඨමං.

9. අම්බපාලිවනසුත්තං

907. එකං සමයං ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො වෙසාලියං විහරන්ති අම්බපාලිවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච –

‘‘විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො අනුරුද්ධ, ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙනායස්මා අනුරුද්ධො විහාරෙන එතරහි බහුලං විහරතී’’ති? ‘‘චතූසු ඛ්වාහං, ආවුසො, සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො එතරහි බහුලං විහරාමි. කතමෙසු චතූසු? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙසු ඛ්වාහං, ආවුසො, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො එතරහි බහුලං විහරාමි. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො, සො ඉමෙසු චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො බහුලං විහරතී’’ති.

‘‘ලාභා වත නො, ආවුසො, සුලද්ධං වත නො, ආවුසො! යෙ මයං ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස සම්මුඛාව අස්සුම්හ ආසභිං වාචං භාසමානස්සා’’ති. නවමං.

10. බාළ්හගිලානසුත්තං

908. එකං සමයං ආයස්මා අනුරුද්ධො සාවත්ථියං විහරති අන්ධවනස්මිං ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙනායස්මා අනුරුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං –

‘‘කතමෙනායස්මතො අනුරුද්ධස්ස විහාරෙන විහරතො උප්පන්නා සාරීරිකා දුක්ඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨන්තී’’ති? ‘‘චතූසු ඛො මෙ, ආවුසො, සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තස්ස විහරතො උප්පන්නා සාරීරිකා දුක්ඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨන්ති. කතමෙසු චතූසු? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි…පෙ.… වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙසු ඛො මෙ, ආවුසො, චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තස්ස විහරතො උප්පන්නා සාරීරිකා දුක්ඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨන්තී’’ති. දසමං.

රහොගතවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

රහොගතෙන ද්වෙ වුත්තා, සුතනු කණ්ඩකී තයො;
තණ්හක්ඛයසලළාගාරං, අම්බපාලි ච ගිලානන්ති.

2. දුතියවග්ගො

1. කප්පසහස්සසුත්තං

909. එකං සමයං ආයස්මා අනුරුද්ධො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙනායස්මා අනුරුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා අනුරුද්ධෙන සද්ධිං…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං –

‘‘කතමෙසං ආයස්මා අනුරුද්ධො ධම්මානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො’’ති? ‘‘චතුන්නං ඛ්වාහං, ආවුසො, සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාහං, ආවුසො, කායෙ කායානුපස්සී විහරාමි…පෙ.… වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ…පෙ.… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරාමි ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – ඉමෙසං ඛ්වාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා මහාභිඤ්ඤතං පත්තො. ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා කප්පසහස්සං අනුස්සරාමී’’ති. පඨමං.

2. ඉද්ධිවිධසුත්තං

910. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොමි – එකොපි හුත්වා බහුධා හොමි…පෙ.… යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙමී’’ති.

දුතියං.

3. දිබ්බසොතසුත්තං

911. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණාමි දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච යෙ දූරෙ සන්තිකෙ චා’’ති. තතියං.

4. චෙතොපරියසුත්තං

912. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – සරාගං වා චිත්තං ‘සරාගං චිත්ත’න්ති පජානාමි…පෙ…. අවිමුත්තං වා චිත්තං ‘අවිමුත්තං චිත්ත’න්ති පජානාමී’’ති. චතුත්ථං.

5. ඨානසුත්තං

913. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාමී’’ති. පඤ්චමං.

6. කම්මසමාදානසුත්තං

914. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං ඨානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං පජානාමී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සබ්බත්ථගාමිනිසුත්තං

915. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සබ්බත්ථගාමිනිප්පටිපදං යථාභූතං පජානාමී’’ති. සත්තමං.

8. නානාධාතුසුත්තං

916. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා අනෙකධාතුනානාධාතුලොකං යථාභූතං පජානාමී’’ති. අට්ඨමං.

9. නානාධිමුත්තිසුත්තං

917. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාමී’’ති. නවමං.

10. ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තසුත්තං

918. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං පජානාමී’’ති. දසමං.

11. ඣානාදිසුත්තං

919. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාමී’’ති. එකාදසමං.

12. පුබ්බෙනිවාසසුත්තං

920. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරාමි, සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො…පෙ…. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරාමී’’ති. ද්වාදසමං.

13. දිබ්බචක්ඛුසුත්තං

921. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ…පෙ…. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමී’’ති. තෙරසමං.

14. ආසවක්ඛයසුත්තං

922. ‘‘ඉමෙසඤ්ච පනාහං, ආවුසො, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරාමී’’ති. චුද්දසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

මහාභිඤ්ඤං ඉද්ධි දිබ්බං, චෙතොපරියං ඨානං කම්මං;
සබ්බත්ථධාතුධිමුත්ති, ඉන්ද්‍රියං ඣානං තිස්සො විජ්ජාති.

අනුරුද්ධසංයුත්තං අට්ඨමං.

9. ඣානසංයුත්තං

1. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො

1-12. ඣානාදිසුත්තද්වාදසකං

923-934. සාවත්ථිනිදානං ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ඣානා’’ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගඞ්ගා නදී පාචීනනින්නා පාචීනපොණා පාචීනපබ්භාරා; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඣානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඣානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඣානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඣානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ…. දුතියං ඣානං…පෙ…. තතියං ඣානං…පෙ…. චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චත්තාරො ඣානෙ භාවෙන්තො චත්තාරො ඣානෙ බහුලීකරොන්තො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො’’ති. ද්වාදසමං.

ගඞ්ගාපෙය්‍යාලවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

ඡ පාචීනතො නින්නා, ඡ නින්නා ච සමුද්දතො;
ද්වෙතෙ ඡ ද්වාදස හොන්ති, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

අප්පමාදවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

තථාගතං පදං කූටං, මූලං සාරො ච වස්සිකං;
රාජා චන්දිමසූරියා, වත්ථෙන දසමං පදන්ති.

බලකරණීයවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

බලං බීජඤ්ච නාගො ච, රුක්ඛො කුම්භෙන සූකියා;
ආකාසෙන ච ද්වෙ මෙඝා, නාවා ආගන්තුකා නදීති.

එසනාවග්ගො විත්ථාරෙතබ්බො.

තස්සුද්දානං –

එසනා විධා ආසවො, භවො ච දුක්ඛතා තිස්සො;
ඛිලං මලඤ්ච නීඝො ච, වෙදනා තණ්හා තසිනා චාති.

5. ඔඝවග්ගො

1-10. ඔඝාදිසුත්තං

967-976. ‘‘පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. කතමානි පඤ්ච? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය චත්තාරො ඣානා භාවෙතබ්බා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං…පෙ…. තතියං ඣානං…පෙ…. චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්නං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පරික්ඛයාය පහානාය ඉමෙ චත්තාරො ඣානා භාවෙතබ්බා’’ති විත්ථාරෙතබ්බං. දසමං. (යථා මග්ගසංයුත්තං තථා විත්ථාරෙතබ්බං).

ඔඝවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ඔඝො යොගො උපාදානං, ගන්ථා අනුසයෙන ච;
කාමගුණා නීවරණා, ඛන්ධා ඔරුද්ධම්භාගියාති.

ඣානසංයුත්තං නවමං.

10. ආනාපානසංයුත්තං

1. එකධම්මවග්ගො

1. එකධම්මසුත්තං

977. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො…පෙ…. එතදවොච – ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, භාවිතො බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. කතමො එකධම්මො? ආනාපානස්සති [ආනාපානසති (සී. පී.)]. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව [සතො (බහූසු) තතියපාරාජිකෙපි] පස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාති; රස්සං වා අස්සසන්තො ‘රස්සං අස්සසාමී’ති පජානාති, රස්සං වා පස්සසන්තො ‘රස්සං පස්සසාමී’ති පජානාති; ‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පීතිප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පීතිප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘සුඛප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘සුඛප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘අභිප්පමොදයං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘අභිප්පමොදයං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති , ‘සමාදහං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘විමොචයං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘අනිච්චානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘විරාගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘විරාගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘නිරොධානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘නිරොධානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා’’ති. පඨමං.

2. බොජ්ඣඞ්ගසුත්තං

978. ‘‘ආනාපානස්සති, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ආනාපානස්සතිසහගතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, ආනාපානස්සතිසහගතං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති…පෙ…. ආනාපානස්සතිසහගතං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා’’ති. දුතියං.

3. සුද්ධිකසුත්තං

979. ‘‘ආනාපානස්සති, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා’’ති. තතියං.

4. පඨමඵලසුත්තං

980. ‘‘ආනාපානස්සති , භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. එවං භාවිතාය ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතියා එවං බහුලීකතාය ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං – දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා, සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියඵලසුත්තං

981. ‘‘ආනාපානස්සති, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති එවං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා.

‘‘එවං භාවිතාය ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතියා එවං බහුලීකතාය සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා. කතමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා? දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති; නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති; නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති , නො චෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති… උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති… අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති… සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති… උද්ධංසොතො හොති අකනිට්ඨගාමී – එවං භාවිතාය ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතියා එවං බහුලීකතාය ඉමෙ සත්ත ඵලා සත්තානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති. පඤ්චමං.

6. අරිට්ඨසුත්තං

982. සාවත්ථිනිදානං. තත්‍ර ඛො භගවා…පෙ…. එතදවොච – ‘‘භාවෙථ නො තුම්හෙ භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සති’’න්ති? එවං වුත්තෙ ආයස්මා අරිට්ඨො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අහං ඛො, භන්තෙ, භාවෙමි ආනාපානස්සති’’න්ති. ‘‘යථා කථං පන ත්වං, අරිට්ඨ, භාවෙසි ආනාපානස්සති’’න්ති? ‘‘අතීතෙසු මෙ, භන්තෙ, කාමෙසු කාමච්ඡන්දො පහීනො, අනාගතෙසු මෙ කාමෙසු කාමච්ඡන්දො විගතො, අජ්ඣත්තබහිද්ධා [අජ්ඣත්තං බහිද්ධා (සයා. කං. පී. ක.)] ච මෙ ධම්මෙසු පටිඝසඤ්ඤා සුප්පටිවිනීතා. සො [සොහං (?)] සතොව අස්සසිස්සාමි, සතොව පස්සසිස්සාමි. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භාවෙමි ආනාපානස්සති’’න්ති.

‘‘‘අත්ථෙසා, අරිට්ඨ, ආනාපානස්සති, නෙසා නත්ථී’ති වදාමි. අපි ච, අරිට්ඨ, යථා ආනාපානස්සති විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණා හොති තං සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා අරිට්ඨො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච –

‘‘කථඤ්ච, අරිට්ඨ, ආනාපානස්සති විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණා හොති? ඉධ, අරිට්ඨ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං ඛො, අරිට්ඨ, ආනාපානස්සති විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණා හොතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. මහාකප්පිනසුත්තං

983. සාවත්ථිනිදානං. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකප්පිනො භගවතො අවිදූරෙ නිසින්නො හොති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. අද්දසා ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාකප්පිනං අවිදූරෙ නිසින්නං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි –

‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එතස්ස භික්ඛුනො කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා ඵන්දිතත්තං වා’’ති? ‘‘යදාපි මයං, භන්තෙ, තං ආයස්මන්තං පස්සාම සඞ්ඝමජ්ඣෙ වා නිසින්නං එකං වා රහො නිසින්නං, තදාපි මයං තස්ස ආයස්මතො න පස්සාම කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා ඵන්දිතත්තං වා’’ති.

‘‘යස්ස, භික්ඛවෙ, සමාධිස්ස භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා නෙව කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, න චිත්තස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, තස්ස සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සමාධිස්ස නිකාමලාභී අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී. කතමස්ස ච, භික්ඛවෙ, සමාධිස්ස භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා නෙව කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, න චිත්තස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා?

‘‘ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස, භික්ඛවෙ, භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා නෙව කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, න චිත්තස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා. කථං භාවිතෙ ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධිම්හි කථං බහුලීකතෙ නෙව කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, න චිත්තස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ….

‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතෙ ච ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධිම්හි එවං බහුලීකතෙ නෙව කායස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා, න චිත්තස්ස ඉඤ්ජිතත්තං වා හොති ඵන්දිතත්තං වා’’ති. සත්තමං.

8. පදීපොපමසුත්තං

984. ‘‘ආනාපානස්සතිසමාධි , භික්ඛවෙ, භාවිතො බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. කථං භාවිතො ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො?

‘‘ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතො ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො.

‘‘අහම්පි සුදං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙව සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධො බොධිසත්තොව සමානො ඉමිනා විහාරෙන බහුලං විහරාමි. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, ඉමිනා විහාරෙන බහුලං විහරතො නෙව කායො කිලමති න චක්ඛූනි; අනුපාදාය ච මෙ ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘නෙව මෙ කායො කිලමෙය්‍ය න චක්ඛූනි, අනුපාදාය ච මෙ ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘යෙ මෙ ගෙහසිතා සරසඞ්කප්පා තෙ පහීයෙය්‍යු’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘අප්පටිකූලඤ්ච පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො’ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරෙය්‍යං සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙය්‍යං, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනන්තො ආකාසොති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම නත්ථි කිඤ්චීති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චෙපි ආකඞ්ඛෙය්‍ය – ‘සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය’න්ති, අයමෙව ආනාපානස්සතිසමාධි සාධුකං මනසි කාතබ්බො.

‘‘එවං භාවිතෙ ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධිම්හි එවං බහුලීකතෙ, සුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා ‘අනිච්චා’ති පජානාති, ‘අනජ්ඣොසිතා’ති පජානාති, ‘අනභිනන්දිතා’ති පජානාති; දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, ‘සා අනිච්චා’ති පජානාති, ‘අනජ්ඣොසිතා’ති පජානාති, ‘අනභිනන්දිතා’ති පජානාති; අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, ‘සා අනිච්චා’ති පජානාති, ‘අනජ්ඣොසිතා’ති පජානාති, ‘අනභිනන්දිතා’ති පජානාති’’.

‘‘සුඛං [සො සුඛං (සී. ස්‍යා. කං. පී.) ම. නි. 3.364 අට්ඨකථාටීකා ඔලොකෙතබ්බා] චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති; දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති; අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති. සො කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ‘කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ‘ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, ‘කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්තී’ති පජානාති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, තෙලඤ්ච පටිච්ච, වට්ටිඤ්ච පටිච්ච තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය, තස්සෙව තෙලස්ස ච වට්ටියා ච පරියාදානා අනාහාරො නිබ්බායෙය්‍ය; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ‘කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ‘ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, ‘කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්තී’ති පජානාතී’’ති. අට්ඨමං.

9. වෙසාලීසුත්තං

985. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා භික්ඛූනං අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති, අසුභාය වණ්ණං භාසති, අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසති.

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුං. නාම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා නාස්සුධ කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ – ‘‘භගවා අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති, අසුභාය වණ්ණං භාසති , අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතී’’ති අනෙකාකාරවොකාරං අසුභභාවනානුයොගමනුයුත්තා විහරන්ති. තෙ ඉමිනා කායෙන අට්ටීයමානා [අට්ටියමානා (සී. ස්‍යා. කං. පී. ක.)] හරායමානා ජිගුච්ඡමානා සත්ථහාරකං පරියෙසන්ති. දසපි භික්ඛූ එකාහෙන සත්ථං ආහරන්ති, වීසම්පි…පෙ…. තිංසම්පි භික්ඛූ එකාහෙන සත්ථං ආහරන්ති.

අථ ඛො භගවා තස්ස අඩ්ඪමාසස්ස අච්චයෙන පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘කිං නු ඛො, ආනන්ද, තනුභූතො විය භික්ඛුසඞ්ඝො’’ති? ‘‘තථා හි පන, භන්තෙ, ‘භගවා භික්ඛූනං අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති, අසුභාය වණ්ණං භාසති , අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතී’ති අනෙකාකාරවොකාරං අසුභභාවනානුයොගමනුයුත්තා විහරන්ති. තෙ ඉමිනා කායෙන අට්ටීයමානා හරායමානා ජිගුච්ඡමානා සත්ථහාරකං පරියෙසන්ති. දසපි භික්ඛූ එකාහෙන සත්ථං ආහරන්ති, වීසම්පි භික්ඛූ… තිංසම්පි භික්ඛූ එකාහෙන සත්ථං ආහරන්ති. සාධු, භන්තෙ, භගවා අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛතු යථායං භික්ඛුසඞ්ඝො අඤ්ඤාය සණ්ඨහෙය්‍යා’’ති.

‘‘තෙනහානන්ද, යාවතිකා භික්ඛූ වෙසාලිං උපනිස්සාය විහරන්ති තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙහී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා යාවතිකා භික්ඛූ වෙසාලිං

උපනිස්සාය විහරන්ති තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සන්නිපතිතො [සන්නිපාතිතො (සී.)], භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝො. යස්ස දානි, භන්තෙ, භගවා කාලං මඤ්ඤතී’’ති.

අථ ඛො භගවා යෙන උපට්ඨානසාලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අයම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ඌහතං රජොජල්ලං, තමෙනං මහාඅකාලමෙඝො ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති. කථං භාවිතො ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙති?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතො ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙතී’’ති. නවමං.

10. කිමිලසුත්තං

986. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කිමිලායං [කිම්බිලායං (සී. පී.)] විහරති වෙළුවනෙ. තත්‍ර ඛො භගවා ආයස්මන්තං කිමිලං ආමන්තෙසි – ‘‘කථං භාවිතො නු ඛො, කිමිල, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො’’ති?

එවං වුත්තෙ ආයස්මා කිමිලො තුණ්හී අහොසි. දුතියම්පි ඛො භගවා…පෙ…. තතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං කිමිලං ආමන්තෙසි – ‘‘කථං භාවිතො නු ඛො, කිමිල, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො’’ති? තතියම්පි ඛො ආයස්මා කිමිලො තුණ්හී අහොසි.

එවං වුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එතස්ස, භගවා, කාලො; එතස්ස, සුගත, කාලො! යං භගවා ආනාපානස්සතිසමාධිං භාසෙය්‍ය . භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති.

‘‘තෙනහානන්ද, සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච – ‘‘කථං භාවිතො ච, ආනන්ද, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො? ඉධානන්ද, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති. එවං භාවිතො ඛො, ආනන්ද, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො’’.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාති; රස්සං වා අස්සසන්තො ‘රස්සං අස්සසාමී’ති පජානාති, රස්සං වා පස්සසන්තො ‘රස්සං පස්සසාමී’ති පජානාති; ‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – කායෙ කායානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? කායඤ්ඤතරාහං, ආනන්ද, එතං වදාමි යදිදං – අස්සාසපස්සාසං. තස්මාතිහානන්ද, කායෙ කායානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු ‘පීතිප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පීතිප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘සුඛප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘සුඛප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? වෙදනාඤ්ඤතරාහං, ආනන්ද, එතං වදාමි, යදිදං – අස්සාසපස්සාසානං [අස්සාසපස්සාසං (පී. ක.) ම. නි. 3.145] සාධුකං මනසිකාරං. තස්මාතිහානන්ද,

වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; අභිප්පමොදයං චිත්තං…පෙ…. සමාදහං චිත්තං…පෙ…. ‘විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘විමොචයං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? නාහං, ආනන්ද, මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනං වදාමි. තස්මාතිහානන්ද, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු ‘අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති…පෙ…. විරාගානුපස්සී…පෙ…. නිරොධානුපස්සී…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. සො යං තං හොති අභිජ්ඣාදොමනස්සානං පහානං තං පඤ්ඤාය දිස්වා සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. තස්මාතිහානන්ද, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘සෙය්‍යථාපි , ආනන්ද, චතුමහාපථෙ [චාතුම්මහාපථෙ (සී. ස්‍යා. කං.)] මහාපංසුපුඤ්ජො. පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සකටං වා රථො වා, උපහනතෙව තං පංසුපුඤ්ජං; පච්ඡිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. උත්තරාය චෙපි දිසාය…පෙ…. දක්ඛිණාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සකටං වා රථො වා, උපහනතෙව තං පංසුපුඤ්ජං. එවමෙව ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරන්තොපි උපහනතෙව පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ; වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරන්තොපි උපහනතෙව පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ’’ති. දසමං.

එකධම්මවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

එකධම්මො ච බොජ්ඣඞ්ගො, සුද්ධිකඤ්ච දුවෙ ඵලා;
අරිට්ඨො කප්පිනො දීපො, වෙසාලී කිම්ලෙන චාති.

2. දුතියවග්ගො

1. ඉච්ඡානඞ්ගලසුත්තං

987. එකං සමයං භගවා ඉච්ඡානඞ්ගලෙ විහරති ඉච්ඡානඞ්ගලවනසණ්ඩෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, තෙමාසං පටිසල්ලීයිතුං. නාම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා නාස්සුධ කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන.

අථ ඛො භගවා තස්ස තෙමාසස්ස අච්චයෙන පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘සචෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කතමෙනාවුසො, විහාරෙන සමණො ගොතමො වස්සාවාසං බහුලං විහාසී’ති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ‘ආනාපානස්සතිසමාධිනා ඛො, ආවුසො, භගවා වස්සාවාසං බහුලං විහාසී’ති. ඉධාහං, භික්ඛවෙ, සතො අස්සසාමි, සතො පස්සසාමි. දීඝං අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාමි, දීඝං පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාමි; රස්සං අස්සසන්තො ‘රස්සං අස්සසාමී’ති පජානාමි, රස්සං පස්සසන්තො ‘රස්සං පස්සසාමී’ති පජානාමි; ‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති පජානාමි…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති පජානාමි, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති පජානාමි’’.

‘‘යඤ්හි තං, භික්ඛවෙ, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘අරියවිහාරො’ ඉතිපි, ‘බ්‍රහ්මවිහාරො’ ඉතිපි, ‘තථාගතවිහාරො’ ඉතිපි. ආනාපානස්සතිසමාධිං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘අරියවිහාරො’ ඉතිපි, ‘බ්‍රහ්මවිහාරො’ ඉතිපි, ‘තථාගතවිහාරො’ ඉතිපි. යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සෙඛා අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානා විහරන්ති තෙසං ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො ආසවානං ඛයාය සංවත්තති. යෙ ච ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අරහන්තො ඛීණාසවා වුසිතවන්තො කතකරණීයා ඔහිතභාරා අනුප්පත්තසදත්ථා පරික්ඛීණභවසංයොජනා සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා තෙසං ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය චෙව සංවත්තති සතිසම්පජඤ්ඤාය ච.

‘‘යඤ්හි තං, භික්ඛවෙ, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘අරියවිහාරො’ ඉතිපි, ‘බ්‍රහ්මවිහාරො’ ඉතිපි, ‘තථාගතවිහාරො’ ඉතිපි. ආනාපානස්සතිසමාධිං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘අරියවිහාරො’ ඉතිපි, ‘බ්‍රහ්මවිහාරො’ ඉතිපි, ‘තථාගතවිහාරො’ ඉතිපී’’ති. පඨමං.

2. කඞ්ඛෙය්‍යසුත්තං

988. එකං සමයං ආයස්මා ලොමසකංභියො [ලොමසවඞ්ගීසො (සී. පී.)] සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙනායස්මා ලොමසකංභියො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ලොමසකංභියං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො ආයස්මන්තං ලොමසකංභියං එතදවොච – ‘‘සො එව නු ඛො, භන්තෙ, සෙඛො විහාරො සො තථාගතවිහාරො, උදාහු අඤ්ඤොව [අඤ්ඤො (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] සෙඛො විහාරො අඤ්ඤො තථාගතවිහාරො’’ති?

‘‘න ඛො, ආවුසො මහානාම, ස්වෙව සෙඛො විහාරො, සො තථාගතවිහාරො. අඤ්ඤො ඛො, ආවුසො මහානාම, සෙඛො විහාරො, අඤ්ඤො තථාගතවිහාරො. යෙ තෙ, ආවුසො මහානාම, භික්ඛූ සෙඛා අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානා විහරන්ති, තෙ පඤ්ච නීවරණෙ පහාය විහරන්ති. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දනීවරණං පහාය විහරන්ති, බ්‍යාපාදනීවරණං…පෙ…. ථිනමිද්ධනීවරණං…පෙ…. උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං…පෙ…. විචිකිච්ඡානීවරණං පහාය විහරන්ති.

‘‘යෙපි තෙ, ආවුසො මහානාම, භික්ඛූ සෙඛා අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානා විහරන්ති, තෙ ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ පහාය විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො තෙ, ආවුසො මහානාම, භික්ඛූ අරහන්තො ඛීණාසවා වුසිතවන්තො කතකරණීයා ඔහිතභාරා අනුප්පත්තසදත්ථා පරික්ඛීණභවසංයොජනා සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා, තෙසං පඤ්ච නීවරණා පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා [අනභාවකතා (සී. පී.)] ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. කතමෙ පඤ්ච? කාමච්ඡන්දනීවරණං පහීනං උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං; බ්‍යාපාදනීවරණං පහීනං…පෙ…. ථිනමිද්ධනීවරණං…පෙ…. උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං…පෙ…. විචිකිච්ඡානීවරණං පහීනං උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං.

‘‘යෙ තෙ, ආවුසො මහානාම, භික්ඛූ අරහන්තො ඛීණාසවා වුසිතවන්තො කතකරණීයා ඔහිතභාරා අනුප්පත්තසදත්ථා පරික්ඛීණභවසංයොජනා සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා, තෙසං ඉමෙ පඤ්ච නීවරණා පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තදමිනාපෙතං, ආවුසො මහානාම, පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා – අඤ්ඤොව සෙඛො විහාරො, අඤ්ඤො තථාගතවිහාරො.

‘‘එකමිදං, ආවුසො මහානාම, සමයං භගවා ඉච්ඡානඞ්ගලෙ විහරති ඉච්ඡානඞ්ගලවනසණ්ඩෙ. තත්‍ර ඛො, ආවුසො මහානාම, භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, තෙමාසං පටිසල්ලීයිතුං. නාම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’ති. ‘එවං, භන්තෙ’ති ඛො, ආවුසො මහානාම, තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා නාස්සුධ කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන.

‘‘අථ ඛො, ආවුසො, භගවා තස්ස තෙමාසස්ස අච්චයෙන පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘සචෙ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – කතමෙනාවුසො, විහාරෙන සමණො ගොතමො වස්සාවාසං බහුලං විහාසීති, එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – ආනාපානස්සතිසමාධිනා ඛො, ආවුසො, භගවා වස්සාවාසං බහුලං විහාසීති. ඉධාහං, භික්ඛවෙ , සතො අස්සසාමි, සතො පස්සසාමි. දීඝං අස්සසන්තො දීඝං අස්සසාමීති පජානාමි, දීඝං පස්සසන්තො දීඝං පස්සසාමීති පජානාමි…පෙ…. පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමීති පජානාමි, පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති පජානාමි’’.

‘‘යඤ්හි තං, භික්ඛවෙ, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – අරියවිහාරො ඉතිපි, බ්‍රහ්මවිහාරො ඉතිපි, තථාගතවිහාරො ඉතිපි. ආනාපානස්සතිසමාධිං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – අරියවිහාරො ඉතිපි, බ්‍රහ්මවිහාරො ඉතිපි, තථාගතවිහාරො ඉතිපි.

‘‘යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සෙඛා අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානා විහරන්ති, තෙසං ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො ආසවානං ඛයාය සංවත්තති.

‘‘යෙ ච ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අරහන්තො ඛීණාසවා වුසිතවන්තො කතකරණීයා ඔහිතභාරා අනුප්පත්තසදත්ථා පරික්ඛීණභවසංයොජනා සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා, තෙසං ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො දිට්ඨෙව ධම්මෙ සුඛවිහාරාය චෙව සංවත්තති සතිසම්පජඤ්ඤාය ච.

‘‘යඤ්හි තං, භික්ඛවෙ, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – අරියවිහාරො ඉතිපි, බ්‍රහ්මවිහාරො ඉතිපි, තථාගතවිහාරො ඉතිපි. ආනාපානස්සතිසමාධිං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – අරියවිහාරො ඉතිපි, බ්‍රහ්මවිහාරො ඉතිපි, තථාගතවිහාරො ඉතිපී’’ති. ‘‘ඉමිනා ඛො එතං, ආවුසො මහානාම, පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා – අඤ්ඤෙව සෙඛො විහාරො, අඤ්ඤො තථාගතවිහාරො’’ති. දුතියං.

3. පඨමආනන්දසුත්තං

989. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ , එකධම්මො [එකො ධම්මො (සී.)] භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී’’ති?

‘‘අත්ථි ඛො, ආනන්ද, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, එකධම්මො [එකො ධම්මො (සී.)] භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී’’ති? ‘‘ආනාපානස්සතිසමාධි ඛො, ආනන්ද, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති’’.

‘‘කථං භාවිතො, ආනන්ද, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති? ඉධානන්ද, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාති…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති’’. ‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු දීඝං වා අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාති; රස්සං වා…පෙ…. ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – කායෙ කායානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? කායඤ්ඤතරාහං, ආනන්ද, එතං වදාමි, යදිදං – අස්සාසපස්සාසං . තස්මාතිහානන්ද, කායෙ කායානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං’’.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු ‘පීතිප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති …පෙ…. සුඛප්පටිසංවෙදී…පෙ…. චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී…පෙ…. ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? වෙදනාඤ්ඤතරාහං, ආනන්ද, එතං වදාමි, යදිදං – අස්සාසපස්සාසානං සාධුකං මනසිකාරං. තස්මාතිහානන්ද, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘චිත්තප්පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; අභිප්පමොදයං චිත්තං…පෙ…. සමාදහං චිත්තං…පෙ…. ‘විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘විමොචයං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? නාහං, ආනන්ද, මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනං වදාමි. තස්මාතිහානන්ද, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු අනිච්චානුපස්සී…පෙ…. විරාගානුපස්සී…පෙ…. නිරොධානුපස්සී…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, ආනන්ද, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. සො යං තං හොති අභිජ්ඣාදොමනස්සානං පහානං තං පඤ්ඤාය දිස්වා සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. තස්මාතිහානන්ද, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘එවං භාවිතො ඛො, ආනන්ද, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති.

‘‘කථං භාවිතා චානන්ද, චත්තාරො සතිපට්ඨානා කථං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති? යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති – උපට්ඨිතාස්ස [උපට්ඨිතස්සති (පී. ක.)] තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො [තස්මිං සමයෙ ආනන්ද භික්ඛුනො (පී. ක.), තස්මිං සමයෙ (ම. නි. 3.149)] සති හොති අසම්මුට්ඨා. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො උපට්ඨිතා සති හොති අසම්මුට්ඨා – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති – ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘තස්ස තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං – වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා – පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති, චිත්තම්පි පස්සම්භති. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති, චිත්තම්පි පස්සම්භති – පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති – සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘සො තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති – උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති , උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති – උපට්ඨිතාස්ස තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො සති හොති අසම්මුට්ඨා. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛුනො උපට්ඨිතා සති හොති අසම්මුට්ඨා – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. (යථා පඨමං සතිපට්ඨානං, එවං විත්ථාරෙතබ්බං).

‘‘සො තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. යස්මිං සමයෙ, ආනන්ද, භික්ඛු තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති – උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. එවං භාවිතා ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො සතිපට්ඨානා එවං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති.

‘‘කථං භාවිතා, ආනන්ද, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති? ඉධානන්ද, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති …පෙ…. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, ආනන්ද, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති’’ති. තතියං.

4. දුතියආනන්දසුත්තං

990. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච – ‘‘අත්ථි නු ඛො, ආනන්ද,

එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා, සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී''ති. භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ. … ''අත්ථානන්ද, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති.

''කතමො චානන්ද, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති? ආනාපානස්සතිසමාධි, ආනන්ද, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති. ''කථං භාවිතො චානන්ද, ආනාපානස්සතිසමාධි, කථං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති? ඉධානන්ද, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා…පෙ.… එවං භාවිතා බො, ආනන්ද, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති. චතුත්ථං.

5. පඨමභික්ඛුසුත්තං

991. අථ බො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා බො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''අත්ථි නු බො, භන්තෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී''ති? ''අත්ථි බො, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී''ති.

''කතමො පන, භන්තෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී''ති? ''ආනාපානස්සතිසමාධි බො, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති.

''කථං භාවිතො ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා…පෙ.… එවං භාවිතා බො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී''ති. පඤ්චමං.

6. දුතියභික්ඛුසුත්තං

992. අථ බො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ බො තෙ භික්ඛූ භගවා එතදවොච – ''අත්ථි නු බො, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තී''ති? ''භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.… භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී''ති. ''අත්ථි, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති''.

''කතමො ච, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො ධම්මෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්ති? ආනාපානස්සතිසමාධි, භික්ඛවෙ, එකධම්මො භාවිතො බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තීති.

''කථං භාවිතො ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති…පෙ.… 'පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති''.

''යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු දීඝං වා අස්සසන්තො 'දීඝං අස්සසාමී'ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො 'දීඝං පස්සසාමී'ති පජානාති, රස්සං වා අස්සසන්තො 'රස්සං අස්සසාමී'ති පජානාති…පෙ.… සබ්බකායප්පටිසංවෙදී…පෙ. … 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති – කායෙ කායානුපස්සී, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ

අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? කායඤ්ඤතරාහං, භික්ඛවෙ, එතං වදාමි, යදිදං – අස්සාසපස්සාසං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, කායෙ කායානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පීතිප්පටිසංවෙදී…පෙ…. සුඛප්පටිසංවෙදී…පෙ…. චිත්තසඞ්ඛාරප්පටිසංවෙදී…පෙ…. ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? වෙදනාඤ්ඤතරාහං, භික්ඛවෙ, එතං වදාමි, යදිදං – අස්සාසපස්සාසානං සාධුකං මනසිකාරං. තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චිත්තප්පටිසංවෙදී…පෙ…. අභිප්පමොදයං චිත්තං…පෙ…. ‘සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘සමාදහං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති; ‘විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘විමොචයං චිත්තං පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තං කිස්ස හෙතු? නාහං, භික්ඛවෙ, මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනං වදාමි. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ , චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනිච්චානුපස්සී…පෙ…. විරාගානුපස්සී…පෙ…. නිරොධානුපස්සී…පෙ…. ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති, ‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමී’ති සික්ඛති – ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. සො යං තං හොති අභිජ්ඣාදොමනස්සානං පහානං තං පඤ්ඤාය දිස්වා සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

‘‘එවං භාවිතො ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා කථං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති? යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති – උපට්ඨිතාස්ස තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො සති හොති අසම්මුට්ඨා. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො උපට්ඨිතා සති හොති අසම්මුට්ඨා – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනති පවිචරති පරිවීමංසමාපජ්ජති – ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘තස්ස තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතො පවිචරතො පරිවීමංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලීනං – වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති පීති නිරාමිසා – පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති, චිත්තම්පි පස්සම්භති. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පීතිමනස්ස කායොපි පස්සම්භති, චිත්තම්පි පස්සම්භති – පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පස්සද්ධකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති – සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘සො තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති – උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති.

‘‘යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වෙදනාසු…පෙ.... චිත්තෙ…පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති – උපට්ඨිතාස්ස තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො සති හොති අසම්මුට්ඨා. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො උපට්ඨිතා සති හොති අසම්මුට්ඨා – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති…පෙ.....

සො තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති. යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තථාසමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති – උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො ආරද්ධො හොති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං තස්මිං සමයෙ භික්ඛු භාවෙති, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො තස්මිං සමයෙ භික්ඛුනො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡති. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සතිපට්ඨානා එවං බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්ති.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා කථං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්ති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං; ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං…පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා එවං බහුලීකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සංයොජනප්පහානසුත්තං

993. ආනාපානස්සතිසමාධි, භික්ඛවෙ, භාවිතො බහුලීකතො සංයොජනප්පහානාය සංවත්තති…පෙ..... සත්තමං.

8. අනුසයසමුග්ඝාතසුත්තං

994. …අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තති.... අට්ඨමං.

9. අද්ධානපරිඤ්ඤාසුත්තං

995. …අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තති.... නවමං.

10. ආසවක්ඛයසුත්තං

996. ආසවානං ඛයාය සංවත්තති. කථං භාවිතො ච, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි කථං බහුලීකතො සංයොජනප්පහානාය සංවත්තති… අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තති… අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තති… ආසවානං ඛයාය සංවත්තති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා…පෙ. … පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං භාවිතො ඛො, භික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි එවං බහුලීකතො සංයොජනප්පහානාය සංවත්තති…පෙ.... අනුසයසමුග්ඝාතාය සංවත්තති… පෙ.... අද්ධානපරිඤ්ඤාය සංවත්තති…පෙ.... ආසවානං ඛයාය සංවත්තතීති. දසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

ඉච්ඡානඞ්ගලං කඞ්ඛෙය්‍යං, ආනන්දා අපරෙ දුවෙ;
භික්ඛූ සංයොජනානුසයා, අද්ධානං ආසවක්ඛයන්ති.

ආනාපානසංයුත්තං දසමං.

11. සොතාපත්තිසංයුත්තං

1. වෙළුද්වාරවග්ගො

1. චක්කවත්තිරාජසුත්තං

997. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො භගවා…පෙ…. එතදවොච – ‘‘කිඤ්චාපි, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී [චක්කවත්ති (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] චතුන්නං දීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං කාරෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං, සො තත්ථ නන්දනෙ වනෙ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො දිබ්බෙහි ච පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති, සො චතූහි ධම්මෙහි අසමන්නාගතො, අථ ඛො සො අපරිමුත්තොව [අපරිමුත්තො ච (ස්‍යා. කං. ක.)] නිරයා අපරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා අපරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා අපරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා. කිඤ්චාපි, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පිණ්ඩියාලොපෙන යාපෙති, නන්තකානි ච ධාරෙති, සො චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො, අථ ඛො සො පරිමුත්තො [පරිමුත්තො ච (ස්‍යා. කං. ක.)] නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා’’.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ , භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති . ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහී’ති. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, උජුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ඤායප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, සාමීචිප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, යදිදං – චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යො දක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’ති. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි අච්ඡිද්දෙහි අසබලෙහි අකම්මාසෙහි භුජිස්සෙහි විඤ්ඤුප්පසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො හොති. යො ච, භික්ඛවෙ, චතුන්නං දීපානං පටිලාභො, යො චතුන්නං ධම්මානං පටිලාභො චතුන්නං දීපානං පටිලාභො චතුන්නං ධම්මානං පටිලාභස්ස කලං නාග්ඝති සොළසි’’න්ති. පඨමං.

2. බ්‍රහ්මචරියොගධසුත්තං

998. ‘‘චතූහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන [වත්වා (සී. පී.) එවමීදිසෙසු ඨානෙසු] සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘යෙසං සද්ධා ච සීලඤ්ච, පසාදො ධම්මදස්සනං;
තෙ වෙ කාලෙන පච්චෙන්ති, බ්‍රහ්මචරියොගධං සුඛ’’න්ති. දුතියං;

3. දීඝාවුඋපාසකසුත්තං

999. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන දීඝාවු උපාසකො ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො දීඝාවු උපාසකො පිතරං ජොතිකං ගහපතිං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, ගහපති, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්ද – ‘දීඝාවු, භන්තෙ , උපාසකො ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. එවඤ්ච වදෙහි – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන දීඝාවුස්ස උපාසකස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. ‘‘එවං, තාතා’’ති ඛො ජොතිකො ගහපති දීඝාවුස්ස උපාසකස්ස පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ජොතිකො ගහපති භගවන්තං එතදවොච – ‘‘දීඝාවු, භන්තෙ, උපාසකො ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො . සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති. එවඤ්ච වදෙති – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන දීඝාවුස්ස උපාසකස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන දීඝාවුස්ස උපාසකස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා දීඝාවුං උපාසකං එතදවොච – ‘‘කච්චි තෙ, දීඝාවු, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං, න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති. ‘‘තස්මාතිහ තෙ, දීඝාවු, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො භවිස්සාමි – ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො භවිස්සාමි අඛණ්ඩෙහි…පෙ.… සමාධිසංවත්තනිකෙහි’. එවඤ්හි තෙ, දීඝාවු, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති.

‘‘යානිමානි, භන්තෙ, භගවතා චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි දෙසිතානි, සංවිජ්ජන්තෙ තෙ ධම්මා මයි, අහඤ්ච තෙසු ධම්මෙසු සන්දිස්සාමි. අහඤ්හි, භන්තෙ, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො අඛණ්ඩෙහි…පෙ.… සමාධිසංවත්තනිකෙහී’’ති . ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, දීඝාවු, ඉමෙසු චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු පතිට්ඨාය ඡ විජ්ජාභාගියෙ ධම්මෙ උත්තරි භාවෙය්‍යාසි. ඉධ ත්වං, දීඝාවු, සබ්බසඞ්ඛාරෙසු අනිච්චානුපස්සී විහරාහි, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤී, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤී පහානසඤ්ඤී විරාගසඤ්ඤී නිරොධසඤ්ඤීති. එවඤ්හි තෙ, දීඝාවු, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති.

‘‘යෙමෙ, භන්තෙ, භගවතා ඡ විජ්ජාභාගියා ධම්මා දෙසිතා, සංවිජ්ජන්තෙ තෙ ධම්මා මයි, අහඤ්ච තෙසු ධම්මෙසු සන්දිස්සාමි. අහඤ්හි, භන්තෙ, සබ්බසඞ්ඛාරෙසු අනිච්චානුපස්සී විහරාමි, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤී, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤී පහානසඤ්ඤී විරාගසඤ්ඤී නිරොධසඤ්ඤී. අපි ච මෙ, භන්තෙ, එවං හොති – ‘මා හෙවායං ජොතිකො ගහපති මමච්චයෙන විඝාතං ආපජ්ජී’’’ති [ආපජ්ජති (ක.)]. ‘‘මා ත්වං, තාත දීඝාවු, එවං මනසාකාසි. ඉඞ්ඝ ත්වං, තාත දීඝාවු, යදෙව තෙ භගවා ආහ, තදෙව ත්වං සාධුකං මනසි කරොහී’’ති.

අථ ඛො භගවා දීඝාවුං උපාසකං ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අථ ඛො දීඝාවු උපාසකො අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො කාලමකාසි. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘යො සො, භන්තෙ, දීඝාවු නාම උපාසකො භගවතා සංඛිත්තෙන ඔවාදෙන ඔවදිතො සො කාලඞ්කතො. තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො’’ති? ‘‘පණ්ඩිතො, භික්ඛවෙ, දීඝාවු උපාසකො, පච්චපාදි [අහොසි සච්චවාදී (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] ධම්මස්සානුධම්මං, න ච මං ධම්මාධිකරණං [න ච ධම්මාධිකරණං (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] විහෙසෙසි [විහෙඨෙසි (ඉතිපි අඤ්ඤත්ථ)]. දීඝාවු, භික්ඛවෙ, උපාසකො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා’’ති. තතියං.

4. පඨමසාරිපුත්තසුත්තං

1000. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච ආනන්දො සාවත්ථියං විහරන්ති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘කතිනං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’’ති ? ‘‘චතුන්නං ඛො, ආවුසො, ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? ඉධාවුසො, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ.… සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, චතුන්නං ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියසාරිපුත්තසුත්තං

1001. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං භගවා එතදවොච – ‘‘‘සොතාපත්තියඞ්ගං, සොතාපත්තියඞ්ග’න්ති හිදං, සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමං නු ඛො සාරිපුත්ත, සොතාපත්තියඞ්ග’’න්ති? ‘‘සප්පුරිසසංසෙවො හි, භන්තෙ, සොතාපත්තියඞ්ගං, සද්ධම්මස්සවනං සොතාපත්තියඞ්ගං, යොනිසොමනසිකාරො සොතාපත්තියඞ්ගං, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති සොතාපත්තියඞ්ග’’න්ති. ‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! සප්පුරිසසංසෙවො හි, සාරිපුත්ත, සොතාපත්තියඞ්ගං, සද්ධම්මස්සවනං සොතාපත්තියඞ්ගං, යොනිසොමනසිකාරො සොතාපත්තියඞ්ගං, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති සොතාපත්තියඞ්ගං’’.

‘‘‘සොතො, සොතො’ති හිදං, සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමො නු ඛො, සාරිපුත්ත, සොතො’’ති? ‘‘අයමෙව හි, භන්තෙ, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සොතො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධී’’ති. ‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! අයමෙව හි, සාරිපුත්ත, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සොතො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි’’.

‘‘‘සොතාපන්නො , සොතාපන්නො’ති හිදං, සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමො නු ඛො, සාරිපුත්ත, සොතාපන්නො’’ති ? ‘‘යො හි, භන්තෙ, ඉමිනා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො අයං වුච්චති සොතාපන්නො, ස්වායං ආයස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො’’ති. ‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! යො හි, සාරිපුත්ත, ඉමිනා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො අයං වුච්චති සොතාපන්නො, ස්වායං ආයස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො’’ති. පඤ්චමං.

6. ථපතිසුත්තං

1002. සාවත්ථිනිදානං. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ භගවතො චීවරකම්මං කරොන්ති – ‘‘නිට්ඨිතචීවරො භගවා තෙමාසච්චයෙන චාරිකං පක්කමිස්සතී’’ති. තෙන ඛො පන සමයෙන ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො සාධුකෙ පටිවසන්ති කෙනචිදෙව කරණීයෙන. අස්සොසුං ඛො ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො – ‘‘සම්බහුලා කිර භික්ඛූ භගවතො චීවරකම්මං කරොන්ති – ‘නිට්ඨිතචීවරො භගවා තෙමාසච්චයෙන චාරිකං පක්කමිස්සතී’’’ති.

අථ ඛො ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො මග්ගෙ පුරිසං ඨපෙසුං – ‘‘යදා ත්වං, අම්භො පුරිස, පස්සෙය්‍යාසි භගවන්තං ආගච්ඡන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං, අථ අම්හාකං ආරොචෙය්‍යාසී’’ති. ද්වීහතීහං ඨිතො ඛො සො පුරිසො අද්දස භගවන්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන යෙන ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ඉසිදත්තපුරාණෙ ථපතයො එතදවොච – ‘‘අයං සො, භන්තෙ, භගවා ආගච්ඡති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤථා’’ති.

අථ ඛො ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා භගවන්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධිංසු. අථ ඛො භගවා මග්ගා ඔක්කම්ම යෙන අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ ඉසිදත්තපුරාණා ථපතයො භගවන්තං එතදවොචුං –

‘‘යදා මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘සාවත්ථියා කොසලෙසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘සාවත්ථියා කොසලෙසු චාරිකං පක්කන්තො’ති , හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා’’’ති.

‘‘යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කොසලෙහි මල්ලෙසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ , භගවන්තං සුණාම – ‘කොසලෙහි මල්ලෙසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා’’’ති.

‘‘යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මල්ලෙහි වජ්ජීසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මල්ලෙහි වජ්ජීසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා’’’ති.

‘‘යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘වජ්ජීහි කාසීසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ භගවන්තං සුණාම – ‘වජ්ජීහි කාසීසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා’’’ති.

‘‘යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කාසීහි මාගධෙ චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කාසීහි මාගධෙ චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති අනප්පකා නො තස්මිං සමයෙ අනත්තමනතා හොති අනප්පකං දොමනස්සං – ‘දූරෙ නො භගවා’’’ති.

‘‘යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මාගධෙහි කාසීසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති , හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මාගධෙහි කාසීසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා’’’ති.

“යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කාසීහි වජ්ජීසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කාසීහි වජ්ජීසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා’”ති.

“යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘වජ්ජීහි මල්ලෙසු චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘වජ්ජීහි මල්ලෙසු චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා’”ති.

“යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මල්ලෙහි කොසලෙ චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘මල්ලෙහි කොසලෙ චාරිකං පක්කන්තො’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා’”ති.

“යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘කොසලෙහි සාවත්ථිං චාරිකං පක්කමිස්සතී’ති, හොති නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා භවිස්සතී’ති. යදා පන මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සුණාම – ‘සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ’ති, හොති අනප්පකා නො තස්මිං සමයෙ අත්තමනතා හොති අනප්පකං සොමනස්සං – ‘ආසන්නෙ නො භගවා’”ති.

“තස්මාතිහ, ථපතයො, සම්බාධො ඝරාවාසො රජාපථො, අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා. අලඤ්ච පන වො, ථපතයො, අප්පමාදායා”ති. “අත්ථි ඛො නො, භන්තෙ, එතම්හා සම්බාධා අඤ්ඤො සම්බාධො සම්බාධතරො චෙව සම්බාධසඞ්ඛාතතරො චා”ති. “කතමො පන වො, ථපතයො, එතම්හා සම්බාධා අඤ්ඤො සම්බාධො සම්බාධතරො චෙව සම්බාධසඞ්ඛාතතරො චා”ති?

“ඉධ මයං, භන්තෙ, යදා රාජා පසෙනදි කොසලො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යාතුකාමො හොති, යෙ තෙ රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස කොසලස්ස නාගා ඔපවය්හා තෙ කප්පෙත්වා, යා තා රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස කොසලස්ස පජාපතියො පියා මනාපා තා එකං පුරතො එකං පච්ඡතො නිසීදාපෙම. තාසං ඛො පන, භන්තෙ, භගිනීනං එවරූපො ගන්ධො හොති, සෙය්‍යථාපි නාම ගන්ධකරණ්ඩකස්ස තාවදෙව විවරියමානස්ස, යථා තං රාජකඤ්ඤානං ගන්ධෙන විභූසිතානං. තාසං ඛො පන, භන්තෙ, භගිනීනං එවරූපො කායසම්ඵස්සො හොති, සෙය්‍යථාපි නාම තූලපිචුනො වා කප්පාසපිචුනො වා, යථා තං රාජකඤ්ඤානං සුඛෙධිතානං. තස්මිං ඛො පන, භන්තෙ, සමයෙ නාගොපි රක්ඛිතබ්බො හොති, තාපි භගිනියො රක්ඛිතබ්බා හොන්ති, අත්තාපි රක්ඛිතබ්බො හොති. න ඛො පන මයං, භන්තෙ, අභිජානාම තාසු භගිනීසු පාපකං චිත්තං උප්පාදෙතා. අයං ඛො නො, භන්තෙ, එතම්හා සම්බාධා අඤ්ඤො සම්බාධො සම්බාධතරො චෙව සම්බාධසඞ්ඛාතතරො චා”ති.

“තස්මාතිහ, ථපතයො, සම්බාධො ඝරාවාසො රජාපථො, අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා. අලඤ්ච පන වො, ථපතයො, අප්පමාදාය. චතූහි ඛො, ථපතයො, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

“කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ථපතයො, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා අජ්ඣාගාරං වසති මුත්තචාගො පයතපාණි වොස්සග්ගරතො යාචයොගො දානසංවිභාගරතො. ඉමෙහි ඛො, ථපතයො, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

“තුම්හෙ ඛො, ථපතයො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… යං ඛො පන කිඤ්චි කුලෙ දෙය්‍යධම්මං සබ්බං තං අප්පටිවිභත්තං සීලවන්තෙහි කල්‍යාණධම්මෙහි. තං කිං මඤ්ඤථ, ථපතයො, කතිවිධා තෙ කොසලෙසු මනුස්සා යෙ තුම්හාකං සමසමා, යදිදං – දානසංවිභාගෙ”ති? “ලාභා නො, භන්තෙ, සුලද්ධං නො, භන්තෙ! යෙසං නො භගවා එවං පජානාතී”ති. ඡට්ඨං.

7. වෙළුද්වාරෙය්‍යසුත්තං

1003. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කොසලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන වෙළුද්වාරං නාම කොසලානං බ්‍රාහ්මණගාමො තදවසරි. අස්සොසුං ඛො තෙ වෙළුද්වාරෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා – “සමණො ඛලු, භො, ගොතමො සක්‍යපුත්තො සක්‍යකුලා පබ්බජිතො කොසලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං වෙළුද්වාරං අනුප්පත්තො. තං ඛො පන භවන්තං ගොතමං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො

අබ්භුග්ගතො – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා [භගවාති (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]. සො ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙති. සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං, කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති’. සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී’’ති.

අථ ඛො තෙ වෙළුද්වාරෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා අප්පෙකච්චෙ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු; සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ භගවතො සන්තිකෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ වෙළුද්වාරෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘මයං, භො ගොතම, එවංකාමා එවංඡන්දා එවංඅධිප්පායා – පුත්තසම්බාධසයනං අජ්ඣාවසෙය්‍යාම, කාසිකචන්දනං පච්චනුභවෙය්‍යාම, මාලාගන්ධවිලෙපනං ධාරෙය්‍යාම, ජාතරූපරජතං සාදියෙය්‍යාම, කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාම. තෙසං නො භවං ගොතමො අම්හාකං එවංකාමානං එවංඡන්දානං එවංඅධිප්පායානං තථා ධම්මං දෙසෙතු යථා මයං පුත්තසම්බාධසයනං අජ්ඣාවසෙය්‍යාම…පෙ…. සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාමා’’ති.

‘‘අත්තූපනායිකං වො, ගහපතයො, ධම්මපරියායං දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භො’’ති ඛො තෙ වෙළුද්වාරෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, ගහපතයො, අත්තූපනායිකො ධම්මපරියායො? ඉධ, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘අහං ඛොස්මි ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛප්පටිකූලො. යො ඛො මං ජීවිතුකාමං අමරිතුකාමං සුඛකාමං දුක්ඛප්පටිකූලං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරං ජීවිතුකාමං අමරිතුකාමං සුඛකාමං දුක්ඛප්පටිකූලං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, පරස්ස පෙසො ධම්මො අප්පියො අමනාපො. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, කථාහං පරං තෙන සංයොජෙය්‍ය’න්ති! සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අත්තනා ච පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති, පරඤ්ච පාණාතිපාතා වෙරමණියා සමාදපෙති, පාණාතිපාතා වෙරමණියා ච වණ්ණං භාසති. එවමස්සායං කායසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යො ඛො මෙ අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරස්ස අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, පරස්ස පෙසො ධම්මො අප්පියො අමනාපො. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, කථාහං පරං තෙන සංයොජෙය්‍ය’න්ති ! සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අත්තනා ච අදින්නාදානා පටිවිරතො හොති, පරඤ්ච අදින්නාදානා වෙරමණියා සමාදපෙති, අදින්නාදානා වෙරමණියා ච වණ්ණං භාසති. එවමස්සායං කායසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යො ඛො මෙ දාරෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරස්ස දාරෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, පරස්ස පෙසො ධම්මො අප්පියො අමනාපො. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, කථාහං පරං තෙන සංයොජෙය්‍ය’න්ති! සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අත්තනා ච කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතො හොති, පරඤ්ච කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණියා සමාදපෙති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණියා ච වණ්ණං භාසති. එවමස්සායං කායසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යො ඛො මෙ මුසාවාදෙන අත්ථං භඤ්ජෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරස්ස මුසාවාදෙන අත්ථං භඤ්ජෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, පරස්ස පෙසො ධම්මො අප්පියො අමනාපො. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, කථාහං පරං තෙන සංයොජෙය්‍ය’න්ති! සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අත්තනා ච මුසාවාදා පටිවිරතො හොති, පරඤ්ච මුසාවාදා වෙරමණියා සමාදපෙති, මුසාවාදා වෙරමණියා ච වණ්ණං භාසති. එවමස්සායං වචීසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – යො ඛො මං පිසුණාය වාචාය මිත්තෙ භින්දෙය්‍ය [මිත්තෙහි භෙදෙය්‍ය (ස්‍යා. කං. පී. ක.)], න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරං පිසුණාය වාචාය මිත්තෙ භින්දෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං…පෙ…. එවමස්සායං වචීසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – යො ඛො මං ඵරුසාය වාචාය සමුදාචරෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරං ඵරුසාය වාචාය සමුදාචරෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො…පෙ…. එවමස්සායං වචීසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘යො ඛො මං සම්ඵභාසෙන සම්ඵප්පලාපභාසෙන සමුදාචරෙය්‍ය, න මෙතං අස්ස පියං මනාපං. අහඤ්චෙව ඛො පන පරං සම්ඵභාසෙන සම්ඵප්පලාපභාසෙන සමුදාචරෙය්‍යං, පරස්සපි තං අස්ස අප්පියං අමනාපං. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, පරස්ස පෙසො ධම්මො අප්පියො අමනාපො. යො ඛො ම්‍යායං ධම්මො අප්පියො අමනාපො, කථාහං පරං තෙන සංයොජෙය්‍ය’න්ති! සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අත්තනා ච සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතො හොති , පරඤ්ච සම්ඵප්පලාපා වෙරමණියා සමාදපෙති, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණියා ච වණ්ණං භාසති. එවමස්සායං වචීසමාචාරො තිකොටිපරිසුද්ධො හොති.

‘‘සො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති; ධම්මෙ …පෙ…. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. යතො ඛො, ගහපතයො, අරියසාවකො ඉමෙහි සත්තහි සද්ධම්මෙහි [ධම්මෙහි (සී.)] සමන්නාගතො හොති ඉමෙහි චතූහි ආකඞ්ඛියෙහි ඨානෙහි, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි [ඛීණතිරච්ඡානයොනියො (සී.ස්‍යා. කං. පී.), ඛීණතිරච්ඡානයොනිකො (ක.)] ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’ති.

එවං වුත්තෙ වෙළුද්වාරෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘අභික්කන්තං, භො ගොතම…පෙ. … එතෙ මයං භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාම ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකෙ නො භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතෙ [පාණුපෙතං (ක.)] සරණං ගතෙ’’ති. සත්තමං.

8. පඨමගිඤ්ජකාවසථසුත්තං

1004. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා ඤාතිකෙ විහරති ගිඤ්ජකාවසථෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘සාළ්හො නාම, භන්තෙ, භික්ඛු කාලඞ්කතො; තස්ස කා ගති කො අභිසම්පරායො? නන්දා නාම, භන්තෙ, භික්ඛුනී කාලඞ්කතා; තස්සා කා ගති කො අභිසම්පරායො? සුදත්තො නාම, භන්තෙ, උපාසකො කාලඞ්කතො; තස්ස කා ගති කො අභිසම්පරායො? සුජාතා නාම, භන්තෙ, උපාසිකා කාලඞ්කතා; තස්සා කා ගති, කො අභිසම්පරායො’’ති?

‘‘සාළ්හො , ආනන්ද, භික්ඛු කාලඞ්කතො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. නන්දා, ආනන්ද, භික්ඛුනී කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනී අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සුදත්තො, ආනන්ද, උපාසකො කාලඞ්කතො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී; සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති. සුජාතා, ආනන්ද, උපාසිකා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා.

‘‘අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, ආනන්ද, යං මනුස්සභූතො කාලං කරෙය්‍ය; තස්මිං තස්මිං චෙ මං කාලඞ්කතෙ උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං පටිපුච්ඡිස්සථ. විහෙසා පෙසා, ආනන්ද, අස්ස තථාගතස්ස. තස්මාතිහානන්ද , ධම්මාදාසං නාම ධම්මපරියායං දෙසෙස්සාමි; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’.

‘‘කතමො ච සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’?

‘‘ඉධ, ආනන්ද, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අයං ඛො සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’ති. අට්ඨමං.

(තීණිපි සුත්තන්තානි එකනිදානානි).

9. දුතියගිඤ්ජකාවසථසුත්තං

1005. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අසොකො නාම, භන්තෙ, භික්ඛු කාලඞ්කතො; තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො? අසොකා නාම, භන්තෙ, භික්ඛුනී කාලඞ්කතා…පෙ…. අසොකො නාම, භන්තෙ, උපාසකො කාලඞ්කතො…පෙ…. අසොකා නාම, භන්තෙ, උපාසිකා කාලඞ්කතා; තස්සා කා ගති, කො අභිසම්පරායො''ති?

''අසොකො, ආනන්ද, භික්ඛු කාලඞ්කතො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි…පෙ…. (පුරිමවෙය්‍යාකරණෙන එකනිදානං).

''අයං ඛො සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'''ති. නවමං.

10. තතියගිඤ්ජකාවසථසුත්තං

1006. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''කක්කටො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො කාලඞ්කතො; තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො? කළිඞ්හො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. නිකතො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. කටිස්සභො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. තුට්ඨො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. සන්තුට්ඨො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. භද්දො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො…පෙ…. සුභද්දො නාම, භන්තෙ, ඤාතිකෙ උපාසකො කාලඞ්කතො; තස්ස කා ගති කො අභිසම්පරායො''ති?

''කක්කටො , ආනන්ද, උපාසකො කාලඞ්කතො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා. කළිඞ්හො, ආනන්ද …පෙ…. නිකතො, ආනන්ද…පෙ…. කටිස්සභො, ආනන්ද …පෙ…. තුට්ඨො, ආනන්ද…පෙ…. සන්තුට්ඨො, ආනන්ද…පෙ…. භද්දො, ආනන්ද…පෙ…. සුභද්දො, ආනන්ද, උපාසකො කාලඞ්කතො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා. (සබ්බෙ එකගතිකා කාතබ්බා).

''පරොපඤ්ඤාස, ආනන්ද, ඤාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකනවුති, ආනන්ද, ඤාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො; සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. ඡාතිරෙකානි ඛො, ආනන්ද, පඤ්චසතානි ඤාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා.

''අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, ආනන්ද, යං මනුස්සභූතො කාලං කරෙය්‍ය; තස්මිං තස්මිං චෙ මං කාලඞ්කතෙ උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං පටිපුච්ඡිස්සථ. විහෙසා පෙසා, ආනන්ද, අස්ස තථාගතස්ස. තස්මාතිහානන්ද, ධම්මාදාසං නාම ධම්මපරියායං දෙසෙස්සාමි; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'''.

''කතමො ච සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'''.

''ඉධානන්ද , අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අයං ඛො සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො; යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'''ති. දසමං.

වෙළුද්වාරවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

රාජා ඔගධදීඝාවු, සාරිපුත්තාපරෙ දුවෙ;
ඵපතී වෙළුද්වාරෙය්‍යා, ගිඤ්ජකාවසථෙ තයොති.

2. රාජකාරාමවග්ගො

1. සහස්සභික්ඛුනිසඞ්ඝසුත්තං

1007. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති රාජකාරාමෙ. අථ ඛො සහස්සභික්ඛුනිසඞ්ඝො [සහස්සො භික්ඛුනිසංඝො (සී.)] යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතා ඛො තා භික්ඛුනියො භගවා එතදවොච –

“චතූහි ඛො, භික්ඛුනියො, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛුනියො, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ …පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති, අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛුනියො, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො”ති. පඨමං.

2. බ්‍රාහ්මණසුත්තං

1008. සාවත්ථිනිදානං . “බ්‍රාහ්මණා, භික්ඛවෙ, උදයගාමිනිං නාම පටිපදං පඤ්ඤපෙන්ති. තෙ සාවකං එවං සමාදපෙන්ති – ‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, කාලස්සෙව උට්ඨාය පාචීනමුඛො යාහි. සො ත්වං මා සොබ්භං පරිවජ්ජෙහි, මා පපාතං, මා ඛාණුං, මා කණ්ඩකධානං [කණ්ඩකං ඨානං (පී. ක.)], මා චන්දනියං, මා ඔළිගල්ලං. යත්ථ [යත්ථෙව (ස්‍යා. කං.), යානි වා (සී.)] පපතෙය්‍යාසි තත්ථෙව මරණං ආගමෙය්‍යාසි. එවං ත්වං, අම්භො පුරිස, කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිස්සසී’”ති.

“තං ඛො පනෙතං, භික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණානං බාලගමනමෙතං [බාලානං ගමනමෙතං (සී.)] මූළ්හගමනමෙතං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති. අහඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ උදයගාමිනිං පටිපදං පඤ්ඤපෙමි; යා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

“කතමා ච සා, භික්ඛවෙ, උදයගාමිනී පටිපදා; යා එකන්තනිබ්බිදාය…පෙ…. නිබ්බානාය සංවත්තති? ඉධ , භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති; ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අයං ඛො සා, භික්ඛවෙ, උදයගාමිනී පටිපදා එකන්තනිබ්බිදාය…පෙ…. නිබ්බානාය සංවත්තතී”ති. දුතියං.

3. ආනන්දත්ථෙරසුත්තං

1009. එකං සමයං ආයස්මා ච ආනන්දො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො සාවත්ථියං විහරන්ති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – “කතිනං ඛො, ආවුසො ආනන්ද , ධම්මානං පහානා, කතිනං ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු, එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා”ති? “චතුන්නං ඛො, ආවුසො, ධම්මානං පහානා, චතුන්නං ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු, එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා”ති.

“කතමෙසං චතුන්නං? යථාරූපෙන ඛො, ආවුසො, බුද්ධෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස බුද්ධෙ අප්පසාදො න හොති. යථාරූපෙන ච ඛො, ආවුසො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො සුතවා අරියසාවකො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා”ති.

“යථාරූපෙන ච ඛො, ආවුසො, ධම්මෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස ධම්මෙ අප්පසාදො න හොති. යථාරූපෙන ච ඛො,

ආවුසො, ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො සුතවා අරියසාවකො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදො හොති – ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො…පෙ…. විඤ්ඤූහීති.

‘‘යථාරූපෙන ච ඛො, ආවුසො, සඞ්ඝෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස සඞ්ඝෙ අප්පසාදො න හොති. යථාරූපෙන ච ඛො, ආවුසො, සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො සුතවා අරියසාවකො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදො හොති – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති.

‘‘යථාරූපෙන ච ඛො, ආවුසො, දුස්සීල්‍යෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තථාරූපස්ස දුස්සීල්‍යං න හොති. යථාරූපෙහි ච ඛො, ආවුසො, අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො සුතවා අරියසාවකො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති තථාරූපානි අරියකන්තානි සීලානි හොන්ති අඛණ්ඩානි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකානි. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, චතුන්නං ධම්මානං පහානා ඉමෙසං චතුන්නං ධම්මානං සමන්නාගමනහෙතු එවමයං පජා භගවතා බ්‍යාකතා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’’ති. තතියං.

4. දුග්ගතිභයසුත්තං

1010. ‘‘චතූහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිභයං සමතික්කන්තො හොති. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිභයං සමතික්කන්තො හොතී’’ති. චතුත්ථං.

5. දුග්ගතිවිනිපාතභයසුත්තං

1011. ‘‘චතූහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිවිනිපාතභයං සමතික්කන්තො හොති. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිවිනිපාතභයං සමතික්කන්තො හොතී’’ති. පඤ්චමං.

6. පඨමමිත්තාමච්චසුත්තං

1012. ‘‘යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – තෙ, භික්ඛවෙ, චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සමාදපෙතබ්බා , නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා. කතමෙසු චතූසු? බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙ සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙසු සීලෙසු සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා අඛණ්ඩෙසු…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙසු. යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ , යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – තෙ, භික්ඛවෙ, ඉමෙසු චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා’’ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියමිත්තාමච්චසුත්තං

1013. ‘‘යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – තෙ, භික්ඛවෙ, චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා. කතමෙසු චතූසු? බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙ සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’’ති.

‘‘සියා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං මහාභූතානං අඤ්ඤථත්තං – පථවීධාතුයා, ආපොධාතුයා, තෙජොධාතුයා, වායොධාතුයා – න ත්වෙව බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස සියා අඤ්ඤථත්තං. තත්‍රිදං අඤ්ඤථත්තං – සො වත බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජිස්සතී’’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. ‘‘ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙසු සීලෙසු සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා අඛණ්ඩෙසු…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙසු. සියා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං මහාභූතානං අඤ්ඤථත්තං – පථවීධාතුයා, ආපොධාතුයා, තෙජොධාතුයා, වායොධාතුයා – න ත්වෙව අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස සියා අඤ්ඤථත්තං. තත්‍රිදං අඤ්ඤථත්තං – සො වත අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජිස්සතීති

– නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – තෙ, භික්ඛවෙ , ඉමෙසු චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සමාදපෙතබ්බා, නිවෙසෙතබ්බා, පතිට්ඨාපෙතබ්බා''ති. සත්තමං.

8. පඨමදෙවචාරිකසුත්තං

1014. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ජෙතවනෙ අන්තරහිතො දෙවෙසු තාවතිංසෙසු පාතුරහොසි. අථ ඛො සම්බහුලා තාවතිංසකායිකා දෙවතායො යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො තා දෙවතායො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච –

''සාධු ඛො, ආවුසො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. සාධු ඛො, ආවුසො, ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. සාධු ඛො, ආවුසො, අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තී''ති.

''සාධු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. සාධු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියදෙවචාරිකසුත්තං

1015. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ජෙතවනෙ අන්තරහිතො දෙවෙසු තාවතිංසෙසු පාතුරහොසි. අථ ඛො සම්බහුලා තාවතිංසකායිකා දෙවතායො යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො තා දෙවතායො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච –

''සාධු ඛො, ආවුසො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා. සාධු ඛො, ආවුසො, ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා''ති.

''සාධු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා. සාධු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා''ති. නවමං.

10. තතියදෙවචාරිකසුත්තං

1016. අථ ඛො භගවා – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ජෙතවනෙ අන්තරහිතො දෙවෙසු තාවතිංසෙසු පාතුරහොසි. අථ ඛො සම්බහුලා තාවතිංසකායිකා දෙවතායො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො තා දෙවතායො භගවා එතදවොච –

''සාධු ඛො, ආවුසො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ

සත්තා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා. සාධු ඛො, ආවුසො , ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ. … අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, ආවුසො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා''ති.

''සාධු ඛො, මාරිස, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනං හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස, එවමයං පජා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා. සාධු ඛො, මාරිස, ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනං හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගමනහෙතු ඛො, මාරිස, එවමයං පජා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා''ති. දසමං.

රාජකාරාමවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

සහස්සබ්‍රාහ්මණානන්ද , දුග්ගති අපරෙ දුවෙ;
මිත්තාමච්චා දුවෙ වුත්තා, තයො ච දෙවචාරිකාති.

3. සරණානිවග්ගො

1. පඨමමහානාමසුත්තං

1017. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච – ''ඉදං, භන්තෙ, කපිලවත්ථු ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච බාහුජඤ්ඤං ආකිණ්ණමනුස්සං සම්බාධබ්‍යූහං. සො ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවන්තං වා පයිරුපාසිත්වා මනොභාවනීයෙ වා භික්ඛූ සායන්හසමයං කපිලවත්ථුං පවිසන්තො; භන්තෙනපි [විබ්භන්තෙනපි (සී.), භමන්තෙනපි (ක.)] හත්ථිනා සමාගච්ඡාමි ; භන්තෙනපි අස්සෙන සමාගච්ඡාමි; භන්තෙනපි රථෙන සමාගච්ඡාමි; භන්තෙනපි සකටෙන සමාගච්ඡාමි; භන්තෙනපි පුරිසෙන සමාගච්ඡාමි. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, තස්මිං සමයෙ මුස්සතෙව [මුසතෙව (?)] භගවන්තං ආරබ්භ සති, මුස්සති [මුසති (?)] ධම්මං ආරබ්භ සති, මුස්සති සඞ්ඝං ආරබ්භ සති. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, එවං හොති – 'ඉමම්හි චාහං සමයෙ කාලං කරෙය්‍යං, කා මය්හං ගති, කො අභිසම්පරායො'''ති?

''මා භායි, මහානාම, මා භායි, මහානාම! අපාපකං තෙ මරණං භවිස්සති අපාපිකා කාලංකිරියා [කාලකිරියා (සී. ස්‍යා. කං.)]. යස්ස කස්සචි, මහානාම, දීඝරත්තං සද්ධාපරිභාවිතං චිත්තං සීලපරිභාවිතං චිත්තං සුතපරිභාවිතං චිත්තං චාගපරිභාවිතං චිත්තං පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං, තස්ස යො හි ඛ්වායං කායො රූපී චාතුමහාභූතිකො [චාතුම්මහාභූතිකො (සී. ස්‍යා. කං.)] මාතාපෙත්තිකසම්භවො ඔදනකුම්මාසූපචයො අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මො. තං ඉධෙව කාකා වා ඛාදන්ති ගිජ්ඣා වා ඛාදන්ති කුලලා වා ඛාදන්ති සුනඛා වා ඛාදන්ති සිඞ්ගාලා [සිගාලා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] වා ඛාදන්ති විවිධා වා පාණකජාතා ඛාදන්ති; යඤ්ච ඛ්වස්ස චිත්තං දීඝරත්තං සද්ධාපරිභාවිතං…පෙ…. පඤ්ඤාපරිභාවිතං තං උද්ධගාමි හොති විසෙසගාමි.

''සෙය්‍යථාපි, මහානාම, පුරිසො සප්පිකුම්භං වා තෙලකුම්භං වා ගම්භීරං උදකරහදං ඔගාහිත්වා භින්දෙය්‍ය. තත්‍ර යා අස්ස සක්ඛරා වා කඨලා [කථලා (පී. ක.)] වා සා අධොගාමී අස්ස, යඤ්ච ඛ්වස්ස තත්‍ර සප්පි වා තෙලං වා තං උද්ධගාමි අස්ස විසෙසගාමි. එවමෙව ඛො, මහානාම, යස්ස කස්සචි දීඝරත්තං සද්ධාපරිභාවිතං චිත්තං…පෙ…. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං තස්ස යො හි ඛ්වායං කායො රූපී චාතුමහාභූතිකො මාතාපෙත්තිකසම්භවො ඔදනකුම්මාසූපචයො අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මො තං ඉධෙව කාකා වා ඛාදන්ති ගිජ්ඣා වා ඛාදන්ති කුලලා වා ඛාදන්ති සුනඛා වා ඛාදන්ති සිඞ්ගාලා වා ඛාදන්ති විවිධා වා පාණකජාතා ඛාදන්ති; යඤ්ච ඛ්වස්ස චිත්තං දීඝරත්තං සද්ධාපරිභාවිතං…පෙ…. පඤ්ඤාපරිභාවිතං තං උද්ධගාමි හොති විසෙසගාමි. තුය්හං ඛො පන, මහානාම, දීඝරත්තං සද්ධාපරිභාවිතං චිත්තං…පෙ…. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං . මා භායි, මහානාම , මා භායි, මහානාම! අපාපකං තෙ මරණං භවිස්සති, අපාපිකා කාලංකිරියා''ති. පඨමං.

2. දුතියමහානාමසුත්තං

1018. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච – ''ඉදං, භන්තෙ, කපිලවත්ථු ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච බාහුජඤ්ඤං ආකිණ්ණමනුස්සං සම්බාධබ්‍යූහං. සො ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවන්තං වා පයිරුපාසිත්වා මනොභාවනීයෙ වා භික්ඛූ සායන්හසමයං කපිලවත්ථුං පවිසන්තො; භන්තෙනපි හත්ථිනා සමාගච්ඡාමි; භන්තෙනපි අස්සෙන සමාගච්ඡාමි;

හන්තෙනපි රථෙන සමාගච්ඡාමි; හන්තෙ, නපි සකටෙන සමාගච්ඡාමි; හන්තෙ, නපි පුරිසෙන සමාගච්ඡාමි. තස්ස මය්හං, හන්තෙ, තස්මිං සමයෙ මුස්සතෙව භගවන්තං ආරබ්භ සති, මුස්සති ධම්මං ආරබ්භ සති, මුස්සති සඞ්ඝං ආරබ්භ සති. තස්ස මය්හං, හන්තෙ, එවං හොති – 'ඉමම්හි චාහං සමයෙ කාලං කරෙය්‍යං, කා මය්හං ගති, කො අභිසම්පරායො'''ති?

''මා භායි, මහානාම, මා භායි, මහානාම! අපාපකං තෙ මරණං භවිස්සති අපාපිකා කාලංකිරියා. චතූහි ඛො, මහානාම, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා… පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ …පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි.

''සෙය්‍යථාපි , මහානාම, රුක්ඛො පාචීනනින්නො පාචීනපොණො පාචීනපබ්භාරො, සො මූලච්ඡින්නො කතමෙන පපතෙය්‍යා''ති? ''යෙන, හන්තෙ, නින්නො යෙන පොණො යෙන පබ්භාරො''ති. ''එවමෙව ඛො, මහානාම, ඉමෙහි චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො නිබ්බානනින්නො හොති නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො''ති. දුතියං.

3. ගොධසක්කසුත්තං

1019. කපිලවත්ථුනිදානං . අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන ගොධා සක්කො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ගොධං සක්කං එතදවොච – ''කතිහි [කතීහි (පී. ක.) රූපසිද්ධි ඔලොකෙතබ්බා] ත්වං, ගොධෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාසි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණ''න්ති?

''තීහි ඛ්වාහං, මහානාම, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං. කතමෙහි තීහි? ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. ඉමෙහි ඛ්වාහං, මහානාම, තීහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං.

''ත්වං පන, මහානාම, කතිහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාසි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණ''න්ති? ''චතූහි ඛ්වාහං, ගොධෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගොධෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛ්වාහං, ගොධෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණ''න්ති.

''ආගමෙහි ත්වං, මහානාම, ආගමෙහි ත්වං, මහානාම! භගවාව එතං ජානෙය්‍ය එතෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං වා අසමන්නාගතං වා''ති. ''ආයාම, ගොධෙ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාම; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙස්සාමා''ති. අථ ඛො මහානාමො සක්කො ගොධා ච සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච –

''ඉධාහං , හන්තෙ, යෙන ගොධා සක්කො තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා ගොධං සක්කං එතදවොචං – 'කතිහි ත්වං, ගොධෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාසි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං'? එවං වුත්තෙ, හන්තෙ, ගොධා සක්කො මං එතදවොච –

''තීහි ඛ්වාහං, මහානාම, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං. කතමෙහි තීහි? ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. ඉමෙහි ඛ්වාහං, මහානාම, තීහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං. ත්වං පන, මහානාම, කතමෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාසි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණ''න්ති?

''එවං වුත්තාහං, හන්තෙ, ගොධං සක්කං එතදවොචං – 'චතූහි ඛ්වාහං, ගොධෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගොධෙ,

අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛ්වාහං, ගොධෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං සොතාපන්නපුග්ගලං ආජානාමි අවිනිපාතධම්මං නියතං සම්බොධිපරායණ’’’න්ති.

‘‘එවං වුත්තෙ, භන්තෙ, ගොධා සක්කො මං එතදවොච – ‘ආගමෙහි ත්වං, මහානාම, ආගමෙහි ත්වං, මහානාම! භගවාව එතං ජානෙය්‍ය එතෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං වා අසමන්නාගතං වා’’’ති. ‘‘ඉධ , භන්තෙ, කොචිදෙව ධම්මො සමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො ච. යෙනෙව භගවා තෙනෙවාහං අස්සං. එවං පසන්නං මං, භන්තෙ, භගවා ධාරෙතු. ඉධ, භන්තෙ, කොචිදෙව ධම්මො සමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො භික්ඛුනිසඞ්ඝො ච. යෙනෙව භගවා තෙනෙවාහං අස්සං. එවං පසන්නං මං, භන්තෙ, භගවා ධාරෙතු. ඉධ, භන්තෙ, කොචිදෙව ධම්මො සමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො භික්ඛුනිසඞ්ඝො ච උපාසකා ච. යෙනෙව භගවා තෙනෙවාහං අස්සං. එවං පසන්නං මං, භන්තෙ, භගවා ධාරෙතු. ඉධ, භන්තෙ, කොචිදෙව ධම්මො සමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො භික්ඛුනිසඞ්ඝො උපාසකා උපාසිකායො ච. යෙනෙව භගවා තෙනෙවාහං අස්සං. එවං පසන්නං මං, භන්තෙ, භගවා ධාරෙතු. ඉධ, භන්තෙ, කොචිදෙව ධම්මො සමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො භික්ඛුනිසඞ්ඝො උපාසකා උපාසිකායො සදෙවකො ච ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා. යෙනෙව භගවා තෙනෙවාහං අස්සං. එවං පසන්නං මං, භන්තෙ, භගවා ධාරෙතූ’’ති. ‘‘එවංවාදී ත්වං, ගොධෙ, මහානාමං සක්කං කිං වදෙසී’’ති? ‘‘එවංවාදාහං, භන්තෙ, මහානාමං සක්කං න කිඤ්චි වදාමි, අඤ්ඤත්‍ර කල්‍යාණා අඤ්ඤත්‍ර කුසලා’’ති. තතියං.

4. පඨමසරණානිසක්කසුත්තං

1020. කපිලවත්ථුනිදානං . තෙන ඛො පන සමයෙන සරණානි [සරකානි (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] සක්කො කාලඞ්කතො හොති. සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. තත්‍ර සුදං සම්බහුලා සක්කා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම උජ්ඣායන්ති ඛීයන්ති විපාචෙන්ති – ‘‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! එත්ථ දානි කො න සොතාපන්නො භවිස්සති! යත්‍ර හි නාම සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො; සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. සරණානි සක්කො සික්ඛාදුබ්බල්‍යමාපාදි, මජ්ජපානං අපායී’’ති.

අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉධ, භන්තෙ, සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො. සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. තත්‍ර සුදං, භන්තෙ, සම්බහුලා සක්කා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම උජ්ඣායන්ති ඛීයන්ති විපාචෙන්ති – ‘‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො! එත්ථ දානි කො න සොතපන්නො භවිස්සති! යත්‍ර හි නාම සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො; සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. සරණානි සක්කො සික්ඛාදුබ්බල්‍යමාපාදි, මජ්ජපානං අපායී’’ති.

‘‘යො සො, මහානාම, දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො, සො කථං විනිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය! යඤ්හි තං, මහානාම, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො’ති, සරණානි සක්කං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. සරණානි , මහානාම, සක්කො දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො. සො කථං විනිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය!

‘‘ඉධ, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො විමුත්තියා ච සමන්නාගතො. සො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො හොති තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා [අස්මා (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] ලොකා. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො

න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී හොති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති . අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා… පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති; ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණොති . අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො න හෙව ඛො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති… න ධම්මෙ…පෙ…. න සඞ්ඝෙ…පෙ…. න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. අපි චස්ස ඉමෙ ධම්මා හොන්ති – සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. තථාගතප්පවෙදිතා චස්ස ධම්මා පඤ්ඤාය මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්ති. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො අගන්තා නිරයං අගන්තා තිරච්ඡානයොනිං අගන්තා පෙත්තිවිසයං අගන්තා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො න හෙව ඛො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති… න ධම්මෙ…පෙ…. න සඞ්ඝෙ…පෙ…. න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො, අපි චස්ස ඉමෙ ධම්මා හොන්ති සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ…. පඤ්ඤින්ද්‍රියං. තථාගතෙ චස්ස සද්ධාමත්තං හොති පෙමමත්තං. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො අගන්තා නිරයං අගන්තා තිරච්ඡානයොනිං අගන්තා පෙත්තිවිසයං අගන්තා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං. ඉමෙ චෙපි, මහානාම, මහාසාලා සුභාසිතං දුබ්භාසිතං ආජානෙය්‍යුං, ඉමෙ චාහං [ඉමෙචාහං (සයා. කං.), ඉමෙසාහං (ක.)] මහාසාලෙ බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’ති; කිමඞ්ගං [කිමඞ්ග (සී. සයා. කං. පී.)] පන සරණානිං සක්කං. සරණානි, මහානාම, සක්කො මරණකාලෙ සික්ඛං සමාදියී’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියසරණානිසක්කසුත්තං

1021. කපිලවත්ථුනිදානං . තෙන ඛො පන සමයෙන සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො හොති. සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. තත්‍ර සුදං සම්බහුලා සක්කා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම උජ්ඣායන්ති ඛීයන්ති විපාචෙන්ති – ‘‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! එත්ථ දානි කො න සොතාපන්නො භවිස්සති! යත්‍ර හි නාම සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො. සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. සරණානි සක්කො සික්ඛාය අපරිපූරකාරී අහොසී’’ති. අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘ඉධ, භන්තෙ, සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො. සො භගවතා බ්‍යාකතො – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. තත්‍ර සුදං, භන්තෙ, සම්බහුලා සක්කා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම උජ්ඣායන්ති ඛීයන්ති විපාචෙන්ති – ‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! එත්ථ දානි කො න සොතාපන්නො භවිස්සති! යත්‍ර හි නාම සරණානි සක්කො කාලඞ්කතො. සො භගවතා බ්‍යාකතො – සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණොති. සරණානි සක්කො සික්ඛාය අපරිපූරකාරී අහොසී’’’ති.

‘‘යො සො, මහානාම, දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො, සො කථං විනිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය! යඤ්හි තං, මහානාම, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො’, සරණානිං සක්කං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. සරණානි, මහානාම, සක්කො දීඝරත්තං උපාසකො බුද්ධං සරණං ගතො ධම්මං සරණං ගතො සඞ්ඝං සරණං ගතො, සො කථං විනිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය!

‘‘ඉධ, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො විමුත්තියා ච සමන්නාගතො . සො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. අයම්පි ඛො, මහානාම , පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ. … සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා අන්තරාපරිනිබ්බායී හොති, උපහච්චපරිනිබ්බායී හොති, අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී හොති, උද්ධංසොතො හොති

අකනිට්ඨගාමී. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ. … සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී හොති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. අයම්පි ඛො, මහානාම , පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ. … සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.… න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො. සො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො න හෙව ඛො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො…පෙ.… න ධම්මෙ…පෙ.… න සඞ්ඝෙ…පෙ.… න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො; අපි චස්ස ඉමෙ ධම්මා හොන්ති – සද්ධින්ද්‍රියං …පෙ.… පඤ්ඤින්ද්‍රියං. තථාගතප්පවෙදිතා චස්ස ධම්මා පඤ්ඤාය මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්ති. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො අගන්තා නිරයං අගන්තා තිරච්ඡානයොනිං අගන්තා පෙත්තිවිසයං අගන්තා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං.

‘‘ඉධ පන, මහානාම, එකච්චො පුග්ගලො න හෙව ඛො බුද්ධෙ එකන්තගතො හොති අභිප්පසන්නො… න ධම්මෙ…පෙ.… න සඞ්ඝෙ…පෙ.… න හාසපඤ්ඤො න ජවනපඤ්ඤො න ච විමුත්තියා සමන්නාගතො; අපි චස්ස ඉමෙ ධම්මා හොන්ති – සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ.… පඤ්ඤින්ද්‍රියං. තථාගතෙ චස්ස සද්ධාමත්තං හොති පෙමමත්තං. අයම්පි ඛො, මහානාම, පුග්ගලො අගන්තා නිරයං අගන්තා තිරච්ඡානයොනිං අගන්තා පෙත්තිවිසයං අගන්තා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං.

‘‘සෙය්‍යථාපි, මහානාම, දුක්ඛෙත්තං දුබ්භූමං අවිහතඛාණුකං, බීජානි චස්සු ඛණ්ඩානි පූතීනි වාතාතපහතානි අසාරාදානි අසුඛසයිතානි [අසුඛාපස්සයිතානි (ක.)], දෙවො ච න සම්මා [දෙවො පන සම්මා (ස්‍යා. කං.), දෙවො න සම්මා (ක.) දී. නි. 2.438] ධාරං අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍ය. අපි නු තානි බීජානි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවමෙව ඛො, මහානාම, ඉධ ධම්මො දුරක්ඛාතො [ද්වාක්ඛාතො (පී. ක.)] හොති දුප්පවෙදිතො අනිය්‍යානිකො අනුපසමසංවත්තනිකො අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො – ඉදමහං දුක්ඛෙත්තස්මිං වදාමි. තස්මිඤ්ච ධම්මෙ සාවකො විහරති ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී – ඉදමහං දුබ්බීජස්මිං වදාමි’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, මහානාම, සුඛෙත්තං සුභූමං සුවිහතඛාණුකං, බීජානි චස්සු අඛණ්ඩානි අපූතීනි අවාතාතපහතානි සාරාදානි සුඛසයිතානි; දෙවො ච [දෙවො චස්ස (ස්‍යා. කං. ක.)] සම්මා ධාරං අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍ය. අපි නු තානි බීජානි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘එවමෙව ඛො, මහානාම, ඉධ ධම්මො ස්වාක්ඛාතො හොති සුප්පවෙදිතො නිය්‍යානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො – ඉදමහං සුඛෙත්තස්මිං වදාමි. තස්මිඤ්ච ධම්මෙ සාවකො විහරති ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී – ඉදමහං සුබීජස්මිං වදාමි. කිමඞ්ගං පන සරණානිං සක්කං! සරණානි, මහානාම, සක්කො මරණකාලෙ සික්ඛාය පරිපූරකාරී අහොසී’’ති. පඤ්චමං.

6. පඨමඅනාථපිණ්ඩිකසුත්තං

1022. සාවත්ථිනිදානං . තෙන ඛො පන සමයෙන අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පාදෙ සිරසා වන්ද – ‘අනාථපිණ්ඩිකො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. එවඤ්ච වදෙහි – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති.

‘‘එවං , භන්තෙ’’ති ඛො සො පුරිසො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො පුරිසො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච –

‘‘අනාථපිණ්ඩිකො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පාදෙ සිරසා වන්දති. එවඤ්ච වදති – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. අධිවාසෙසි ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ආයස්මතා ආනන්දෙන පච්ඡාසමණෙන යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං එතදවොච – ‘‘කච්චි තෙ, ගහපති, ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං, න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, බුද්ධෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තථාරූපො තෙ බුද්ධෙ අප්පසාදො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදො – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. තඤ්ච පන තෙ බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, ධම්මෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපො තෙ ධම්මෙ අප්පසාදො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදො – ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො…පෙ…. පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති. තඤ්ච පන තෙ ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, සඞ්ඝෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපො තෙ සඞ්ඝෙ අප්පසාදො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදො – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. තඤ්ච පන තෙ සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, දුස්සීල්‍යෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපං තෙ දුස්සීල්‍යං නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, අරියකන්තානි සීලානි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකානි. තානි ච පන තෙ අරියකන්තානි සීලානි අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපාය ඛො, ගහපති, මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපා තෙ මිච්ඡාදිට්ඨි නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාදිට්ඨි. තඤ්ච පන තෙ සම්මාදිට්ඨිං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාසඞ්කප්පෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති , තථාරූපො තෙ මිච්ඡාසඞ්කප්පො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාසඞ්කප්පො. තඤ්ච පන තෙ සම්මාසඞ්කප්පං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපාය ඛො, ගහපති, මිච්ඡාවාචාය සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපා තෙ මිච්ඡාවාචා නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාවාචා. තඤ්ච පන තෙ සම්මාවාචං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාකම්මන්තෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපො තෙ මිච්ඡාකම්මන්තො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාකම්මන්තො. තඤ්ච පන තෙ සම්මාකම්මන්තං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාආජීවෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපො තෙ මිච්ඡාආජීවො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාආජීවො. තඤ්ච පන තෙ සම්මාආජීවං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාවායාමෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපො තෙ මිච්ඡාවායාමො නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාවායාමො. තඤ්ච පන තෙ සම්මාවායාමං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපාය ඛො, ගහපති, මිච්ඡාසතියා සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපා තෙ මිච්ඡාසති නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාසති. තඤ්ච පන තෙ සම්මාසතිං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාසමාධිනා සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති , තථාරූපො තෙ මිච්ඡාසමාධි නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාසමාධි. තඤ්ච පන තෙ සම්මාසමාධිං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපෙන ඛො, ගහපති, මිච්ඡාඤාණෙන සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපං තෙ මිච්ඡාඤාණං නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාඤාණං. තඤ්ච පන තෙ සම්මාඤාණං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය.

‘‘යථාරූපාය ඛො, ගහපති, මිච්ඡාවිමුත්තියා සමන්නාගතො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, තථාරූපා තෙ මිච්ඡාවිමුත්ති නත්ථි. අත්ථි ච ඛො තෙ, ගහපති, සම්මාවිමුත්ති. තඤ්ච පන තෙ සම්මාවිමුත්තිං අත්තනි සමනුපස්සතො ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍යා’’ති.

අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භිංසු. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති ආයස්මන්තඤ්ච සාරිපුත්තං ආයස්මන්තඤ්ච ආනන්දං සකෙනෙව ථාලිපාකෙන පරිවිසි. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං අඤ්ඤතරං නීචාසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං ආයස්මා සාරිපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

‘‘යස්ස සද්ධා තථාගතෙ, අචලා සුප්පතිට්ඨිතා;
සීලඤ්ච යස්ස කල්‍යාණං, අරියකන්තං පසංසිතං.

‘‘සඞ්ඝෙ පසාදො යස්සත්ථි, උජුභූතඤ්ච දස්සනං;
අදලිද්දොති [අදළිද්දොති (සී. ස්‍යා. කං.)] තං ආහු, අමොඝං තස්ස ජීවිතං.

‘‘තස්මා සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච, පසාදං ධම්මදස්සනං;
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී, සරං බුද්ධානසාසන’’න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච – ‘‘හන්ද! කුතො නු ත්වං, ආනන්ද, ආගච්ඡසි දිවාදිවස්සා’’ති? ‘‘ආයස්මතා, භන්තෙ, සාරිපුත්තෙන අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති ඉමිනා ච ඉමිනා ච ඔවාදෙන ඔවදිතො’’ති. ‘‘පණ්ඩිතො, ආනන්ද, සාරිපුත්තො; මහාපඤ්ඤො, ආනන්ද, සාරිපුත්තො, යත්‍ර හි නාම චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි දසහාකාරෙහි විභජිස්සතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියඅනාථපිණ්ඩිකසුත්තං

1023. සාවත්ථිනිදානං. තෙන ඛො පන සමයෙන අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති ආබාධිකො හොති දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්ද – ‘අනාථපිණ්ඩිකො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. එවඤ්ච වදෙහි – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති.

‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සො පුරිසො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො පුරිසො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘අනාථපිණ්ඩිකො, භන්තෙ, ගහපති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පාදෙ සිරසා වන්දති. එවඤ්ච වදති – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. අධිවාසෙසි ඛො ආයස්මා ආනන්දො තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො ආයස්මා ආනන්දො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං එතදවොච – ‘‘කච්චි තෙ, ගහපති, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා

පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො''ති? ''න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං න යාපනීයං. බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො''ති.

''චතූහි ඛො, ගහපති, ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගහපති, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො බුද්ධෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති. තඤ්ච පනස්ස බුද්ධෙ අප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො ධම්මෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති. තඤ්ච පනස්ස ධම්මෙ අප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො සඞ්ඝෙ අප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති. තඤ්ච පනස්ස සඞ්ඝෙ අප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො දුස්සීල්‍යෙන සමන්නාගතො හොති. තඤ්ච පනස්ස දුස්සීල්‍යං අත්තනි සමනුපස්සතො හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං. ඉමෙහි ඛො, ගහපති, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස හොති උත්තාසො, හොති ඡම්භිතත්තං, හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''චතූහි ඛො, ගහපති, ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස සුතවතො අරියසාවකස්ස න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභයං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගහපති, සුතවා අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. තඤ්ච පනස්ස බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, සුතවා අරියසාවකො ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො…පෙ…. පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති. තඤ්ච පනස්ස ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, සුතවා අරියසාවකො සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. තඤ්ච පනස්ස සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදං අත්තනි සමනුපස්සතො න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභයං.

''පුන චපරං, ගහපති, සුතවා අරියසාවකො අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. තානි ච පනස්ස අරියකන්තානි සීලානි අත්තනි සමනුපස්සතො න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභයං. ඉමෙහි ඛො, ගහපති, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස සුතවතො අරියසාවකස්ස න හොති උත්තාසො, න හොති ඡම්භිතත්තං, න හොති සම්පරායිකං මරණභය''න්ති.

''නාහං, භන්තෙ ආනන්ද, භායාමි. ක්‍යාහං භායිස්සාමි! අහඤ්හි, භන්තෙ, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොමි – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොමි – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. යානි චිමානි, භන්තෙ, භගවතා ගිහිසාමීචිකානි සික්ඛාපදානි දෙසිතානි, නාහං තෙසං කිඤ්චි අත්තනි ඛණ්ඩං සමනුපස්සාමී''ති . ''ලාභා තෙ, ගහපති, සුලද්ධං තෙ, ගහපති! සොතාපත්තිඵලං තයා, ගහපති, බ්‍යාකත''න්ති. සත්තමං.

8. පඨමභයවෙරූපසන්තසුත්තං

1024. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං භගවා එතදවොච – ''යතො ඛො, ගහපති, අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි ච හොන්ති, චතූහි ච සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අරියො චස්ස ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි [ඛීණතිරච්ඡානයොනියො (සබ්බත්ථ)] ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො; සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'''.

''කතමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති? යං, ගහපති, පාණාතිපාතී පාණාතිපාතප්පච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියති. පාණාතිපාතා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති. යං, ගහපති, අදින්නාදායී…පෙ…. යං,

ගහපති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරී…පෙ…. යං, ගහපති, මුසාවාදී…පෙ…. යං, ගහපති, සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨායී සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානප්පච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියති. සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති. ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති.

‘‘කතමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති? ඉධ, ගහපති, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති.

‘‘කතමො චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො? ඉධ, ගහපති, අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති – ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉති ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති; යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො…පෙ…. ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො, වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයමස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො.

‘‘යතො ඛො, ගහපති, අරියසාවකස්ස ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අයඤ්චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො . සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො; සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’ති. අට්ඨමං.

9. දුතියභයවෙරූපසන්තසුත්තං

1025. සාවත්ථිනිදානං…පෙ…. ‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අයඤ්චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො; සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො; සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’ති. නවමං.

10. නන්දකලිච්ඡවිසුත්තං

1026. එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. අථ ඛො නන්දකො ලිච්ඡවිමහාමත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො නන්දකං ලිච්ඡවිමහාමත්තං භගවා එතදවොච –

‘‘චතූහි ඛො, නන්දක, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, නන්දක, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, නන්දක, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

‘‘ඉමෙහි ච පන, නන්දක, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො ආයුනා සංයුත්තො හොති දිබ්බෙනපි මානුසෙනපි; වණ්ණෙන සංයුත්තො හොති දිබ්බෙනපි මානුසෙනපි; සුඛෙන සංයුත්තො හොති දිබ්බෙනපි මානුසෙනපි; යසෙන සංයුත්තො හොති දිබ්බෙනපි මානුසෙනපි; ආධිපතෙය්‍යෙන සංයුත්තො හොති දිබ්බෙනපි මානුසෙනපි. තං ඛො පනාහං, නන්දක , නාඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා සුත්වා වදාමි. අපි ච යදෙව මයා සාමං ඤාතං සාමං දිට්ඨං සාමං විදිතං, තදෙවාහං වදාමී’’ති.

එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො නන්දකං ලිච්ඡවිමහාමත්තං එතදවොච – ‘‘නහානකාලො, භන්තෙ’’ති. ‘‘අලං දානි, භණෙ, එතෙන බාහිරෙන නහානෙන. අලමිදං අජ්ඣත්තං නහානං භවිස්සති, යදිදං – භගවති පසාදො’’ති. දසමං.

සරණානිවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

මහානාමෙන ද්වෙ වුත්තා, ගොධා ච සරණා දුවෙ;

දුවෙ අනාථපිණ්ඩිකා, දුවෙ වෙරභයෙන ච;
ලිච්ඡවී දසමො වුත්තො, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

4. පුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො

1. පඨමපුඤ්ඤාභිසන්දසුත්තං

1027. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ. … සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො…පෙ…. පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති. අයං දුතියො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො…පෙ…. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. අයං තතියො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා’’ති. පඨමං.

2. දුතියපුඤ්ඤාභිසන්දසුත්තං

1028. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…..

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා අගාරං අජ්ඣාවසති මුත්තචාගො පයතපාණි වොස්සග්ගරතො යාචයොගො දානසංවිභාගරතො. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා’’ති. දුතියං.

3. තතියපුඤ්ඤාභිසන්දසුත්තං

1029. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…..

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා’’ති. තතියං.

4. පඨමදෙවපදසුත්තං

1030. සාවත්ථිනිදානං . චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, දෙවානං දෙවපදානි අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය.

කතමානි චත්තාරි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ඉදං පඨමං දෙවානං දෙවපදං අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…..

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉදං චතුත්ථං දෙවානං දෙවපදං අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි දෙවානං දෙවපදානි අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනායා’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියදෙවපදසුත්තං

1031. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, දෙවානං දෙවපදානි අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය.

‘‘කතමානි චත්තාරි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘කිං නු ඛො දෙවානං දෙවපද’න්ති? සො එවං පජානාති – ‘අබ්‍යාබජ්ඣපරමෙ ඛ්වාහං එතරහි දෙවෙ සුණාමි. න ච ඛො පනාහං කිඤ්චි බ්‍යාබාධෙමි තසං වා ථාවරං වා. අද්ධාහං දෙවපදධම්මසමන්නාගතො විහරාමී’’’ති. ඉදං පඨමං දෙවානං දෙවපදං අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…..

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘කිං නු ඛො දෙවානං දෙවපද’න්ති ? සො එවං පජානාති – ‘අබ්‍යාබජ්ඣපරමෙ ඛ්වාහං එතරහි දෙවෙ සුණාමි. න ඛො පනාහං කිඤ්චි බ්‍යාබාධෙමි තසං වා ථාවරං වා. අද්ධාහං දෙවපදධම්මසමන්නාගතො විහරාමී’ති. ඉදං චතුත්ථං දෙවානං දෙවපදං අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනාය. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි දෙවානං දෙවපදානි අවිසුද්ධානං සත්තානං විසුද්ධියා අපරියොදාතානං සත්තානං පරියොදපනායා’’ති. පඤ්චමං.

6. දෙවසභාගසුත්තං

1032. ‘‘චතූහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතං අත්තමනා දෙවා සභාගතං කථෙන්ති. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. යා තා දෙවතා බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා ඉතො චුතා තත්‍රූපපන්නා තාසං එවං හොති – ‘යථාරූපෙන ඛො මයං බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා තතො චුතා ඉධූපපන්නා, අරියසාවකොපි තථාරූපෙන බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො එහීති දෙවානං සන්තිකෙ’’’ති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. යා තා දෙවතා අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා ඉතො චුතා තත්‍රූපපන්නා තාසං එවං හොති – ‘යථාරූපෙහි ඛො මයං අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා තතො චුතා ඉධූපපන්නා, අරියසාවකොපි තථාරූපෙහි අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො එහීති දෙවානං සන්තිකෙ’ති. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං අත්තමනා දෙවා සභාගතං කථෙන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. මහානාමසුත්තං

1033. එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, උපාසකො හොතී’’ති? ‘‘යතො ඛො, මහානාම, බුද්ධං සරණං ගතො හොති, ධම්මං සරණං ගතො හොති, සඞ්ඝං සරණං ගතො හොති – එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො හොතී’’ති.

‘‘කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, උපාසකො සීලසම්පන්නො හොතී’’ති? ‘‘යතො ඛො, මහානාම, උපාසකො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති, අදින්නාදානා පටිවිරතො හොති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතො හොති, මුසාවාදා පටිවිරතො හොති, සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතො හොති, – එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො සීලසම්පන්නො හොතී’’ති.

‘‘කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, උපාසකො සද්ධාසම්පන්නො හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, මහානාම, උපාසකො සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො සද්ධාසම්පන්නො හොතී’’ති.

“කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, උපාසකො චාගසම්පන්නො හොතී”ති? “ඉධ, මහානාම, උපාසකො විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා අගාරං අජ්ඣාවසති මුත්තචාගො පයතපාණි වොස්සග්ගරතො යාචයොගො දානසංවිභාගරතො – එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො චාගසම්පන්නො හොතී”ති.

“කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, උපාසකො පඤ්ඤාසම්පන්නො හොතී”ති? “ඉධ, මහානාම, උපාසකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා – එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො පඤ්ඤාසම්පන්නො හොතී”ති. සත්තමං.

8. වස්සසුත්තං

1034. “සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, උපරිපබ්බතෙ ථුල්ලඵුසිතකෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ තං උදකං යථානින්නං පවත්තමානං පබ්බතකන්දරපදරසාඛා පරිපූරෙති, පබ්බතකන්දරපදරසාඛා පරිපූරා කුසොබ්භෙ පරිපූරෙන්ති, කුසොබ්භා පරිපූරා මහාසොබ්භෙ පරිපූරෙන්ති, මහාසොබ්භා පරිපූරා කුන්නදියො පරිපූරෙන්ති, කුන්නදියො පරිපූරා මහානදියො පරිපූරෙන්ති, මහානදියො පරිපූරා මහාසමුද්දං [මහාසමුද්දසාගරං (සබ්බත්ථ) සං. නි. 4.70] පරිපූරෙන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස යො ච බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදො, යො ච ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදො, යො ච සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදො, යානි ච අරියකන්තානි සීලානි – ඉමෙ ධම්මා සන්දමානා පාරං ගන්ත්වා ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්තී”ති. අට්ඨමං.

9. කාළිගොධසුත්තං

1035. එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන කාළිගොධාය සාකියානියා නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො කාළිගොධා සාකියානී යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො කාළිගොධං සාකියානිං භගවා එතදවොච –

“චතූහි ඛො, ගොධෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතා අරියසාවිකා සොතාපන්නා හොති අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගොධෙ, අරියසාවිකා බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා අගාරං අජ්ඣාවසති මුත්තචාගා පයතපාණිනී [පයතපාණි (සබ්බත්ථ) 3.30 මොග්ගල්ලානසුත්තං ඔලොකෙතබ්බං] වොස්සග්ගරතා යාචයොගා දානසංවිභාගරතා. ඉමෙහි ඛො, ගොධෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා අරියසාවිකා සොතාපන්නා හොති අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා”ති.

“යානිමානි, භන්තෙ, භගවතා චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි දෙසිතානි, සංවිජ්ජන්තෙ තෙ ධම්මා මයි, අහඤ්ච තෙසු ධම්මෙසු සන්දිස්සාමි. අහඤ්හි, භන්තෙ, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. යං ඛො පන කිඤ්චි කුලෙ දෙය්‍යධම්මං සබ්බං තං අප්පටිවිභත්තං සීලවන්තෙහි කල්‍යාණධම්මෙහී”ති. “ලාභා තෙ, ගොධෙ, සුලද්ධං තෙ, ගොධෙ! සොතාපත්තිඵලං තයා, ගොධෙ, බ්‍යාකත”න්ති. නවමං.

10. නන්දියසක්කසුත්තං

1036. එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො නන්දියො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො නන්දියො සක්කො භගවන්තං එතදවොච – “යස්සෙව නු ඛො, භන්තෙ, අරියසාවකස්ස චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං නත්ථි ස්වෙව නු ඛො, භන්තෙ, අරියසාවකො පමාදවිහාරී”ති.

“‘යස්ස ඛො, නන්දිය, චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං නත්ථි තමහං බාහිරො පුථුජ්ජනපක්ඛෙ ඨිතො’ති වදාමි. අපි ච, නන්දිය, යථා අරියසාවකො පමාදවිහාරී චෙව හොති, අප්පමාදවිහාරී ච තං සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී”ති. “එවං , භන්තෙ”ති ඛො නන්දියො සක්කො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච –

“කථඤ්ච, නන්දිය, අරියසාවකො පමාදවිහාරී හොති? ඉධ නන්දිය, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. සො තෙන බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සන්තුට්ඨො න උත්තරි වායමති දිවා පවිවෙකාය, රත්තිං පටිසල්ලානාය. තස්ස එවං පමත්තස්ස විහරතො පාමොජ්ජං න හොති. පාමොජ්ජෙ අසති, පීති න හොති. පීතියා අසති, පස්සද්ධි න හොති. පස්සද්ධියා අසති, දුක්ඛං විහරති. දුක්ඛිනො චිත්තං න සමාධියති. අසමාහිතෙ චිත්තෙ ධම්මා න පාතුභවන්ති. ධම්මානං අපාතුභාවා පමාදවිහාරී ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති.

‘‘පුන චපරං, නන්දිය, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. සො තෙහි අරියකන්තෙහි සීලෙහි සන්තුට්ඨො න උත්තරිං වායමති දිවා පවිවෙකාය රත්තිං පටිසල්ලානාය. තස්ස එවං පමත්තස්ස විහරතො පාමොජ්ජං න හොති. පාමොජ්ජෙ අසති, පීති න හොති. පීතියා අසති, පස්සද්ධි න හොති. පස්සද්ධියා අසති, දුක්ඛං විහරති. දුක්ඛිනො චිත්තං න සමාධියති . අසමාහිතෙ චිත්තෙ ධම්මා න පාතුභවන්ති. ධම්මානං අපාතුභාවා පමාදවිහාරී ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවං ඛො, නන්දිය, අරියසාවකො පමාදවිහාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, නන්දිය, අරියසාවකො අප්පමාදවිහාරී හොති? ඉධ, නන්දිය, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. සො තෙන බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන අසන්තුට්ඨො උත්තරිං වායමති දිවා පවිවෙකාය රත්තිං පටිසල්ලානාය. තස්ස එවං අප්පමත්තස්ස විහරතො පාමොජ්ජං ජායති. පමුදිතස්ස පීති ජායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති. පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදියති. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. සමාහිතෙ චිත්තෙ ධම්මා පාතුභවන්ති. ධම්මානං පාතුභාවා අප්පමාදවිහාරී ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති .

‘‘පුන චපරං, නන්දිය, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. සො තෙහි අරියකන්තෙහි සීලෙහි අසන්තුට්ඨො උත්තරිං වායමති දිවා පවිවෙකාය රත්තිං පටිසල්ලානාය . තස්ස එවං අප්පමත්තස්ස විහරතො පාමොජ්ජං ජායති. පමුදිතස්ස පීති ජායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති. පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදියති. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. සමාහිතෙ චිත්තෙ ධම්මා පාතුභවන්ති. ධම්මානං පාතුභාවා අප්පමාදවිහාරී ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවං ඛො, නන්දිය, අරියසාවකො අප්පමාදවිහාරී හොතී’’ති. දසමං.

පුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

අභිසන්දා තයො වුත්තා, දුවෙ දෙවපදානි ච;
සභාගතං මහානාමො, වස්සං කාළී ච නන්දියාති.

5. සගාථකපුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො

1. පඨමඅභිසන්දසුත්තං

1037. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා, කුසලාභිසන්දා, සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…..

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ , චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා, කුසලාභිසන්දා, සුඛස්සාහාරා.

‘‘ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි පුඤ්ඤාභිසන්දෙහි කුසලාභිසන්දෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස න සුකරං පුඤ්ඤස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො’ති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාපුඤ්ඤක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දෙ න සුකරං උදකස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකානි උදකාළ්හකානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසතානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසහස්සානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසතසහස්සානී’ති වාති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාඋදකක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි චතූහි පුඤ්ඤාභිසන්දෙහි කුසලාභිසන්දෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස න සුකරං පුඤ්ඤස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො’ති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාපුඤ්ඤක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘මහොදධිං අපරිමිතං මහාසරං,
බහුභෙරවං රතනගණානමාලයං;

නජ්ජො යථා නරගණසඞ්ඝසෙවිතා,
පුථූ සවන්ති උපයන්ති සාගරං.

‘‘එවං නරං අන්නපානවත්ථදදං,
සෙය්‍යානි පච්චත්ථරණස්ස [සජ්ජත්ථරණස්ස (සී.ස්‍යා. කං. පී.)] දායකං;
පුඤ්ඤස්ස ධාරා උපයන්ති පණ්ඩිතං,
නජ්ජො යථා වාරිවහාව සාගර’’න්ති. පඨමං;

2. දුතියඅභිසන්දසුත්තං

1038. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා, කුසලාභිසන්දා, සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.….

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා අගාරං අජ්ඣාවසති මුත්තචාගො පයතපාණි වොස්සග්ගරතො යාචයොගො දානසංවිභාගරතො. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො . ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා, කුසලාභිසන්දා, සුඛස්සාහාරා.

‘‘ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි පුඤ්ඤාභිසන්දෙහි කුසලාභිසන්දෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස න සුකරං පුඤ්ඤස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො , සුඛස්සාහාරො’ති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාපුඤ්ඤක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්ති, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, තත්ථ න සුකරං උදකස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකානි උදකාළ්හකානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසතානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසහස්සානී’ති වා ‘එත්තකානි උදකාළ්හකසතසහස්සානී’ති වාති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාඋදකක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි චතූහි පුඤ්ඤාභිසන්දෙහි කුසලාභිසන්දෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස න සුකරං පුඤ්ඤස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො’ති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාපුඤ්ඤක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතී’’ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ.… සත්ථා –

‘‘මහොදධිං අපරිමිතං මහාසරං,
බහුභෙරවං රතනගණානමාලයං;
නජ්ජො යථා නරගණසඞ්ඝසෙවිතා,
පුථූ සවන්ති උපයන්ති සාගරං.

‘‘එවං නරං අන්නපානවත්ථදදං,
සෙය්‍යානි පච්චත්ථරණස්ස දායකං;
පුඤ්ඤස්ස ධාරා උපයන්ති පණ්ඩිතං,
නජ්ජො යථා වාරිවහාව සාගර’’න්ති. දුතියං;

3. තතියඅභිසන්දසුත්තං

1039. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, පුඤ්ඤාභිසන්දා, කුසලාභිසන්දා, සුඛස්සාහාරා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ.… සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. අයං පඨමො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ධම්මෙ…පෙ.… සඞ්ඝෙ…පෙ.….

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. අයං චතුත්ථො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො සුඛස්සාහාරො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දා සුඛස්සාහාරා.

‘‘ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි පුඤ්ඤාභිසන්දෙහි කුසලාභිසන්දෙහි සමන්නාගතස්ස අරියසාවකස්ස න සුකරං පුඤ්ඤස්ස පමාණං ගණෙතුං – ‘එත්තකො පුඤ්ඤාභිසන්දො, කුසලාභිසන්දො, සුඛස්සාහාරො’ති. අථ ඛො අසඞ්ඛෙය්‍යො අප්පමෙය්‍යො මහාපුඤ්ඤක්ඛන්ධො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතී’’ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ.… සත්ථා –

‘‘යො පුඤ්ඤකාමො කුසලෙ පතිට්ඨිතො,
භාවෙති මග්ගං අමතස්ස පත්තියා;
සො ධම්මසාරාධිගමො ඛයෙ රතො,
න වෙධති මච්චුරාජාගමනස්මි’’න්ති [මච්චුරාජාගමිස්සතීති (සී. පී.), මච්චුජරාකම්පිස්මින්ති (ක.)]. තතියං;

4. පඨමමහද්ධනසුත්තං

1040. ‘‘චතූහි , භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො ‘අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො’ති [මහාභොගො මහායසොති (ස්‍යා. පී. ක.)] වුච්චති.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති; ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො ‘අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො’ති වුච්චතී’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියමහද්ධනසුත්තං

1041. ‘‘චතූහි , භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො ‘අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො මහායසො’ති වුච්චති.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො ‘අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො මහායසො’ති වුච්චතී’’ති. පඤ්චමං.

6. සුද්ධකසුත්තං

1042. ‘‘චතූහි , භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි …පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. ඡට්ඨං.

7. නන්දියසුත්තං

1043. කපිලවත්ථුනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො නන්දියං සක්කං භගවා එතදවොච – ‘‘චතූහි ඛො, නන්දිය, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, නන්දිය, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, නන්දිය, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. සත්තමං.

8. භද්දියසුත්තං

1044. කපිලවත්ථුනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො භද්දියං සක්කං භගවා එතදවොච – ‘‘චතූහි ඛො, භද්දිය, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, භද්දිය, අරියසාවකො බුද්ධෙ…පෙ…. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භද්දිය, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. අට්ඨමං.

9. මහානාමසුත්තං

1045. කපිලවත්ථුනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො මහානාමං සක්කං භගවා එතදවොච – ‘‘චතූහි ඛො, මහානාම, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති…පෙ…. සම්බොධිපරායණො’’.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධෙ…පෙ…. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, මහානාම, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. නවමං.

10. අඞ්ගසුත්තං

1046. ‘‘චත්තාරිමානි , භික්ඛවෙ, සොතාපත්තියඞ්ගානි. කතමානි චත්තාරි? සප්පුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මස්සවනං, යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානී’’ති. දසමං.

සගාථකපුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

අභිසන්දා තයො වුත්තා, දුවෙ මහද්ධනෙන ච;
සුද්ධං නන්දියං භද්දියං, මහානාමඞ්ගෙන තෙ දසාති.

6. සප්පඤ්ඤවග්ගො

1. සගාථකසුත්තං

1047. ‘‘චතූහි , භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො.

‘‘කතමෙහි චතූහි? ඉධ , භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති. ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘යස්ස සද්ධා තථාගතෙ, අචලා සුප්පතිට්ඨිතා;
සීලඤ්ච යස්ස කල්‍යාණං, අරියකන්තං පසංසිතං.

‘‘සඞ්ඝෙ පසාදො යස්සත්ථි, උජුභූතඤ්ච දස්සනං;
අදලිද්දොති තං ආහු, අමොඝං තස්ස ජීවිතං.

‘‘තස්මා සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච, පසාදං ධම්මදස්සනං;
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී, සරං බුද්ධානසාසන’’න්ති. පඨමං;

2. වස්සංවුත්ථසුත්තං

1048. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු සාවත්ථියං වස්සංවුත්ථො කපිලවත්ථුං අනුප්පත්තො හොති කෙනචිදෙව කරණීයෙන. අස්සොසුං ඛො කාපිලවත්ථවා සක්‍යා – ‘‘අඤ්ඤතරො කිර භික්ඛු සාවත්ථියං වස්සංවුත්ථො කපිලවත්ථුං අනුප්පත්තො’’ති.

අථ ඛො කාපිලවත්ථවා සක්‍යා යෙන සො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා තං භික්ඛුං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො කාපිලවත්ථවා සක්‍යා තං භික්ඛුං එතදවොචුං – ‘‘කච්චි, භන්තෙ, භගවා අරොගො චෙව බලවා චා’’ති? ‘‘අරොගො චාවුසො, භගවා බලවා චා’’ති. ‘‘කච්චි පන, භන්තෙ, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා අරොගා චෙව බලවන්තො චා’’ති? ‘‘සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාපි ඛො, ආවුසො, අරොගා චෙව බලවන්තො චා’’ති. ‘‘කච්චි පන, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝො අරොගො ච බලවා චා’’ති. ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො, ආවුසො, අරොගො ච බලවා චා’’ති. ‘‘අත්ථි පන තෙ, භන්තෙ, කිඤ්චි ඉමිනා අන්තරවස්සෙන භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිත’’න්ති? ‘‘සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ‘අප්පකා තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යෙ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා

උපසම්පජ්ජ විහරන්ති. අථ බො එතෙව බහුතරා භික්ඛූ යෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා'''ති.

''අපරම්පි බො මෙ, ආවුසො, භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – 'අප්පකා තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. අථ ඛො එතෙව බහුතරා භික්ඛූ යෙ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තී'''ති.

''අපරම්පි බො මෙ, ආවුසො, භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – 'අප්පකා තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යෙ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. අථ ඛො එතෙව බහුතරා භික්ඛූ යෙ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා'''ති. දුතියං.

3. ධම්මදින්නසුත්තං

1049. එකං සමයං භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ධම්මදින්නො උපාසකො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි සද්ධිං යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ධම්මදින්නො උපාසකො භගවන්තං එතදවොච – ''ඔවදතු නො, භන්තෙ, භගවා; අනුසාසතු නො, භන්තෙ, භගවා යං අම්හාකං අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති.

''තස්මාතිහ වො, ධම්මදින්නං, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතපටිසංයුත්තා තෙ කාලෙන කාලං උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමා'ති. එවඤ්හි වො, ධම්මදින්න, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. ''න ඛො නෙතං, භන්තෙ, සුකරං අම්හෙහි පුත්තසම්බාධසයනං අජ්ඣාවසන්තෙහි කාසිකචන්දනං පච්චනුභොන්තෙහි මාලාගන්ධවිලෙපනං ධාරයන්තෙහි ජාතරූපරජතං සාදියන්තෙහි – යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතපටිසංයුත්තා තෙ කාලෙන කාලං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං. තෙසං නො, භන්තෙ, භගවා අම්හාකං පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු ඨිතානං උත්තරිධම්මං දෙසෙතූ''ති.

''තස්මාතිහ වො, ධම්මදින්න, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා භවිස්සාම – ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා භවිස්සාම අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහී'ති. එවඤ්හි වො, ධම්මදින්න, සික්ඛිතබ්බ''න්ති.

''යානිමානි, භන්තෙ, භගවතා චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි දෙසිතානි, සංවිජ්ජන්තෙ තෙ ධම්මා අම්හෙසු, මයඤ්ච තෙසු ධම්මෙසු සන්දිස්සාම. මයඤ්හි භන්තෙ, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා – ඉතිපි සො භගවා… පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා අඛණ්ඩෙහි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකෙහී''ති. ''ලාභා වො , ධම්මදින්න, සුලද්ධං වො, ධම්මදින්න! සොතාපත්තිඵලං තුම්හෙහි බ්‍යාකත''න්ති. තතියං.

4. ගිලානසුත්තං

1050. එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ භගවතො චීවරකම්මං කරොන්ති – ''නිට්ඨිතචීවරො භගවා තෙමාසච්චයෙන චාරිකං පක්කමිස්සතී''ති. අස්සොසි ඛො මහානාමො සක්කො – ''සම්බහුලා කිර භික්ඛූ භගවතො චීවරකම්මං කරොන්ති – 'නිට්ඨිතචීවරො භගවා තෙමාසච්චයෙන චාරිකං පක්කමිස්සතී'''ති . අථ ඛො මහානාමො සක්කො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහානාමො සක්කො භගවන්තං එතදවොච – ''සුතමෙතං, භන්තෙ – 'සම්බහුලා කිර භික්ඛූ භගවතො චීවරකම්මං කරොන්ති – නිට්ඨිතචීවරො භගවා තෙමාසච්චයෙන චාරිකං පක්කමිස්සතී'ති. න ඛො නෙතං [න ඛො තෙ එතං (සී. පී.)], භන්තෙ, භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං සප්පඤ්ඤෙන උපාසකෙන සප්පඤ්ඤො උපාසකො ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො ඔවදිතබ්බො''ති.

''සප්පඤ්ඤෙන මහානාම, උපාසකෙන සප්පඤ්ඤො උපාසකො ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො චතූහි අස්සාසනීයෙහි ධම්මෙහි අස්සාසෙතබ්බො – 'අස්සාසතායස්මා – අත්ථායස්මතො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදො ඉතිපි සො භගවා…පෙ…. සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති . අස්සාසතායස්මා – අත්ථායස්මතො ධම්මෙ…පෙ…. සඞ්ඝෙ…පෙ…. අරියකන්තානි සීලානි අඛණ්ඩානි…පෙ…. සමාධිසංවත්තනිකානී'''ති.

''සප්පඤ්ඤෙන , මහානාම, උපාසකෙන සප්පඤ්ඤො උපාසකො ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො ඉමෙහි චතූහි අස්සාසනීයෙහි ධම්මෙහි අස්සාසෙත්වා එවමස්ස වචනීයො – 'අත්ථායස්මතො මාතාපිතූසු අපෙක්ඛා'ති? සො

වෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘අත්ථි මෙ මාතාපිතූසු අපෙක්ඛා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘ආයස්මා ඛො මාරිසො මරණධම්මො. සචෙ පායස්මා මාතාපිතූසු අපෙක්ඛං කරිස්සති, මරිස්සතෙව; නො චෙ පායස්මා මාතාපිතූසු අපෙක්ඛං කරිස්සති, මරිස්සතෙව. සාධායස්මා, යා තෙ මාතාපිතූසු අපෙක්ඛා තං පජහා’’’ති.

‘‘සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘යා මෙ මාතාපිතූසු අපෙක්ඛා සා පහීනා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘අත්ථි පනායස්මතො පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා’ති? සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘අත්ථි මෙ පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘ආයස්මා ඛො මාරිසො මරණධම්මො. සචෙ පායස්මා පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛං කරිස්සති, මරිස්සතෙව; නො චෙ පායස්මා පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛං කරිස්සති, මරිස්සතෙව. සාධායස්මා, යා තෙ පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා තං පජහා’’’ති.

‘‘සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘යා මෙ පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා සා පහීනා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘අත්ථි පනායස්මතො මානුසකෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු අපෙක්ඛා’ති? සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘අත්ථි මෙ මානුසකෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු අපෙක්ඛා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘මානුසකෙහි ඛො, ආවුසො, කාමෙහි දිබ්බා කාමා අභික්කන්තතරා ච පණීතතරා ච. සාධායස්මා, මානුසකෙහි කාමෙහි චිත්තං වුට්ඨාපෙත්වා චාතුමහාරාජිකෙසු [චාතුම්මහාරාජිකෙසු (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] දෙවෙසු චිත්තං අධිමොචෙහී’’’ති.

‘‘සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘මානුසකෙහි මෙ කාමෙහි චිත්තං වුට්ඨිතං, චාතුමහාරාජිකෙසු දෙවෙසු චිත්තං අධිමොචිත’න්ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘චාතුමහාරාජිකෙහි ඛො, ආවුසො , දෙවෙහි තාවතිංසා දෙවා අභික්කන්තතරා ච පණීතතරා ච. සාධායස්මා, චාතුමහාරාජිකෙහි දෙවෙහි චිත්තං වුට්ඨාපෙත්වා තාවතිංසෙසු දෙවෙසු චිත්තං අධිමොචෙහී’’’ති.

‘‘සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘චාතුමහාරාජිකෙහි මෙ දෙවෙහි චිත්තං වුට්ඨිතං, තාවතිංසෙසු දෙවෙසු චිත්තං අධිමොචිත’න්ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘තාවතිංසෙහි ඛො, ආවුසො, දෙවෙහි යාමා දෙවා…පෙ…. තුසිතා දෙවා…පෙ…. නිම්මානරතී දෙවා…පෙ…. පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවා…පෙ…. පරනිම්මිතවසවත්තීහි ඛො, ආවුසො, දෙවෙහි බ්‍රහ්මලොකො අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො ච. සාධායස්මා, පරනිම්මිතවසවත්තීහි දෙවෙහි චිත්තං වුට්ඨාපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ චිත්තං අධිමොචෙහී’ති. සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘පරනිම්මිතවසවත්තීහි මෙ දෙවෙහි චිත්තං වුට්ඨිතං, බ්‍රහ්මලොකෙ චිත්තං අධිමොචිත’න්ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘බ්‍රහ්මලොකොපි ඛො, ආවුසො, අනිච්චො අද්ධුවො සක්කායපරියාපන්නො. සාධායස්මා, බ්‍රහ්මලොකා චිත්තං වුට්ඨාපෙත්වා සක්කායනිරොධෙ චිත්තං උපසංහරාහී’’’ති.

‘‘සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – ‘බ්‍රහ්මලොකා මෙ චිත්තං වුට්ඨිතං, සක්කායනිරොධෙ චිත්තං උපසංහරාමී’ති; එවං විමුත්තචිත්තස්ස ඛො, මහානාම, උපාසකස්ස ආසවා [වස්සසත (සී. ස්‍යා.)] විමුත්තචිත්තෙන භික්ඛුනා න කිඤ්චි නානාකරණං වදාමි, යදිදං – විමුත්තියා විමුත්ත’’න්ති. චතුත්ථං.

5. සොතාපත්තිඵලසුත්තං

1051. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? සප්පුරිසසංසෙවො , සද්ධම්මස්සවනං , යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. සකදාගාමිඵලසුත්තං

1052. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා සකදාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? …පෙ…. සංවත්තන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. අනාගාමිඵලසුත්තං

1053. …පෙ…. අනාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය…පෙ…. සංවත්තන්තී’’ති. සත්තමං.

8. අරහත්තඵලසුත්තං

1054. …පෙ…. අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියාය…පෙ…. සංවත්තන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. පඤ්ඤාපටිලාභසුත්තං

1055. …පෙ…. පඤ්ඤාපටිලාභාය…පෙ…. සංවත්තන්තී’’ති. නවමං.

10. පඤ්ඤාවුද්ධිසුත්තං

1056. …පෙ…. පඤ්ඤාවුද්ධියා …පෙ…. සංවත්තන්තී''ති. දසමං.

11. පඤ්ඤාවෙපුල්ලසුත්තං

1057. …පෙ….. පඤ්ඤාවෙපුල්ලාය…පෙ…. සංවත්තන්තී''ති. එකාදසමං.

සප්පඤ්ඤවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

සගාථකං වස්සංවුත්ථං, ධම්මදින්නඤ්ච ගිලානං;
චතුරො ඵලා පටිලාභො, වුද්ධි වෙපුල්ලතාය චාති.

7. මහාපඤ්ඤවග්ගො

1. මහාපඤ්ඤාසුත්තං

1058. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා මහාපඤ්ඤතාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? සප්පුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මස්සවනං, යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා මහාපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. පඨමං.

2. පුථුපඤ්ඤාසුත්තං

1059. … පුථුපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. දුතියං.

3. විපුලපඤ්ඤාසුත්තං

1060. … විපුලපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. තතියං.

4. ගම්භීරපඤ්ඤාසුත්තං

1061. … ගම්භීරපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. චතුත්ථං.

5. අප්පමත්තපඤ්ඤාසුත්තං

1062. … අප්පමත්තපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. පඤ්චමං.

6. භූරිපඤ්ඤාසුත්තං

1063. … භූරිපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. ඡට්ඨං.

7. පඤ්ඤාබාහුල්ලසුත්තං

1064. … පඤ්ඤාබාහුල්ලා සංවත්තන්තී''ති. සත්තමං.

8. සීඝපඤ්ඤාසුත්තං

1065. … සීඝපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. අට්ඨමං.

9. ලහුපඤ්ඤාසුත්තං

1066. … ලහුපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී''ති. නවමං.

10. හාසපඤ්ඤාසුත්තං

1067. … හාසපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී’’ති. දසමං.

11. ජවනපඤ්ඤාසුත්තං

1068. … ජවනපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී’’ති. එකාදසමං.

12. තික්ඛපඤ්ඤාසුත්තං

1069. … තික්ඛපඤ්ඤතා සංවත්තන්තී’’ති. ද්වාදසමං.

13. නිබ්බෙධිකපඤ්ඤාසුත්තං

1070. … නිබ්බෙධිකපඤ්ඤතා සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො? සප්පුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මස්සවනං, යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති – ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා නිබ්බෙධිකපඤ්ඤතාය සංවත්තන්තී’’ති. තෙරසමං.

මහාපඤ්ඤවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

මහා පුථු විපුල-ගම්භීරං, අප්පමත්ත-භූරි-බාහුල්ලං;
සීඝ-ලහු-හාස-ජවන, තික්ඛ-නිබ්බෙධිකාය චාති.

සොතාපත්තිසංයුත්තං එකාදසමං.

12. සච්චසංයුත්තං

1. සමාධිවග්ගො

1. සමාධිසුත්තං

1071. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සමාධිං, භික්ඛවෙ, භාවෙථ. සමාහිතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති. කිඤ්ච යථාභූතං පජානාති? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති. සමාධිං, භික්ඛවෙ, භාවෙථ. සමාහිතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඨමං.

2. පටිසල්ලානසුත්තං

1072. ‘‘පටිසල්ලානෙ, භික්ඛවෙ, යොගමාපජ්ජථ. පටිසල්ලීනො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති. කිඤ්ච යථාභූතං පජානාති? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති. පටිසල්ලානෙ , භික්ඛවෙ, යොගමාපජ්ජථ. පටිසල්ලීනො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දුතියං.

3. පඨමකුලපුත්තසුත්තං

1073. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිංසු, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, සබ්බෙ තෙ චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස දුක්ඛසමුදයස්ස අරියසච්චස්ස දුක්ඛනිරොධස්ස අරියසච්චස්ස දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිංසු…පෙ…. පබ්බජිස්සන්ති…පෙ…. පබ්බජන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. තතියං.

4. දුතියකුලපුත්තසුත්තං

1074. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා යථාභූතං අභිසමෙසුං, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසමෙසුං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා යථාභූතං අභිසමෙස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසමෙස්සන්ති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා යථාභූතං අභිසමෙන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසමෙන්ති.

‘‘කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං කුලපුත්තා සම්මා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා යථාභූතං අභිසමෙසුං …පෙ…. අභිසමෙස්සන්ති…පෙ…. අභිසමෙන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමානි චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසමෙන්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. පඨමසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

1075. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣිංසු, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣිංසු. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣිස්සන්ති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣන්ති.

‘‘කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣිංසු…පෙ…. අභිසම්බොජ්ඣිස්සන්ති…පෙ…. අභිසම්බොජ්ඣන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමානි චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බොජ්ඣන්ති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

1076. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙසුං, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙසුං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙස්සන්ති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙන්ති.

‘‘කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙසුං…පෙ…. පකාසෙස්සන්ති…පෙ…. පකාසෙන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමානි චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුද්ධං පකාසෙන්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. විතක්කසුත්තං

1077. ‘‘මා, භික්ඛවෙ, පාපකෙ අකුසලෙ විතක්කෙ විතක්කෙය්‍යාථ [විතක්කෙථ (සී. ස්‍යා. කං.)], සෙය්‍යථිදං – කාමවිතක්කං, බ්‍යාපාදවිතක්කං, විහිංසාවිතක්කං. තං කිස්ස හෙතු? නෙතෙ, භික්ඛවෙ, විතක්කා අත්ථසංහිතා නාදිබ්‍රහ්මචරියකා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තන්ති.

‘‘විතක්කෙන්තා ච ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති විතක්කෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති විතක්කෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති විතක්කෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති විතක්කෙය්‍යාථ. තං කිස්ස හෙතු? එතෙ, භික්ඛවෙ, විතක්කා අත්ථසංහිතා එතෙ ආදිබ්‍රහ්මචරියකා එතෙ නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. සත්තමං.

8. චින්තසුත්තං

1078. ‘‘මා, භික්ඛවෙ, පාපකං අකුසලං චිත්තං චින්තෙය්‍යාථ [චින්තෙථ (සී. ස්‍යා. කං.)] – ‘සස්සතො ලොකො’ති වා ‘අසස්සතො ලොකො’ති වා, ‘අන්තවා ලොකො’ති වා ‘අනන්තවා ලොකො’ති වා, ‘තං ජීවං තං සරීර’න්ති වා ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’න්ති වා, ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා. තං කිස්ස හෙතු? නෙසා, භික්ඛවෙ, චින්තා අත්ථසංහිතා නාදිබ්‍රහ්මචරියකා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘චින්තෙන්තා ච ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති චින්තෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති චින්තෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති චින්තෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති චින්තෙය්‍යාථ. තං කිස්ස හෙතු? එසා,

භික්ඛවෙ, චින්තා අත්ථසංහිතා, එසා ආදිබ්‍රහ්මචරියකා, එසා නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. අට්ඨමං.

9. විග්ගාහිකකථාසුත්තං

1079. ‘‘මා , භික්ඛවෙ, විග්ගාහිකකථං කථෙය්‍යාථ [කථෙථ (සී. ස්‍යා. කං.)] – ‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි. කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි! මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො. සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ. පුරෙවචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡාවචනීයං පුරෙ අවච. අධිචිණ්ණං [අචිණ්ණං (ස්‍යා. කං. පී.)] තෙ විපරාවත්තං. ආරොපිතො තෙ වාදො, චර වාදප්පමොක්ඛාය. නිග්ගහිතොසි, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’ති. තං කිස්ස හෙතු? නෙසා, භික්ඛවෙ, කථා අත්ථසංහිතා නාදිබ්‍රහ්මචරියකා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘කථෙන්තා ච ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති කථෙය්‍යාථ , ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති කථෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති කථෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති කථෙය්‍යාථ…පෙ…. යොගො කරණීයො’’ති. නවමං.

10. තිරච්ඡානකථාසුත්තං

1080. ‘‘මා , භික්ඛවෙ, අනෙකවිහිතං තිරච්ඡානකථං කථෙය්‍යාථ, සෙය්‍යථිදං – රාජකථං චොරකථං මහාමත්තකථං සෙනාකථං, භයකථං යුද්ධකථං, අන්නකථං පානකථං වත්ථකථං සයනකථං මාලාකථං ගන්ධකථං, ඤාතිකථං යානකථං ගාමකථං නිගමකථං නගරකථං ජනපදකථං ඉත්ථිකථං [ඉත්ථිකථං පුරිසකථං (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] සූරකථං විසිඛාකථං කුම්භට්ඨානකථං, පුබ්බපෙතකථං නානත්තකථං, ලොකක්ඛායිකං සමුද්දක්ඛායිකං ඉතිභවාභවකථං ඉති වා. තං කිස්ස හෙතු? නෙසා, භික්ඛවෙ, කථා අත්ථසංහිතා නාදිබ්‍රහ්මචරියකා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘කථෙන්තා ච ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති කථෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති කථෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති කථෙය්‍යාථ, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති කථෙය්‍යාථ. තං කිස්ස හෙතු? එසා, භික්ඛවෙ, කථා අත්ථසංහිතා, එසා ආදිබ්‍රහ්මචරියකා, එසා නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දසමං.

සමාධිවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

සමාධි පටිසල්ලානා, කුලපුත්තා අපරෙ දුවෙ;
සමණබ්‍රාහ්මණා විතක්කං, චින්තා විග්ගාහිකා කථාති.

2. ධම්මචක්කප්පවත්තනවග්ගො

1. ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තං

1081. එකං සමයං භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තත්‍ර ඛො භගවා පඤ්චවග්ගියෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තා පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා. කතමෙ ද්වෙ? යො චායං කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගො හීනො ගම්මො පොථුජ්ජනිකො අනරියො අනත්ථසංහිතො, යො චායං අත්තකිලමථානුයොගො දුක්ඛො අනරියො අනත්ථසංහිතො. එතෙ ඛො, භික්ඛවෙ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති’’.

‘‘කතමා ච සා, භික්ඛවෙ, මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි. අයං ඛො සා,

භික්ඛවෙ, මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘ඉදං ඛො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං – ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, බ්‍යාධිපි දුක්ඛො, මරණම්පි දුක්ඛං, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං – සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා [පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාපි (පී. ක.)] දුක්ඛා. ඉදං ඛො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං – යායං තණ්හා පොනොබ්භවිකා [පොනොභවිකා (සී. පී.)] නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථීදං [සෙය්‍යථිදං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. ඉදං ඛො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං – යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො. ඉදං ඛො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං – අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි.

‘‘‘ඉදං දුක්ඛං අරියසච්ච’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍ය’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ…පෙ.… උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤාත’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘ඉදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්ච’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං පහාතබ්බ’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ…පෙ.… උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං පහීන’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘ඉදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්ච’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං සච්ඡිකාතබ්බ’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ…පෙ.… උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං සච්ඡිකත’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘‘ඉදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්ච’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං භාවෙතබ්බ’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ…පෙ.… උදපාදි. ‘තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං භාවිත’න්ති මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘යාවකීවඤ්ච මෙ, භික්ඛවෙ, ඉමෙසු චතූසු අරියසච්චෙසු එවං තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං යථාභූතං ඤාණදස්සනං න සුවිසුද්ධං අහොසි, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ , සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය ‘අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’ති පච්චඤ්ඤාසිං [අභිසම්බුද්ධො පච්චඤ්ඤාසිං (සී. ස්‍යා. කං.)].

‘‘යතො ච ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, ඉමෙසු චතූසු අරියසච්චෙසු එවං තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං යථාභූතං ඤාණදස්සනං සුවිසුද්ධං අහොසි, අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය ‘අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’ති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති [චෙතොවිමුත්ති (සී. පී.)], අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො’’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ ආයස්මතො කොණ්ඩඤ්ඤස්ස විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති.

පවත්තිතෙ ච පන භගවතා ධම්මචක්කෙ භුම්මා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘‘එතං භගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තිතං අප්පටිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මි’’න්ති. භුම්මානං දෙවානං සද්දං සුත්වා චාතුමහාරාජිකා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘‘එතං භගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තිතං, අප්පටිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මි’’න්ති. චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සද්දං සුත්වා තාවතිංසා දෙවා…පෙ.… යාමා දෙවා…පෙ.… තුසිතා දෙවා…පෙ.… නිම්මානරතී දෙවා…පෙ.… පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවා…පෙ.… බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘‘එතං භගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තිතං අප්පටිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මි’’න්ති.

ඉතිහ තෙන ඛණෙන (තෙන ලයෙන) [( ) නත්ථි (සී. ස්‍යා. කං.)] තෙන මුහුත්තෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි. අයඤ්ච දසසහස්සිලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, අප්පමාණො ච උළාරො ඔභාසො ලොකෙ පාතුරහොසි අතික්කම්ම දෙවානං දෙවානුභාවන්ති.

අථ ඛො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසි – ''අඤ්ඤාසි වත, භො, කොණ්ඩඤ්ඤො, අඤ්ඤාසි වත, භො, කොණ්ඩඤ්ඤො''ති! ඉති හිදං ආයස්මතො කොණ්ඩඤ්ඤස්ස 'අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤො' ත්වෙව නාමං අහොසීති. පඨමං.

2. තථාගතසුත්තං

1082. '''ඉදං දුක්ඛං අරියසච්ච'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍ය'න්ති භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ...පෙ.... උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤාත'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

'''ඉදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්ච'න්ති භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං පහාතබ්බ'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ...පෙ.... උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං පහීන'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

'''ඉදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්ච'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං සච්ඡිකාතබ්බ'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ...පෙ. ... උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං සච්ඡිකත'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

'''ඉදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්ච'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං භාවෙතබ්බ'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ...පෙ.... උදපාදි. 'තං ඛො පනිදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං භාවිත'න්ති, භික්ඛවෙ, තථාගතානං පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදී''ති. දුතියං.

3. ඛන්ධසුත්තං

1083. ''චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං [දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං (ස්‍යා.)] දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

''කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං? 'පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා' තිස්ස වචනීයං, සෙය්‍යථීදං [කතමෙ පඤ්ච (සී. ස්‍යා. කං.)] – රූපුපාදානක්ඛන්ධො...පෙ.... විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං.

''කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං? යායං තණ්හා පොනොබ්භවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථීදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං.

''කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං.

''කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි අරියසච්චානි.

''තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. තතියං.

4. අජ්ඣත්තිකායතනසුත්තං

1084. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං? ‘ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානී’ තිස්ස වචනීයං. කතමානි ඡ? චක්ඛායතනං…පෙ.… මනායතනං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං? යායං තණ්හා පොනොබ්භවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං.

‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි අරියසච්චානි.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. පඨමධාරණසුත්තං

1085. ‘‘ධාරෙථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති? එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අහං ඛො, භන්තෙ, ධාරෙමි භගවතා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති. ‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, ධාරෙසි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති? ‘‘දුක්ඛං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා පඨමං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි; දුක්ඛසමුදයං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා දුතියං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි; දුක්ඛනිරොධං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා තතියං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි; දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා චතුත්ථං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, ධාරෙමි භගවතා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, ධාරෙසි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානීති. දුක්ඛං ඛො, භික්ඛු, මයා පඨමං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි; දුක්ඛසමුදයං [දුක්ඛසමුදයො (සආ. කං.)] ඛො, භික්ඛු, මයා දුතියං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි; දුක්ඛනිරොධං [දුක්ඛනිරොධො (සආ. කං.)] ඛො, භික්ඛු, මයා තතියං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි; දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා [දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදං (පී.), දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං (ක.)] ඛො, භික්ඛු, මයා චතුත්ථං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි. එවං ඛො, භික්ඛු, ධාරෙහි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානීති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛු, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියධාරණසුත්තං

1086. ‘‘ධාරෙථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති? එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අහං ඛො, භන්තෙ, ධාරෙමි භගවතා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති.

‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, ධාරෙසි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති? ‘‘දුක්ඛං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා පඨමං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි. යො හි කොචි, භන්තෙ, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවං වදෙය්‍ය – ‘නෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං. අහමෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. දුක්ඛසමුදයං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා චතුත්ථං අරියසච්චං දෙසිතං ධාරෙමි. යො හි කොචි, භන්තෙ, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවං වදෙය්‍ය – ‘නෙතං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා චතුත්ථං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං. අහමෙතං දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං චතුත්ථං අරියසච්චං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං චතුත්ථං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, ධාරෙමි භගවතා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, ධාරෙසි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානීති. දුක්ඛං ඛො, භික්ඛු, මයා පඨමං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි. යො හි කොචි, භික්ඛු, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවං වදෙය්‍ය – ‘නෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං. අහමෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. දුක්ඛසමුදයං ඛො, භික්ඛු…පෙ…. දුක්ඛනිරොධං ඛො, භික්ඛු…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා ඛො, භික්ඛු, මයා චතුත්ථං අරියසච්චං දෙසිතං, තථා නං ධාරෙහි. යො හි කොචි, භික්ඛු, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවං වදෙය්‍ය – ‘නෙතං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා චතුත්ථං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං . අහමෙතං දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං චතුත්ථං අරියසච්චං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං චතුත්ථං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. එවං ඛො ත්වං, භික්ඛු, ධාරෙහි මයා චත්තාරි අරියසච්චානි දෙසිතානීති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛු, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. අවිජ්ජාසුත්තං

1087. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා, අවිජ්ජා’ති භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, අවිජ්ජා; කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති? ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං – අයං වුච්චති, භික්ඛු, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛු, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. සත්තමං.

8. විජ්ජාසුත්තං

1088. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘විජ්ජා, විජ්ජා’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, විජ්ජා; කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති? ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං – අයං වුච්චති, භික්ඛු, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛු, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. අට්ඨමං.

9. සඞ්කාසනසුත්තං

1089. ‘‘‘ඉදං දුක්ඛං අරියසච්ච’න්ති භික්ඛවෙ, මයා පඤ්ඤත්තං. තත්ථ අපරිමාණා වණ්ණා අපරිමාණා බ්‍යඤ්ජනා අපරිමාණා සඞ්කාසනා – ‘ඉතිපිදං දුක්ඛං අරියසච්ච’න්ති ; ඉදං දුක්ඛසමුදයං…පෙ…. ඉදං දුක්ඛනිරොධං…පෙ…. ‘ඉදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්ච’න්ති, භික්ඛවෙ, මයා පඤ්ඤත්තං. තත්ථ අපරිමාණා වණ්ණා අපරිමාණා බ්‍යඤ්ජනා අපරිමාණා සඞ්කාසනා – ‘ඉතිපිදං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්ච’න්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. නවමං.

10. තථසුත්තං

1090. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. කතමානි චත්තාරි? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති, භික්ඛවෙ, තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතං ; ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතං; ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතං; ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දසමං.

ධම්මචක්කප්පවත්තනවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

ධම්මචක්කං තථාගතං, ඛන්ධා ආයතනෙන ච;
ධාරණා ච ද්වෙ අවිජ්ජා, විජ්ජා සඞ්කාසනා තථාති.

3. කොටිගාමවග්ගො

1. පඨමකොටිගාමසුත්තං

1091. එකං සමයං භගවා වජ්ජීසු විහරති කොටිගාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘චතුන්නං, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානං අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච’’.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස, භික්ඛවෙ, අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. දුක්ඛසමුදයස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.… දුක්ඛනිරොධස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. තයිදං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං; උච්ඡින්නා භවතණ්හා, ඛීණා භවනෙත්ති; නත්ථිදානි පුනබ්භවො’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘චතුන්නං අරියසච්චානං, යථාභූතං අදස්සනා;
සංසිතං [සංසරිතං (ස්‍යා. කං. ක.) දී. නි. 2.155] දීඝමද්ධානං, තාසු තාස්වෙව ජාතිසු.

‘‘තානි [යානි (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] එතානි දිට්ඨානි, භවනෙත්ති සමූහතා;
උච්ඡින්නං මූලං දුක්ඛස්ස, නත්ථිදානි පුනබ්භවො’’ති. පඨමං;

2. දුතියකොටිගාමසුත්තං

1092. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘යෙ දුක්ඛං නප්පජානන්ති, අථො දුක්ඛස්ස සම්භවං;
යත්ථ ච සබ්බසො දුක්ඛං, අසෙසං උපරුජ්ඣති.

‘‘තඤ්ච මග්ගං න ජානන්ති, දුක්ඛූපසමගාමිනං;
චෙතොවිමුත්තිහීනා තෙ, අථො පඤ්ඤාවිමුත්තියා;
අභබ්බා තෙ අන්තකිරියාය, තෙ වෙ ජාතිජරූපගා.

‘‘යෙ ච දුක්ඛං පජානන්ති, අථො දුක්ඛස්ස සම්භවං;
යත්ථ ච සබ්බසො දුක්ඛං, අසෙසං උපරුජ්ඣති.

‘‘තඤ්ච මග්ගං පජානන්ති, දුක්ඛූපසමගාමිනං;
චෙතොවිමුත්තිසම්පන්නා, අථො පඤ්ඤාවිමුත්තියා;
සබ්බා තෙ අන්තකිරියාය, න තෙ ජාතිජරූපගා’’ති. දුතියං;

3. සම්මාසම්බුද්ධසුත්තං

1093. සාවත්ථිනිදානං. චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි අරියසච්චානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො ‘අරහං සම්මාසම්බුද්ධො’ති වුච්චති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. තතියං.

4. අරහන්තසුත්තං

1094. සාවත්ථිනිදානං. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣිංසු, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣිංසු. යෙ හි [යෙපි හි (බහූසු)] කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣන්ති, සබ්බෙ තෙ චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣන්ති.

‘‘කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. යෙ හි, කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣිංසු…පෙ…. අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති…පෙ…. අභිසම්බුජ්ඣන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමානි චත්තාරි අරියසච්චානි යථාභූතං අභිසම්බුජ්ඣන්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. ආසවක්ඛයසුත්තං

1095. ‘‘ජානතොහං, භික්ඛවෙ, පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි, නො අජානතො අපස්සතො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජානතො පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති, භික්ඛවෙ, ජානතො පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති ජානතො පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති ජානතො පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති ජානතො පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඤ්චමං.

6. මිත්තසුත්තං

1096. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – තෙ වො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා.

‘‘කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛසමුදයස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛනිරොධස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං – මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා තෙ වො, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. තථසුත්තං

1097. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි අරියසච්චානි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි; තස්මා ‘අරියසච්චානී’ති වුච්චන්ති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. සත්තමං.

8. ලොකසුත්තං

1098. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අරියො; තස්මා ‘අරියසච්චානී’ති වුච්චන්ති’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. අට්ඨමං.

9. පරිඤ්ඤෙය්‍යසුත්තං

1099. ‘‘චත්තාරිමානි , භික්ඛවෙ, අරියසච්චානි. කතමානි චත්තාරි? දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං – ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරි අරියසච්චානි. ඉමෙසං ඛො, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං අත්ථි අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍යං, අත්ථි අරියසච්චං පහාතබ්බං, අත්ථි අරියසච්චං සච්ඡිකාතබ්බං, අත්ථි අරියසච්චං භාවෙතබ්බං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍යං? දුක්ඛං, භික්ඛවෙ, අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍යං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං පහාතබ්බං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං සච්ඡිකාතබ්බං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං භාවෙතබ්බං.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. නවමං.

10. ගවම්පතිසුත්තං

1100. එකං සමයං සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ චෙතෙසු [චෙතියෙසු (ස්‍යා.)] විහරන්ති සහඤ්චනිකෙ [සහජනියෙ (සී. ස්‍යා. කං.)]. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලානං ථෙරානං භික්ඛූනං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තානං මණ්ඩලමාළෙ සන්නිසින්නානං සන්නිපතිතානං අයමන්තරාකථා උදපාදි – ‘‘යො නු ඛො, ආවුසො, දුක්ඛං පස්සති දුක්ඛසමුදයම්පි සො පස්සති, දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදම්පි පස්සතී’’ති.

එවං වුත්තෙ ආයස්මා ගවම්පති ථෙරො [ගවම්පතිත්ථෙරො (ස්‍යා. කං.)] භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං, සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ‘යො , භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පස්සති දුක්ඛසමුදයම්පි සො පස්සති, දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදම්පි පස්සති. යො දුක්ඛසමුදයං පස්සති දුක්ඛම්පි සො පස්සති, දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදම්පි පස්සති. යො දුක්ඛනිරොධං පස්සති දුක්ඛම්පි සො පස්සති, දුක්ඛසමුදයම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදම්පි පස්සති. යො දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං පස්සති දුක්ඛම්පි සො පස්සති, දුක්ඛසමුදයම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සතී’’’ති. දසමං.

කොටිගාමවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ වජ්ජී සම්මාසම්බුද්ධො, අරහං ආසවක්ඛයො;
මිත්තං තථා ච ලොකො ච, පරිඤ්ඤෙය්‍යං ගවම්පතීති.

4. සීසපාවනවග්ගො

1. සීසපාවනසුත්තං

1101. එකං සමයං භගවා කොසම්බියං විහරති සීසපාවනෙ [සිංසපාවනෙ (සී. පී.)]. අථ ඛො භගවා පරිත්තානි සීසපාපණ්ණානි පාණිනා ගහෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යානි වා මයා පරිත්තානි සීසපාපණ්ණානි පාණිනා ගහිතානි යදිදං උපරි සීසපාවනෙ’’ති? ‘‘අප්පමත්තකානි , භන්තෙ, භගවතා පරිත්තානි සීසපාපණ්ණානි පාණිනා ගහිතානි; අථ ඛො එතානෙව බහුතරානි යදිදං උපරි සීසපාවනෙ’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, එතදෙව බහුතරං යං වො මයා අභිඤ්ඤාය අනක්ඛාතං. කස්මා චෙතං, භික්ඛවෙ, මයා අනක්ඛාතං? න හෙතං, භික්ඛවෙ, අත්ථසංහිතං නාදිබ්‍රහ්මචරියකං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති; තස්මා තං මයා අනක්ඛාතං’’.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, මයා අක්ඛාතං? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති, භික්ඛවෙ, මයා අක්ඛාතං, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති මයා අක්ඛාතං, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති මයා අක්ඛාතං, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති මයා අක්ඛාතං’’.

‘‘කස්මා චෙතං, භික්ඛවෙ, මයා අක්ඛාතං? එතඤ්හි, භික්ඛවෙ, අත්ථසංහිතං එතං ආදිබ්‍රහ්මචරියකං එතං නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති; තස්මා තං මයා අක්ඛාතං .

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.... ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඨමං.

2. ඛදිරපත්තසුත්තං

1102. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං ඛදිරපත්තානං වා සරලපත්තානං [පලාසපත්තානං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] වා ආමලකපත්තානං වා පුටං කරිත්වා උදකං වා තාලපත්තං වා ආහරිස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච…පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං පදුමපත්තානං වා පලාසපත්තානං වා මාලුවපත්තානං වා පුටං කරිත්වා උදකං වා තාලපත්තං වා ආහරිස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච ...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.... ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දුතියං.

3. දණ්ඩසුත්තං

1103. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දණ්ඩො උපරිවෙහාසං ඛිත්තො සකිම්පි මූලෙන නිපතති, සකිම්පි අග්ගෙන නිපතති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජානීවරණා සත්තා තණ්හාසංයොජනා සන්ධාවන්තා සංසරන්තා [තණ්හාසංයොජනබන්ධා සන්ධාවතා (ක.)] සකිම්පි අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡන්ති, සකිම්පි පරස්මා ලොකා ඉමං ලොකං ආගච්ඡන්ති. තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.... ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. තතියං.

4. චෙලසුත්තං

1104. ‘‘ආදිත්තෙ , භික්ඛවෙ, චෙලෙ වා සීසෙ වා කිමස්ස කරණීය’’න්ති? ‘‘ආදිත්තෙ, භන්තෙ, චෙලෙ වා සීසෙ වා, තස්සෙව චෙලස්ස වා සීසස්ස වා නිබ්බාපනාය අධිමත්තො ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච අප්පටිවානී ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච කරණීය’’න්ති.

‘‘ආදිත්තං, භික්ඛවෙ, චෙලං වා සීසං වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා අමනසිකරිත්වා අනභිසමෙතානං චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය අධිමත්තො ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච අප්පටිවානී ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච කරණීයං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.... ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. සත්තිසතසුත්තං

1105. "සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො වස්සසතායුකො වස්සසතජීවී. තමෙනං එවං වදෙය්‍ය – 'එහම්භො පුරිස, පුබ්බණ්හසමයං තං සත්තිසතෙන හනිස්සන්ති, මජ්ඣන්හිකසමයං සත්තිසතෙන හනිස්සන්ති, සායන්හසමයං සත්තිසතෙන හනිස්සන්ති. සො ඛො ත්වං, අම්භො පුරිස, දිවසෙ දිවසෙ තීහි තීහි සත්තිසතෙහි හඤ්ඤමානො වස්සසතායුකො වස්සසතජීවී වස්සසතස්ස අච්චයෙන අනභිසමෙතානි චත්තාරි අරියසච්චානි අභිසමෙස්සසී'''ති.

"අත්ථවසිකෙන, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තෙන අලං උපගන්තුං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො; පුබ්බා කොටි නප්පඤ්ඤායති සත්තිප්පහාරානං අසිප්පහාරානං උසුප්පහාරානං ඵරසුප්පහාරානං [අසිප්පහාරානං ඵරසුප්පහාරානං (ක.)]. එවඤ්චෙතං, භික්ඛවෙ, අස්ස. න ඛො පනාහං, භික්ඛවෙ, සහ දුක්ඛෙන, සහ දොමනස්සෙන චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයං වදාමි; අපි චාහං, භික්ඛවෙ, සහාව සුඛෙන, සහාව සොමනස්සෙන චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයං වදාමි. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

"තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. පඤ්චමං.

6. පාණසුත්තං

1106. "සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො යං ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං තච්ඡෙත්වා එකජ්ඣං සංහරෙය්‍ය; එකජ්ඣං සංහරිත්වා සූලං කරෙය්‍ය. සූලං කරිත්වා යෙ මහාසමුද්දෙ මහන්තකා පාණා තෙ මහන්තකෙසු සූලෙසු ආවුනෙය්‍ය, යෙ මහාසමුද්දෙ මජ්ඣිමකා පාණා තෙ මජ්ඣිමකෙසු සූලෙසු ආවුනෙය්‍ය, යෙ මහාසමුද්දෙ සුඛුමකා පාණා තෙ සුඛුමකෙසු සූලෙසු ආවුනෙය්‍ය. අපරියාදින්නා ච, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දෙ ඔළාරිකා පාණා අස්සු.

"අථ ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය. ඉතො බහුතරා ඛො, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දෙ සුඛුමකා පාණා, යෙ න සුකරා සූලෙසු ආවුනිතුං. තං කිස්ස හෙතු? සුඛුමත්තා , භික්ඛවෙ, අත්තභාවස්ස. එවං මහා ඛො, භික්ඛවෙ, අපායො. එවං මහන්තස්මා ඛො, භික්ඛවෙ, අපායස්මා පරිමුත්තො දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං පජානාති...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං පජානාති.

"තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමසූරියසුත්තං

1107. "සූරියස්ස [සුරියස්ස (සී. ස්‍යා. කං. පී.)], භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – අරුණුග්ගං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසමයාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං, යදිදං – සම්මාදිට්ඨි. තස්සෙතං භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං – 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං පජානිස්සති...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං පජානිස්සති.

"තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. සත්තමං.

8. දුතියසූරියසුත්තං

1108. "යාවකීවඤ්ච , භික්ඛවෙ, චන්දිමසූරියා ලොකෙ නුප්පජ්ජන්ති, නෙව තාව මහතො ආලොකස්ස පාතුභාවො හොති මහතො ඔභාසස්ස. අන්ධතමං තදා හොති අන්ධකාරතිමිසා . නෙව තාව රත්තින්දිවා [රත්තිදිවා (ක.)] පඤ්ඤායන්ති, න මාසද්ධමාසා පඤ්ඤායන්ති, න උතුසංවච්ඡරා පඤ්ඤායන්ති.

"යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, චන්දිමසූරියා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති, අථ මහතො ආලොකස්ස පාතුභාවො හොති මහතො ඔභාසස්ස. නෙව අන්ධකාරතමං තදා හොති න අන්ධකාරතිමිසා. අථ රත්තින්දිවා පඤ්ඤායන්ති, මාසද්ධමාසා පඤ්ඤායන්ති, උතුසංවච්ඡරා පඤ්ඤායන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යාවකීවඤ්ච තථාගතො ලොකෙ නුප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, නෙව තාව මහතො ආලොකස්ස පාතුභාවො හොති මහතො ඔභාසස්ස. අන්ධතමං තදා හොති අන්ධකාරතිමිසා. නෙව තාව චතුන්නං අරියසච්චානං ආචික්ඛණා හොති දෙසනා පඤ්ඤාපනා පට්ඨපනා විවරණා විභජනා උත්තානීකම්මං.

"යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, අථ මහතො ආලොකස්ස පාතුභාවො හොති මහතො ඔභාසස්ස. නෙව අන්ධතමං තදා හොති න අන්ධකාරතිමිසා. අථ ඛො චතුන්නං අරියසච්චානං ආචික්ඛණා හොති දෙසනා පඤ්ඤාපනා පට්ඨපනා විවරණා විභජනා උත්තානීකම්මං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස .

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. අට්ඨමං.

9. ඉන්දඛීලසුත්තං

1109. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, තෙ අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති [ඔලොකෙන්ති (සී. ස්‍යා.)] – ‘අයං නූන භවං ජානං ජානාති, පස්සං පස්සතී’’’ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, තූලපිචු වා කප්පාසපිචු වා ලහුකො වාතූපාදානො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො. තමෙනං පුරත්ථිමො වාතො පච්ඡිමෙන සංහරෙය්‍ය, පච්ඡිමො වාතො පුරත්ථිමෙන සංහරෙය්‍ය, උත්තරො වාතො දක්ඛිණෙන සංහරෙය්‍ය, දක්ඛිණො වාතො උත්තරෙන සංහරෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? ලහුකත්තා, භික්ඛවෙ, කප්පාසපිචුනො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ හි කෙචි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, තෙ අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති – ‘අයං නූන භවං ජානං ජානාති, පස්සං පස්සතී’ති. තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ න අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති – ‘අයං නූන භවං ජානං ජානාති, පස්සං පස්සතී’’’ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයොඛීලො වා ඉන්දඛීලො වා ගම්භීරනෙමො සුනිඛාතො අචලො අසම්පකම්පී. පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය භුසා වාතවුට්ඨි, නෙව සඞ්කම්පෙය්‍ය [නෙව නං සඞ්කම්පෙය්‍ය (සී. පී.)] න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පචාලෙය්‍ය; පච්ඡිමාය චෙපි දිසාය…පෙ…. උත්තරාය චෙපි දිසාය…පෙ…. දක්ඛිණාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය භුසා වාතවුට්ඨි, නෙව සඞ්කම්පෙය්‍ය න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පචාලෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? ගම්භීරත්තා, භික්ඛවෙ, නෙමස්ස සුනිඛාතත්තා ඉන්දඛීලස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ ච ඛො කෙචි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානන්ති…පෙ…. අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ න අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති – ‘අයං නූන භවං ජානං ජානාති, පස්සං පස්සතී’ති. තං කිස්ස හෙතු? සුදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. නවමං.

10. වාදත්ථිකසුත්තං

1110. ‘‘යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති, පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා වාදත්ථිකො වාදගවෙසී – ‘වාදමස්ස ආරොපෙස්සාමී’ති, තං වත සහධම්මෙන සඞ්කම්පෙස්සති වා සම්පකම්පෙස්සති වා සම්පචාලෙස්සති වාති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. පච්ඡිමාය චෙපි දිසාය…පෙ…. උත්තරාය චෙපි දිසාය…පෙ…. දක්ඛිණාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා වාදත්ථිකො වාදගවෙසී – ‘වාදමස්ස ආරොපෙස්සාමී’ති, තං වත සහධම්මෙන සඞ්කම්පෙස්සති වා සම්පකම්පෙස්සති වා සම්පචාලෙස්සති වාති – නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සිලායූපො සොළස කුක්කුකො. තස්සස්සු අට්ඨ කුක්කු හෙට්ඨා නෙමඞ්ගමා, අට්ඨ කුක්කු උපරිනෙමස්ස. පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය භුසා වාතවුට්ඨි, නෙව සඞ්කම්පෙය්‍ය න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පචාලෙය්‍ය; පච්ඡිමාය චෙපි දිසාය…පෙ…. උත්තරාය චෙපි දිසාය…පෙ…. දක්ඛිණාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය භුසා වාතවුට්ඨි, නෙව සඞ්කම්පෙය්‍ය න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පචාලෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? ගම්භීරත්තා, භික්ඛවෙ, නෙමස්ස සුනිඛාතත්තා සිලායූපස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො හි කොචි භික්ඛු ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති; පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා වාදත්ථිකො වාදගවෙසී ‘වාදමස්ස ආරොපෙස්සාමී’ති, තං වත සහධම්මෙන සඞ්කම්පෙස්සති වා සම්පකම්පෙස්සති වා සම්පචාලෙස්සති වාති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. පච්ඡිමාය චෙපි දිසාය…පෙ…. උත්තරාය චෙපි දිසාය…පෙ…. දක්ඛිණාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා වාදත්ථිකො වාදගවෙසී – ‘වාදමස්ස ආරොපෙස්සාමී’ති, තං වත සහධම්මෙන සඞ්කම්පෙස්සති වා සම්පකම්පෙස්සති වා සම්පචාලෙස්සති වාති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? සුදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දසමං.

සීසපාවනවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

සීසපා ඛදිරො දණ්ඩො, චෙලා සත්තිසතෙන ච;
පාණා සුරියූපමා ද්වෙධා, ඉන්දඛීලො ච වාදිනොති.

5. පපාතවග්ගො

1. ලොකචින්තාසුත්තං

1111. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො පුරිසො රාජගහා නික්ඛමිත්වා ‘ලොකචින්තං චින්තෙස්සාමී’ති යෙන සුමාගධා පොක්ඛරණී තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා සුමාගධාය පොක්ඛරණියා තීරෙ නිසීදි ලොකචින්තං චින්තෙන්තො. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො සුමාගධාය පොක්ඛරණියා තීරෙ චතුරඞ්ගිනිං සෙනං [චතුරඞ්ගිනිසෙනං (ක.)] භිසමුළාලං [භිසමූලාලං (පී. ක.)] පවිසන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – ‘උම්මත්තොස්මි නාමාහං, විචෙතොස්මි නාමාහං! යං ලොකෙ නත්ථි තං මයා දිට්ඨ’’’න්ති.

‘‘අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, පුරිසො නගරං පවිසිත්වා මහාජනකායස්ස ආරොචෙසි – ‘උම්මත්තොස්මි නාමාහං, භන්තෙ, විචෙතොස්මි නාමාහං, භන්තෙ! යං ලොකෙ නත්ථි තං මයා දිට්ඨ’’’න්ති. ‘‘කථං පන ත්වං, අම්භො පුරිස, උම්මත්තො කථං විචෙතො? කිඤ්ච ලොකෙ නත්ථි යං තයා දිට්ඨ’’න්ති? ‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, රාජගහා නික්ඛමිත්වා ‘ලොකචින්තං චින්තෙස්සාමී’ති යෙන සුමාගධා පොක්ඛරණී තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා සුමාගධාය පොක්ඛරණියා තීරෙ නිසීදිං ලොකචින්තං චින්තෙන්තො. අද්දසං ඛ්වාහං, භන්තෙ, සුමාගධාය පොක්ඛරණියා තීරෙ චතුරඞ්ගිනිං සෙනං භිසමුළාලං පවිසන්තං. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, උම්මත්තො එවං විචෙතො. ඉදඤ්ච ලොකෙ නත්ථි යං මයා දිට්ඨ’’න්ති. ‘‘තග්ඝ ත්වං, අම්භො පුරිස, උම්මත්තො තග්ඝ විචෙතො. ඉදඤ්ච ලොකෙ නත්ථි යං තයා දිට්ඨ’’න්ති.

‘‘තං ඛො පන, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො භූතංයෙව අද්දස, නො අභූතං. භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, දෙවාසුරසඞ්ගාමො සමුපබ්‍යූළ්හො අහොසි. තස්මිං ඛො පන, භික්ඛවෙ, සඞ්ගාමෙ දෙවා ජිනිංසු, අසුරා පරාජිනිංසු. පරාජිතා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අසුරා භීතා භිසමුළාලෙන අසුරපුරං පවිසිංසු දෙවානංයෙව මොහයමානා.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, මා ලොකචින්තං චින්තෙථ – ‘සස්සතො ලොකො’ති වා ‘අසස්සතො ලොකො’ති වා, ‘අන්තවා ලොකො’ති වා ‘අනන්තවා ලොකො’ති වා, ‘තං ජීවං තං සරීර’න්ති වා ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’න්ති වා, ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා. තං කිස්ස හෙතු? නෙසා, භික්ඛවෙ, චින්තා අත්ථසංහිතා නාදිබ්‍රහ්මචරියකා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘චින්තෙන්තා ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති චින්තෙය්‍යාථ…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති චින්තෙය්‍යාථ. තං කිස්ස හෙතු? එසා, භික්ඛවෙ, චින්තා අත්ථසංහිතා එසා ආදිබ්‍රහ්මචරියකා එසා නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඨමං.

2. පපාතසුත්තං

1112. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාම, භික්ඛවෙ, යෙන පටිභානකූටො තෙනුපසඞ්කමිස්සාම දිවාවිහාරායා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. අථ ඛො භගවා සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං යෙන පටිභානකූටො තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු පටිභානකූටෙ මහන්තං පපාතං. දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච – ‘‘මහා වතායං, භන්තෙ, පපාතො සුභයානකො, භන්තෙ, පපාතො. අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, ඉමම්හා පපාතා අඤ්ඤො පපාතො මහන්තතරො ච භයානකතරො චා’’ති? ‘‘අත්ථි ඛො, භික්ඛු, ඉමම්හා පපාතා අඤ්ඤො පපාතො මහන්තතරො ච භයානකතරො චා’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, ඉමම්හා පපාතා අඤ්ඤො පපාතො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා’’ති? ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති, ජරාසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති , මරණසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති. තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරතා ජරාසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරතා මරණසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරතා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරතා ජාතිසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්ති, ජරාසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්ති, මරණසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්ති. තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා ජරාසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා මරණසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා ජාතිපපාතම්පි පපතන්ති, ජරාපපාතම්පි පපතන්ති, මරණපපාතම්පි පපතන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසපපාතම්පි පපතන්ති. තෙ න පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා’ති වදාමි’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති, ජරාසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති, මරණසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති. තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනභිරතා, ජරාසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනභිරතා, මරණසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනභිරතා, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනභිරතා, ජාතිසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ නාභිසඞ්ඛරොන්ති, ජරාසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ නාභිසඞ්ඛරොන්ති, මරණසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ නාභිසඞ්ඛරොන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ නාභිසඞ්ඛරොන්ති. තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අනභිසඞ්ඛරිත්වා, ජරාසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අනභිසඞ්ඛරිත්වා, මරණසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අනභිසඞ්ඛරිත්වා, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසංවත්තනිකෙපි සඞ්ඛාරෙ අනභිසඞ්ඛරිත්වා, ජාතිපපාතම්පි නප්පපතන්ති, ජරාපපාතම්පි නප්පපතන්ති, මරණපපාතම්පි නප්පපතන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසපපාතම්පි නප්පපතන්ති. තෙ පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා’ති වදාමි’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දුතියං.

3. මහාපරිළාහසුත්තං

1113. ‘‘අත්ථි, භික්ඛවෙ, මහාපරිළාහො නාම නිරයො. තත්ථ යං කිඤ්චි චක්ඛුනා රූපං පස්සති, අනිට්ඨරූපඤ්ඤෙව පස්සති නො ඉට්ඨරූපං; අකන්තරූපඤ්ඤෙව පස්සති නො කන්තරූපං; අමනාපරූපඤ්ඤෙව පස්සති නො මනාපරූපං. යං කිඤ්චි සොතෙන සද්දං සුණාති…පෙ…. යං කිඤ්චි කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසති…පෙ…. යං කිඤ්චි මනසා ධම්මං විජානාති, අනිට්ඨරූපඤ්ඤෙව විජානාති නො ඉට්ඨරූපං; අකන්තරූපඤ්ඤෙව විජානාති නො කන්තරූපං; අමනාපරූපඤ්ඤෙව විජානාති නො මනාපරූප’’න්ති.

එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘මහා වත සො, භන්තෙ, පරිළාහො, සුමහා වත සො, භන්තෙ, පරිළාහො! අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, එතම්හා පරිළාහා අඤ්ඤො පරිළාහො මහන්තතරො චෙව භයානකතරො වා’’ති? ‘‘අත්ථි ඛො, භික්ඛු, එතම්හා පරිළාහා අඤ්ඤො පරිළාහො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, එතම්හා පරිළාහා අඤ්ඤො පරිළාහො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා’’ති? ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති…පෙ…. අභිරතා…පෙ…. අභිසඞ්ඛරොන්ති…පෙ…. අභිසඞ්ඛරිත්වා ජාතිපරිළාහෙනපි පරිඩය්හන්ති, ජරාපරිළාහෙනපි පරිඩය්හන්ති, මරණපරිළාහෙනපි පරිඩය්හන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසපරිළාහෙනපි පරිඩය්හන්ති . තෙ න පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා’ති වදාමි’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති. තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති…පෙ…. අනභිරතා…පෙ…. නාභිසඞ්ඛරොන්ති…පෙ…. අනභිසඞ්ඛරිත්වා ජාතිපරිළාහෙනපි න පරිඩය්හන්ති, ජරාපරිළාහෙනපි න පරිඩය්හන්ති, මරණපරිළාහෙනපි න පරිඩය්හන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසපරිළාහෙනපි න

පරිඩය්හන්ති. තෙ පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා’ති වදාමි’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. තතියං.

4. කූටාගාරසුත්තං

1114. ‘‘යො හි, භික්ඛවෙ [යො ච ඛො භික්ඛවෙ (සායා. ක.)], එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං කූටාගාරස්ස හෙට්ඨිමං ඝරං අකරිත්වා උපරිමං ඝරං ආරොපෙස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අනභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං කූටාගාරස්ස හෙට්ඨිමං ඝරං කරිත්වා උපරිමං ඝරං ආරොපෙස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති; එවමෙව ඛො , භික්ඛවෙ, යො එවං වදෙය්‍ය – ‘අහං දුක්ඛං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අරියසච්චං යථාභූතං අභිසමෙච්ච සම්මා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’ති – ඨානමෙතං විජ්ජති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. වාලසුත්තං

1115. එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසි. අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො සම්බහුලෙ ලිච්ඡවිකුමාරකෙ සන්ථාගාරෙ උපාසනං කරොන්තෙ, දූරතොව සුඛුමෙන තාළච්ඡිග්ගළෙන අසනං අතිපාතෙන්තෙ, පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං [පොඛානුපොඛං (සායා. කං.)] අවිරාධිතං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – ‘‘සික්ඛිතා වතිමෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා, සුසික්ඛිතා වතිමෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා; යත්‍ර හි නාම දූරතොව සුඛුමෙන තාළච්ඡිග්ගළෙන අසනං අතිපාතෙස්සන්ති පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං අවිරාධිත’’න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො වෙසාලිං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසිං . අද්දසං ඛ්වාහං, භන්තෙ සම්බහුලෙ ලිච්ඡවිකුමාරකෙ සන්ථාගාරෙ උපාසනං කරොන්තෙ දූරතොව සුඛුමෙන තාළච්ඡිග්ගළෙන අසනං අතිපාතෙන්තෙ පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං අවිරාධිතං’. දිස්වාන මෙ එතදහොසි – ‘‘සික්ඛිතා වතිමෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා, සුසික්ඛිතා වතිමෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා; යත්‍ර හි නාම දූරතොව සුඛුමෙන තාළච්ඡිග්ගළෙන අසනං අතිපාතෙස්සන්ති පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං අවිරාධිත’’න්ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආනන්ද, කතමං නු ඛො දුක්කරතරං වා දුරභිසම්භවතරං වා – යො දූරතොව සුඛුමෙන තාළච්ඡිග්ගළෙන අසනං අතිපාතෙය්‍ය පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං අවිරාධිතං, යො වා සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යා’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, දුක්කරතරඤ්චෙව දුරභිසම්භවතරඤ්ච යො වා [යො (සී.)] සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යා’’ති. ‘‘අථ ඛො [අථ ඛො තෙ (සායා. කං.)], ආනන්ද, දුප්පටිවිජ්ඣතරං පටිවිජ්ඣන්ති, යෙ ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පටිවිජ්ඣන්ති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පටිවිජ්ඣන්ති’’.

‘‘තස්මාතිහානන්ද, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඤ්චමං.

6. අන්ධකාරසුත්තං

1116. ''අත්ථි, භික්ඛවෙ, ලොකන්තරිකා අඝා අසංවුතා අන්ධකාරා අන්ධකාරතිමිසා, යත්ථමිමෙසං චන්දිමසූරියානං එවංමහිද්ධිකානං එවං මහානුභාවානං ආභාය නානුභොන්තී''ති.

එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''මහා වත සො, භන්තෙ, අන්ධකාරො, සුමහා වත සො, භන්තෙ, අන්ධකාරො! අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, එතම්හා අන්ධකාරා අඤ්ඤො අන්ධකාරො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා''ති? ''අත්ථි ඛො, භික්ඛු, එතම්හා අන්ධකාරා අඤ්ඤො අන්ධකාරො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා''ති.

''කතමො පන, භන්තෙ, එතම්හා අන්ධකාරා අඤ්ඤො අන්ධකාරො මහන්තතරො ච භයානකතරො වා''ති? ''යෙ හි කෙචි, භික්ඛු, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං නප්පජානන්ති...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං නප්පජානන්ති, තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අභිරමන්ති...පෙ.... අභිරතා...පෙ.... අභිසඞ්ඛරොන්ති...පෙ.... අභිසඞ්ඛරිත්වා ජාතන්ධකාරම්පි පපතන්ති, ජරන්ධකාරම්පි පපතන්ති, මරණන්ධකාරම්පි පපතන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසන්ධකාරම්පි පපතන්ති. තෙ න පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. 'න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා'ති වදාමි''.

''යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛු, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං පජානන්ති...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ජාතිසංවත්තනිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු නාභිරමන්ති...පෙ.... අනභිරතා...පෙ.... නාභිසඞ්ඛරොන්ති...පෙ.... අනභිසඞ්ඛරිත්වා ජාතන්ධකාරම්පි නප්පපතන්ති , ජරන්ධකාරම්පි නප්පපතන්ති, මරණන්ධකාරම්පි නප්පපතන්ති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසන්ධකාරම්පි නප්පපතන්ති. තෙ පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. 'පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මා'ති වදාමි''.

''තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමඡිග්ගළයුගසුත්තං

1117. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාසමුද්දෙ එකච්ඡිග්ගළං යුගං පක්ඛිපෙය්‍ය. තත්‍රාපිස්ස කාණො කච්ඡපො. සො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු ඛො කාණො කච්ඡපො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජන්තො අමුස්මිං එකච්ඡිග්ගළෙ යුගෙ ගීවං පවෙසෙය්‍යා''ති? ''යදි නූන, භන්තෙ, කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙනා''ති.

''ඛිප්පතරං ඛො සො, භික්ඛවෙ, කාණො කච්ඡපො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජන්තො අමුස්මිං එකච්ඡිග්ගළෙ යුගෙ ගීවං පවෙසෙය්‍ය, න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, සකිං විනිපාතගතෙන බාලෙන [විනීතගතෙන බහුලෙන (ක.)] මනුස්සත්තං වදාමි''.

තං කිස්ස හෙතු? න හෙත්ථ, භික්ඛවෙ, අත්ථි ධම්මචරියා, සමචරියා, කුසලකිරියා, පුඤ්ඤකිරියා. අඤ්ඤමඤ්ඤඛාදිකා එත්ථ, භික්ඛවෙ, වත්තති දුබ්බලඛාදිකා. තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස.

''තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො...පෙ.... 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. සත්තමං.

8. දුතියඡිග්ගළයුගසුත්තං

1118. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අයං මහාපථවී එකොදකා අස්ස. තත්‍ර පුරිසො එකච්ඡිග්ගළං යුගං පක්ඛිපෙය්‍ය. තමෙනං පුරත්ථිමො වාතො පච්ඡිමෙන සංහරෙය්‍ය, පච්ඡිමො වාතො පුරත්ථිමෙන සංහරෙය්‍ය, උත්තරො වාතො දක්ඛිණෙන සංහරෙය්‍ය, දක්ඛිණො වාතො උත්තරෙන සංහරෙය්‍ය. තත්‍රස්ස කාණො කච්ඡපො. සො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු ඛො කාණො කච්ඡපො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජන්තො අමුස්මිං එකච්ඡිග්ගළෙ යුගෙ ගීවං පවෙසෙය්‍යා''ති? ''අධිච්චමිදං, භන්තෙ, යං සො කාණො කච්ඡපො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන සකිං සකිං උම්මුජ්ජන්තො අමුස්මිං එකච්ඡිග්ගළෙ යුගෙ ගීවං පවෙසෙය්‍යා''ති.

''එවං අධිච්චමිදං, භික්ඛවෙ, යං මනුස්සත්තං ලභති. එවං අධිච්චමිදං, භික්ඛවෙ, යං තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. එවං අධිච්චමිදං, භික්ඛවෙ, යං තථාගතප්පවෙදිතො ධම්මවිනයො ලොකෙ දිබ්බති. තස්සිදං [තයිදං (?)], භික්ඛවෙ, මනුස්සත්තං ලද්ධං, තථාගතො ලොකෙ උප්පන්නො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, තථාගතප්පවෙදිතො ච ධම්මවිනයො ලොකෙ දිබ්බති.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. අට්ඨමං.

9. පඨමසිනෙරුපබ්බතරාජසුත්තං

1119. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො සිනෙරුස්ස පබ්බතරාජස්ස සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ , කතමං නු ඛො බහුතරං – යා වා [යා ච] සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා, යො වා [යො ච (ස්‍යා. කං. පී. ක.) සං. නි. 2.84] සිනෙරුපබ්බතරාජා’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – සිනෙරුපබ්බතරාජා; අප්පමත්තිකා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති සිනෙරුපබ්බතරාජානං උපනිධාය සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති, පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුපරමතා; යො ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. නවමං.

10. දුතියසිනෙරුපබ්බතරාජසුත්තං

1120. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සිනෙරුපබ්බතරාජායං පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා සිනෙරුස්ස පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදින්නං, යා වා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං සිනෙරුස්ස පබ්බතරාජස්ස යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තිකා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති සිනෙරුස්ස පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති, පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුපරමතා; යො ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. දසමං.

පපාතවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

චින්තා පපාතො පරිළාහො, කූටං වාලන්ධකාරො ච;
ඡිග්ගළෙන ච ද්වෙ වුත්තා, සිනෙරු අපරෙ දුවෙති.

6. අභිසමයවග්ගො

1. නඛසිඛසුත්තං

1121. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යො වායං මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො, අයං වා මහාපථවී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යදිදං – මහාපථවී; අප්පමත්තකායං භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුපරමතා; යො ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ…. ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. පඨමං.

2. පොක්ඛරණීසුත්තං

1122. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පොක්ඛරණී පඤ්ඤාසයොජනානි ආයාමෙන, පඤ්ඤාසයොජනානි විත්ථාරෙන, පඤ්ඤාසයොජනානි උබ්බෙධෙන, පුණ්ණා උදකස්ස සමතිත්තිකා කාකපෙය්‍යා. තතො පුරිසො කුසග්ගෙන උදකං උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා කුසග්ගෙන උබ්භතං, යං වා පොක්ඛරණියා උදක’’න්ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – පොක්ඛරණියා උදකං; අප්පමත්තකං කුසග්ගෙන උදකං උබ්භතං. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති පොක්ඛරණියා උදකං උපනිධාය කුසග්ගෙන උදකං උබ්භත’’න්ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. දුතියං.

3. පඨමසංභෙජ්ජසුත්තං

1123. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්ති, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, තතො පුරිසො ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ කතමං නු ඛො බහුතරං – යානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි, යං වා සංභෙජ්ජඋදක’’න්ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – සංභෙජ්ජඋදකං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති , උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති සංභෙජ්ජඋදකං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. තතියං.

4. දුතියසංභෙජ්ජසුත්තං

1124. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්ති, සෙය්‍යථීදං – ගඞ්ගා, යමුනා, අචිරවතී, සරභූ, මහී, තං උදකං පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි . තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා සංභෙජ්ජඋදකං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං, යානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං සංභෙජ්ජඋදකං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානි. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති සංභෙජ්ජඋදකං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. චතුත්ථං.

5. පඨමමහාපථවීසුත්තං

1125. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාපථවියා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යා වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා, අයං වා මහාපථවී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – මහාපථවී; අප්පමත්තිකා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති මහාපථවිං උපනිධාය සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියමහාපථවීසුත්තං

1126. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, මහාපථවී පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය ඨපෙත්වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා මහාපථවියා පරික්ඛීණං පරියාදින්නං , යා වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං මහාපථවියා යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තිකා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති මහාපථවියා පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. ඡට්ඨං.

7. පඨමමහාසමුද්දසුත්තං

1127. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාසමුද්දතො ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි, යං වා මහාසමුද්දෙ උදක’’න්ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – මහාසමුද්දෙ උදකං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති මහාසමුද්දෙ උදකං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො’’ති. සත්තමං.

8. දුතියමහාසමුද්දසුත්තං

1128. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛයං [මහාසමුද්දො පරික්ඛයං (සී. ස්‍යා. කං.) සං. නි. 2.81] පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය ඨපෙත්වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා මහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං, යානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී''ති? ''එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං මහාසමුද්දෙ උදකං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානි. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති මහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී''ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො''ති. අට්ඨමං.

9. පඨමපබ්බතූපමසුත්තං

1129. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො හිමවතො පබ්බතරාජස්ස සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යා වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා, අයං වා හිමවා පබ්බතරාජා''ති? ''එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – හිමවා පබ්බතරාජා; අප්පමත්තිකා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති හිමවන්තං පබ්බතරාජානං උපනිධාය සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා''ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස…පෙ.… යොගො කරණීයො''ති. නවමං.

10. දුතියපබ්බතූපමසුත්තං

1130. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, හිමවා පබ්බතරාජා පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යං වා හිමවතො පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදින්නං, යා වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා''ති? ''එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං හිමවතො පබ්බතරාජස්ස යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තිකා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා. සඞ්ඛම්පි න උපෙන්ති, උපනිධම්පි න උපෙන්ති, කලභාගම්පි න උපෙන්ති හිමවතො පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා''ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුපරමතා; යො 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යථාභූතං පජානාති…පෙ.… 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යථාභූතං පජානාති''.

''තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. දසමං.

අභිසමයවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

නඛසිඛා පොක්ඛරණී, සංභෙජ්ජ අපරෙ දුවෙ;
පථවී ද්වෙ සමුද්දා ද්වෙ, ද්වෙමා ච පබ්බතූපමාති.

7. පඨමආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො

1. අඤ්ඤත්‍රසුත්තං

1131. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යො වායං මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො, අයං වා මහාපථවී''ති? ''එතදෙව , භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – මහාපථවී; අප්පමත්තකායං භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො''ති.

''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පමත්තකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සෙහි [මනුස්සෙසු (පී. ක.)] පච්චාජායන්ති. තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස''.

''තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, 'ඉදං දුක්ඛ'න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොගො කරණීයො''ති. පඨමං.

2. පච්චන්තසුත්තං

1132. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යො වායං මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො, අයං වා මහාපථවී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – මහාපථවී; අප්පමත්තකායං භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො’’ති.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පමත්තකා තෙ සත්තා යෙ මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජායන්ති අවිඤ්ඤාතාරෙසු මිලක්ඛෙසු [මිලක්ඛූසු (සයා. කං. ක.)] …පෙ.… දුතියං.

3. පඤ්ඤාසුත්තං

1133. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පන අරියෙන පඤ්ඤාචක්ඛුනා සමන්නාගතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අවිජ්ජාගතා සම්මූළ්හා…පෙ.… තතියං.

4. සුරාමෙරයසුත්තං

1134. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා අප්පටිවිරතා…පෙ.… චතුත්ථං.

5. ඔදකසුත්තං

1135. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ථලජා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ උදකජා. තං කිස්ස හෙතු…පෙ.… පඤ්චමං.

6. මත්තෙය්‍යසුත්තං

1136. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මත්තෙය්‍යා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අමත්තෙය්‍යා…පෙ.… ඡට්ඨං.

7. පෙත්තෙය්‍යසුත්තං

1137. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පෙත්තෙය්‍යා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අපෙත්තෙය්‍යා…පෙ.… සත්තමං.

8. සාමඤ්ඤසුත්තං

1138. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ සාමඤ්ඤා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අසාමඤ්ඤා…පෙ.… අට්ඨමං.

9. බ්‍රහ්මඤ්ඤසුත්තං

1139. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ බ්‍රහ්මඤ්ඤා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අබ්‍රහ්මඤ්ඤා…පෙ.… නවමං.

10. පචායිකසුත්තං

1140. … ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ කුලෙ අජෙට්ඨාපචායිනොති [අකුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනොති (සයා. කං.)] …පෙ.… දසමං.

පඨමආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

අඤ්ඤත්‍ර පච්චන්තං පඤ්ඤා, සුරාමෙරයඔදකා;
මත්තෙය්‍යා පෙත්තෙය්‍යා චාපි, සාමඤ්ඤං බ්‍රහ්මපචායිකන්ති.

8. දුතියආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො

1. පාණාතිපාතසුත්තං

1141. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පාණාතිපාතා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පාණාතිපාතා අප්පටිවිරතා. තං කිස්ස හෙතු? …පෙ….. පඨමං.

2. අදින්නාදානසුත්තං

1142. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ අදින්නාදානා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අදින්නාදානා අප්පටිවිරතා…පෙ….. දුතියං.

3. කාමෙසුමිච්ඡාචාරසුත්තං

1143. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරා අප්පටිවිරතා…පෙ….. තතියං.

4. මුසාවාදසුත්තං

1144. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මුසාවාදා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මුසාවාදා අප්පටිවිරතා…පෙ….. චතුත්ථං.

5. පෙසුඤ්ඤසුත්තං

1145. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පිසුණාය වාචාය අප්පටිවිරතා…පෙ….. පඤ්චමං.

6. ඵරුසවාචාසුත්තං

1146. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ඵරුසාය වාචාය අප්පටිවිරතා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. සම්ඵප්පලාපසුත්තං

1147. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ සම්ඵප්පලාපා අප්පටිවිරතා…පෙ….. සත්තමං.

8. බීජගාමසුත්තං

1148. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ බීජගාමභූතගාමසමාරම්භා [බීජගාමභූතගාමසමාරබ්භා (ක.)] පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ බීජගාමභූතගාමසමාරම්භා අප්පටිවිරතා…පෙ….. අට්ඨමං.

9. විකාලභොජනසුත්තං

1149. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ විකාලභොජනා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ විකාලභොජනා අප්පටිවිරතා…පෙ….. නවමං.

10. ගන්ධවිලෙපනසුත්තං

1150. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මාලාගන්ධවිලෙපනධාරණමණ්ඩනවිභූසනට්ඨානා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මාලාගන්ධවිලෙපනධාරණමණ්ඩනවිභූසනට්ඨානා අප්පටිවිරතා…පෙ….. දසමං.

දුතියආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

පාණං අදින්නං කාමෙසු, මුසාවාදඤ්ච පෙසුඤ්ඤං;
ඵරුසං සම්ඵප්පලාපං, බීජඤ්ච විකාලං ගන්ධන්ති.

9. තතියආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො

1. නච්චගීතසුත්තං

1151. …පෙ…. .

“එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ නච්චගීතවාදිතවිසූකදස්සනා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ නච්චගීතවාදිතවිසූකදස්සනා අප්පටිවිරතා. තං කිස්ස හෙතු…පෙ….. පඨමං.

2. උච්චාසයනසුත්තං

1152. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ උච්චාසයනමහාසයනා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ උච්චාසයනමහාසයනා අප්පටිවිරතා…පෙ….. දුතියං.

3. ජාතරූපරජතසුත්තං

1153. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ජාතරූපරජතපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ජාතරූපරජතපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. තතියං.

4. ආමකධඤ්ඤසුත්තං

1154. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. චතුත්ථං.

5. ආමකමංසසුත්තං

1155. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ආමකමංසපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ආමකමංසපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. පඤ්චමං.

6. කුමාරිකසුත්තං

1156. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණා [ඉත්ථිකුමාරිකාපටිග්ගහණා (ක.)] පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. දාසිදාසසුත්තං

1157. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ දාසිදාසපටිග්ගහණා [දාසීදාසපටිග්ගහණා (ස්‍යා. කං. පී.)] පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ දාසිදාසපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. සත්තමං.

8. අජෙළකසුත්තං

1158. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ අජෙළකපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ අජෙළකපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. අට්ඨමං.

9. කුක්කුටසූකරසුත්තං

1159. …පෙ…. “එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ කුක්කුටසූකරපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ කුක්කුටසූකරපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ….. නවමං.

10. හත්ථිගවස්සසුත්තං

1160. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ හත්ථිගවස්සවළවපටිග්ගහණා [හත්ථිගවස්සවළවාපටිග්ගහණා (සයා. කං. පී. ක.)] පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ හත්ථිගවස්සවළවපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. දසමං.

තතියආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

නච්චං සයනං රජතං, ධඤ්ඤං මංසං කුමාරිකා;
දාසී අජෙළකඤ්චෙව, කුක්කුටසූකරහත්ථීති.

10. චතුත්ථආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො

1. ඛෙත්තවත්ථුසුත්තං

1161. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. පඨමං.

2. කයවික්කයසුත්තං

1162. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ කයවික්කයා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ කයවික්කයා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. දුතියං.

3. දූතෙය්‍යසුත්තං

1163. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ දූතෙය්‍යපහිනගමනානුයොගා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ දූතෙය්‍යපහිනගමනානුයොගා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. තතියං.

4. තුලාකූටසුත්තං

1164. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ තුලාකූටකංසකූටමානකූටා පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ තුලාකූටකංසකූටමානකූටා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. චතුත්ථං.

5. උක්කොටනසුත්තං

1165. …පෙ.… ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ උක්කොටනවඤ්චනනිකතිසාචියොගා [උක්කොටනවඤ්චනනිකතිසාවියොගා (සයා. කං. පී. ක.)] පටිවිරතා; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ උක්කොටනවඤ්චනනිකතිසාචියොගා අප්පටිවිරතා…පෙ.…. පඤ්චමං.

6-11. ඡෙදනාදිසුත්තං

1166-1171. …පෙ.… එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ ඡෙදනවධබන්ධනවිපරාමොසආලොපසහසාකාරා [සාහසාකාරා (ක.)] පටිවිරතා ; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ ඡෙදනවධබන්ධනවිපරාමොසආලොපසහසාකාරා අප්පටිවිරතා . තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො…පෙ.… ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. එකාදසමං.

චතුත්ථආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

ඛෙත්තං කායං දූතෙය්‍යඤ්ච, තුලාකූටං උක්කොටනං;

ඡෙදනං වධබන්ධනං, විපරාලොපං සාහසන්ති.

11. පඤ්චගතිපෙය්‍යාලවග්ගො

1. මනුස්සචුතිනිරයසුත්තං

1172. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං – යො වායං මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො, අයං වා මහාපථවී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං – මහාපථවී; අප්පමත්තකායං භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. සඞ්ඛම්පි න උපෙති, උපනිධම්පි න උපෙති, කලභාගම්පි න උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො’’ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. පඨමං.

2. මනුස්සචුතිතිරච්ඡානසුත්තං

1173. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ….. දුතියං.

3. මනුස්සචුතිපෙත්තිවිසයසුත්තං

1174. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. තතියං.

4-5-6. මනුස්සචුතිදෙවනිරයාදිසුත්තං

1175-1177. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ මනුස්සා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. ඡට්ඨං.

7-9. දෙවචුතිනිරයාදිසුත්තං

1178-1180. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ දෙවා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ දෙවා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. නවමං.

10-12. දෙවමනුස්සනිරයාදිසුත්තං

1181-1183. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ දෙවා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ දෙවා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. ද්වාදසමං.

13-15. නිරයමනුස්සනිරයාදිසුත්තං

1184-1186. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ නිරයා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ නිරයා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. පන්නරසමං.

16-18. නිරයදෙවනිරයාදිසුත්තං

1187-1189. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ නිරයා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ නිරයා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. අට්ඨාරසමං.

19-21. තිරච්ඡානමනුස්සනිරයාදිසුත්තං

1190-1192. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ තිරච්ඡානයොනියා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ තිරච්ඡානයොනියා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. එකවීසතිමං.

22-24. තිරච්ඡානදෙවනිරයාදිසුත්තං

1193-1195. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ තිරච්ඡානයොනියා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ තිරච්ඡානයොනියා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. චතුවීසතිමං.

25-27. පෙත්තිමනුස්සනිරයාදිසුත්තං

1196-1198. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ…. පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ….. සත්තවීසතිමං.

28-29. පෙත්තිදෙවනිරයාදිසුත්තං

1199-1200. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා නිරයෙ පච්චාජායන්ති…පෙ…. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා තිරච්ඡානයොනියා පච්චාජායන්ති…පෙ….. එකූනතිංසතිමං.

30. පෙත්තිදෙවපෙත්තිවිසයසුත්තං

1201. …පෙ…. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා දෙවෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙව බහුතරා සත්තා යෙ පෙත්තිවිසයා චුතා පෙත්තිවිසයෙ පච්චාජායන්ති. තං කිස්ස හෙතු? අදිට්ඨත්තා භික්ඛවෙ, චතුන්නං අරියසච්චානං. කතමෙසං චතුන්නං ? දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛසමුදයස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛනිරොධස්ස අරියසච්චස්ස, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චස්ස’’.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යොගො කරණීයො, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යොගො කරණීයො’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති. තිංසතිමං.

පඤ්චගතිපෙය්‍යාලවග්ගො එකාදසමො.

තස්සුද්දානං –

මනුස්සතො චුතා ඡාපි, දෙවා චුතා නිරයතො;
තිරච්ඡානපෙත්තිවිසයා, තිංසමත්තො ගතිවග්ගොති.

සච්චසංයුත්තං ද්වාදසමං.

මහාවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

මග්ගබොජ්ඣඞ්ගං සතියා, ඉන්ද්‍රියං සම්මප්පධානං;
බලිද්ධිපාදානුරුද්ධා, ඣානානාපානසංයුතං;
සොතාපත්ති සච්චඤ්චාති, මහාවග්ගොති වුච්චතීති.

මහාවග්ගසංයුත්තපාළි නිට්ඨිතා.